

ENCHIRIDION 1

IURIS SCRIPTI

GALLIAE

moribus,

ET CONSVETVDINE FRE-

quentiore vsitati, itémque abrogati, auctore

Ioanne Imberto Rupellano, Fontenaien-

sique caufarum patrono omnibus

caufidicis & cæteris iudicialis

Gallicæ praxis studiosis

apprimè necessa-

rium, & vtile.

*

*Quasi imber super herbam:
Et quasi stillæ super gramina.*

Deuter. xxxii.

Officio, non euentu facienda metire.

Sûm P. Langij Bo:

L V G D V N I, nunc Michaëlis Braun

Apud Ioannem Frellonium, Junionis.

M. D. LVI.

Anno 1612. 24 Oct

Cum priuilegio Regio.

Extrait du priuilege du Roy.

Il est permis à Antoine Vincent, & Jehan Frellon cytoyens & marchans libraires de Lyon d'imprimer, ou faire imprimer un liure nouvellement composé par maistre Jehan Imbert intitulé:

Enchiridion iuris scripti Gallie moribus et consuetudine frequentiore usitati, itemque abrogati. Faissant inhibition, & defence à tous autres libraires & Imprimeurs de non imprimer, ou faire imprimer, & mettre en uente ledit liure iusques à dix ans, sur peine de confiscation dudit liure, & d'amēde arbitraire. Donné à Villiers costeretz le xiiii. iour de Nouembre, L'an mil cinq cens cinquante cinq, & de nostre regne le ix.

Par le Roy. Le Seigneur de S. Martin maistre des Requestes ordinaire de l'hostel present.

524

0 6 33

Coignet.

ILLVSTRISSIMO ET CO-
LENDISSIMO D.D. IOAN-
NI BERTRANDO REGIIS SAN-
ctioribus sigillis præfecto, & Procan-
cellario meritissimo Ioannes

Imbertus caufarum pa-
tronus obsequen-
tissimus S.

* *
*

VM diutius animo hisce nostris
lucubrationibus patronum requi-
sissimam, Nomophilax præstâtissime,
cuius auspicijs ex antiquo & solen-
ni scribentium instituto in lucem
eas proferrem, inuestigari mihi po-
tuit nemo, cuius innomine iustius:
& conuenientius, quàm in tuo apparerent. Tu enim is es,
qui in nobilissima illa Tholosatum academia Ius ciuile
pluribus lustris auditorio professus fuisti frequentissimo.
Deinde ad eius urbis moderationem accitus multas & gra-
uissimas legationes ad illustrissimum, & nunquam absque
honorificentissima præfatione nominandum heroem Mon-
morentium Galliarum præfectum prætorio gessisti. Ille
autem ubi singularem tuam in negotijs obeundis pruden-
tiam & dexteritatem habuit perspectam, solertiori Gal-
liarum Regis Francisci nuper defuncti cum alijs natura
dotibus multis, tum eximia literarum cognitione celeberrimi
consilio te adhibuit: ubi summa tua fides, integritas,
industria, & sedulitas ita se exeruit: ut à principe illo ter-
tij in amplissimo Parisiensi Senatu præsidis promerueris

consilij
ary
roy.

dignitatem. At post illius fata Henricus filius Regiæ maiestatis ut successor: ita regijs uirtutibus patre non inferior, imò (quod citra omnem assentationis suspensionem dixerim) etiam fortassis superior te augustissimo primarij illius curiæ præsidis munere illustrauit. Denique in hoc supremum totius ordinis togati euexit columen, ut sis ueluti quædam iuris & publici, & priuati εντελέχεια in ditione totius Regni latissima. Quapropter cum hæc nostra opera ad iuris tum pontificij, tum ciuilibus, tum ad forenses Galliarum disciplinam pertineat, quam maxime, eam tuæ amplitudini dicendam merito duximus. Tuam itaque humanissime procancellarie obtestamur clementiam, ut hoc nostrum munusculum uultu sereno excipiat, & nos in suam admittat clientelam. Diuini autem numinis beneficentiam obsecramus: ut summum hoc imperium cum publicæ utilitati promouenda, tum gloriæ ipsius amplificandæ in multa felicissimè proroget tempora. Vale Ex ædibus nostris Fontenaiensibus
x. Calen. Martij

AD LECTOREM CANDIDUM eiusdem authoris hendecasyllabicum epigramma, operis argumentum continens.

*Cum perstringere commodè nequirent
Nostra pragmatica Institutiones,
Quod sex luſtra foro labor tributus
Morum iudicialium, & recepti
Iuris, noſſe dedit, breui libello
Hoc includere duximus, rogem ergo,
Noſtram ſuſcipias lubens opellam.*

τῆ βίβλος καὶ τοῦ συγγραφῆως
διάλογος.

ἡ βίβλος.

τί ποτε σὺ ἐκπονεῖς, μὴ ἀπολύωμ σχολῆς
διηνεκῶς σὰς διατέλεις κυκῶν βίβλος;
τοῦ τε σέο νῶμ δ' ἀπίδες; ἀγοραῖα συλλέγωμ
ἄρ' οἶδας, ἢ ἄμαξα βῶς πόλλ' ἐκφέρει;
πόθεν δὲ σοὶ παρέασε) ἐνεργέτης,
ὅκ αἰεὶ ἔργα ἢ τύχη ἀποκρίνετ).

ὁ συγγραφεὺς.

Ναὶ παραφρονεῖς, τὰ μαῖαια διαλεγόμενος
γλυκύτερα μ' ἐν βίβλοις τῶν ζώων βόσκομαι
ἢ τοῖς ἐν ἑσπερίδων κήποις καὶ ἀδώνιδ' α
μηδ' ἐνα πόνοι', ἀνταπόδωσιμ θηρόμενος
καὶ μ' ἄσπιδ' ἄωμ' προσέλθοι μετόπισθεμ χάρις
μόνη τάχιστα πάντ' ἀνακ' Ὀψι κόπομ.

ΙΟΑΝ

IOANNIS IMBERTI RVELLANI, FONTE-

NAIENSIS QVE CAUSA=

rum patroni in iuris scripti,
morúmque Gallia
enchiridion,

* *

PRAEFATIO.

*A*cturus non leuè opera & precium mihi uideor candide lector, si quo animo & consilio ad has excudendas accesserim lucubrations, tibi breuiter aperirè. Cum enim à iure ciuili discendo, me ad forum contu-
lissim: in hoc ferè totus semper incubui, ut quantum, quo-
quo modo forenses nostri mores à iuris scripti disciplina recederent, penitiùs cognoscerem. Quippe qui animadu-
uertebam, huius rei inscitia plerosque insigni etiam iuris peritia præditos, ijs nonnunquam luculentum cause detrimentum intulisse: qui eorum consilio, & opera utebantur. Quamobrem ubi in hoc studio diutiùs uersati fuissimus, Institutiones nonnullas forenses suscepimus Latine, mox Gallicè elaborandas, inque publicum illas euulgauimus: ut qualis qualis hac in re nobis successisset profectus, publico usui exponeretur. Sed quia in illis scribendis complura occurrerunt: quæ à iuris scripti tramite plurimum distabant, essent tamen apud nos usu protrita: ea autem non possem isthic commodè inserere, quòd essent à re proposita supra modum aliena, iam ex illo in secretiorem partem ea censui recondere: unde si quando per rei forensis, & familiaris ocium liceret, illa aggredieremur edenda.

Edi-
tio-
nis
ca-
et
occa-
sio.

Itaque ex forensibus, & domesticis occupationibus tandem succidere nobis datum est temporis: ut ea & generis eiusdem pleraque per annos quæ plus minus triginta (quibus foro dedimus operam) nobis sunt animadversa: quodam ceu fasciculo complecti & perstringere contigerit. Porro autem ut cuique magis obuia forent omnia, statuimus ea in literarij indicis seriem, & formam redigenda. Habes igitur amicissimè lector nostrum de tota hac editione consilium: quam si quo animo tibi utendam tribuimus & fruendam, eodem fueris amplexatus, nobis gratiæ satis existimabimus relatum.

ENCHIRIDION IVRIS

SCRIPTI GALLIAE MO-

ribus, & consuetudine frequentiore
usitati, itémq; abrogati, auto=

re Ioanne Imberto

Rupellano.

Abusus.

BU SVS, si in conuen-
tionibus initis inter pri-
uatas personas super sa-
cerdotiorum permuta-
tione interuenerit, vt
puta, si simoniam sapiãt,
potestis cuius interest,
priuatim, nedum ipse re

*Abusus in con-
uentionibus suo
per sacerdotio
initis commis-
sus quomodo
corrigi possit.*

gius procurator, ab homologatione earum
conventionum à summo Pontifice facta, tã-
quàm ab abusu prouocare. Quinetiam cū
summus pontifex, quidpiam in perniciem
ordinis ecclesiastici, vel religionis ortho-
doxæ inminutionem statuit, neque id in acta
supremæ Parisiensis curiæ relatum est, licet
ei cuius id intererit, ab eo statuto, vel decre-
to tanquam ab abusu prouocare. Quocirca
cū summus pontifex quidã annis ab hinc
centum plus minúsue institutū equitum reli-
giosorum, qui diui Lazari titulo inscribun-
tur, amplissimo diplomate rogatis de more

*Quid item, si
abusus sit in
summi Ponte-
ficis diploma-
te.*

a fratrum

fratrum Cardinalium sententiis coniunxisset, seu vniuisset cum instituto eorum religiosorum, qui diui Ioannis ab Hierosolymis appellatione decorantur: princeps seu primarius eorum, qui altero instituto degunt ab ea vnione seu coniunctione, tanquàm ab abusu in quadam controuersia appellauit: & primarium alterius instituti, ad subeundas primas appellationis partes ad supremã Paris. curiam acciuit. Itaque cùm generalis regius procurator in causam cum primario equitum diui Lazari descendisset, is diui Lazari primarius victoriam adeptus est. Cuius quidem appellationis interponēdæ author fuit Curolus Molinæus, apud eam curiã insignis causarum patronus. Verùm cominus pedem conferre formidabat appellans, nisi huic sententiæ subscripsisset vir singulari tum eloquentia, tum iuris morumque nostrorum, & humaniorum literarum peritia, tum integritate præstantissimus Petrus Seguierius, tum apud summum illud tribunal priuati iuris cognitor & patronus: nunc autem meritissimus fisci aduocatus: & eam causam suscepisset perorandam. Quorum sanè ac etiam aliorum in eodem foro commilitonum laudi, si quid in his commentationibus occurrerit, quod tribuendum sit: vt pote in quo per eos profecerim, me nullo modo
 id præ

id prætermiffurum recipio. Sed nec difsimilis ratio eft huius ab abufu prouocationis emittendæ, fi quid perperam ab aliquo collegio ecclefiastico decretum, vel factum, in priuati alicuius damnũ vel fraudem fuerit: vt latè à nobis in fecondo institutionum forenfium libro, in fcholiis. c. 3. difputatũ eft. Sanè nonnulli exiftimant, eum cuius in perniciem decretum vel aliud factum fuit, poffe interdicto vti poffidetis aduerfus eos experi ri, qui huiufmodi decretum executioni mandauerint. Verũ appellacionis illius auxilium habitum fuit vtilius. Abufum autè definiuimus, cùm Præfules, vel iudices ecclefiastici quidpiam in perniciem regiæ vel laicæ iurifdictionis, vel prifcam Franciæ immunitatem, vel libertatem, vel aduerfus decreta fynodi Bafilienfis, vel aliorum huiufmodi conciliorum, vel noftrorum etiam in ecclefiis maiorum & patrum fanctorum, vel regias conftitutiones, vel fupremarũ curiarum Senatusconfulta & placita ftatuunt, vel moliuntur. Rursũque vbi magiftratus, aut iudices regiũ, aut laici aliquid ad imminutionem iurifdictionis pontificiæ, vel authoritatis facri ordinis fpectans, admittunt, aut decernunt.

Abufus: fecundum forenfes Galliæ formulas, definitio.

*Absens.**Absentia
presumitur.*

ABsens quis censetur, nisi probetur præsens, vt trad. Speculator, titul. de actore. versic. quid si postquam. & sequenti. cui astipulatur Bald. in l. non solum. §. necessitate. C. de bonis, quæ liber. Et quamquam Ias. in §. rursus. in princ. referat Dyn. contrarium asseruisse, cum quo videtur consentire, vt pote eum posteriore loco citans, secundum id quod tradit Bart. & Paul. Castr. in l. bona fides. ff. de depositi. Magis tamẽ suaserim Specul. & Bald. partes sequendas. Nã & Alexand. Imol. consil. xcij. in v. volu. cõsil. idem respondit. Sed & Angel. in l. præscriptione. C. quib. non obiicit. long. temp. præscrip. asserit, si quis ad tuendam præscriptionem aduersarium præsentem fuisse causetur, præsentia hæc ab eo probanda est. Proinde ea disertè exprimenda est, in eo volumine, quo litigantes ea quæ facti sunt, ad causam fulciendam complectuntur. quod vel articulos, vel scripturas, vel acta vulgò pragmatici nominant. Quin vt aptius super hoc testis queat testificari, existimarem adscribendum locum, in quo, qui præsens affirmatur, fuerit eo tempore cõmoratus. Cùm enim id sit facti, non præsumitur, nisi probetur l. in bello. §. factæ. ff. de capt. & postlim.

reuerf

*Præsentia ex
primenda, &
probanda.*

reuerſ. Tum quia in eo litis cardo vertitur, ei qui hoc dicit, onus incubit probandi. l. ei qui & l. in exceptionibus. ff. de proba. Porro in Senatu Pariſienſi non cenſeri abſentē, niſi qui extra regnū eſt Frãciã, teſtis eſt admodū locuples vnus ex illius curiã confiſeſtibus Do. And. Tiraq. in tra. de iure retrac. §. 35. char. 290. qui vbertate, & doctrina in hoc ſyntagmate alios (quibus eadem materia tractata eſt) facilè antecellit, adeò vt & ſi cõplura alia ſcripſerit egregia, hñc tamèn ſatis ſit ad immortalē illi nomen comparandum. Tametſi verò iure cõmuni variè, pro rei de qua agitur conditione, abſens quis intelligatur, vt latè differit Felin. in c. quoniam. numero 9. vt lite non conteſta. in antiq. Itaq; quod ad præſcriptionem attinet, is mea ſententia abſens eſt habendus, qui in alio præſidatu degit: cum moribus noſtris præſidatus, ſeu balliuatus, ſeu ſeneſchaliã regiã diſterminent prouincias, ac diſtinguant: non autem metropolitanã ciuitates diocèſeum pontificiarum, ſeu epiſcopatuū. vt trad. Ioã. Fab. in §. i. inſtit. de vſucap. & in l. vlti. C. de long. temp. præſcrip. cui aſſentitur Do. Barthol. Chaffa. in commentar. conſuetu. Burgund. titu. *des fiefs*. §. i. in gloſſ. *s'il eſt au pais*. Atque ita à ſuprema Pariſ. curia fuiſſe deriſum teſtatur Pet. Kat in comment. conſuet.

Absens quomodo quis eſſe intelligatur.

Picto. tit. *des prescriptions*. in glo. super verb. *dixans*. Arbitraretur autem ex isto placito amplissima illius curiæ, quod ex D. Tiraq. accepimus, eum qui extra regnum habitat, accipi absentem, quod ad eum restitutionis, quæ ob absentiam impetratur, ope subleuandum spectat. Sed si quis Gallicæ causæ reipublicè expeditione bellica intra regni fines, si modo procul à præsidatu regio, cuius in territorio larem foret, fuerit occupatus, eum absentia beneficio iuuari credimus. Nam si cõcedatur, vt qui extra regni terminos Gallicæ reipublicæ causæ militiam gerat, absentia præsidio potiatur, discriminis rationem nequiuerim perspicere, cur alter, qui in regno extra sui præsidatus metas militat, eodem non fruatur auxilio: cùm belli, quo regnum impetitur, ratio magis sit habenda, quàm quod quod extra regni terminos inferatur: quippe ex quo tam præsens non impendat periculum. Quapropter apud Romanos olim bellum Italicum, vel Gallicum, tumultus, quasi in quibus inerat ex periculi vicinitate timor multus, appellabatur. Itaque sine vlla vacationis venia exercitus ex omni hominum genere cõscribebatur, de qua re plura apud Budæum in annot. in pandec. in l. i. §. i. ff. de positi. & non nihil apud Ciceronem in oratione pro Marco Fonteio. Appia. quoque de
bellis

*Quid olim a=
pud Romanos
tumultus.*

bellis ciuilib. libr. ii. scribit in sacerdotum & seniorum lege, quæ de immunitate lata est, exceptum fuisse, nisi Celticum bellum instaret.

Abbate.

Abbates, seu Cœnobiarchæ, aut alii antistites, qui plures prioratus, seu villas in multis regionibus possident, non possunt quempiam earum rerum nomine, quæ ad villarum, seu prioratum ius pertinent, alibi in ius vocare, quàm vbi illarum villarum, seu prioratum administratores (si quibus earum cura commissa esset) in iudicium possent accersere: licet eæ villæ proprii eorum antistitum iuris sint: id est, de eorum (vt aiunt) mensa sint. vt prob. text. in clement. i. de rescript. nempe coram iudice eius territorii, in quo villa sita est, debent experiri. Sed ad illos id nō porrigitur, qui vnà cum rebus ad se pertinentibus, tutela seu patrocínio Regis donati sunt: quod gardam gardianam vulgò nominant. Siquidem vel apud libellis præfectos, qui in Basilica Parisiensi, idémque ex suprema Paris. curia selecti iudicant, vel apud regios iudices, prout eorum protectione Rex is vel illis mandauit, possunt aduersus quoscunque, vel in personam actione, vel interdito de possessione agere, nec interest quomodo

Abbate vbi eos quibus cū pro annis præstationibus, a ljsve cœnobij rebus lis futura est, debent conuenire.

nam in loco res fixæ sint, quod ad illos libellis præfectos spectat: non autem quantum ad regiones iudices. Hi etenim nisi de personis, rebusve intra præsidatus seu (vt loquitur) Senechalix fines constitutis possunt cognoscere, quippe id regio protectionis diplomati expressim solet inferi, atque ea de re copiosè libro institui. nostrarum forens. primo disputauimus.

Abbas.

Abbas citationis edictum non potest aduersus eos decernere, quibus prioratuû sub monasterii sui potestate constitutorum, administratio à summo pontifice commendata est: propterea quod hi cõuentui à se indicto, vel solenni & statò non interfuerint: nisi quid ab illis ipsi Abbati vel monasterio, tum oportuerit præstari, quoniam nisi præstiterint, potest ab Abbate in illos decerni citatio, vt supremæ Paris. curiæ iudicio sancitum est, die xj. Maii. M. v. xv. Nam commendatarius regulari monasterii illius disciplinæ, non est subditus, imò ei libera in sacris & prophanis potestas concessa est: vt tradit Panor. in c. cum nobis olim. de elect. Verùm quatenus pensitare quidpiam tenetur prioratus monasterio, onus illud veluti rei adscriptum, debet cõmendatarius agnoscere

scere: ideo iuris illius ergo in eum Abbas iurisdictionis suæ partibus meritò fungitur.

A B B A S inferiori monasterio, quod sub eius potestate constitutum est, id est, quod ab eius monasterio (vt dicunt) dependet, stipulari potest: quamuis monasterium illud habeat speciales administratores. Ioã. Fab. in §. si verò qui. instit. de inutil. stipul.

Abbas inferiori monasterio stipulari an possit.

A B B A T I S mortè prioratus (vt vulgò appellant) beneficium non censetur reuocatum: licet illud pro suo arbitrio Abbas expressim reuocare, & adimere potuisset. Ideòque illud ferè nominari solet manuale. Panor. in c. vlti. de preca. Adeò autem huiusmodi beneficium pro nutu Abbatis, vel conceditur, vel adimitur: vt si fuerit ablatù, nullum omnino auxilium ad id recuperandum aduersus Abbatem detur: etiam si triennio possederit ille prior, vt Inno. affirmat in c. olim. de accusat. quod prob. text. in c. cum ad monasterium. §. tales. de stat. regul. in antiq. Vel si Abbas monacho in diem mortis ipsius monachi illud beneficium non conferre alteri sit pollicitus. Nulla etenim obligatio inter Abbatem & monachum, perinde ac inter dominum & seruum, potest contrahi. vt tradit Archid. & Domi. in c. præsent.

An prioratus vel aliud beneficium (vt vocant) manuale possit per Abbatem qui contulerit, auferri

de offic. ordina. in vj. congruitque text. in
 can. multos. § 4. dist. Verum id moribus no-
 stris in hoc Franciæ regno exoleuit, vt sen-
 tit Dec. in c. ad nostram. de confirma. vtili.
 Nam si absque iusta causa beneficium illud
 Abbas auferret, superioris officium posset
 implorari, vt ad retinendum beneficium suc-
 curreret: sicuti seruus aduersus dominum ad-
 ire potest principem, vel iudicem. vt no. in l. j.
 C. de precib. imperat. offer, & in l. lis nulla.
 ff. de iudic. & in §. vlti. instit. de iis qui sunt
 sui, vel alie. iur. Quod quidem antea æquum cen-
 fuerat Innoc. in c. insinuante. qui cleric. vel
 voue. Quin & huiusmodi beneficium amo-
 ueri non potest, si summus pontifex illud ex
 certa sui ipsius scientia confirmauerit, vt trad.
 Ioan. Andr. & Domi. in c. presenti. sup. ci-
 ta. & in c. cum singula. de præbendis. in vj.
 Nam indultum à principe beneficium per-
 petuò decet esse mansurum. Aliter tamen si
 summus pontifex illud simpliciter confir-
 marit: vt scribit Panorm. in c. nisi essent. de
 præbendis. Videtur tamen huic aduersari,
 quod affirmat Barba. in c. cum accessissent.
 de constitut. Si beneficium (inquit enim)
 monacho Papa conferat (quod prioratum
 vocat) monachus non tenetur iussu Abbatis
 illi beneficio renunciare: cum quod ad id at-
 tinet, veluti emancipatus intelligatur. vt pro-
 bat tex

*Quid item si
 summus pon-
 tifex id bene-
 ficium contu-
 lerit.*

bat text. in can. si monachus. xvj. quæstio. j. Proinde idem iuris esse apparet: cum beneficium manuale Papa simpliciter confirmat. Nam confirmatio defectum confirmati supplet. vt nota. in c. quotiens. de pact. & c. j. de transact. in antiq. Itaque & aliquid ei quod cõfirmat, addere velle iudicatur, vt tradit Felin. in c. inter dilectos. numer. vj. de fide instrument. Quod igitur asserit Panorm. in c. nisi. accipiendum est de eo beneficio, à quo monachus Abbatis nutu inuitus nequit expelli. vt conueniat ei cum Barba. At Feli. in c. constitutus. col. v. de rescrip. ait si per expectatiuam gratiam, vel mandatum Papæ beneficium manuale conferatur, nõ effici perpetuum. Innuit tamen, vt si cõfirmetur, reddatur perpetuum. Sed & in cap. per tuas. de maio. & obedient. refert censuisse quamplurimos, etiã si ex summi pontificis gratia quis huiusmodi manuale beneficium adeptus sit, illud non posse per Abbatem adimi. Quæ propter hanc libetius amplecterer opinionem. Sanè qui diui Benedicti institutũ professi sunt, tametsi summus pontifex beneficium illis contulerit, ipsis illud auferre ex iusta causa Abbati licet: sicut si ipse Abbas donauisset. vt relatum est in constitu. Benedic. c. xxxij. de obtinẽ. benefi. ex colla. Aposto. Et quoniam summus pontifex eas constitu-

tiones

tiones approbavit & homologavit, licet iuri communi derogent, tamē obseruandæ sunt. Licet autem Abbas in beneficio manuali, à summo pontifice ita collato, vt remoueri nō possit, aduersus eum qui illud sit consequutus, nullam habeat potestatem, quantum ad fructuum ipsius administrationē attinet: in cæteris tamen adhuc Abbatis iurisdictioni subiicitur monachus. vt probat tex. in c. per tuas. sup. alleg. Atq; ibidem ferè hæc omnia vberimo stylo conscripsit Fel. quæ etiã D. Petr. Rebuff. in tractatum, quem de pacific. possess. super concord. inter pontificē summum & regem nostrum edidit, nonnulla ex parte contulit. Quocirca existimaui huc ea præsertim, quia quotidiano in vsu versantur, etiam transferenda, vt sint cuique magis obuia.

*Vter Abbas,
an Episcopus
aduersus mo-
nachū in cau-
sa criminali
cognoscat.*

A B B A S in causa criminali aduersus monachum debet cognoscere: nō autem episcopus, cuius in diœcesi delictum admissum est. text. in c. ea quæ. de stat. monach. in antiq. Abbas in c. cum ab ecclesiarum. de offic. ordina. in antiq. & Feli. in c. pastoralis. num. iij. eod. titu. Si tamen vel leuissima suspitionis causa aduersus Abbatem proponatur, suprema curia consuevit ad episcopū, vel eius iuridicum remittere, dūmodo delictum solam instit

Iam instituti sacri, seu regulæ transgressionē non respiciat: quoniam eiusmodi delicta ad solius Abbatis pertinent animadversionem: quam vulgò disciplinā regularem appellāt.

Accusare.

Accusare plures vnum non possunt, secundum ius commune: vnus autem plures potest accusare. Id autem constitutū est, siue quia si accusatione exciderent, ad similitudinem supplicii traherentur, talionisq; pœnam subirent. At in specie altera vnus tantum perire potest. Ita sensit Specul. titul. de accusat. versicul. quid si nullus. in j. parte oper. Siue quia vnus posset criminis probationem peragere, alter autē minimè. vt istic in addit. ad Specul. not. Verum quia moribus nostris nō est talionis pœnæ locus, sed accusator succumbens, vt plurimū duntaxat condemnatur ad litis impendia & damna, quæ reus passus est. vt in institut. nostrarum forens. libr. iij. ad finē differuimus. Deinde cum simul accusatores plures ex vsu nostro forensi debeant probationes cōficere, proindeq; alter altero non possit probatione esse superior, hodie apud nos plures ad vnum non modò accusandum, sed etiam ad denunciandum aduersus vnum quodpiam crimen admittuntur. Quid autem intersit inter accusatorem

Accusare plures an vnus, an verò vnū plures possint accusare.

fatorem seu delatorem priuatum, & denunciato- rem libro earundem institut. iij. circa principium explicuimus.

Accusator.

*Accusator ab
accusatione
an possit desistere.*

Accusator secundum ius commune non modo post litem contestatam, sed etiã post libellum oblatum, non potest à cœpta accusatione desistere, imo à iudice cogi potest, vt in ea pergat. vt prob. text. in l. miles. §. focer. ff. ad leg. Iul. de adulte. & c. licet. & ibi Feli. de accusa. in antiq. & Bald. in l. j. C. qui accusa. non poss. Libellus autem, Gallicis moribus nostris, est elogium quæstionis capitalis, in quo criminis indices sunt examinati. Id fanè informationem vulgò nominant. Itaque oblatus tum censetur libellus, cùm iudex in eo elogio procuratoris regii, alteriùsue cuiusuis iurisdictionis petitioni subscribit, sceleris reum vel in ius accersendũ, vt per seipsum & ore proprio causam dicat, vel in vincula & custodiam coniiciendum. Lis verò habetur contestata, quũ posteaquã reus super illo elogio à iudice interrogatus est, auditis vtrinq; litigantibus iudex decernit, an iudicium illud capitale instar ciuilis & ordinarii peragetur: an autem extra ordinẽ, vt latiùs tertio institut. nostrarum forens. libro exposuimus. Sed cùm iisdem nostris moribus

ribus duo sint in iudicio criminali ferè peti-
tores, nimirū procurator regius, alteriūsue
iurisdictionis, alter autem sit delator priua-
tus, qui quidem damnum persequitur pecu-
narium sibi illatum, prior verò ad suppliciū
corporale, vel pœnam pecuniariã fisco ero-
gandam deposcit. Ideòque cum priuati pa-
ctio, vel silentium reipub. non obfit: videtur
hodie accusator priuatus ad persequendam
accusationem compelli non posse. Quod
enim sua interest, licet ei remittere pacto ex-
pressim in id concepto. vt not. in l. iurigen-
tium. §. si paciscar. ff. de pact. Tum excepto
falsi vel adulterii flagitio, super crimine fas
est transigere. Proinde licet etiam priuato
accusatori, vel reluctãte regio procuratore,
ab ea accusatione discedere. Extat siquidem
vulgaris iuris regula: vt nemo inuitus agere
cogatur C. At Itali iuris professores ab illa
regula criminis accusationem exceperant,
propterea quòd id Reipub. plurimū refere-
bat. Saltem vt filius, vel hæres defuncti in-
terfecti ad occisores accusandos possit com-
pelli. vt tradit Paul. Castré. in l. vnica. vt ne-
mo inuit. agere, vel accusa. cog. Porro autem
apud nos ea deficit ratio, igitur & exceptio-
ni illi nõ potest locus esse: præsertim cū pri-
uatus delator inscriptionis solennis com-
muni iure proditæ apud nos liberetur vin-
culo

culo:ne eiusce inſcriptionis metu, iuſtæ etiã accuſationis perſequutionem quis deterreatur ſuſcipere.

Accipiens.

Accipiens epiſtolam an in ea comprehenſum approbet.

Accipiens debitor epiſtolam, qua ſuper debito ſoluendo interpellatur, cenſetur debitum agnoſcere. Imò & ſi quo modo queat debiti illius nexu teneri, eo ſe aſtringere videtur. l. ſi filius ſa. patre. ff. ad Maced. quod & Bart. ex ea l. aſſumit. Sed & hoc ibi potiſſimum valet, vbi ſimul atque debitor li-teras leſcitauerit, eas ad ſeruauit, vt trad. Gui-
liel. in cle. j. de procurat. Atque id nonnulli eo trahunt, vt ſi quis locãdo villam quanta, quãmq̃ maxima eſt, id eſt cū omnibus ſuis iuribus & pertinentiis, (vt nunc loquimur) volumen tradat, quo ſingula quæ iuris eius villæ ſunt, deſcribuntur (quod nos papirum rentarium, ſeu cenſarium vocamus) intelli-
gatur is, ea ſe omnia præſtiturum obligare, quæ volumine illo comprehenduntur: quãuis niſi id volumen tradidiſſet, de ſingularũ rerũ euiſtione non fuiſſet obligatus: vt probat text. in l. j. C. de euiſt. Videtur enim id eſſe vniuerſum quiddam inſtar hæreditatis: vt ſentit Bart. in l. ſi ita. ff. de aur. & argent. legat. in ſpecie non multum diſſimili. Verũ proprius id vrget tex. in l. j. C. de donat. In

An locans vil- lam quanta, quãmq̃ ma- xima eſt, ſeu cum pertinen- tijs, ſi tradat librum cenſu- um, vel annu- arum præſta- tionum ob eã villam debi- tarum, tenea- tur nomina- earum præſta- tionũ bona fa- cere.

nat. Instrumentum nominis (ait enim) qui donat, ipsum nomen donare creditur. Quare multò magis in hac, de qua agitur, specie, si quis illud volumen tradat, censetur velle, vt rebus omnibus, quæ in illo continentur, vtatur, fruaturque conductor. Nam cum ex onerosa causa hoc proficiscitur, tum incommodum solummodo affert temporale. Illud verò præterquam quod gratuito conceditur, perpetuum habet damnum. Sanè Ias. in l. Labeo. ff. de pact. l. illam. j. C. de don. intra miros coercet cancellos: scilicet, vt vim suã tantum obtineat, vbi donandi animo traditum instrumentum apparet: alioqui tradendo instrumentum, censetur duntaxat ad nomen exigendum dare, si id patiatur personæ conditio, vt puta, si ei det, cui facilis sit exactio. Quod si idonea persona non sit nomen exigendo, tum illud donare videtur. Veluti, si instrumentum mulieri, pupillo, militi, offeratur. Cui ego assentior: vt hac in re omnino sit habenda eius, cui instrumentum traditur, personæ ratio. Id tamen nostrã super specie proposita sententiam haud mutat, sed adiuuat, non mediocriter.

Donas instrumentum, an censetur nomen in eo comprehensum donare.

Acta.

Acta in vno iudicio confecta, in alio inter easdem personas probant. l. iube-
 b mus. C.

Acta facta in vno iudicio,

*quomodo in a
lio moribus
nostris pro=
bent.*

mus. C. de libera. caus. adeò vt probationes plenæ in summario iudicio adhibitæ, fidem in iudicio primario & principali faciât. Iacob. Butrig. in l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter. ff. ex quib. caus. maior. & Bartol. in constit. Federici incip. ad reprimendum. in verbo, summaria. Ita tamen vt & eæ probationes lite contestata, & vocata parte cuius interest, sint factæ, & testimonia sint ad reprobationem idonea. Federic. de Senis consil. vj. & refert Feli. in c. causam quæ. j. de testib. Sed vsu nostro forensi inoleuit, vt rescriptum à principe oporteat impetrari, vt huiusmodi acta non solùm inter extraneas personas, vel ad iudicium, vel ad semiplenâ probationem, verum etiam inter easdẽ personas liceat proferre, vt eorum, pro vt ius dicat, ratio habeatur. Quin & cùm inter extraneas personas proferuntur testimonia inter alios confecta, excipiendum est in eo rescripto, vt supersit facultas aduersario eleuandæ illorum testium opinionis, eosque reprobandi, itẽque aduersario propugnandi & defendendi. Sanè acta in ciuili iudicio nõ sufficiunt ad probationem perfectam in criminali iudicio, quoniam cùm in criminali iudicio periculum maius versetur, existimandum est, vt quis maiorem diligentiam in eo, quàm in ciuili adhibeat: vt rectè sensit Inno,

*Acta in ciuili,
an prosint
in criminali
iudicio.*

in c.

in c. per inquisitionem. de elect. in antiq. & Bald. in l. quod euitandi. C. de condict. ob turp. caus. In quam & nos sententiam descēdimus: licet quidam contra fuerint arbitratī, tamen ex iis probationibus in iudicio ciuili habitis, poterit aliquid momenti ad iudiciū criminale accedere: vt puta ad id peruenire instituendum, absque vllō alio de criminis indicibus elogio confectio: vel etiam possunt interdum ponderis tanti esse, vt ex iis reus possit torqueri, si alijs fulciantur adminiculis, & ex more quæ in iudicio criminali agenda sunt, antecesserint, vt tradit Angel. in l. j. C. si quis aliquem testa. prohib. & comprob. text. in l. iij. §. si quis dolo. ff. de liber. exhib. Constat igitur abs re nonnullos dubitare, an ea quæ in iudicio capitali ex nostro more habito acta sunt, profint in eo quidem iudicio, quod instar ciuilibus ordinariisque iudicii perficitur. Nempe ea quæ modo differuimus apertè indicant, illa conducere. Imò nec opus est vllō rescripto principis in hac specie, quo iubeantur admitti: cum id posterius non tam sit aliud iudicium, quàm series eadèmq̃ tela prioris. Nam, mea sententia, ideo ad hoc posterius transitur iudicium, quoniam probationes in priori confectæ, ad inferendum capitale suppli-
ciū sæpissime nō sufficiunt, quæ tamē ad irro-

Acta in extra ordinario capitali iudicio, in ordinario prodesse.

gandam multam pecuniariam essent idoneæ. Itaque vt flagitii affinis vel suspectus non statim commeritam in corpus pœnam haud effugiat, facultas conceditur huius posterioris iudicii attexēdi, quò vberiores exhibeantur probationes. Verùm quia reus sceleris non fuit priori iudicio manifestus factus, soluitur ea, qua prius detinebatur, custodia: datis vtique vadibus, secundum formam regis constitutionibus traditam.

Actus voluntarij.

Actus nostri voluntarij an extendantur ultra id quod geritur.

Actus nostri voluntarii ultra id quod fit, non extenduntur: text. & Bartol. in l. j. §. si quis hoc interdicto. ff. de itinere, actûq; priua. Itaque si quis quarundam rerum vectigal percipiendo, ius illius exigendi præscripserit, non potest aliarum rerum vectigal ob id præscriptione acquisuisse causari. Quantum enim possessum est, tantum & præscriptum. Sed id est eatenus accipiendû, quatenus nostri actus ad vnâ speciem solummodo possunt accommodari: seu (vt loquimur) sunt vniformes: aliter atque si ad plures, & varias species queât referri. Quippe tum intelliguntur ad eas omnes pertinere, veluti, duo fratres eodem vtuntur artificio, simulq; commorantur, ac lucrum omne

Quantû possessum tantû præscriptum.

Duo fratres si mul commorã

ex co

ex eo artificio comparatum, in commune soliti sunt conferre: censentur duntaxat illius artificii, lucrūq; ex eo quæsitū societatem contraxisse, vt ibidem Bart. scribit. At si diuersa eorum fratrum sit vel ars, vel opera, vt putauit vnus caufidicus, alter autem mercaturā exerceat, atque sub eodem tecto habitent, quæstūsque omnes, ac res mobiles rerūmq; immobilium fructus inter seipfos communificent, non tantū artis & operæ illius, sed etiam bonorum omnium societatem censentur iniuisse: vt asserit Bald. in l. si patronus. C. commu. vtriusque iudic. & Ludo. Roma. consil. ccxcj. Verū secundum Pictonum statuta c. iij. ^{xx} iij. intelliguntur solūmodo mobilium, & immobilium constante societate acquirendorum contrahere: quod equo propiūs existimauerim, vbi etiam deesset statutum.

tes, quemadmodum societatem videntur contraxisse.

Actus agentium.

Actus agentium egredi non debet mentem & cogitationem, vel primordialē, vel quæ in actum incidit. Plerunque enim contingit, vt præter id quod principaliter agitur, tacita nascatur obligatio, vel dispositio: vt probat text. in l. si is qui. §. vlt. ff. commoda. Nam si libero homini, qui mihi bona fide seruebat, quasi seruo rem commo-

Actus mentē agentium primariam, vel secundariam non egredi.

dauero, commodati aduersus eum habeo actionem: atque si indebitum soluam, quamuis dissoluere obligationem cogitem, nascitur tamen mihi ad indebitum repetendum obligatio. Igitur si fratres simpliciter bona paterna diuiserint, fideicommissum quod inuicem alteri eorum superstiti à communi patre relictum erat, non césentur remisisse, tametsi cauerint à se nihil contra diuisionē factum iri, & si contra quis fecisset, pœnam alter alteri promiserit. l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verbor. obligat. Nec eiusmodi generalis cautio cogitationem remittendi fideicommissi induxisse videtur, quoniam actus diuisionis, absq; illa fideicommissi remissione, poterat consistere, neutrique damnum afferre. Ideo quod incidit, non immutat quod principaliter agebatur. At cum libero homini, bona fide sibi seruienti, quis commodat, si præter id quod principaliter agitur, non iniretur, non nasceretur obligatio: commodatori, & ad commodatum repetendum non daretur actio, atque ita iniuria damno afficeretur. Quæ quidē ratio mihi videtur grauioris ponderis, quàm eæ: quas adducit plurimas Ias. in d. §. duo fratres. numero 23. ad numerum 34.

Fratres patrem diuidendo hereditatem, non censentur fideicommissum à patre iniunctum remittere.

Autho

Authoritas curatoris.

AVthoritas curatoris non est necessaria, si minor ex causa criminali conueniatur: idque moribus nostris receptum est: licet aduerfetur l. clarum. C. de author. præstan. Quod & ad mulierem nuptam porrigitur: quamuis moribus nostris mulier sine auctoritate viri in iudiciis ciuilibus standi, vel etiam in criminalibus agendi vel contrahendi, legitimam non habeat personam: vt statuto Pictonum c. ix. ^{xx}. xiiij. & sequenti proditum est, nisi mercatrix fuerit publica. Nam cum ex iis quæ ad mercis illius, cui à viro præposita est, exercitationem pertinent, actio ei mulieri, & in eam sine viri auctoritate ab eodem statuto datur. Proinde, nec minor sine curatoris auctoritate capitali iudicio quemquam potest pulsare. Sed & filiusfamil. patris auctoritate in iudiciis, secundum mores nostros, non indiget: si super iis agat, vel conueniatur, in quibus nullum patris incommodum versatur: nisi fuerit xxv. annis minor: quoniam curator ei in causa ciuili, siue experiatur, siue defendat, in litem dandus est: vt trad. Guid. Pape in decis. Delphi. quæst. liiiij.

Authoritas curatoris in iudicio criminali aduersus minorem mortu, vel viri in causa capitali contra vxorem instituta, nõ requiritur

Filiusfamilias ad agendum an sit necessaria patris auctoritas.

Appellatio.

*Appellatio an
omisso medio
possit intro-
duci ad supe-
riorem.*

APPELLATIO licet gradatim coram superio-
re eius iudicis, à quo appellatum est, sit
introducenda: vt not. in l. Imperatores. ff. de
appellat. tamen si lite apud supremam curiã
pendente, quãpiam proferatur sententiã ab
inferiori iudice lata, ab eãque sit appellan-
dum, appellatio non est offerenda ei iudici,
cui aliã eã offerri oporteret: sed ipsi supre-
mæ, medio utique omisso iudice. Rescriptũ
igitur à principe impetratur, quo illi curiã
præcipitur, vt quia alterius appellationis ter-
minatio ab ea pendet, sũntque adeò eã
appellationes inter se connexæ, vt al-
terius finis alteri quoque terminum impo-
nat: ius de ea reddat appellatione, nulla o-
missi medii iudicis habita ratione. Cæte-
rũ & si gradatim sit appellatio introducen-
da, si tamen is omittatur iudex medius, cuius
iurisdictioni subditi sunt litigantes, appella-
tio ritè introducta pronuntiabitur: si clien-
telaris patronus, cuius in dominio est iuris-
dictio omissa, causam ad suum iudicem able-
gari non postulauerit: sed si id petierit, im-
petrabit: atque qui appellationem hoc mo-
do introduxit, huius introductionis mul-
tabitur expensis. vt nota. in libr. statut. seu
consuet. Piõtonicæ regionis c. xvij. ^{xx}. xiiij.
cuius

cuius exemplum si lubeat, require in instit. nostrarum forens. lib. ij. Próinde moribus nostris illud non congruit, quod scribit Bal. in addit. ad Specul. titu. de appel. in x. col. in paruis voluminib. nimirum, vt minor ad appellandum restitutus, si aduersus interponendam restituatur appellationem, literas eum debere ad iudicem, à quo appellat, dirigere: si autem aduersus interpositam, ad iudicem ad quem appellat, eas esse destinandas. Nam vtraque in specie debet restitutionis rescriptum ad iudicem, ad quem appellatur, transmitti: vt inter discutiendã appellationis controuersiam, de ea restitutione approbanda, vel improbanda cognoscat, & iudicet: nisi forsan in foro ageretur pontificio. Nam cum appellans à iudice à quo appellat, debeat Apostolos petere, isque iudex diem constituere, intra quem appellatio introducatur, literas tunc eius rei gratia, ad eum iudicem dirigendas non inficiarer. Alios autem casus, in quibus omisso medio potest quis appellare, commemorat Fel. in c. super quæstionũ. §. porrò. de offic. deleg. in antiq. quos tamen moribus nostris scito nõ esse consentaneos: vt poteris ex instit. nostris amplius haurire.

Absenti & presenti concessum, si praesens ratum non habeat, an solidum praesenti acquiratur

ABsenti & praesenti facta concessio, ex causa onerosa valet in solidum praesentis ipsius commodo: praesertim, si alterutrius interfit contrahentium: ut puta si mihi & Titio fundum emam, persona Titii pro superuacua accipienda est. Ideoque totius fundi emptio ad me pertinet. l. fundus ille. ff. de contrahend. emptio. quoniam emptoris interest rem solidam emi, ne quem nolit, cogatur socium accipere. l. si non sortem. §. si centum. ff. de condict. indeb. At si ex causa lucratiua fiat huiusmodi concessio, vires pro dimidia solius praesentis parte nanciscitur. l. si mihi & Titio. ff. de ver. ob. Si enim mihi & Titio stipuler decem, stipulatio, quod ad Titium pertinet, nullius est roboris: non tamen mihi pars Titii accrescit. Itaque exaudiendum est eam stipulationem ex lucratiua causa fuisse interpositam: quanquam gl. ibi hanc discriminis rationem videlicet lucratiuane an onerosa causa sit, non reddat, sed aliam: ut puta, quia in specie illius leg. fundus. promissoris interest venditionem fundi pro parte solummodo consistere: quoniam pretii partem duntaxat reciperet, quod sibi totum velle numerari existimatur, Ego tamen potius in Alexandri sententiam iuerim: quia semper promissoris interest, siue ex lucratiua, siue ex onerosa causa promittat, promissionem pro parte intelligi vitiatam, sed

tam: sed magis interest stipulatoris, cùm ex causa onerosa stipulatur, stipulationem in sua persona, quæ in aliena nõ valeat, viribus subsistere: ne quæ auersatur, sociũ cogatur habere. Verũ idẽ iuris esset, si interesset promissoris. Et quamuis Zaz. Vldar. in l. si mihi & Titio in contrariã sententiam citet l. vxorem. §. agri plagam. ff. de legat. iij. Lex certè illa non satis huc pertinere mihi videtur, cũ non de contractibus, sed de legatis loquatur: licet enim testator grauet hæredem vendere agri plagam, vel partem certam, id tamen legati loco, non contractus accipiendum est. Nam illud palàm est, in legatis iuri accrescendi locum esse. vt not. in l. re coniuncti. ff. de leg. iij. & in l. vnica. C. de caduc. tollend. Sin autem ius concessum sit indiuiduum, ius accrescendi in contractibus admittitur. Veluti, si proprium fundum vendam, & mihi vicinõque seruitutem recipiã, adiectio vicini superuacua habetur: ita vt tota seruitus ad me pertineat, cùm seruitutem nisi sibi possit excipere nemo: præterea non iure accrescendi, sed non decrescendi (vt aiunt) alteri acquiritur, per alterius repudiationem, aut defectum: vt puta, si ex duobus patronis alter mortuus est, ius patronatus alteri patrono non decrescit: imò integrum apud superstitem patronum remanet. l. com muni

*Quid interest
interius ac-
crescendi, &
ius non decre-
scendi.*

muni liberto. ff. de bon. liber. licet iuris patronatus commoditas diuidi possit. l. quædam. ff. famil. ercisc. Contra autem, si commoditas cessat in re indiuidua, nõ propterea quòd extingatur, vt in specie modo proposta, per mortẽ alterius ex patronis, sed quia ope exceptionis repellatur alter patronus: veluti si quis cùm duorum patronorum cõmunis libertus diceretur, alterum ex patronis cum eo de iure patronatus contendente vicerit, iureiurando fortassis ipsi liberto prius delato, atque per eum suscepto, integrum ius patronatus non defertur alteri patrono: quoniam non ipso iure definit patronus esse, sed ope exceptionis solummodo. l. si duo patroni. ff. de iureiurand. Itaque licet res sit indiuidua, si tamen commoditas diuidi queat, ius accrescendi non competit. Veluti, si duo fratres feudum acquisierint: quamuis feudum sit suapte natura indiuiduum, quia tamen eius commoda diuisione recipiunt, si vnus ex iis fratribus decedat, nõ ad alterum superstite defuncti portio transmittitur: sed ad dominum redit. vt ex Bald. in c. j. circa finem. de duob. fratrib. de nou. benef. inuest. Nec dissimili ratione, si vnus ex pluribus, quibus aquæ ducendæ seruitus competeat, non ducendo eam amiserit, nihil iuris eo nomine cæteris accrescit. Idque duntaxat

*Quid refert,
an quis defina-
nat ipso iure
dominus esse,
an exceptio=
nis ope.*

duntaxat commodum eius est, per cuius fundū id iter aquæ non vtendo pro parte vnius amissum est, libertate enim seruitutis huius partis fruitur. l. viam. ff. quemadmod. seruit. amit. Illud autem huic disidet, si pro me, & vxore, alioue, quem in potestate habeã, fundum comparem: ille verò ratam habere non lit venditionē, tota res empta efficitur mea. l. si absentis. C. si cert. peta. Quum enim quis pecuniam absentis, eius nomine fœnori dedit, nec absens id ratum habuit, actio ei qui dedit, competit ad pecuniam exigendam. Idq; nominatim tradit Bald. in authentic. si quas ruinas. C. de sacrosanct. eccle. & sequitur Paul. Castr. in d. l. si mihi & Titio. Verum id lubentiùs existimarem ea ratione niti, quòd mea interfit alterū, quàm eum pro quo emi, dari mihi socium. Quin & vsusfructus duobus in re quapiam constitutus, accrescit consorti, siue in consortis persona à principio non valuerit, siue post ius consorti quæsitum, ipse consors moriatur. l. j. §. vlti. ff. de vsufruct. accresc. Sed & si imperialis munificentia socius sine hærede decesserit, idem responsum est in l. vnica. C. si liber. imper. socius sine hære. decess. libr. x. Denique etsi mortis causa donatio magis cōtractui, quàm vltimæ voluntati accedit, glos. in l. ij. ff. de dot. præleg. in ea tamen ius accresc

crescendi vires obtinet. vt probat text. in l. vnica. C. de caduc. tollend.

Abrogatæ decisiones.

A Brogatas complureis iuris scripti, tum Ponticii, tum Cæsarei decisiones recenset D. Pet. Rebuff. in priore tomo commentar. quem in regias constitutiones edidit, in proœmio eius tomi in gloss. ij. Quamobrẽ maximo & singulari beneficio, vniuersam Gallorum iuuentutẽ sibi obstrinxit. Itaque cum ii commentarii in manus meas post has meditationes absolutas, & antequàm typis essent mandatæ, peruenissent, cẽsui hoc loci illud silentio non prætereundum, & publici eius egregii meriti hoc nomine illi nõ mediocrẽ habere gratiam. Quoniam ad eundem scopum hæ nostræ commentationes collimant potissimum: vt quæ vsu forensi explosa fuisse didicimus, de iis imprudentes commonefaciamus. Nam aliquot eorundem axiomatum, istic quæ ille commemorat, hïc iam præscripseramus. Alia autem his etiam inseruissimus, nisi quotidiano & perquam frugifero vsu eos commentarios viritim iam rescuissimus protritros.

Bonor

Bonorum differentia.

Bonorum etsi vnunge-
nus duntaxat in paga-
nis ius scriptum admit-
tit, in militibus autē du-
plex, nempe castrensia,
& paganica: vt probat
text. in l. si certarum. in
princip. ff. de milit. test.

*Bonorum quo-
tuplex apud
Gallos & Ro-
manos olim
differentia.*

Tamen apud Gallos in his regionibus, quæ moribus reguntur, magis quàm iure scripto: bonorum duæ sunt species. Alia enim mobilia sunt: alia immobilia. Immobilium verò duplex est ratio. Nam aut nostra arte, vel opera nobis quæsitæ, vel gratuitò donata sunt: aut ab intestatò iure hæreditario delata. Atque pro statutorum varietate alibi aliter cõceditur, vel negatur alia in aliũ transferre. Sunt tamen in his statutis quædam non satis explicata, præsertim quod ad Pictonum statuta pertinet. Igitur ea dilucidiora hoc in loco, sicut & aliis nonnullis, meditationibus hîsce nostris efficere decreuimus. Itaque quantum ad id, quo de agitur, scrupus exoritur ex eorum statutorum. c. cc. iij. ^{xx}. xvij. Nam ibi traditur bonorum mobilia appellatione cõprehendi nomina debitorum, & redituum annuorum reliquias.

Dubit

*Donatio mobili-
um an nomina
comprehendat.*

Dubatur ergo an donatio mobilium, nomina eorum, quæ donatori debita sunt, complectatur. Quidam enim negant, quòd tertia rerum & bonorù sit species. Proinde inter mobilia & immobilia non adnumerentur: vt tradit. in l. à diuo Pio. §. super rebus. ff. de re iudica. Idq; maximè in statutis, quæ à iure communi discrepant: vt scribit Lap. quæstion. xcij. incipie. imprimis videndum, quòd etiam etiam istic producit ad nomina etiam genus continentia: quamuis id duriùs paulò videatur: quippe cùm actio iudicetur mobilis vel immobilis, pro rei conditione ad quam competit: vt not. gloss. & ibi Barto. in l. ij. C. si aduers. transact. & Ioann. Fab. in §. fuerat. inst. de act. Quamuis alii aliter sentiant. Nam id demum procedere aiunt, quòd necesse est actiones mobilibus vel immobilibus accedere. Vt puta, in statuto, quo agnatis vel cognatis deferuntur omnia defuncti bona, nempe agnatis immobilia: cognatis autem mobilia: vt tradit Alcia. in l. mouentiù. ff. de verbor. significat. Cui sanè opinioni adhæret D. Andr. Tiraq. in tract. retract. §. j. in glos. vij. nu. xvij. Et in hac quidem sententia, nempe in donatione mobilium nomina non venire, sunt Bartol. in d. l. mouentiù. ff. de verbo. significa. & Decius consil. cccc. xiiij. in tertio consil. volum. Alii verò contra affir

tra affirmant: nam cùm statutum præclarè loquatur mobilium significationi nomina adscribi, nihil interest, an donatione, an alio contractu mobilia cedantur, neque etiam vtrum à coniuge in coniugem, an ab alia in aliam personam transferatur: cuius quoque habendam nonnulli censuerunt rationem. Cùm enim statutum hoc loco viri & vxoris meminerit, non esse ad alias personas trahendum voluerunt, propterea quòd iuri cõmuni aduersetur. l. quod verò. ff. de legib. Sed supremus Paris. Senatus, hanc posteriorem comprobavit opinionem, aresto lato die xiiij. Maii. 1540. inter Bonaduenturam Bourrillaud nobilem, eiùsque vxorem appellantes à præfecto Pictonicæ regionis, eiùsue vicem gerente: & Baptistã Gbullard etiam nobilem, in appellationis iudicium citatum, seu intimatum. Nam cùm nobilis Ioãnes de L'herbergement Baptistæ illi omnia mobilia, quæq; mobilia censerentur donasset, vnà cum iis immobilibus, quæ donator acquisuerat, fuissetque ab aduersariis eiùsdẽ Baptistæ interpellata possessio, interdictum vti possidetis aduersus illos instituit, in quo non solùm mobilia, sed etiam nomina eorũ, quæ donatori debita fuerãt, complexus est. Aduersarii verò etsi aliis ex causis interdictum illud oppugnassent, addiderunt etiam, hac mobilium donatione, ea nomina non

contineri. Baptista autem victor euasit, & apud præfectum illum, & apud Senatum: cuius quidem aresto nomina nuncupatim cum mobilibus Baptistæ adiudicata fuerunt. Atque hoc vtinam in plerisque aliis eiusce curiæ iudiciis fuisset vsurpatam: vt scilicet id de quo princeps extitisset controuersia, nominatim designatum fuisset, ac decisum. Non adeò enim hodie diuexaremur aliis atque aliis & statutorum, & morum nostrorum, & iuris interpretationibus. Quamobrem statutum quod coniugum superstitem adstringit ad dimidiũ æris alieni dissoluendum, quasi ex eadem æquitate ratione productum fuit eiusdem supremæ curiæ decretis pluribus ad alias personas: quæ quouis titulo mobilia omnia, aut quotam partem eorum accipiunt, vt pro rata parte ad debita illius personalia & mobilia soluenda teneantur. At hæsitatum est mobiliũ appellacione, an immobiliũ comprehendantur redditus annui. Quidam enim assignant eos immobilibus, si alterutri speciei vel mobilium, vel immobilium sint attribuendi. Alii verò eos sentiunt mobilibus adscribi, si ad modicum tempus sint duraturi: immobilibus autem, si in longum tempus vel perpetuò debeantur: vt scribit Bald. in l. hac edictali. C. de secund. nupt. Atque longum tempus decennium, perpetuum autem xxx.

Mobilia alieni cuius qui habet, æs illius alieni an exoluere cogatur.

Annui redditus an inter mobilia, an immobiliũ adnumerentur.

tem xxx. annos existimant: vt tradit gloss. in l. si filias famil. C. de petit. hæredita. & text. in §. j. institut. de perpet. & tempo. act. & D. Andr. Tiraquel. in supradict. tracta. retract. §. j. in gloss. 6. nume. 7. 8 & 9. Tamen cum statuto Pictonum proditum sit, mulierem ad mobilia, & personalia debita obligari persoluenda: sæpissimè à viris perdoctis vsus forensis, & legum peritissimis iudicatum est, reditus annui à marito defuncto cōstante matrimonio venditi, supérq; omnes suas facultates constituti, vxorem minimè teneri: licet ii reditus pecunia empti, ferè queant redimi, aut ex principis, aut ex supremi cuiuscunque Senatus indulgentia, intra triginta annos à venditionis tempore computandos. Quin si cum re immobili reditus hi permutentur, locum habet ius retractus, tanquàm si pecunia, qua emptus est is reditus, data fuisset, pro re illa immobili: vt scribit Carol. Molin. in tracta. de feud. §. xxiiij. nume. 54. Quamobrem iudicia illa, quibus mulier pronunciata est ab inferioribus iudicibus libera, à præstatione illius annui reditus, pecunia venditi, videntur ad aliam accedere opinionem. Nempe Iacobi à Bello Visu in authent. de non alien. reb. eccles. & Petr. de Ferrar. titu. forma libelli in act. reali. in verb. veris & legitimis: quem refert idem D. Tiraquel. in glos. 7. supra cita. num.

Mulier an reditus annui a viro constante matrimonio venditi teneatur, post solutionem conjugium.

16. Censent enim actiones inter mobilia & immobilia computari, prout fauor vel odiū id suadet: atque odium à fauore semper vinci oportere, idque quatenus secundum id, ad quod competūt, iudicantur. Aliàs suapte natura esse immobiles. Itaque cū in hoc statuto versetur odium, nimirum vt mulier pro viro teneatur oneribus nominum personalium & mobilium, hic redditus annuus immobilium speciei assignatur. Ideoque mulier huius obligatione non est astricta. atque ita supremæ Paris. cur. aresto iudicatum est, die 15. Maii. 1534. Quod tamen intellige quantum ad hunc redditum post solutum matrimonium dependendum. Nam si reliquæ ex tempore præteriti matrimonii debeantur, mulier non secus earū tenebitur, ac aliorum nominum personalium & mobilium: cū hæ reliquæ semper mobiles & personales existimentur, vt tradit Bal. in c. j. col. vlti. titu. de pac. tenend. Alcia. in l. mouentium. sup. cita. & D. Tiraquel. in gloss. 6. §. j. nume. 10. Sed quamuis illo aresto, & sapissimè ita iudicatum sit, complurium iudicium nostratum non vulgaris peritiæ & rei forensis & iuris ciuilis sententiis: nuper tamē accepimus, contrarium à suprema Paris. curia fuisse iudicatum. quod videtur mihi æquissimū. Nam forsā mulier plurimum lucri ex ea pecunia nacta est, quia in prædiorū
emtion

Reliquiæ pensionum pro mobilibus habentur

emptionem versa est, quorū dimidiū ex statuto Pictonum municipali, mulieris efficitur. Itaque existimarem, vbi is reditus, constante matrimonio, à viro frugi esset constitutus, & prædia nonnulla siue postea, siue ante acquisiisset, eodem connubio perseverante, mulierem pro dimidia parte huius annui reditus à creditore rectè conueniri: nō solūm pro pensionibus matrimonii tempore decursis, sed etiam pro sortis ipsius dimidia parte imposterum soluenda. Porro mobilia plerunque ac regulariter sequuntur personam: vt tradit Bald. in l. mercatores. C. de commer. & merca. Proinde sicut sacris initiatus præhendi, & in carcerem detrudi ob æs alienum non potest, nisi specialiter, & expressim in id sit obligatus: atque in sui pontificis, vel ecclesiastici iudicis carcere etiā adseruari debet: ita eius mobilia in causam iudicati, vel æris alieni capi nequeunt, ex constitutione quadam Philippi Pulchri. Tamen nuper rescriptis principalibus, quibus clericis sacerdotia possidentibus tributa, seu vt solito honoratiore titulo gratuita, vel charitatiua subsidia, vel decimæ vocantur, quotannis iudicantur, hæc adiaci clausula consuevit, vt ad eorum tributorum pensionem clerici & corporum, & mobilium præhensione compellantur. Sanè quantum ad mobilium publicationem, seu confiscationem

*Personam quo
modo sequantur
mobilia.*

*Vtri episcopo
clerici mobilia
deferantur,
an ei qui sa-
cris initiatus,
an ei, cuius in
diœcesi repe-
riuntur.*

tionem pertinet, eatenus sequuntur personam, quatenus mobilia clerici publicantur, seu confiscantur episcopo, non autem patrono seu domino feudi illius, in quo ea reperiuntur: vt tradit Oldr. consil. 17. Boer. in commentar. consuet. Biturig. titu. de iurisd. §. ij. & Chassa. titu. *des confisca.* §. j. in gloss. & *appartient.* in commenta. consuetud. Burgund. Verum id de episcopo diœcesis, in qua sunt mobilia, intelligendum est. Nam ad hunc mobilia deferuntur, non autem ad eum, cuius in diœcesi clericus delinquens domiciliū habebat, vel à quo sacris initiatus erat. Quippe mobilia censentur eius esse territorii, in quo reperiuntur, vt scribit Bald. in c. j. in princ. de pac. tenend. vbi & tex. id nuncupatim probat, prout citat & assentitur Alexand. Imol. in consi. 16. in primo volumine: licet idem Bald. in dicta l. mercatores asserat, mobilia ad eum pertinere, cuius in territorio delinquens commoratur: quem in hoc reprehendit ibidem Alexand. adducitque l. ex facto. ij. ff. de hæred. instit. qua confirmatur omnino Alexand. opinio. Actiones autem illic Alexand. existimat loci esse illius, in quem nominum collata est solutio. l. quæro. ff. de solutio. vel concomitari creditoris personam, cui inhærent. Itaque eo loco in quo creditor debebat, esse attribuenda, secundum l. quis ergo casus. ff. de pecul. & l. ij. ff.

iiij. ff. pro socio. Nam si quis duo habeat domicilia, vnum ratione originis, alterum autē incolatus, & inspici debeat persona, attenditur incolatus domicilium, vt affirmat Bal. in l. ij. ff. de statu homin. Ego autem secundum mores nostros Galliaē arbitrarer, actiones creditoris domicilio ascribēdas: quamuis nominis solutio in aliam prouinciā esset destinata: quoniam moribus nostris debitor in loco, in quem collata solutio est, non rectē conuenitur, sed coram sui domicilii iudice: quod quidem aduersatur l. vnica. C. vbi conue. qui cert. lo. da. promif. Sed quod obseruamus aliunde originem ducit: nempe ab eo, quod moribus nostris, iurisdictiones in patrimonio nostro adnumerantur: adeo vt plebeia conditionis homo, vel caput intra iurisdictionis nostrae feudariae commorans, certa quadam annua quantitate aestimetur, pro meri, vel mixti imperii, vel iurisdictionis gradu. vt no. stat. Pi. to. c. viij. ^{xx}. x. in fin. Immobilia autem quarumque personarum ei applicantur, in cuius territorio sunt sita: vt latius diximus in instit. nostris forensib. in scholiis. c. 16. libr. iij.

Bona, quibus deferantur.

Bona sanè eorum qui alibi, quàm in re- Bona alibi
gno Franciaē nati sunt, ad fiscum eius seu quā in regio
dariū

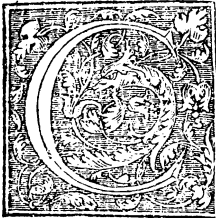
*natorum qui=
bus deferan-
tur, itémque
vacantia.*

darii patroni, in cuius territorio vel repe-
riuntur, vel sita sunt, pertinent: si nullos con-
sanguineos, vel heredes reliquerit. vt statuto
Picto. c. ij. §. xxix. proditum est. Atque ibi-
dem supremę curiæ definitioni relictum est,
vtri patrono deferantur, an ei qui maximũ
imperium, an verò qui iurisdictionis infimã
speciem in illo territorio obtineat. Nõ de-
sunt tamen, qui bona alibi nati ad regis fiscũ
pertinere semper asseuerent, nisi à principe
sanctiori diplomate in regni indigenarum
sortem sit ille cooptatus, & pecuniã ea de
re statutam principis rationibus intulerit.
Solent enim qui dispungendis fisci rationi-
bus in forensi Basilica Lutetiæ præsumt, pe-
cuniã arbitrari: quam is qui huiusmodi di-
ploma impetrat, tenetur fisco exoluere.
Quin & Rex ea bona non potest alteri do-
nare, sed debent fisco applicari, vt nuper re-
sponsum fuit à summo Regis apud supremã
Parisi. curiam procuratore D. Brularto, cùm
de donatione ageretur, quam Rex dudum
contulit omnium obuentionũ, quæ ab hinc
xxx. annis Regi, ipsiusq; patri & antecessori
acciderant in regione Pictonica. Et licet
plerique affirmant, nempe Petr. Rat in cõ-
mentar. eiusdem c. statut. Picto. hos alibi na-
tos non posse de bonis à se quæsitis, in re-
gno sitis, in liberos proprios aliquid statue-
re, vel disponere: Tamen videntur ipsa sta-
tuti

tuti verba refragari, quæ sunt huiusmodi, *qui ne delaiſſent aucuns parens*. Sed & contra fuiſſe pronunciatum ſcio ab ea decuria, quæ diſpungendis publici Franciæ ararii rationibus præeſt (quam computorum cameram nominant). Ea verò ſententia lata fuit die xxiiij. Nouembr. 1544. Qua comprobata fuit donatio quædam, à viro alibi nato in ſuã vxorem collata, remiſſaque fuit vxori manus iniectione, quæ in res viri, poſtulate regio procuratore, fuerat facta. Idem quoque in alterius donationis extraneo factæ ſpecie, à ſupremæ curiæ cauſidicis, uſus noſtratis peritiſſimis reſponſum fuiſſe nos non latet: neque enim gloſſ. in pragmat. ſanct. §. veruntamen. in verbo liberiùs, ait, quòd alibi natus non poſſit res à ſe comparatas in aliũ transferre. Sed tantum hæc ſi ſcholaris decedat in ſtudio ſine hærede, ſuccedit ei vniuerſitas. C. de hæredib. decur. l. j. cum ibi nota. lib. x. Sed fortè hoc non ſeruaretur in regno, vbi Rex bona vacantia occupat per aubanam.

*Conductor quomodo à re con-
ducta, in qua malè versa-
tus est, expelli debeat.*

* *
* *

Conductor, qui malè in re cōducta versatus est, vt puta qui frugiferas arbores, vel minimè cædus exciderit, nisi causa prius cognita, & antecedente sententia administrationis perperã gestæ declaratiua, non potest expelli. c. j. §. denique. & ibi Bald. quæ fuit prima causa benef. amitt. Præterea exigitur, vt malus vsus in perpetuum substantiæ damnum cedat, non autem fructuum duntaxat. Itémque vt damnum illud sit immodicum & notabile: atque dolus, lata culpa, vel saltem leuis accesserit. Bald. in authentic. qui rem. C. de sacrosanct. eccles. Commemorat & assentitur Alexand. Imol. consil. cxviij. in quinto volumine. Atque ita esse intelligendam l.æde. C. de locat. vsus noster forensis docuit: quo permulta, & fortè omnia, quæ priuatus quisque authoritate propria face-
re pot

re poterat, adhibita indicis autoritate apud nos geri debent. atque ita in hac specie moribus nostris obseruari, tradit Domi. Rebus. in commentar. constitu. regia. prioris tomi, char. 116. Proinde cum finito locationis tempore in ædibus locatis maneret inquilinus, interpellatusque nollet migrare, locator autoritate propria ædes ingressus est, atque inquilini mobilia à notario, testibus utique præsentibus, descripta, foras in vicum exposuit. Inquilinus tanquam de vi sibi facta comparatis indiciis, & habita quæstione, seu (ut dicunt) factis informationibus à iudice mandatum impetrauit, quo dies locatori constitueretur, ad quem per seipsum causam diceret, subtrahit tamen conditionis causam. Die constituta, ubi super delicti indiciis reus fuit interrogatus, actor mobilia ab ædibus illis ablata, atque exposita, in eum locum, vnde exportata erant, reponi, & sibi restitui, seu (ut vocant) redintegrari, postulavit. Reus autem iure se id fecisse, ut pote: quia impleto conductionis tempore à domo nolisset interpellatione antecedente discedere. Tamen victoria actori adiudicata est: à quo prouocauit reus. At postremum iudicio conuentuum iuridicorum, Turoni primum actorum, ipse reus victus est. Quæ cum frequenter accidere possint, fusiùs explicand

Quid item si expleto conductionis tempore nolit discedere.

canda censuimus, ne in fraudem quis imposterum incidat. Verùm Guido Pape in decisio. Gratiano. quæst. iiii. c. lxxx. ait locatorem, seu dominum posse hõstia domus, finito locationis tempore obserare, & claudere: & ita in ciuitate Grationopolitana obseruari. Tamen contrarium ait videri ex nota. in c. licet episcopus. de proba. in vj. & per Bal. in l. ij. C. si prop. public. pensita. At eundem Bald. assertorem superioris contrariæq; opinionis in c. de contro. int. do. & vassall. adducit, quod tamen ibi & in aliis titulis diligentius requisitum inuenire non potuimus, Sed moribus nostris congruentius est, vt sententia huius iuris declaratiua interueniat. Sanè potest hac in specie, videlicet vbi expleto conductionis tempore conductor remanet in re conducta, post interpellationem, vt ab ea discedat, dominus retinendæ possessionis interdictum mouere: sicuti cum inquilinus dominum ædes reficere volentem prohibet: & dominus testatur non se prohibere inquilinum, ne habitaret, sed ne possideret. Sed si inquilinus in specie nunc proposita huius interdicti, declararet, nullum & dominii, & possessionis ius sibi competere, sed tantummodo in conductione velle remanere: quod verbis solis inter eum & dominum renouata sit: dominus autem id neget: is certè postulabit, vt interim res sequestr

Ratio excipiendi per conductorem aduersus interdictum vti possidetis per dominum propositum.

questro commendetur, ne liceat huiusmodi commentis dominos ab inquilinis ædium suarum vsu submoueri. vt in simili nota. in l. Imperatores. ff. de appella. vbi si timeatur ne fructus ab aduersario auferantur, ii apud sequestrum deponuntur. Accedunt nota. in l. malè agitur. C. de præscrip. xxx. vel xl. ann. Nec verò vtimur l. si quis conductionis. C. de locat. sed interdicto retinendæ possessionis, vti diximus: quia pinguius est, & opportunius propter fiduciariæ possessionis (quã recredentiã nominamus) adiudicationẽ: quæ submota appellatione. executioni mādatur. Porro si emphiteuta resistat domino volẽti possessionem rei emphiteuticæ ingredi, ob triennem solutionis cessationem: vel etiã si nõ resistat, potest mouere retinendæ possessionis interdictum: vt tradit Specula. in titu. de emphiteut. numero lxxix. & sequitur Ias. in l. ij. nu. cxiiij. Tamen potiùs existimarem, vt dominus emphiteutæ protestaretur, se nolle emphiteutam ampliùs rem emphiteuticam possidere, sed eius dominium & possessionem velle cõdicere propter omisfam solutionem: ideòque eum interpellare, vt de possessione rei illius decedat: quod si renuat, tũ emphiteuta, vel principis rescripto, vel iudicis mandato iubeatur re emphiteutica decedere, sineréque dominum ea vti fruíquæ, & fructus à tempore commissæ rei
 emphit

emphiteuticæ perceptos, & lite pendente percipiendos restituere, nisi in emphiteutico contractu conuenerit, ut si emphiteuta per triennium soluere distulerit, derelinquat rem emphiteuticam: eamque ex nunc prout ex tunc (sic enim loqui solent) emphiteuta ea conditione eueniente domini nomine se constituat possidere: nam ex ea clausula transferitur possessio: ut infra dicemus. Quapropter non sequenda esset apud nos Iasonis opinio, quam in dicta l. ij. à numer. 110. usque ad nume. 113. tradit, & tutatur multis tum rationibus, tum authoritatibus: nempe emphiteutam à domino posse propria authoritate, ob huiusmodi solutionis cessationem expelli. Cum enim non possit colonum iure apud nos recepto, dominus propria authoritate depellere: multo minus emphiteutam dominus, quippe emphiteuta plus iuris, quam colonus habet: utile scilicet dominium, ut nota. in dicta l. ij. & l. j. C. de iure emphit. Sed ubi conductor conuentus, ut domum conductam deserat, ex eaque migret, asseruit, conductionis tempus sibi fuisse à domino prorogatum, atque hac de re iusiurandum domino deferre. Dominus autem interdictum retinendæ possessionis ob eam turbationem aduersus inquilinum intendit, petitque domum sequestrari: conductor verò excepisset, se nihil iuris in domus possess

possessione contendere, sed tantum tempus conductionis prorogatum: statèq; velle super hac re domini iuriiurando: iudex statuit, vt intra sex menses inquilinus migraret: alioqui eo tēpore elapso domus sequestraretur. A quo inquilinus cūm prouocasset, summa Paris. Cur. malè iudicatum fuisse censuit, & quod iniquum erat corrigens, pronunciauit, abs re institutum fuisse interdictum: ac statuit, vt dominus iusiurandum delatum subiret, vel referret. Idque pronunciauit die 23. Nouembris 1543.

Conductores vectigalium.

CONDUCTORES vectigalium publicorum, seu regionum non possunt eodem iure, atque Rex ipse, in iis exigendis vti: scilicet debitorum prehensione, & in carcerem detrusione, nisi nominatim inter eos & debitores conuenerit: vt tradit Guido Pape in decis. Delphi. quæstion. ccviiij. citatque l. Paulus respondit per procuratorè. ff. de acquirend. hæred. vbi ex personæ mutatione, rei quoque mutatur conditio. Licet pœnas seu multas ob ea non soluta, vel ob professionem mercium omissam debitas possint reposcere: vt probat text. in l. creditor. ff. de actio. emp. & Bald. in c. j. §. j. de cogni. feud. Sed qui multas iurisdictionum ordinaria-

*Conductores
vectigalium
regionum an
possint in exi-
gendis vecti-
galibus eodē
iure vti, quo
rex.*

rum

rum redimunt (quos præpositurarum firmarios vulgò appellamus) nihil iuris sibi queūt in iis multis, vel pœnis vindicare, quas sceleratis infligunt iudices à principe specialiter delegati, ad animaduertendum in flagitia quædam, in earum iurisdictionum territorio admiffa: quin multæ illæ ad canonis regii coactorem, seu (vt appellant) regii domanii receptorem, qui in ea regione quæsturam agit, pertinent: vt hæc omnia præclarè edifferit Boer. in decisio. curiæ Burdegal. quæst. clxxx.

Contractus.

Ex contractu non transfertur possessio.

Contractus sunt facti, ideóque ex his non transfertur possessio. In quam sententiam plerique citant l. consilio. ff. de curato. furios. & autho. laudant Bald. ibidem: qui licet scribat contractus esse facti, non tamen ait ex contractu non transferri possessionem. Sed & huic Proculi sententiæ alludere ea lex mihi videtur. At Bart. in l. prædia. ff. de acquirend. possess. & in l. ex stipulatione. ff. de acquirend. rer. domin. *ἰσχυρισ* id describit. Nam ex iis verbis, quæ ferè instrumentis inferuntur, vendidit, & tradidit, possessionem minimè transferri ait, sed solum facultatem dari, rem venditam propria authoritate ingrediendi. Sed nec ex aliis verb

verbis, quæ nonnulli adiiciunt, tribuitur possessio: nempe quod venditor rei venditæ emptorem possessorem facit, & constituit, instrumenti super ea venditione confecti traditione: nisi instrumentum, quo venditor rem antea acquisierit, præbeat emptori. Eius quippe instrumenti traditio possessionem transfert: vt probat text. in l. j. C. de donat. vel si venditor emptoris nomine se constituat possidere: vel precario, vt not. in l. quod meo. ff. de acquirend. possessio. vel si vsumfructū venditor retineat, vt probat text. in l. quisquis. C. de don. Quinimo nõ requiritur venditoris excusio, id est, vt venditor excutiatur, & cõueniatur ab emptore, priusquam aduersus eum, qui postea ab eodem venditore rem habuit, emptor experiatur. veluti, si dotem restituere socer repromittat, soluto nurus matrimonio, atq; in eam rem omnes suas fortunas hypothecæ supponat, & res quasdam soli & immobiles nurus nomine ea de re se constituat possidere, & eas socer constante matrimonio alienet, nurus, eiúsue hæredes possunt aduersus illum, in quem eæ res alienatæ fuerunt, agere, vt dotem restituat, vel rebus obligatis cedat: quam actionem inde appellamus hypothecariam, vt probat. ex not. ab Alexand. Imo i. in l. exitus. ff. de acquirend. possess. Ias. in §. item si quis in fraudem. instit. de actio. Sanè, si quis

d donet

donet præsentia & futura bona, constituâtque se ea donatarii nomine possidere, ex hac clausula bonorum post donationē quæsitorum, non transfertur possessio: vt scribit Bald. in rubr. C. de contrahend. emptio. in quæst. xxj. per tex. in l. actione. §. si post. ff. pro socio. & refert Boer. in decisio. Burdeg. quæst. ij. ^{cc.} .iiij. numer. 38. Tametsi verò Bal. in loco supra citato asserat text. in dicta l. actione. §. si post. esse in eam sententiam vnicum, & singularem, huic tamen adludere nullatenus mihi videtur. Sed aliis rationibus id mihi probaretur, tum quòd ea quæ sunt quærenda incerta sunt. Porrò clausula constituti, ex qua quis incerta se constituit possidere, nullius est momenti: vt tradit Bar. in l. iij. §. incertam. ff. de acquir. possess. Adeò, vt si donem quicquid in tali fundo habeam, & donatarii nomine constituam me possidere, huiusmodi clausula constituti inutilis est. vt scribit Angel. in l. quæ de tota. §. incertæ. ff. de rei vendic. Tū quòd vt huiusmodi clausula vires habeat, oportet eum qui se constituit possidere, eo tempore præferat rem possidere. vt probat tex. in l. quamuis. §. si conductor. ff. de acquirend. possess. vbi Angel. & Alexand. Imol. eum qui ex vi huiusce clausulæ agit, admonent, vt probet illum, à quo causam habuit, tum rem possedisse. Cū tamen illud ex facto incidisset:

nempe

nempe quod idem rem eandem duobus vendidisset, ac in priori venditione emptoris nomine se constituisset possidere, in superq; ab emptore rem conduxisset, & secundus emptor re ipsa annum, & eo amplius liberè possedisset: prior emptor rem vendicavit à secundo: reus autem se prius possessionem veram nactum esse cōtendit: ideoque illam fictæ possessioni esse præferendam, seque priore emptore esse iure potiorè. secundū l. quotiens. C. de rei vendica. iudex litem in suum misit consilium, mox verò licet prior emptor venditorem tum, cū venderet, constitueret possidere, & se fuisse possessorem non probauisset, neque reus id fuisset confessus (excipiendo enim non videbatur actoris intentionem fateri) iudex tamen pro actore sententiam tulit. A qua non consului appellandum, ne novitas eiusce opinionis in periculum forte appellansem detrunderet. Scio etenim permultis has iuris vias minus tritas non placere, sed solum vulgaria & vsitata iuris axiomata. Contra tamen vsus apud nos inualuit, nimirum, vt si quis res à se quæsitæ & quærendas donet, donatariique nomine eas se constituat possidere, in donatarium & dominium & possessio rerum etiam quærendarum, transit. Nam statuto Pict. c. ij. .ix. proditum est, recta via bonorum defuncti possessionem transmitti:

nisi donatione inter viuos donauerit & fupersitite donatore donatarius rerum donatarum possessionem nactus fuerit, aut donator se donatarii nomine constituerit possidere, aut vsufructum sibi retinuerit. Sed hæ fictæ possessionis translationes, locum in donationibus habent, quæ reuocari possunt, vt in donationibus inter virum & vxorem, & inter patrem & filium, in patris potestate constitutū. Verūm si coniunx coniugi mobilia, & res soli constante matrimonio quæsitæ, donauerit, earum rerum transferretur etiam possessio. Neque statutum adiicit, vt eæ possessionis trãmissoriæ clausulæ inferantur. At de rebus in futurum quærendis, ibi ne vllum quidem verbum. Quapropter multò præstat huic constituti possessori clausulæ retentio vsufructus: nempe nō solūm præsentium, sed etiam futurarum rerum omnium (quæ donari aliàs non prohibentur) transfert possessionem. vt probat tex. in l. si quis argentum. §. pen. C. de dona,

Constitutio.

Constitutio ad futura negotia, non ad præterita trahi debet. Neque enim iure eos, qui illis freti ita contraxerint, quisquam in crimen vocauerit, quod non futurum præuiderint, omnibúsque modis diffident

dentes ei, quod extabat, quódque publicè in vfu habebatur : nondum natum formidauerint. text. in authent. de his qui nupt. iter. in princ. Quam sanè rationem duximus hìc inferendam: quia licet triuialis sit theoria inde sumpta, alibi tamen ita disertè, elegantèrque huius theoriæ rationem non memini esse proditam.

Consuetudo.

Consuetudo vicinæ regionis in litibus dirimendis, quæ super rerum clientelarium, vel feudaliu iurè oriuntur, inspicienda est. c. j. c. Iola. & c. de iis. xij. dist. & c. ex parte composit. de censi. in antiq.

Consentire alienationi.

Consentire alienationi non prohibetur, qui alienare vetatur: dummodo fraus non interueniat. l. si pater. §. libertis. ff. de manu. vindict. Minor enim xxv. annis dominus, nec seruum communem quidem sine consilio rectè manumittit. Sed pignori obligatum sibi, manumitti potest pati: quia non tam manumittere is, quàm non impedire manumittentem intelligitur: idque affirmat Barto. in l. cum pater. §. libertis. ff. de lega. ij. Proinde cum mulier vidua vnà cum filio suo

Consentire alienationi non prohibetur, qui alienare vetatur.

d 3 primog

*Filius minor
xxv. annis cū
matre xxv.
annis maiore
vendens præ
diuinā ad ma-
trem solā per
tinēs sine de-
creto au possit
restitui.*

primogenito, & viri defuncti, villam quæ ad mulierem pertinebat, vendidisset, mulier, eiusque filius, rescriptum à principe impetrarunt, quo aduersus eam venditionem restituerentur. Illa quidem propterea quòd supra dimidiam iusti pretii ea venditione læsa fuisset: filius autem quia minor rem immobilem sine decreto alienasset. Reus autem excipiebat, quantum ad mulierem spectabat, minimè eam fuisse circumuentam, & villam iusto pretio venisse. Quod verò filiū respiciebat, eum non iure queri: cū villa ad eum nullo modo pertineret. ideo rem ipsius non fuisse distractam. Igitur decretū haud fuisse necessarium. Replicabat autem filius vnà cum matre, villam distraxisse, ac euictionis nexu esse obligatum, saltem pro virili, secundum l. reos. §. cū in tabulis. ff. de duobus reis. Reus duplicationis loco dicebat, minori illam euictionis obligationem se remittere, vt illi omnem queritādi ansam auferret. Inficialiter igitur & iuridicialiter constituta est. Deinde litigantes ad arbitratore iuerunt, qui adhuc litē non difinierunt. Ego quidem reum fuisse iure superiorem arbitror, quod ad minorem spectaret: Siquidem cū nullum ius ipsi in villa competere, non potuit ea venditione lædi: nec tam vendidisse, quàm vendentem non impeduisse censetur: præsertim quòd ab euictionis oner

nis onere liberum fore reus promitteret. Theoriam verò hanc ad aliud argumentum traducit Decius in consil. ciiiij. quod ibi poteris requirere.

Cedens iura, & actiones.

CEdens iura & actiones, ea contra se non præsumitur cedere. vt tradit gloss. in l. emptor. ff. de hæred. vel act. vend. Bald. in l. ij. C. an ser. ex suo fact. & Alexand. in consil. ij. c. xciiij. in secundo volum. Sanè cui cessum est ius, is omnia per seipsum potest, quæ cedens. l. si optio. ff. de opt. lega. Quin & si tanquam cedentis procurator, eiúsque nomine agat, iuri suo nequaquam obest vt tradit Bartol. & Paul. Castr. in l. qui stipendia. C. de procuratorib.

Cedens actio nem non præsumitur contra se cedere. Cedens quæ potest, ea omnia potest, is cui cessio facta fuit. Cessum habes ius, nomine cedentis agendo, sibi non of ficit.

Consuetudo regionis.

Consuetudo regionis eius, in qua prædiũ clientelarium vel feudarium situm est, inspicitur: non autem eius loci, à quo clientela, vel feudum ducit originem: quantum ad iurium, seu vectigaliũ clientelariorũ pen sationem spectat. Veluti eius vectigalis, vel iuris, quod dominus clientis morte percipit, quòd que vulgò reachatum nominant. Id autem est ius, quo fructus omnes, qui per

Vtrius loci cõsuetudo inspiciatur, an loci in quo prædiũ clientelariũ situm est, an regionis: à qua clientela, vel feudum sumit originem.

annum totum à tempore mortis clientis computandum, ex prædîo clientelario obueniūt, domino licet percipere. atque ita supremæ Paris. curiæ iudicio definitum est. Itaque Carol. Molin. in commentar. in consuetud. vr-bis Paris. in tracta. de *matiere feodale*. §. xxij. in 20. quæstio. nu. 86. afferit rei vel loci seruientis statutum, seu cōsuetudinem attendi: quamuis Ioan. Fab. in l. j. C. de summa trini. censeat, eius loci, vnde dimanat clientelæ origo, consuetudinem seruari oportere. Sed curiæ illius iudicium fulcit text. in clement. j. de rescript. Nam de iis rebus quæ sunt iuris alicuius accessions, ad primarium aliquod sacerdotium, vt puta prioratus, vel membri cuiusdam ab abbacia, aut episcopatu pendentis, agitur in loco, in quo res illæ sunt positæ, vt probat tex. in clementin. j. de rescript. Hanc ex facto tractatam quæstio. accuratè & eleganter disputat Petr. Rat in commentar. consuet. Pict. tit. *des retraitz*. c. ij. lx. sed non palàm dissoluit, subobscurè tamen in sententiam nostræ contrariam videtur propensior, vt pote quam postremo loco subiiciat. Nos tamen à sententia nostra diduci non possumus.

Cedens.

*Quid refert
in cessionē* **C**Edens mutandi iudicii causa, ab eo differt, qui potentiori cedit: quòd prior expensis

penfis tantū litis aduersario farciendis mul- *iudicij mutan*
 ctatur, actāque iudicii fiunt irrita. Posterior *di causa fa-*
 verò actionis iactura, vnà cum earum expen *ctam, & eam*
 farum damno plectitur. l. j. & l. vlti. C. ne lic. *qua facta est*
 potest. & ff. de alie. iud. mut. caus. fact. l. non *potentiori: &*
 solūm. & l. cum militibus. Sed & regiis con- *quis moribus*
 stitutionibus Caroli hoc nomine quinti Gal *nostris censea*
 lorum Regis in populi, plebīque id est, triū *tur potētior.*
 ordinum, seu statuum comitiis editis veti-
 tum est, ne quis in potentiolem vllas actio-
 nes transferat: vel in eum, qui munus publi-
 cum à Rege, vel Regina collatū obtinet, vel
 forum ex priuilegio apud academiā seu
 vniuersitatum iuridicos seu cōseruatores
 regios: vel apud libellorum præfectos, qui
 in basilica Parisiensi confident, fortiuntur.
 Itaque moribus nostris receptum est, nullū
 cēseri potentiolem, nisi eum qui munera
 huiusmodi publicagerit, vel qui priuilegio
 fori vtitur, litiūque ad se pertinentium iu-
 dicē propriūm habet. Veluti scholastici ce-
 lebris alicuius academiæ, vel (vt dicunt) vni-
 uersitatis, atque ii qui lites ad se spectantes li-
 bellis præfecto. qui in Paris. Basilica confi-
 dent, iurisdictioni attributas sibi vendicant.
 De quibus multa in forens. nostrarum insti-
 tut. libr. j. perscripsimus. Porrò illud adno-
 tandum est, licere quascunque actiones, vel
 res aliis cedere, nec eum, aduersus quem
 cessa agitur actione, posse à iudicio aduersa-

rium depellere: quamuis tantundem offerat, quanti cōstitit illi cessio: cui quidē aduersatur l. per diuersas. & l. ab Anastasio. C. manda. Proinde eiusmodi leges, apud nos sunt antiquatæ, necnon eæ, quæ rei litigiosæ prohibent alienationem. Nam rei litigiosæ vitium remittere princeps suis solet rescriptis, quæ ad ius rescribuntur. Hæc literas regias iustitiæ appellamus, prout latius libr. j. institut. nostrarum est explicatum.

Cedens.

*Cedi an possit
quod iure spe
ciali cōpetit.*

*Proprio no-
mine, quàm
cesso quis age
re potiùs præ
sumitur.*

CEdens quod iure speciali etiã habebat, **C**is cui res cessa est, id petere potest. l. Herennius. ff. de usufruct. & quod per cedentis possit personam, illud per seipsum potest: vt probat text. in l. si optio. ff. de opt. legat. Sanè proprio nomine, quàm cesso quis potiùs agere præsumitur. Paul. castr. in. l. qui stipendia. C. de procur. Nec verò cedi possunt annui redditus reliquiæ, nisi vnà cum ipso ipsius annui redditus iure, vt tradit Ioan. Gall. in quæstio. lvij. in 3. notab. Quod probat text. in l. j. C. de iudic. Tamen id est accipiendum, ad declinandam iudicis ordinarii notionem, vt hæc cessio nullius sit momenti, & ad litis cognitionem iudici proprio eius, cui cessio facta est, tribuendam. Idque fauore magis tutandæ iurisdictionis ordin

ordinarie, quàm, vt tollatur eas reliquias cedendi facultas. Cùm enim liceat totum cedere, igitur & partem, vt in simili specie tractat Iason in l. ab emptione. ff. de pac. Proinde de plerisque visum est, si ius domino competens, vt auctoritate clientelaria, siue (vt aiunt) retentione feudali, possit rem clientelæ vel feudo obnoxiam, precio venditionis oblato, recuperare: aut laudimia (id est, quandam precii partem) condicere, cedatur: ob vnam rem venditam, viribus cessionem illam carere, nisi clientela tota, seu feudum omnino cedatur. Nam stat. Picto. c. xxxiii. j. proditum est, qui ius habet suæ clientelæ mancipatos cogendi, vt alibi præterquam in ipsius molendino frumenta non molant, non potest id iuris alteri cedere: nisi totum feudum cedat. Quippe ad id iuris exercendum, requiritur, vt qui huic sunt obnoxii conditioni, sub clientela illius, cui sunt subditi, agant. Tamen contrarium supremæ Paris. cur. iudicio fuisse statutum scio. Vbi mater in filium scholasticum, studii fouendi gratia, ius sibi competens ad rem quandam auctoritate clientelaria vendicandam, vel expositenda venditionis laudimia, transtulisset: atque filium ad rem in se transcribendam fuisse admissum. Consimili ratione fuisse ab eadem curia iudicatum, multis patet, clientelarium dominum ius huiusmodi

Ius recuperandi fundi auctoritate clientelari, seu iure feudali solū, an possit patronus, vel dominus alteri transferre absque feudo.

modi posse transferre in eum, qui certa mercede clientelarios fructus conduxit fruendos. Imò cum clientelæ, vel feudi vniuersitate in huiusmodi colonum illa iura transire. argumen. c. ex literis. de iure patronat. in antiq. Quanquam ab eo dissidet Carolus Molin. in tract. *de matiere feudale*. §. j. in glo. j. nume. 17. vbi ait, in colonum hoc ius manus iniectionis, vel inuestituræ, vel renouationis non transire, fructus autem & obuentiones his iuribus accedentes, in colonum transferri, vt puta laudimiorum vel releuiorum, seu (vt dicimus) reachatuū perceptio- nem, quin ipse in eodem tractatu. §. xiiij. in gloss. j. super verbo, *le seigneur feodal*. nume. xxij. hanc vulgarem scribentium opinionē asserit esse: nempe ius dominicum, sine patronatu & feudo cedi non posse. Quod tamen postea restringit eodem loco num. 25. nimirum, vt id solum de perpetua iuris dominici cessione intelligatur. Veluti cum ius vel authoritas prehensionis ceditur. Secus autem si transferatur vnicum & momentaneum iuris dominici emolumentum, & effectus: quale est ius retinendi pro pretio semel, & pro vna vice. In quo quidem speciei à Parisi. curia iudicatæ (de qua modò diximus) assentitur. Sed & idem in eodem tract. §. 30. nume. 34. affirmat ius reuocandi feudum commissum, posse à domino cedi: per
l.vlt.

leg. vltimam. C. de hæreditatib. vel action. vendit.

Causa.

CAusæ duæ vbi concurrunt, alteraque alteri subiicitur, seu subordinatur: quod ex illis proficiscitur, id omne causæ attribuitur priori. lege, Martius. ff. locati. Cùm enim Martius domum faciendam à Flacco conduxisset, deinde operis parte effecta, terræ motu concussum fuisset ædificium: quoniã naturali vi, veluti terræ motu, id acciderat, Flacci fuit periculum. Prior nempe causa hac in specie est, quod opus cui certa forma dicta est faciendo, non prius dicitur factum, quàm fuerit perfectum. l. si is, qui quadringenta. §. quædam. ff. ad leg. Falc. Itaque si pars operis iã facta ruerit, non censetur opus factum: hæc enim posterior causa est, quæ priori adnascitur. Proinde hæc posterior causa attribuitur priori, nempe vt priori inseruiat. Et quia factum opus nõ est ex integro, quæ primaria causa est, ratio non habetur posterioris: nimirum quòd pars operis antequàm rueret, facta fuisset. Ex quo Boer. in decis. Parla. Burde. quæst. iij. c. xxiiij. ducit illud, nimirum si vulnus & mors habent se vt causa, & effectus, quia in ea corporis parte vulneratus est, vt multos post dies

Causa prior attendenda.

Quando dicatur opus perfectum.

Vulnus, & mors quando vt causa, & effectus se habent.

deliq

*Causa natu-
ralis potior ac
cidentalī.*

deliquium animi passus sit, & postea vita ex-
cesserit: is qui vulneravit occisionis suppli-
cio tenebitur: citatque Bald. ita respondiſſe
in consil. cv. text. est in l. huic scripturæ. §. j.
ff. ad leg. Aquil. quem ad hoc citat Bald. in l.
ea quæ. C. de condi&ct. indeb. Eodem perti-
net vbi concurrunt duæ causæ altera natu-
ralis, altera accidentalī, præualet naturalis.
Nam si pupillus demens sit propter ætatem,
ei tutor datur non etiam curator, cùm alio-
qui furioso dari debeat curator: magis enim
ætati, quàm dementiæ tantisper est consu-
lendū. l. qui habent. ff. de tutel.

Collationis exceptio.

*Collationis
non factæ ex-
ceptio an vte
riorē litis pro-
gressum more
tur.*

*Rei collationi
obnoxia, an
fructus sint
conferendi.*

Collationis non factæ exceptio, litis con-
testationem, vltiorēque iudicii præ-
gressum impedit. text. in l. si filiæ. & ibi Ias.
C. de coll. Sanè fructus rei donatæ, quæ cō-
ferri debet, si extent, vnà cum re ipsa in col-
lationem veniunt. Quod si consumpti fue-
runt, collationi minimè subiiciuntur, vt tra-
dit Fulgo. & Ias. in l. vlti. C. de colla. Idque
æquitatis habet plurimū. Nam si pater do-
ti prædium det filiæ, cuius fructus multo
tempore, superstite patre perceperit, ex iis-
que seipsum, vxorem, liberos exhibuerit, &
aluerit: iniquissimū profectò esset, eos fru-
ctus consumptos conferri à genero. Cùm
enim

enim oneribus matrimonii sustinendis, hi fructus sint destinati. l. pro oneribus. C. de iure dot. cur si in eam rem sunt versi, restitui eos oporteat? Deinde testator id cauere non potest, ut si qua liberis primi gradus ea lege reliquerit, ut ea debeant in diem, aut euentum conditionis restituere, eorum fructus, quos liberi perceperint, in quartam impudent: sicut respond. Roma. consil. ij. c. xxxix. et atque l. iubemus. C. ad Trebellian. Sed ad nepotes, aliosque vltioris gradus non est producendum: ut probat text. in dicta l. iubemus. §. vlti. Scio tamen à iudice quod à non mediocris existimationis fuisse contra iudicatum. Hac autem nitebatur ratione, iniquitatis plurimum existere, si filia quæ multis annis ante patris mortem nupsit, & prædia magni redditus annui in dotem à patre accepit, fructus ex iis prædiis perceptos minime conferat, qui si apud patrem mansissent, hæreditatem auxissent permultum. Altera verò filia, quæ ante patris obitum exiguo tempore nupsit, aut nondum à patre nuptui, cum ipse moreretur, elocata est, nullos fructus ex hæreditate paterna, vel paucos consequatur. Porro, si pater quadam in eadem scriptura filiam donauerit, filio autem cætera bona contulerit, eritne collationi locus? esse quidem non videtur. Nam si intestatò moriens codicillis prædia sua omnia

Patrimonij diuisio an tollat collationem.

& pat

& patrimonium inter liberos diuisit, ita vt longè ampliùs filio, quàm filiæ relinqueret: si nihil indiuisum pater reliquit, dotis cessat collatio. l. ex parte. §. intestato. ff. famil. herciscund. Alii autem contrà existimant in hac specie: quippe cùm textus in dicto §. intestato. in vltima voluntate expressim loquatur: vt ex his verbis (*moriens codicillis*) constat. Quæ autem testamento relinquuntur, explorati iuris est, ea non esse collationi obnoxia. vt not. scrib. in authent. ex testamento. C. de colla. & probat text. in l. si donatione. C. eodem titul. Itaque magis inspicendum est an codicillis sint relicta, quàm quod pater ampliùs filio, quàm filiæ relinquendo, censeatur dotis collationem prohibere.

Patrimonij distributio potius vltima voluntas est, quàm donatio.

Deinde diuisio patrimonii à patre inter liberos facta, vltimam potiùs sapit voluntatè, quàm donationem. l. si filia. §. si pater. ff. famil. herciscun. Tum in dubio non cessat collatio rei donatæ à patre ipsi filio emancipato, nisi expressim pater vetuerit, vt probat text. in §. illud. in authentic. de trient. & semiff. collat. iij. Atque secundum hanc posteriorem opinionem in iuridicis conuentibus Audegavi habitis pronunciatum est aduersus sententiam Rupellæ dictam. Sed si filiofamil. in patris potestate constituto, donet pater, collatio recusatur non peperam. Hæc enim donatio cùm non confirmetur

metur, nisi patris morte, aut filii emancipatione, in testamento relictæ vires habet, vt not. in authent. ex testamento. & in l. illud. C. de colla. & in l. filium. C. famil. eriscun. Sanè, si filius famil. cum ita donatum esset, sororem vrgere vellet, ad dotis collatione: æquabilitatis inter eos tuendæ causâ, res donatas filius teneretur conferre, vt probat textus in dicta l. illud. Quamobrem solet in huiusmodi donationibus hæc clausula adii-ci: vt donatarius conferre donata non teneatur, & nihilominus suos cohæredes ad collationem compellere possit eorum, quæ in illos erunt collatæ à patre, vel matre.

Conditio.

Conditionis appositæ vbi effectus tantum inspicitur, per æquipollens ea potest impleri. l. si mater. & ibi Bald. C. de institut. & substitut. Nam si mater filium hac conditione hæredem instituat, si mortuus pater fuerit: cum ea diem obierit extremum, si ante matris mortem pater deportatus fuerit, vel aliter patria filius potestate liberatus, valet institutio: vt pote cuius conditio euenerit. Proinde Alexand. Imol. consi. cxvij. in tertio volum. char. 102. respondit, quum quis intra diem constitutam, ab interpellationis tempore numerandam, admittere teneretur ad

Conditio per æquipollens quando possit impleri.

e tur ad

tur ad redimendum rem quampiam: diem esse computandam à mortis eius tempore, qui interpellare debebat: quoniã mors eius, qui interpellare debebat, pro interpellatione haberetur: quippe cùm tempus in promissoris voluntatem confertur, ab ipsius mortis die cedit: quia tunc velle videatur. l. centesimis. §. vlti. ff. de verbo. oblig. l. post dotem. ff. soluto matrimonio. & Bartol. in l. ita stipulatus. ff. de verbo. oblig. Quamuis alioqui conditio in forma sua expressim & difertè debeat impleri & explicari. l. Iulianus. j. ff. de condi. & demonstr. Veluti, si cui sub conditione, si hæredi decem daret, legatus esset fundus, legatarius non censeretur conditionem implere, si decem, quæ hæres sibi debet, ipsi remitteret: licet aliàs idem esse remissionis, & donationis effectus primo intuitu videretur. Hanc tamen arbitror esse discriminis rationem, propterea quòd non liqueret forsan de hoc nomine, cuius remissionem offert legatarius: & si de eo planè cõstaret, posset forsan hæres eius solutionem aliqua ex causa recusare. An fortassis quòd datio plus commodi sit allatura hæredi, quàm remissio: Vbi scilicet hæres grauiore quadã pœna pecuniam tum deberet: itaque posset illa pecunia præsentia ea se pœna liberare. Ea autem quantitate remissa id utilitatis non cõsequeretur. Quocirca idem effectus ex remission

missione, atque ex ipsa præfenti datione re ipsa non succederet. Eiusdem quoque est notæ, quod conditio, si is hæredi dederit, in ipsius persona explicari debet, nec ei, cui hæres restituere tenetur hæreditatem, dare sufficit: quamuis hæres & fideicōmissarius pari iure censerentur: tamen inter eos hoc re ipsa interest, quod ad rem plurimum pertinet: nempe cūm hæreditas ex Trebellia. senatusconsult. restituenda est, non debet ex causa fideicommissi illud hæres restituere, quod sibi implendæ solutionis causa datum est. l. qui hæredi. §. cūm hæreditas. ff. de condition. & demonstra. Diligenter igitur est animaduertendum, vtrum ex conditione per æquipollens impleta idem sequatur effectus, ac si in forma propria sit explicata: aut si æquiualens eiusdem sit rationis, vt pulchrè differuit Zazius in l. qui Romæ. §. Augerius. ff. de verbo. obligat. vbi in illam sententiam citat §. illum Augerius. Nam si quis promiserit quicquid Titium debere constitisset, nisi in vita Titii constiterit, non tenebitur promissor. quo in confirmando duas affert rationes, cur non æquipolleat, constare in vita promissoris de ipso debito, atque si eo defuncto debitum liquidum fiat. An scilicet, quòd non ita de debito liquere potest mortuo debitore, vt eo superstite: cūm hæres, quæ defunctus gessit, possit proba-

Conditio an post mortem illius, cui adscripta est, possit explicari.

Cur conditio liquidandi debiti morte finiatur.

biliter ignorare. institut. de vsucap. §. rectè. Itaque posset debitor ipse certius & melius exceptiones sibi competentes obiicere, quàm eius hæres? An verò quia fraudem moliri videtur creditor, qui cum viuento debitore posset debitum ad liquidum deducere, id post debitoris mortem distulit? Affertque in argu. Zaz. l. fraus. ff. de legib. Ex quo sententiam valde egregiam ipse colligit, nimirum, vt si viuentem debitorem creditor super debiti liquidatione in ius vocasset, & debitor lite pendente vita defungeretur, posteaque de debito constaret, tunc promissorem eo nomine teneri: cum nihil culpæ creditori possit imputari, quod vt acutè inuentum, ita æquitate nixum maxima, mihi placet admodum: sicuti & illud, quod ad abundantio rem cautelam subiicit: posse creditorem in ius suum restitui ex ea clausula, si qua mihi iusta causa videbitur, sed id moribus nostris Gallix esset à principe imperandum, & sacræ anchoræ loco adhibendū censerem. His autem affine est, conditionē, quæ est potestatis, id est, quæ in contrahentis, vel eius, cui ex ea acquiritur potestatem confertur, ad hæredem non transmitti, si in contractu, vel testamento ea conditio sit adiecta, vt puta decem mihi promittis, si Pictauium profectus fuero. Ego autem cum Pictauium nondum me cōtulisset, morior:

hæres

*Impedimentū
vel detrecta-
tio liquidatio
nis pro liquidatione
habetur.*

*Conditio ex
potestate ho-
minis pendens
ad hæredem
non transmittitur.*

hæres meus hanc implet conditionem, atq; decem petit, non est audiendus. text. in l. si decem cum petiero. ff. de verbor. obligatio. & in l. à testatore. ff. de conditionib. & demonstrat. Si enim grauatus sit hæres Titio hæreditatem restituere, si ei decem dederit. Titius autem decem non numeratis decedat, eius hæres non potest hanc conditionem implere. At si conditio in casu, vel euentu versetur, veluti si naus ex Asia venerit, si Rex Galliæ vicerit: atque in testamento, vel alia suprema voluntate hæc inferatur conditio: vt si testator leget fundum Titio, si naus ex Asia huc appulerit, huiusmodi conditio ad hæredes non transit. Proinde si testator ante conditionis euentum moriatur, legatum extinguitur. l. vnica. §. si autem aliquid sub conditione. C. de caduc. tollend. Si autem contractui hæc conditio apponatur, ad hæredem transfunditur, vt nota. in §. ex conditionali. institut. de verbo. obliga. Quippe hæc conditio casu vel fortuna impletur: Ideo non refert, an per hæredem, an per alium quemcunque impleatur, vt tradit Ias. in dicta l. si decem cum petiero. num. 12.

Interdum autem conditio illa, quæ in potestate existit, competit hæredi: nempe cum in resoluendo contractu ea impletur, vt puta, fundum tibi hac conditione vendidi, vt quandocunque precium tibi reddidero, eum

Quid in conditione in causa fortuito sita, si in testamento adijciatur.

Quid si in contractu.

Conditio in potestate sita, & ad resoluendum contractum pertinet ad hæredem transmittitur.

*Ratio theoria
huius.*

mihî tenearis restituere : quamuis non tibi pretium exoluerim , hæres tamen meus id reddendo, fundum redimere potest. l. ij. C. de pact. inter empt. & vend. appof. Cur autem id fit statutum tam variè Zaz. in dicta l. si decem. aperit: nimirum contractus & distractus relatiuorum vim fortiuntur, vel contrariorum. Itaque quod in vno dispositum est, in altèro debet obseruari. At hæres ex eo venditionis contractu tenetur, videlicet pati , vt res fit vendita: meritò in distractu, vel resolutione debet comprehendi. Verù Bartol. in dicta l. si decem. alteram affert rationem: quia contrahétium vtrique aliquid adest, & emolumentum non nihil vterque percipit. Itaque non tam personæ cui impleri debeat conditio, vel quæ eam impleat, quàm commodi vtrique acquirendi ratio habetur. At in altera specie, vni duntaxat emolumentum quæritur , igitur eius persona tantummodo inspicitur, neque receditur ab ea. Nõ tamen Bartol. ita copiosè exequitur, vt Ias. quem in hoc sequi idcirco maluimus. Nobis autem vtraque probatur ratio: licet Ias. non nihil adducat, quod hanc posteriorem rationem eleuare videtur: quippe cùm nihil emolumentum hac specie deferri ad emptorem edisserat: imò potiùs damni, quoniam rem sibi venditam, quam fortassis malit retinere, cogatur restituere, accepto vtiq; quod
numer

Ratio altera.

numerauerat, pretio. Verū fingi emptor nō potest omnis emolumentum expers: fructus enim rei emptæ, quādiu penes eum residet, suos facit: vt probat text. in dicta l. ij. C. de pact. inter empt. & vend. atque his ad stipulatur text. in l. epistola. §. j. ff. de pact. quē ad hoc citat Ias. in dicta l. si decem. Nam pacto inter debitorem & emptorem fundi cōfecto, vt habita fructuum compensatione, solutoque eo, quod reliquum debetur, fundus debitori restitueretur, hæres præstare fidem debet: quandoquidem ad vtrumque emolumentum aliquid pertinet. Alter verò locus est, vbi conditionis, quæ potestatis est, implendæ facultas ex contractu datur hæredi: nimirum vbi ob non impletam conditionem hæres in pœnam incideret, vt puta, si arbitri sententia dānatus quis sit centum dare intra certam diem, alioqui condemnatus, ducentorum pœna mulctetur: si antequā det, moriatur condemnatus, hæres dando centum se pœna liberare potest, vt tradit ibi Zaz. Tamen Bartol. & Ias. istic alia id introductum ratione putant, non pœnæ quidem effugiendæ gratia, sed quod dispositio pura principalis antecedit, quæ ad hæreses transmittitur. l. veteris. C. de contrahen. & committ. stipula. & l. si pactum. ff. de proba. Idcirco conditio subsequens, veluti accessio quædam principalis assumit naturam l. cum

Conditio in potestate sita ex contractu hæredi adscripta, in eum transit.

principalis. ff. de regul. iur. Sanè prior ratio iudicio meo potior est: vt pote, quæ humanior, & magis amica veritati. Altera autem magis ipsa verborum aucupia, quàm rem fectatur. Quid quæso refert an conditio præcedat dispositionem puram, an sequatur? quãquàm non ignorem plures inter vtranque speciem differentias adnotari in l. ita stipulatus. ff. de verb. obli. tamen potiùs eas legum subtilitate, quàm æquitate fundatas existimo: siquidem verbis hærent, nec ad rerũ perueniunt veritatem: cui subiecta quidem est vniuersa iuris disciplina. Sed antequàm hinc transgrediamur, videndum est quibus verbis conditio potissimũ concipiatur. Hæc autem sunt Qui, Si, & Cum. Primum probat. in l. Stichum qui meus erit. ff. de legatis primo. Alia autem duo tractantur in l. centesimis. §. si ita stipulatus. ff. de verbo. obligatio.

Igitur permultum interest inter Si, & cum, nam Si per conditionem tempus significat: Cùm autem per tempus conditionem denotat. l. si Titio. ff. quando di. leg. ced. id est, si origine sua est incerta. Cùm verò à primordio, & ex natura tempus certum infert. Quamobrem, si ita agatur in contractibus: promitto, si volam, nullius momenti est stipulatio, vt probat text. in l. centesimis. §. si ita. suprà citato. Idemque iuris est, in vltimis voluntatibus. l. fideicomissa. §. sic fideicommiss,

Cōditio quibus verbis concipiatur.

Differentia inter si, & cū. De conditione, si.

commiff. ff. de lega. iij. quoniam ad promifforis, vel testatoris voluntatem hæc referuntur. In alicuius enim potestate esse non debet, obligetur, necne. Itaque si in credito, vel stipulatoris voluntatem obligatio huiusmodi conferatur: vt puta, promittis, si volum, efficax est obligatio, adeò vt si non interueniat alia voluntatis declaratio, morte tamen stipulatoris declarari intelligatur, vt not. in dicto §. si ita stipulatus, & supra expoſuimus. Aequè si in facto vel ipſius promifforis, vel legantis, vel alterius, licet id ex voluntate eius pendeat, verſetur diſpoſitio, vires tamen nanciſcetur. vt puta, lego, vel promitto decem, si me in ædem ſacram contulerò, aut si Titius Lutetiam iuerit. l. j. ff. de lega. ij. & l. non unquam. ff. de conditio. & demonſtr. Nam & hæredem ita inſtituere poſſum, si Romam adeat: non tamen ita, si hæres voluerit, quia eſſet hæc inſtitutio captatoria. l. si quis Sempronium. ff. de hæredib. inſtit. Quapropter iudices ſolent huiusmodi tueri pronunciationem. Sacris & fidelium conſortio vos interdiciamus, quoad aliter à nobis ſtatutum fuerit: quamuis videantur hæc in arbitrium ſuum conferre, vt aſſerit Zaz. in dicto §. si ita. Tamen alia ratio ſuffragari videtur. Nam cum ſententia, & vltima voluntas comparentur. l. non mirum. ff. de pignora. actio. & l. si ita fuerit liber. ff. de

In potestate alicuius esse nõ debet, obligetur necne.

Refert an in ſimplicem voluntatem promiſſoris, an in factum à me ipſius voluntate pendens conferatur cõditio.

Sententia an poſſit in iudicis arbitrium conferri.

manu. testa. legatum autem valeat, si testator ita leget, si arbitratus fuerit: vt not. in dicta l. j. de legatis secundo. & l. fideicommissa. §. quamquam. ff. de legatis tertio. Quoniam hoc ad viri boni refertur arbitrium. Ergo, si sententia quidpiam iudex in suum confert arbitrium, censetur id secundum rectæ dictamen rationis, non pro libidine propriæ gesturus.

De conditione, cum.

Supereft, vt quæ ad hanc dictionem (cum) pertinent, edifferamus. Et quidem in vltimis voluntatibus hæc dictio, cum, collata in debitoris voluntatem, non vitiat dispositionem. Nam hoc legatum valet, hæres cum volet, decem Sempronio dato: vt probat textus in l. fideicommissa. §. sic fideicommissum. & in l. si sic. ff. de legatis tertio. Atq; hoc legatum ad hæredis vsque mortem differtur: vt probat tex. in dicta l. centesimis. §. si ita stipulatus. Non continuò certè colligendum est, quem per mortem velle: tatum enim abest, vt per mortem quis velle videatur, vt volútas morte extingatur. l. iij. ff. locat. Nam si quis domum tantisper locauerit, dum volet, morte eius qui locauit, finitur locatio, sed tamen idem est vtriusque effectus in specie sua. Nam vt illud, cum vo-

let, leg

Voluntas an morte extingatur, an vero tantum de claretur.

let, legati petitionem indicat post hæredis mortem, sic locatio, quoad locator volet, finitur morte locatoris. Quin & in vltimis voluntatibus adæquantur hæc verba, cum voluerit, & cum volet: vt probat text. in l. vxorem. §. Scæuola. ff. de legatis iij. si enim hæres scriptus grauatus sit hæreditatem, cum volet, restituere, post ipsius mortem grauatus intelligitur. Illud tantum interest, quod si ita legatum sit, cum volet, poterit voluntatem hæres mutare. At si ita legetur, si voluerit, non poterit voluntatem semel declaratam variare, vt probat tex. in l. si quis stipulatus sit Stichum. ff. de verbor. oblig. Sic igitur, si testator libertis, quibus hæres volet, fideicommissum relinquere ipsum hæredem grauauerit, efficax est fideicommissum l. cum quidam. ff. de legatis secundo. Verum in hac specie, altera id vrget ratio, quia vbi in voluntatem electiuam etiam debitoris conferitur dispositio, vtilis ea est, nec huiusmodi cum facit conditionem. Si enim testator cauerit, vt hæres fundum alteri ex libertis, quem volet, præstet: cogetur hæres dare: sed poterit indignum digno præferre, vt probat textus in dicta l. cum quidam. supra cita. Quod si id hæredis arbitrio reliquisset, hæres dignum fuisset coactus eligere, & alteri antepone: vt not. in l. si quis arbitrato. ff. de verbor. obligat. vt asserit Zaz. in dicta l. centesimis. §. vltim

Cum, in volũtate etiam debitoris electiua conditione non inducit.

Quando hæres indignũ digno præferre potest in legato ipsius voluntati adscribere.

ultimo. Tamen dolus etiam, ubi in voluntate alterius electio posita est, debet abesse. Semper enim excludi dolus censetur. l. creditor. §. Lucius. ff. manda. Nam si quis ita rerum suarum administrationem Titio permiserit, ac si penes eum esset illarum dominiū, nō potest fraudulenter Titius alienare: quatenus enim res ex fide agenda esset, licet plenē quidem censetur mandasse. Porro in cōtractibus, non possunt substantialia contractus, in arbitrium alterutrius contrahentiū conferri: ut puta in venditione precium, vel res. l. quod sæpe. §. j. ff. de contrahen. vendi. Accidentalibus verò possunt, ut puta, si seruum dominus ita vendat, si rationes ipsius domini arbitrio putarit, id est, reddiderit: nam conditionalis est emptio. l. hæc venditio. ff. de contrahend. emptio. Ita affirmat Iason in dicta l. centesimis. §. vlti. Planè, si dictiones hæ, Si, & Cum, adiiciantur executioni dispositionis, vel conuentionis, siue in vltimis voluntatibus, siue in contractibus, conditionē non inferunt, sed differunt executionem. veluti, lego Titio fundum, quem cum ipse, vel si ipse quatuordecim annorum erit, dabit hæres: consistit legatum, sed hæres dare prius non cogetur, quàm quatuordecim annorum Titius erit. Itaque si post testatoris mortem legatarius moriatur, legatum ad hæredem suum transmittit: ut probat text. in l.

ex his.

*Substantialia
ne an acciden-
talia in alter-
utrius volun-
tatem possint
conferri.*

*Quid si hæc cō-
ditiones si &
cum adiician-
tur executio-
ni dispositio-
nis, siue in con-
tractu, siue in
ultima volun-
tate.*

ex his. C. quando dies lega. ced. aut si tibi x. promitto, quæ cum venero, dabo. Executio nem enim significat verbum dabo, secus autem si ita concipiatur promissio: tibi decem promitto, cum venero. nam hîc cum, adiectum est dispositioni. Sed quæstionis est in huius promissionis specie, quanto tempore promissor expectandus est, ut veniat. Et Zaz. in dicta l. centesimis. §. vlti. censet eum debere, quamprimum potest venire: nisi iusto detineatur impedimento: quoniam per eum stat quominus conditio impleatur. l. iure civili. ff. de conditio. & demonstra. Igitur iudex arbitrabitur iustamne causam veniendi habeat, an non. l. j. ff. de iure deliberan. & tempus intra quod ille accedet, moderabitur. l. ratum. ff. de solutionib. Effectus autem huiusce inspectionis, an conditionem verba contineant, an non, est huiusmodi: ut si cōditio comprehendatur, & legatarius interim decedat, non transmittitur ad hæredes legatum. l. ex iis supra alleg. At si non sit inserta cōditio: sed executionis dilatio duntaxat, decedente legatario, antequam dies cedat dilationis, debetur hæredi legatarii legatum. Sic enim intelligitur l. quibus diebus. §. quidam Titio. ff. de conditio. & demonstra. vbi scribitur non referre qua in parte testamēti adscribatur: quia id accipiendū est, vbi conditio dispositionis substantiæ apponitur: aliter atque

Effectus in inspectionis an conditio adijciatur promissioni, vel dispositioni, an executioni.

*Quando hæc
conditiones
etiam dispositi-
oni adiectæ
non inducunt
conditionem.*

*Ætatis desi-
gnatio quædo
conditionem
faciat.*

ter atque si dispositionis executioni. Non-
nūquam verò propter personę, cui legatur,
dilectionem, hæc verba etiam dispositioni
adiectæ, conditionem non faciunt. Ideóque
legatum non impediunt ad hæredem trans-
mitti: vt not. in l. Seius Saturninus. ff. ad Tre-
bellian. Vbi si instituat quis Sempronium
hæredem, eúmque roget vt instituentis filio
restituatur, cùm xvj. annorum erit, hæreditatē:
hæreditas hæc, si filius nondum xvj. annum
assequitus, moriatur, ipsius consanguineis
defertur, ad quos ab intestatò cætera ipsius
bona debent peruenire. Veri simile est si qui-
dem, noluisse testatorem ob suum in natum
studium, conditionis gratia in tempus illud
hæreditatis restitutionem conferre: sed id
temporis designasse, quoad hæreditatem ca-
pessendam, vel adeundam filius esset ido-
neus. Aliàs verò ætatis designatio in perso-
nam eius, cui relinquitur, conditionem cen-
setur completi: vt si interim ille moriatur,
legatum sit caducum. Quòd si in eius, à quo
relinquitur, personam ætas designetur, de-
monstratio, non conditio intelligitur adie-
ctæ. Proinde si ille qui præstare debet, antè
decefferit, non deficiet legatum: vt probat
tex. in l. si cum præfinitione. ff. quando dies
lega. ced. Si enim leget quis Titio dena, vsq;
ad annos x. & intra decennium Titius mori-
atur, etiam post eius mortem futurorum
annor

annorum legatum ad hæredem Titii transmittitur. Atqui in vniuersum hæc sunt accipienda, vt nunquam ætatis præfinitio conditionem faciat, vbi executioni dispositionis apponitur: sed tum solummodo, cum substantiæ inest dispositionis, vt supra diximus. Atque ita interpretatur Paul. Castr. in dicta l. ex iis. Verùm istuc Paul. Castr. aliud scribit, dictionem cum, adiectam incerto tempori, semper conditionem facere: vel si dispositioni hæc dictio sit addita, huncque sequitur Ias. post Barto. & Alex. in l. quodcumque. §. vlti. ff. de verbo. obligatio. Quod tamen ipse Ias. in l. si cui. §. j. ff. de legatis j. improbat, & certè hæc quam Paul. Castrensis sequutus est, videtur mihi verior sententia: cum non appareat splendida alicuius differentiæ ratio inter tēpus certū, & incertū. Cæterū alia verba præter si, & cū, vbi ad futuram alterius voluntatem referuntur, conditionem important, siue in contractibus, siue in testamentis: vt puta, si pater filiæ voluntate stipuletur dotem restitui: hæc stipulatio conditionalis est. l. post dotem. ff. solu. matr. At in contractibus conditionalis stipulatio, aut alius actus ad hæredes transmittitur. §. ex conditionali. institut. de verbor. obligat. Tamen si summus pōtifex alicui indulgeat, vt ad pontificis ipsius voluntatem sacerdotia non sociabilia possideat: conditio non censet

Alias dictiones præter si & cum ad futuram alterius voluntatē relatas, conditionē facere.

Contractum conditionalē ad hæredem transire.

Quando verba dispositio- nis durationē cōtineant, nō conditionem.

censetur appositā. Nam hæc verba duratio- nem continent, non conditionem. Proind- quādiu durant actus hisce verbis significa- ti, etiam vtilitas durat. Sin autem expirent, extinguitur emolumentum. Ex quo huius- modi conditionem vocat extinctiuam Bart. in l. j. in ij. quæst. principali. ff. de condition. & demonstra. Veluti, si Titius x. Seia quoad ipsa nubat, leget: ea singulis annis accipiet: postea verò quā nupserit, ea non conse- quetur. l. legatum. ff. de annuis legat. Itaque tollitur antinomia ex l. pater Seuerinam. §. vlti. ff. de conditio. & demonstra. quæ hæc verba, quoad seruus rationes reddiderit, vo- cat conditionalia. Sed illud sic accipiendū est, vt conditionem extinctiuam faciant, vt

De dictioni- bus donec & quoad & quādo dispositio- nem morte pe- rimunt.

mat. Cui Zaz. in dicto §. vlti. l. centesimis. suprā allega. suffragatur. Sanè hæc verba (quoad & donec) vbi actui intrinseco adii- ciuntur, vt dabo quoad voluero in contra- ctibus dispositionem vel actum, æquè ac in vltimis voluntatibus, morte perimunt: quoniam voluntas morte finitur. l. iij. ff. locati. Idem quoque iuris est, si facto vel verbo de- claret se nolle. c. si delegatus. de offi. deleg. lib. vj. Sin autem actui extrinseco adhibean- tur: veluti dabo, donec nubat, siue donec vi- dua erit, cessante hac qualitate, euanesct di- spositio. Qualitas enim verbo adiecta, vel
contrah

contrahit, vel protendit ipsius verbi significationem. l. Fulcinius. §. j. ff. ex quibus causis in possess. eat. Vnde si testator ita cauerit: Vxor donec vidua permanferit, liberè bona mea adminiftraret: non sub ea conditione relicta administratio est, sed bonorum proprietates, hocque se defendisse refert Zaz. in dicta l. centesimis. §. vlti. Confimiliter vbi hæc verba adiiciuntur actui extrinsecò, in voluntate facientis posito, conditionem minimè faciunt. Vt puta, si in certa regione quempiam exulare iudex damnet, donec reuocauerit: non est sententia huiusmodi conditionalis, nec finitur iudicis morte, sed eius qui exilio multatus est: vt probat Zaz. in dicta l. centesimis. §. vlti. qui licet referat Bartol. idem ibi sensisse, contrariæ tamen est opinionis. Ideò à Ias. & plerisque aliis ibi Bartol. (iudicio quidem meo) non improbè reprehenditur. Nam iudex hac forma delegatus, donec delegans vices suas duxerit reuocandas: delegantis morte iurisdictionem nõ amittit, si ea ceperit vti: alioqui morte delegantis expirat iurisdictione. c. si delegatus. de offic. deleg. lib. vj.

Confessio.

Confessio receptæ pecuniæ, perinde ac vera numeratio nocet, & prodest: nisi ea confessio inter illas personas interueniat, quæ donare non possunt. text. in l. si

Confessio receptæ pecuniæ an vires habeat sicut numeratio.

f accept

acceptolatum. ff. de acceptila. & in l. si quis posthac. C. de bon. damna. Bar. in l. asiduis. C. qui pot. in pigno. hab. & Bald. in l. pecunia. C. de solut. Itaque Bartol. in dicta l. asiduis, ait, dotis receptæ confessionem mulieri in hypothecaria aduersus tertium possessorem nocere. Contrà tamen scribit Ioan. Fab. in l. scripturas. C. qui potio. in pignore habea. & in authentic. sed iam necesse. C. de donatio. ante nup. hanc dotis receptæ confessionem minimè creditoribus nocere: quod quidem magis arbitratus fuerim. Nam confessio inter alias personas facta, aliis non nocet: vt not. in l. j. C. de confess. & in l. generaliter. C. de non numer. pecu. Quantum autem ad confitentem attinet, confessio numerationi æquipollet. Adeò vt ex confessione creditoris emissa, fideiussori de recepta quantitate debita actionem fideiussori aduersus reum principalem pariat. Nam æquè reus à creditore liberatur, atque si fideiussor ipse numerasset: vt tradit Paul. Castren. in l. duobus. §. j. ff. de iureiur. refertq; ita à se respõsum & à Fede. de Tigiis fuisse,

*Confessio recepta pecunia facta à procuratore, an do-
minio obsit?*

Confessio igitur procuratoris, cui mandatum est, vt reciperet, mandatori non nocet, nisi constet pecuniam re ipsa, & verè numeratam: quia donare non potest procurator, vt scribit Bartol. in l. ij. §. vlti. ff. si cer-
peta,

peta. citat text. in l. j. §. si mutuam. ff. si quid in fraud. patron. Verùm id textus ille, mea sententia, non probat. nam ibi scribitur, patrono obesse, si libertus mutuam pecuniam acceperit, isque eam prodegerit. Sed si cui donauerit libertus, eum qui accepit conueniri à patrono posse. Sed si stipulanti sponderit libertus, nec acceperit, Fauianæ erit locus. Constat enim vbi non accepit libertus, & repromisit, eum in fraudem legis fecisse: quæ vetat, ne libertus supra quartam facultatum suarum partem, quæ à lege patrono defertur, bona sua minuat. Verùm hoc in casu non prohibet lex procuratorem receptam à se pecuniam confiteri: neque etiã mandati fides. Tum fisci procurator confessione receptionis fisco nocet. l. vlti. de apoch. publi. lib. x. C. & l. in contractibus. §. sed quoniam. C. de non numer. pecun. quãuis fidem de pretio habere nequeat. l. si procurator. §. j. ff. de iure fisci. & Barto. in l. à diuo Pio. §. sed si emptor. ff. de re iudic. Quin & tutoris apocha pupillo nocet: vt id nomẽ non possit pupillus amplius repetere. l. Lucius. ij. §. tutelæ. ff. de administrat. tutor. Et quamuis Ias. in dicta l. ij. §. vlti. ff. si cert. pet. tradat Barto. opinionem communi scribentium calculo comprobatam, ipsèque Ias. admoliat plurimã, quibus leges huic aduersantes conciliare conetur: ego tamen alteri

sententiæ potiùs accederem. Cùm enim mādatum is ad recipiendum habeat, mandata quoque ei censetur receptionis confessio: veluti appendix & sequela. l. ij. ff. de iurisdic. omnium iudic. Præsertim quod nulla lex huiusmodi confessionem prohibeat. Tum imperiti notarii plerumq; hac receptionis confessione, & sæpiùs quàm numerationis attestazione uti solent. Ad hæc imputādum est ei, qui procuratorem adeò stolidum constituit, ut non accepta confiteatur recepisse. Deinde si procurator soluendo non esset, dominus ab eo qui sic procuratorem decipisset, posset repetere: ut rectè, quamvis dubitanter, tradit Ias. in dicto §, vlti. in dicta l. ij. circa finem. Quod autem asserunt, si mandato facultas recipiendi & confitendi comprehendatur, confessionem æquè ac numerationem obesse, id adeò in promptu est: ut disputatione non egeat.

Confessio de dote danda, an deroget acceptilationi emissa super dotis receptione.

Confessio qua socer dotem genero dare se promittit, dotis acceptilationi, quam gener socero ante præbuit, nõ derogat: etiã si incontinenti ea confessio emanet: ut tradit Bartol. & Paul. Castren. in l. penulti. §. si vir. ff. soluto matrimon. nisi mulier huic soceri confessioni præsentiam & consensum accommodauerit: vel nisi ea socero, eidemque patri suo successerit, ut respondit Phil.

Corn

Corn. consil. cix. lib. iij. Nam Pau. Castren. in dicto §. si vir. in simili specie, ut puta si mulier confessio acceptilationi mariti officit, quoniam iniquum est à muliere dotem, quæ non soluta fuit, repeti. l. nupta. §. j. ff. soluto matrimo. Sic mulier quum consentit promissioni dotis, quam eius mulieris pater genero facit, censetur virum liberare à restitutione dotis, quã ipse recepisse fuerat confessus. Idem quoq; iuris, cū mulier succedit suo patri, qui viri socer est: quia hæres & defunctus eadem persona cęsentur. Sed cū promissio dotis præcedit, & postea maritus solutam confitetur dotem, omnino illi statueretur confessio, ut probat textus in l. in contractibus. C. de non numerat. pecu.

Conductor cum in iudiciū vocatus fuisset, ut re conducta decederet, excepit se in triennium futurum rem conduxisse. Itaque iudex litem inficialiter constituit: Testibus autem vtrimque examinatis, cum actor litem diutiùs videret protrahi, ad interdictum retinendæ possessionis mouendum confugit. Conductor verò ait, perperam illud interdictum fuisse institutum, siquidem eius possessionem non interpellauerit: sed cōductioni sibi ab actore factæ omnino stari velle, super qua iam diu lis alter-

*Dominus an
postea, quam
conductor nõ
dum finitam
esse conductio-
nem asseruit;
& dominum
stare locationi
oportere, inter
dictum retinē-
dæ possessio-
nis mouere
possit.*

Sequestratio rei conductæ an ea pendente controuersia fieri possit? ra inter eos penderet. Nihilominus actor instat, vt migrare compellatur reus. Iudex igitur iubet, vt reus intra semestre rem derelinquat, alioqui res ipsa sequestro tradetur post id temporis, quo cùm fuisset prouocatum, curia libello supplice ea de re oblato, statuit: vt submota appellatione absque appellantis captione, sententia executioni mandari possit. Sed cū appellationis causa postea fuisset perorata, eadem curia sententiam & appellationem, litisque omnis acta fecit irrita, interdictumque malè hac in specie institutum fuisse pronunciauit, die 22. Nouembris. 1543.

Clericus an ex instrumēto à regis notariis confecto præhendi possit?

Clericus præhendi potest ex instrumento à regis tabellionibus, vel notariis confecto, si seipsum in vincula ducendi potestatem eo instrumento fecerit, sed in episcopi suæ diœcesis carcere, quoad persoluerit, est detinendus. Benedict. in commenta. cap. Raynutius. in versicu. & vxorem. nume. 335. de testa. D. Ioan. Cyner. in tracta. de primogenitura quæst. xxiiij. lib. j. Pyrrhus in consuetud. Aurel. titul. de instr. & dit. c. iij. prout refert Domi. Rebuff. tit. de liter. oblig. c. ij. gloss. j. char. 54. atque id aresto supremæ Paris. cur. fuisse die 14. Februar. 1544. confirmatum, scribit idem Rebuff. in eodem libr. char. 167. Quin si clericus ex contractu in ius vocatus coram laico iudice, vt eum impleat

pleat, rescipitum à principe impetrauerit, vt ille rescindatur, & nullus declaretur: interim pecunia (qua eo instrumento obligatus est) publicè apud creditorem eundemq; reum eo postulante iubebitur obfirmare, vè die vltima Iunii 1541. à suprema Paris. cur: fuisse iudicatum testatur idem Rebuff. eodè lib. char. 206. Tamen in specie prioris arresti clericus instrumento à regis præfecturæ vrbs Paris. notariis obligatus in carcerem eius præfecturæ coniectus, posteaquam eius præfecti sententia in carcerem missio perperam facta fuisset pronuntiata: isque clericus ad episcopum Paris. fuisset remissus ipsiusque aduersarii in damna sumptusq; illi fuissent condemnati: iique à sententia appellassent, rescipitum regium clericus obtinuit, quo Curia præcipiebatur, vt si constaret, cū se obligasset, nondum xxv. annos natū fuisse, eumque non parum eo contractu circumscriptum, & læsum, contractus is nullius momenti declararetur, & pro non scripto haberetur, curia appellationem & sententiam in irritum deuocauit, & litigantes ad præfecturæ illius tribunal remisit, vt coram alio, quàm eo, à quo appellatum fuerat, super rescipiti illius approbatione concertarent.

Confessio ab accusato in tormentis facta, si in ea perseveret, quamuis ante sententiam moriatur, nocet confessi hæredibus, vt

Confessio accusati facta

f 4 affir

in tormentis, si in ea perse-
ueret, & po-
stea moriatur:
an eius here-
dibus noceat?
 Quid autem
in confessione
ficta, vel ex cō-
tumacia, vel
ob detrectatū
calumniæ iur-
andum?

affirmat Speculat. & Ioan. Andr. in titul. de
 accus. §. j. versic. qui si latro. At ficta confes-
 sio, quæ vel ex contumacia, vel ob detrecta-
 tum calumniæ iusiurandum, vel quòd peti-
 tionibus respondere iussus, non paruerit,
 proficiscitur, hæredem non obligat, nisi sen-
 tentia ex ea confessione ante illius contu-
 macis mortem, lata sit. l. eius, qui delatorem.
 ff. de iure fisci. Qui enim delatorem corru-
 pit, pro victo habetur. cæterùm aduersus hæ-
 redem eius hæc pœna transire non debet.
 Idq; asserit Paul. Castren. in l. ij. §. quod si
 actor. ff. de iureiur. propter calumn. dand.
 Quod tamen à moribus nostris, eoque quo
 utimur iure, alienū esse arbitror. Nam quan-
 tum ad cōtumaciam pertinet, si anteceden-
 te iusto edictorū numero, & testibus ex elo-
 gio criminis indice repetitis, sententia lata
 sit, par robur obtinet, atque si in præsentem
 esset pronunciata, cū testes sic examinati,
 tantum fidei faciant, atque si cum accusato
 commissi & compositi fuissent: vt sancitum
 est constitu. regiis editis Anno Domi. 1539.
 mense August. c. clxv. Quin etiam quod ad
 confessionem fictam eius qui positionibus
 respondere detrectauit, attinet, putarem
 moribus nostris non procedere: cū id nō
 tam pœna sit, quàm id quod interest aduer-
 sarii, non fuisse suis responsum positioni-
 bus. At hæredes id quod ex defuncti facto
 interest

interest, debent agnoscere. Nam etiam ubi pœna partim corporalis, vel pecuniaria venit inferenda, pecuniaria morte non extinguitur. l. de functo. ff. de public. iudic. & tradit Ioan. Fab. in l. vnica. C. ex delict. defunc. in quant. hæred. tene. Vbi etiam adiicit, parte agente cuius interest, damni aduersus hæredem fieri persecutionem. Sed agente officio vel iustitia, quæ nullum habet damnum, seu interesse, nisi quòd maleficia puniantur: non competere aduersus hæredem multæ, (quam emendam vocant) exactiorem, quãuis defunctus eam (vt dicit) gagiauerit, id est ea sponte condemnatus fuerit. Eam quippe vlroneam multæ condemnationem appellamus gagationem. Tum quumuis iure ciuili hæres ex delicto defuncti non teneatur, si ante litem contestatam mortuus fuerit, nisi quatenus ad hæredem peruenit, vt nota. in dicta l. vnic. Tamen ex pontificii iuris æquitate, quæ scrib. in c. in literis. de raptor. & in c. vlti. de sepultur. in antiq. hæres quatenus defuncti facultates patiuntur, damnũ à defuncto illatum sarcire compellitur. Atque hanc æquitatem in laicorum foro seruandã asseuerat Ioan. Fab. in §. pœnales. instit. de perpet. & tempor. actio. & se vidisse id à suprema Parisiensi curia (quam nostrate vocabulo parlamentũ appellat) obseruari. Quamobrem explosa est illa Barto. & Paul. Castr.

sententia: aut saltem temperanda est, vt de pœna quæ ad fiscum spectat, intelligatur: nō autem de damno, quod priuatæ personæ, illud passæ, debet instaurari.

Interest an cōditioni, an verò dispositio- ni sit inserta liberorum mētio.

Quibus verbis utrūque fiat.

Differentia inter utrūque

CONDITIONI AN DISPOSITIONI CENSEATUR LIBERORUM, VEL ALTERIUS PERSONÆ MENTIO INSERTA, PLURIMUM INTEREST. Sed quibus verbis illud, vel hoc fiat explicemus. Conditioni itaque iudicatur adiecta liberorum mentio, si ita sit cautū. Si filius primogenitus decedat sine liberis masculis, bona eius veniāt ad secundò genitum. Aut si primogenito sine liberis decedat, substituit secundò genitum: vel sine adiectione illius dictionis masculis: vt tradit gloss. in l. Lucius. ff. de hære. instituend. Dispositioni verò præsumuntur liberi inesse, cū sic verba cōcepta sunt: primogenitum meum hæredē instituo, & post eius mortem volo, vt eius filii hæredes mei sint. Vel sic. Si primogenitus meus decedat, vel eius filii, substituo secundum filium, ac eius filios: atq; ita sunt in dispositione, cū expressim illis clausula accōmodatur, vt tradit Alexander Imol. in consil. excviiij. libro vj. & Ias. consil. xlix. in primo volumine. Id autem inter vtrumque discriminis est, quod cū liberi sunt in dispositione nominati, ex ea videntur accipere, & substituto præferuntur, & alienata, vtpote tanquam restitutioni

tionem ipsi faciendam obnoxia, reuocant. l. vltima. C. commu. de leg. Tum si hæreditatem patris repudient, poterunt ex sua ipsius persona bona alia capere. Deinde quamuis pater testatoris illius hæreditatem non adierit, ipsi liberi possunt ex propria persona adire. Aliter verò hæc omnia se prorsus habent, vbi in cõditione sunt liberi nominati, vt respondit Alexan. Imol. in consil. xlv. in secundo volum. vbi hanc esse communem opinionem affirmat, eique se & legendo, & respondendo adhæsisse. Huic autem differentię locus est, nisi præsumpta testatoris voluntas aliud suadeat, vt probat text. in l. generaliter. §. vlti. C. de institu. & substitu. sub condi. fact. Si enim quis liberis suis substituerit, intelligitur hæc substitutio vires nancisci, si liberi legitimi & naturales, vel etiam naturales tantum ex iis liberis procreati, nõ fuerint superstites. Sed & si Lucius Titium fratrem hæredem instituerit, & si hæres esse noluerit, vel priusquam adierit hæreditatẽ, decesserit, aut filium filiãque ex se natam non habuerit, aliõsque hæredes instituerit: ii hæredes non erunt, si frater priusquam adiiisset, decessisset liberis relictis. Itaque tum nõ refert, an in cõditione, an in dispositione liberorum mentio fiat: quoniam vtrouis modo liberi extraneo præferuntur. Siquidem tum prudens hac in re consilium

testant

testantis animaduertitur. Non enim fratrem solum heredem prætulit substitutis, sed etiam eius fratris liberos. l. Lucius Titius. ff. de hered. instituend. Atque secundum hanc opinionem in suprema Burdegal. curia iudicatum fuisse refert Do. Boer. in decisionibus eiusdem curiæ. quæstio. clv. vbi plura alia commemorat: asseritque id locum non habere, vbi extranei filius in conditione esset nominatus, quoniam extraneum dilexisse testator non præsumitur.

*Constitutum pos-
sessorij clausu-
la an sit inu-
tilis, si vitio-
sus sit contra-
ctus principa-
lis.*

Constitutum an inutile sit clausula, vbi principalis contractus non consistit, in vtraque parte validis rationibus disputat Do. Andr. Tiraq. in tract. constitut. in 7. limitatione tertiæ partis. Atque in numero negatum esse inutilem recenset gloss. & Azo. in l. si aliquam rem. ff. de acquirend. possess. & ibi Bartol. Paul. Castren. Ioan. & Alexand. ab Imol. & Rapha. Proinde eos refert existimare, ut quamuis inutilis contractus sit, possit tamen ex eo contractu transferri possessio, si apposita constituti clausula fuerit. ut puta in donatione inter virum & uxorem, quæ iure scripto non valet, sed morte solummodo confirmatur, per l. j. §. si vir uxori. ff. de acquirend. possess. atque huius sententiæ assertores alios quoque commemorat, in eodem tractatu, parte prima, numero 48. vsque

48. vsque ad nume, 50. E diuerso affirmantes hanc clausulam viribus carere, vnà cum principali contractu effert Bartol. in l. cum falsa. C. de iuris & facti ignor. & Bald. in l. si cum seruum. §. interdictum. ff. de donatio. inter virum & vxor. & eundem Bald. consil. ccxij. libro j. nec transferri possessionem ex hac clausula, nisi sequatur realis traditio, vt not. in l. si quis rem. §. voto. ff. de pollicit. & plerosque alios idem sentire citat in dicta tertia parte, nume. 15. & in prima parte, nume. 51. Postremo tamen loco, qui est in tertia parte, num. 22, subiicit ipse Tiraquel. supremæ Parisiensi curiæ eam probari sententiam, vt constitutum adiectum in contractu inutili, sit etiam inutile. At hodie non relinquitur locus huic dubitationi, in donatione inter virum & vxorem in aliquibus regionibus, in quibus statuta permittunt viro & vxori mutuas & simplices donationes. Nã cum ex statutorum permissu eæ valeant, manifesti quoque iuris est, & clausulam hanc constituti valere, & transferre possessione: nisi specialiter statutum in quibusdam casibus prohibeat: veluti statutum Pictonicum id nominatim vetat in donatione antiqui patrimonii, & rerum ante matrimoniũ ab vno ex coniugibus comparatarum, vt latius infra loco proprio differemus.

Constit

Constituti possessorij clausula an possessionem transferat in secundum donatarium, post prioris mortem donatarij?

Constituti clausula, si huiusmodi contractui fuerit adiecta, ut puta, Caius Seio fundum donat hac lege, ut post Seii mortem ad Titium perueniat: eorumque nomine se constituat possidere. Quæsitum est, an non solum in priorem, sed etiam in posteriorem donatarium ex huiusmodi constituto transferatur possessio. Idem Do. Tiraquel. in eodem tractatu varias sententias pro more suo adducit & distinctè, & copiosè. Primum quidem Dec. consi. ccxxxix. respondisse ait, transferri possessionem. E diuerso adducit Guido. Pap. in decis. Delph. quæst. 512. contrarium scripsisse: quod cum in priorem donatarium vi illius constituti transmissa fuerit possessio, non potuit ab eo, vel eius hæredibus sine eorum voluntate auferri. l. si quis vi. §. differentia. ff. de acquirend. possessio. Sed hanc rationem haud sibi placere asserit. Nam donationem ea lege accepit: ideo non potest conditionem hanc donationi adiectam repudiare: totam enim assumere, vel renuere debet. l. Caius. ff. de manumiss. Itaque aliam subiicit rationem ex ipso Guidon. nempe quia non potest retrotrahi hæc conditio ad tempus possessionis eius, quæ erat penes donatorem tum, cum Seio donaret. Si quidem nullam tum possessionem habebat donator. Erat enim iam penes donatarium priorem, & citat ad hoc Angel. in l. quamuis. §.

uis. §. j. ff. de acquiren. possess. Quod si aliter diceretur, Guido affirmat cōsequi pro-
 tinus absurdum, vt dominium vel possessio
 eiusdem rei apud duos in solidum eodem
 tempore esset, contra l. si vt certo. §. si duo-
 bus. ff. commo. Præterea Guidonis opinio-
 ni refert congruere nota. per Corne. consil.
 173. & per Stephanum Bertrandum consilio
 276. Atque ita in sua decuria Parisiensis cu-
 riæ fuisse iudicatum die 9. Martii. 1548. in-
 ter magistrum Ioannem Burgesium & Ioan-
 nem Chazereum. Tamen Boer. in decisio-
 ne curiæ supremæ Burdegal. quæst. 172. con-
 trariæ & priori accedit opinioni, in specie
 quidem magis dubia, scilicet vbi tertius in
 matrimonii contractu, eiusque celebrandi
 gratia masculo ex iis nuptiis nascituro, vel
 etiam illi masculo, qui ex alio matrimonio,
 per vnum ex iis futuris coniugibus contra-
 hendo, exoriretur, prædium donauit: hac ta-
 men lege, vt donator rei donatæ vsu fru-
 ctum sibi haberet, notario vtique stipulanti
 masculi illius loco. Nam hac in specie hære-
 des donatoris tradit, nō posse huiusce præ-
 dii se possessores asserere, ex communi Frã-
 ciæ consuetudine, qua mortuus genere sibi
 propinquiorem bonis suis induit, seu vestit,
 citatque l. filiam. & ibi Bartol. & Paul. Castr.
 ff. ad Trebel. Imò quoad filius adnascatur,
 ad patrem, cuius fauore filio illi masculo col-
 lata

*Absurdum, do-
 minium vel pos-
 sessionem apud
 duos in solidum
 esse*

lata est donatio, post donatoris mortem rei donatę deferrı vsumfructum: nititurque auctoritate gloss. in l. quod dicitur. ff. de verbor. obliga. & Barto. Paul. Castren. & Ias. ibi scribentium. Sed non fuisse illam istius curiæ iudicio terminatam controuerfiam. Verum in scholiis institu. nostrarum forens. c. 32. testati sumus, nos accepisse, pro patre, cuius intuitu facta erat donatio, ab aulico consilio fuisse iudicatũ, Ego verò vt in hac tandem tãtorum iudiciorum repugnantia, vtrũ mihi potius videatur, aperiam: etsi ea iudicia veluti sacrosancta venerari solitus sim, existimo aulici consilii hoc iudicium longè æquius. Nam cùm disponentis mens semper sit attendenda, hoc propiùs ad mentem puto accedere. Quæ enim potest mens alia esse disponētis hac in specie, quàm vt post mortem Sei, ad Titium & rei donatæ dominiũ, & possessio perueniat: cùm eam mentē verba ipsa oculis obtrudant? Nec hercle me mouet absurdum illud à Guidone Pap, adductum: nempe ex hoc consequi penes duos eiusdem rei dominiũ & possessionem esse. Quippe id cõsequens planè inficiarer. Imò contra palàm est nullo tempore dominium & possessionem rei donatæ apud duos esse infolidum. Nam priùs ad Titium non transmittetur rei dominium & possessio, quàm Seius vita excefferit. Sed sicut cùm donator esset

*Absurdi illius
in specie pro-
posita dissolu-
tio.*

esset superstes, proprietas & possessio erat Seii, & detinebat rem solummodo donator: ita post donatoris fatum, Seius incipiet detinere: possessio autem & proprietas apud Titium erit. Sic vicissim alius alii succedit. Quare absurdū illud prorsus tollitur. Deinde non tanti faciendum est illud absurdum adeò tenui argumento collectum, vt mentem disponentis perspicuam possit subuere, præsertim cūm facilè depelli huius absurdi ea, quam suprà dixi ratione, possit scrupulus. Quin hanc mentis interpretationem iuri amicam esse probat l. cūm maritus. §. vlti. ff. de pact. dotal. Nam ibi mulier quæ cūm dotem daret, eam fratri post ipsius mulieris mortem reddi stipulata est: nō potest quidpiam in fratris damnum super ea dote postea statuere. Sed & l. quotiens. C. de donat. quæ sub mod. vel condit. si. frustra posita esset, quæ dilucidè fancit, post donatarii prioris mortem, ad posteriorē donatarium donatæ rei dominium transire, prout Decius in dicto consil. explicat fusius. Proinde id solum superesset dubii, an quia donator se prioris donatarii nomine duntaxat constitueret, in themate à nobis prius assumpto, possidere, ad eum priorem donatarium solummodo, non autem ad secundum migraret possessio? quod quidem summo iure, & restricta ratione defendi posse non negauerim: sed

rim: sed super dominio minimè addubitaue-
rim, id ad secundum transire donatarium.
Atqui quoniam prouisio facta in vnum ca-
sum, ex verisimili disponentis mente ad si-
milem casum trahitur. l. Gallus. §. & quid si
tantum. ff. de liber. & posthu. cùm donator
se prioris donatarii nomine cõstituerit pos-
sidere: quamuis de possessione secundi non
meminerit, tamen æquum videretur, hanc
possessionis constitutionem ad secundum
extendere: vt quos in dominium inuicem
succedere sibi voluerit, & in possessione idē
voluisse iudicetur. idq; eò potissimū, quòd
possessionis sicut dominium potest sub condi-
tione transferri. l. qui absent. §. j. ff. de ac-
quirend. possess. & plures asseruerunt huius
constituti clausulam à notario posse adiici,
quamuis à contrahentibus, nihil de ea ex-
pressum sit: vt pote quæ tacitè intellecta
censeatur, propterea quòd consueuerit in
contractibus ferè inseri, prout not. in l. vlti.
C. de fideiuf. atque nominatim de constitu-
to tradit Oldrad. in consil. 139. & Feli. in c.
cùm M. Ferrariens. col. 4. de constitu. aliq;
innumeri, quos refert idem Do. Tiraquell.
in isto tracta. constitut. in tertia parte, & 31. li-
mita. à nu. 3. vsque ad nu. 10. Quod si rursus
illud absurdum abiiciatur, vt fingi non pos-
sit pro duobus possidere, cùm fictio ad rei
veritatem & naturam aptanda sit, l. si pater.

§. in arrog

*Possessio sub
conditione po-
test trāfferi.*

§. in arrogationibus. ff. de adoptio. hoc modo id dissoluemus, vt non eodem tempore, sed alio tempore pro altero, alio item pro altero, & adueniente adiecta conditione intelligatur possidere: alioqui qua ratione poterit sub cōditione possessio transferri, nisi id in hac specie admittatur, vt donator ita velit apud priorem donatarium rem donatam esse, vt post eius mortem ad alterum possessio transmittatur? Quare vt imaginem absurdi huius amoueamus, censerem adiiendum, vt donator exprimeret se prioris donarii nomine possidere, & se quoque velle & disponere, vt possessio quam prior donatarius obtineret, in euentum conditionis (scilicet ipsius mortis) cederet alterius donarii cōmodo: ita vt prior donatarius, instar vsufructuarii, pro secundo donatario possideret, atque post mortem ipsius, in secundi personam, vsusfructus cum proprietate solidaretur. Quamquam latitudo voluntatis contrahentiū tanta vnus apicis ex legibus detorti subtilitate, non debeat impediri.

CAnonicus seu cellega Lucionensis cū à decreto quodam collegii seu capituli illius ecclesiæ ceu ab abusu prouocasset, quod constituissent summam lx. francorum turonensium tribuendam cuidam scholastico Parisiis agenti, vt literarum studium foue-

g 2 ret:isq;

ret : ísque canonicus diceret summam illam exuperare stipem annuam, his qui eius ecclesie ministerio assident constitutam, quibus solis eam percipere licet, id est quotidianas (vt vocant) distributiones. c. j. de cleric. non resident. Scholasticus tamen cum octuaginta francicis locasse probauisset: aduersarium superauit apud supremam Paris. curiam, die 19. Nouembris. 1543.

Consanguineus testatoris præfertur extraneis in eleemosynarum erogatione, si pauperibus in certis & executoris arbitrio deligendis sint relieta.

Consanguineus defuncti, qui testamento trium parrochiarum pauperibus, quandam pecunie summam legauit, si pauper sit, extraneis præferendus est. Quod cum renuisset testamenti executor, eum in ius vocat consanguineus: condemnatur executor octuaginta francicos illi erogare, à quo executor prouocat ad summam Paris. cur. Hæc accepto prius de inopia iureiurando, executorem ei damnat præbere octuaginta francicos, litigantisque, rescissa appellatione, & sententiæ iudicio, absque expensis, & multa dimittit die xj. Decembr. 1543. Quod comprobatur glo. in c. ij. de sepult. in antiq. & can. non satis. lxxxvj. distin. & Bald. in l. j. C. de sacrosanct. eccles.

Cedere licet potētiori, ubi coniectura re

Cedere licet potētiori ius reale, aut prædium, præsertim consanguineo: & si alia coniectura capi possit, celsionem esse alia de causa

de causa factam, quam aduersarium vexandi *xandi aduersarij abest.*
 præsumitur. In dubio enim capienda nõ est
 coniectura, quæ in delictum sonat, vt not. in
 l. ij. C. de pëtitiõ. hæredita. etiam si fuerit cõ
 uentum, vt dimidiam partem emolumentum,
 quod ex lite continget, assequatur cedens,
 & is cui ceditur, litis sumptus teneatur expẽ
 dire: neque id de quota litis interpositum
 pactum debere censerí, atque ita summa Pa-
 ris. curia iudicauit die 18. Februarii 1543. &
 huiusmodi cessionem iure consistere pro-
 nunciavit Do. Marillac præstantissimo fisci
 patrono postulante: licet procurator quidã
 regius, cui hæc cessio facta fuerat, se nolle
 ea uti professus in iure & iudicio fuisset: ta-
 men ob huiusmodi confessionem litigantes
 absque expensis iudicio dimissi fuerunt. Cõ
 gruunt autem hæc cum iis quæ notant. in l.
 per diuersas. C. mãdati. præsertim per Paul.
 Castrenf. Id tamen discrepare videtur his:
 quæ à nobis suprã tradita sunt, vbi discrimen
 intercessionem iudicii mutãdi causa factam,
 & eam quæ in potentiolem fit, exposuimus.
 Sed constitutio regia cessionem in poten-
 tiolem interdicens locum habet, vbi nulla
 alia coniectura cessionis potentiori factæ
 sumi potest, quàm aduersarii defatigatio.

Contractus.

*Contractus
quantumcumque
nullus
principis re-
scripto venit
rescindendus.*

Contractus, etsi nullius momenti fuerit, debet tamen principis rescripto rescindi, vel nullus declarari: quoniam moribus nostris, nullus non potest dici contractus ipso iure. Quod enim ipso iure legibus imperialibus efficiebatur, id à principe in hoc Galliae nostratis regno impetrandum est. Quippe cōstitutionibus imperatorum Rex noster non alligatur, sed eas tantum admisit. *οσπερ τινα πολιθειαν δικαιοτάτως σιν τετάγμενη:* cum ipse Romano minimè subditus sit imperio, vt tradit. in ca. cum per venerabilem. qui filii sint legit. & ibi Innocent. Quamobrem minimè dubitandum est, an contractus nullius roboris esse pronuciari, tum rescindi posse mandari principis rescripto possit: cum alioqui etsi viribus careret, moribus tamen nostris veniret rescindendus, vel in irritum reuocandus ipsius principis oraculo. Atque id suadet authoritas Innoc. in cap. constitutus. de in integ. restitutio. in antiq. Tradit enim notandum ex illo textu, libelli formam quo petitur venditio pronuciari nulla officio iudicis, vel rescindi beneficio restitutionis: quamuis nonnulli contra asseruerint, propterea quòd rescisio contractum inferat valuisse. l. nam & si. §. post defectum. ff. de iniusto, rupto & irri. fact. testament

flamen. Verùm contraria opinio aresto suprema Paris. curiæ comprobata est die xiiij. Augusti 1543. Porrò id non reticendum hic arbitratus sum plerosque in concipiendis rescriptorum principalium commentariis grauitè errare. Nam vti huiusce rescripti vsus est necessarius, ita eius cõmentarios conficiunt, vt princeps impetrandem ad postulandum iubeat admitti: vt contractus efficaciam nullius pronuncietur, & rescindatur, nec non & ipse princeps suo oraculo rescindit, & in irritum deducit, neq; vltra hii progrediuntur. Adii cere enim debent, vt contractum illum rescindendo, impetrantis aduersarium compellant, vt permittat impetrandem re qua de agitur vti, fruique liberè, & fructus ex ea à se perceptos atque percipiendos restituat, vel aliam petitionem adiudicet, quæ ad summam & principalis controuersiæ caput pertineat. Scimus enim contigisse, vt quia hæc princeps & præcipua petitiõ non fuisset rescripto huiusmodi inserta, post sententiam secundum rescriptum latam, alia opus fuisse disceptatione, qua illius rescripti impetrator ex posceret, vt res, quam eo contractu per sententiã rescisso alienauerat, vnà cū fructibus sibi restitueretur. quod si rescripto fuisset comprehensum, simul cū rescissione contractus fuisset adiudicatum. Quod autem vel interlocutio, vel diffinitio

Ratio concipiendi regij rescripti commentarios, & principalis petitiõ in ijs inferenda.

*Duo contra-
ctuum genera,
quæ sine prin-
cipis rescripto
viribus care-
re pronũcian-
tur.*

ua sententia tanquam nulla nequeat retra-
ctari, infrà suo loco differemus. Meminisse
verò oportet, duas ferè contingere contra-
ctuum species: in quibus absque principis
rescripto contractus à iudicibus regiis præsi-
dum vicem obtinentibus nullius momenti
esse pronũciatur: primum quidem, vbi vsu-
ra est euident, & manifesta peccat contra-
ctus: veluti si annuus reditus infra decimæ
modum, id est minoris, quàm decem solidi
in singulos annui reditus solidos sit compa-
ratus. Deinde si aduersus statutum municipi-
pale sit gestus contractus, idque palàm sit, vt
puta, si vni ex liberis pater quidpiam sui pa-
trimoniĩ auiti plusquam cæteris donauerit,
vel alius quiuis hæredibus suis ab intestatò
quibusdam futuris maiorem antiqui illius
patrimoniĩ portionem, quàm aliis titulo lu-
cratio reliquerit. Nã is cuius interest, nullo
principis accedente rescripto, potest eiusmodi
cõtractus nullos, nulliusq; momenti esse
pronũciari rectè postulat, eiusq; petitioni iu-
dex annuit. Nec quidquã officit, quòd ad po-
sterioris cõtractus formã spectat, quòd qui
eũ improbat, hæres is est eius, qui illũ inie-
rat cõtractũ: quippe cũ ei hæredi liceat etiã
eiusmodi contractum refellere, quãuis alio-
qui hæres defuncti stare teneatur placitis: vt
prob. tex. in l. cũ à matre. C. de rei vend. atq;
id nominatim affirmat Pau. Castr. in l. j. C. si
quid in frau. pat.

Diuisio

Diuisio perperam facta.

Diuisio, si perperam facta fit inter maiores ipsis succurritur. leg. maioribus. C. commun. vtriusque iudic. Sed quemadmodum intelligatur perperam facta, ambigitur. glossa enim in dicta l. maioribus. interpretatur ultra mediam iusti pretii. At consueuimus alio iure uti: nam sufficit, si ultra quartam partem, vel etiam usque ad eam quis sit læsus, ut possit aduersus diuisionem restitui, præsertim in hæreditatis diuisione inter fratres peracta. Quippe cum æqualitas inter fratres potissimum sit colenda. leg. inter filios. C. famil. herciscund. Sed & verba ipsius legis quæ rationem exprimunt, id apertissimè loquuntur: quia in bonæ fidei iudiciis quod inæqualiter factum est, in melius reformatur. Si quidem ut inæqualiter quid factum dicatur, nõ oportet ut ex parte dimidia insit læsio, sed ex insigni portione, quæ ad summum exponi & intelligi de quarta debet, ut probatur ex nota. in authentic. rogatus. C. ad senatusconsult. Trebellia. Nam si quis rogatus fuerit, quod ex hæreditate supererit, restituere,

Diuisio quomodo perperam facta intelligitur, ut rescindi possit.

si sine liberis decesserit, quartam partem tenetur fideicommissario restituere: nec eam minuere potest, nisi ex certis causis. Id autē inter abrogatas iuris scripti species recenset Do. Rebuff. in comment. prio. in constit. regias. in proœ. in gloss. v.

Diuisionem hæreditatis cum frustrationibus alter ex fratribus moratur, curia summa Paris. decernere solet, vt vniuersa hæreditas publicè possideatur. Sed cùm relata fuisset ad eam curiam quæstio, quæ ex facto incidere coram aresi executore, an in speciebus puta tritico & cæteris id genus, locatio an in pecunia fieret: censuit curia pecunia locandos hæreditatis fructus, & nouissimo licitatori per publicè possidentes addicendos. Iudicium verò id latum est die 18. Decembris. 1543.

Qua ratione aduersus diuisionis moratores succurratur.

Delegatus.

Delegatus ad certum causarum genus, tenetur causam, quæ suæ iurisdictionis sit propria, citationis decreto inserere.

DElegatus ad certum causarum genus, tenetur in citationis decreto causam, quæ suæ iurisdictionis propria sit, inserere: alioqui recta ad supremam Paris. curiam licet prouocare. Quin & cùm appellatum fuisset à decreto à suprema Paris. curia, quæ de fiscalibus tributis ius dicit, emisso, quæ quendam præhendi, & in vincula coniici iusserat, prop

rat, propterea quod aliquem ex illius curiæ fiscalis confidentibus (dum ad principem legationis causa illius curiæ mandato proficisceretur) cõtumelia affecisset: atque ea appellatio ad supremam & primariam curiam fuisset introducta, iure fuisse appellatum ea pronunciauit, & appellantes aduersarium litis multauit expensis, die xvij. Febr. 1543. Si quidem grauißimus fisci aduocatus Do. Marillac in eam rem adduxit vrgentissimas rationes, atque in iis l. vlti. C. de offi. præfec. vrb. in verbis illis: *scitúrque ex ipso nomine: quid annonæ præfecto debeatur.* & no. in l. ij. ff. si quis in ius voc. non ier.

Decretum ex falsa causa.

Decretum ex causa, quæ euidenter falsa fuit, interpositum, iustam possidendi causam non præbet, adeò vt si decem vel viginti annorum accedat possessio, is cui prædium eo decreto addictum fuit, præscriptione tutus non est: præsertim si emptor qui ex hoc decreto comparauit, fraudis fuisse dicatur particeps, vt probat textus in l. ij. C. de præd. & al. reb. mino. Decretum enim ex falsa causa interpositum nullum est, vt probat textus in §. semel. instit. quibus ex causis manu. non lic. & l. magis puto. §. si æs. ff. de rebus eorum, qui sub tut. vel cur. sunt. At-

Decretum ex falsa causa interpositum, an fructuum impediatur restitutionem, & iustam possidendi causam tribuat.

tamen

tamē nisi causa esset palàm falsa, vel emptor in eo decreto interponendo admiffam fraudem cōmunicasset, iustam possessionis causam habuisset, ob quam decem, vel viginti annorū possessione securus fuisset, vt probat Ias. in l. iuste. num. 9. ff. de acquir. possess. Quapropter cū quidam tutor cum altero, qui in prædium minoris grassabatur, pactus fuisset, se permiffurum socio, cui cum minore prædium illud commune erat, ad diuisionem prouocanti, illud vt pote indiuiduum pluris licitanti addici. Sed vt id tutiùs fieret, in futuri emptoris gratiã à iudice statutum fuit, vt quidam ab eo delegati in rem præsentē irent, quod cū fecissent, renunciauerunt (falso quidem) prædium diuidi nō posse, quamuis quinquaginta iugerum esset. Itaque iudex illud auctione censuit distrahendum. Igitur emptori fraudis auctori ceu nouissimo licitatori addictum est, & decretum semper ea re interpositum. Sed posteaquàm emptor viginti annos possedit, minor ille, cuius prædium ita venum ierat, prædiū suum vendicat. Emptor decreti autoritate fretus excipit: ab eo decreto minor prouocauit ad supremam Paris. curiam, apud quã cū emptor se liti cedere velle profiteretur, sed fructus restituere se non compellendum assereret, nisi ab appellationis sibi denunciatae tempore, neque expensas litis debere,

bere, cùm minor restitutionis indulgentia niteretur, negaret tamen se fraudis fuisse cõscium: Curia decretum appellationemque ab eo emissam in irritũ deuocat, iubetque vt p̃edio cedat, & fructus reddat, à tẽpore petitorii iudicii illius cõtra se instituti, absq; vllis causæ expẽsis: ita tamẽ vt super fraude illa admissa testibus mutuò litigantes inquirant. Atque ita iudicatum est die 13. Septẽb. 1543. cum vindemiarum feriæ illi curiæ rescripto principis sublataẽ fuissent.

*Donatio inter virum &
uxorem.*

DONATIO inter virum & uxorem mutua, licet ab alterutro vsque in mortis tempus reuocari possit: vt not. in l. cùm hic status. §. j. ff. de donat. inter vir. & vxor. statuto autem municipali Pictonum c. ij. & iij. cautũ fit, reuocationem huiusmodi non consistere, nisi ante mortem alterutrius ea reuocatio alteri fuerit denunciata: tamen supremæ Paris. cur. a resto constitutum est, hoc duntaxat procedere, vbi reuocationis denunciatio fit ab alterutro coniugum sana mente, sanoque corpore, cuiusque de morte imminente non dubitatur. Id enim probat textus in l. filiæ meæ agræ. ff. soluto matrimo. Donare verò potest pater vel mater filio res mobiles

Donatio inter virum & uxorem semper reuocabilis,

Quando reuocatio donationis denuncianda.

Quæ donare pater vel quis filio, vel alij ab intestato heredi futuro potest.

Donata à patre vel matre filio, an sint conferenda.

Clausula qua in dubio tollitur collationis onus

mobiles & immobiles à se acquisitas, non autem auitas, vel quas à consanguineis maioribusque titulo hæreditario acceperunt: quoniam pater in iis rebus antiqui patrimonij, nõ potest plus vni ex filiis quàm cæteris donare. Sicuti, nec ille qui liberis caret, potest plus in vnum ex hæredibus suis futuris & præsumptis conferre titulo donationis, quàm in alium ex hæredibus: vt statuto Pictonum cauetur: vt not. c. ix. ^{xx}. ij. iij. iiij. & v. Sunt autem nonnulli iudices non mediocri & auctoritate, & legum, & vsus forensis peritia celebres, qui propterea quòd statuto permissum est patri vel matri, donare vni ex liberis res acquisitas, vel mobilia, huiusmodi donationem non putant conferendam, quauis expressim prohibita non sit collatio. Nã statutum aliter inutile existere arbitrantur, nec quicquam iuri communi addere. Ego autem cum plurimis eximiæ doctrinæ causidicis sæpè respondi, donationem huiusmodi mobilium, vel rerum quæsitaram conferri oportere: nisi contrarium nominatim sit expressum, vt probat tex. in authent. de trient. & semiss. §. illud quoque. j. colla. iij. Sed & nonnulli censent adiiciendam clausulam, vt & si is cui donatur, non teneatur conferre, cæteros tamen cohæredes ad conferenda à patre vel à matre accepta, possit cogere: vt vitetur scrupulus, qui oboritur ex l. penulti.

C. de

C. de colla. Nam illic scribitur, cùm vni donatum est, qui conferre non tenetur: vt puta à patre donatum est filio in potestate constituto, ad collationem datorum ob causam dotis, vel aliam eiusmodi causam, si velit reliquos liberos compellere, cogetur etiam ea conferre, quæ sibi in potestate paterna manenti, donata sunt: vt inter liberos seruetur æquabilitas. Sed & cùm mater inter liberos testamento sui fecisset patrimonii diuisionem: eam ob causam cessare dotis collationem iudicatum fuerat, argumen. l. ex parte. §. j. ff. famil. hercis. Contra tamen pronunciatum est in iuridicis conuentibus Andegau habitis: quãuis in specie illa mater amplius filia, quàm filio reliquisset: prout in themate §. illius contigerat, atque citatum etiam fuisset in eam rem conceptum Socini responsum. Proinde arbitror id euenisse, quod duorum aut trium ad summum sententiis statutum fuisset: sicut in iis conuentibus, sæpissimè fiebat, quò nulla perniciēs maior potuit reipubli. vniuersæ afferri, nedum forensi. Ex hoc enim accidit, vt vix quid in litium altercatione sit constituendum, ab omnibus & iudicibus, & causidicis. quod possit certò obtineri: quamuis vnus, item & alter iudicium edunt, quod exemplo in aliis rerum formis & speciebus sit futurum. Cùm antea semper singulari religione & grauitate ea

An si mater testamento filijs bona diuiderit, ex eo cesserit tolli collatio?

te ea iudicia proferri solita fuissent, & assidente consiliariorum numero, qui regis cōstitutionibus definitus est.

Donatio inter vivos.

Donatio inter vivos esse potius præsumitur, quam causa mortis.

Quomodo refert, an in dispositivis, an in executivis mortis fiat mentio.

Effectus dis criminis huius

Exempla, cum mortis mentio habetur in verbis executivis.

DONATIO autem inter vivos in dubio esse magis præsumitur, quàm mortis causa: vt probat text. & ibi gloss. & Barto. in l. Seia. ff. de donatio. caus. mort. etiam si fiat ab infirmo: gloss. in l. penúlt. C. de donatio. causa mort. nisi in ea mortis fiat mentio. Quod si mortis mentio facta sit, iudicatur esse mortis causa donatio: si in causam piam sit collata. Idq; maximè cùm ægritudo lætalis est, vt respondit Alexand. Imol. in consil. xlj. in primo volum. Non tamen parui refert, quo orationis loco habeatur mortis mentio. Nã si in dispositione quis mortis meminerit: vt puta, si se post mortem donare enuntiet, censetur mortis causa donatio. Proinde reuocari potest, & irrita efficitur, si donatarius superstitie donatore ex humanis excedat, vt no. in l. j. & l. qui precio. & l. si alienam. ff. de dona. causa mortis. At si mortis meminerit in verbis executivis: veluti, si posteaquam purè quis donauerit, dicat se velle vti re donata post donatoris ipsius mortem vtatur donatarius, non ideo præsumitur esse causa mortis, sed potius inter vivos, vt tradit Bal.

in add

in additio. ad Specul. titul. de instrum. ædit.
 in vlti col. in versicul. si quis donat. in quam
 sententiam Ias. in l. quæ dotis. nume. 4. ff. so-
 luto matrimo. citat textus in l. quidam testa-
 mento. in princip. ff. de legat. j. concinítque
 textus in clemen. j. de præbend. Itaque cùm
 quis retento vsufructu donat, est donatio
 inter viuos, vt ibi affirmat Ias. & aliis etiam
 rationibus adductis respondit Alexã. Imol.
 in consil. xiiij. in j. col. Cæterùm si quis iu-
 beat quem suis rebus post mortem vti, vel
 donet cùm moriatur, donatio causa mortis
 nõ idcirco putanda est, vt Ias. asserit in d. l.
 quæ dotis. nume. 44. 45 & 46. Sed & si adii-
 ciatur mortis mentio in verbis dispositiuis,
 & addatur, vt donator reuocare non possit,
 inter viuos donatio existimatur, vt scribit
 Ias. in dicta l. quæ dotis. num. 31. adducítque
 text. in l. vbi ita donatur. & Bald. Paul. An-
 gel. consentientes laudat. Quod si etiam ex-
 primeret se velle mortis causa donare, subii-
 ceret tamen se non reuocaturum, ea dona-
 tio inter viuos præsumeretur, vel si perpe-
 tuò eam se ratam habiturum donator, aliãue
 in eandem sententiam verba proferret: vt
 puta, si donatarii hæredum mentionem fa-
 ceret, secundum dictam l. vbi ita donatur. ff.
 de donatio. causa mort. Bald. in l. ij. C. de iu-
 re dotium. & Paul. Castren. consil. xcviij. &
 Alexand. in supradicto consil. xiiij. quod ta-
 h men post

*Exempla, quã
do in dispositi-
uius.*

*Clausula adẽ
ptæ reuocanz
di facultatis
potior est mor-
tis mentione
expressa.*

*Si de donata-
rii hæredibus
fiat mētio, an
censeatur in-
ter viuos do-
natio?*

*Quibus conie-
cturis induca-
tur præsump-
tio confecta
inter viuos do-
nationis.*

men postremum arbitrarer locum habere, si
disertè ad donatarii hæredes rem donatam
velle peruenire explicetur, vt sentiunt Bald.
& Salyce. in dicta l. ij. C. de iure dot. Quam-
obrem Iacob. ab Aren. Barto. & Alber. in l.
si alienam. §. Marcellus. ff. de donatio. causa
mort. repræhendunt gloss. ibi in verbo, acce-
perit: quia tradit donationem in qua mortis
fit mentio, licet donator se non reuocaturū
promiserit, donationem causa mortis, esse
existimandam. Quinetiam si huiusmodi ver-
ba deessent, cōiecturis tamen nōnullis pro-
babilibus deprehenderetur animus donan-
tis is fuisse, vt quamuis mortis meminisset,
nihilominus voluisset inter viuos donare,
neque in posterum ab ea recedere volunta-
te: veluti si geminatus actus accessisset, quo
hæc volūtas declararetur, intelligeretur in-
ter viuos donatio: videlicet in specie l. cū
maritus. §. vlt. ff. de pac. dot. In qua mulier, si
vir prior moreretur, fratri dotē reddi pacta
est, iussitq; vt frater dotē sibi in eū casum re-
stitui stipularetur. Ex his enim actibus itera-
tis colligitur inter viuos donandi voluntas,
adeò vt mulieri non liceat reuocare, vt Bart.
dubitando tamen, sensisse refert Ias. in dicta
l. quæ dotis. nume. 34. cuius tamen senten-
tiam tuetur aduersus Ioan. & Alexand. Imol.
& Rapha. Cuma. in dicta l. quæ dotis. & con-
firmatur ex iis quæ scrib. in additio. ad Bart.
in l. si

in l. si alienam. §. Marcellus. ff. de dona. causa mortis. Planè si testamento quoque fiat donatio, censetur inter viuos, nisi mortis (vt ante dixi) fiat mentio in verbis ipsius donationis dispositiuis, quoniã cõtractus potest fieri in testamento, vt tradit gloss. in l. hæredes palam. §. vlt. ff. de testa. præsertim si donatio fiat præsentis & accipienti. Nam si fiat absenti, tantum abest vt valeat instar donationis inter viuos, vt etiam non valeat tanquam donatio causa mortis, sed duntaxat vt legatum, vt scribit Bart. in l. j. ff. de donatio. causa mortis. & no. in additio. ad eum, in dicto §. Marcellus. & probat textus in l. cum pater. §. eorum. & l. miles ad sororem. ff. de legat. ij. Sanè quoniam in donatione causa mortis requiritur, secundum ius commune, quinque testium præsentia: vt not. in l. vlti. C. de donation. causa mortis. si quis donet præsentibus paucioribus testibus, licet non valeat vt donatio causa mortis, valebit tamè vt donatio inter viuos: vt actus magis valeat, quàm pereat: vt tradit Alexand. & Ias. in dicta l. quæ dotis. & ante eos Paul. Castr. in l. stipulatio hoc modo. ff. de verbo. oblig. Verùm hodie moribus nostris aliud esset dicendum. Nam cum in testamentis ordinandis mores nostri duorum testium præsentia duntaxat exigant: vt tradit Boer. in cõment. consuetu. Bitur. titu. de testa. §. j. & cij. cvij.

Donatio inter viuos in testamento fieri potest.

Quando causa mortis donatio valeat iure legati.

Donatio causa mortis in donationem inter viuos quã de transeat.

statuto Pictonum nostrate sufficiat duorum testium & notarij vnus, vel loco eius, parrochi, vel eius vicarii præsentia, vel etiã testatorẽ sua manu testamentũ scripsisse, & chirographo proprio subnotasse, vt tradit titu. de testamẽ. §. j. iudicaretur huiusmodi donatio causa mortis potiùs, quã inter viuos: si mentio mortis in verbis dispositiuis haberetur. Quoniam quo modo concepta est, eo potest consistere. Sed quia nouissimis principalibus nostratis Gallia constitutionibus capit. vj. ^{xx}. xij. cautum est, vt donatio non valeat,

An donatio inter viuos cõcepta, si non valeat vt inter viuos, valere possit, vt causa mortis donatio?

nisi eam donatarius præfens, & sub notariorum conspectu accipiat: si donatio facta sit absenti inter viuos disceptatum est, an valeat saltem vt legatum: sicuti suprà diximus, mortis causa donationem absenti iure legati, vel fideicommissi defendi. Et quidem arbitrantur plerique, tanquam legatum, vires eam habere donationem, vt probatur ex iis, quæ scribit Ias. in l. j. §. si quis ita, nume. 17. & 18. ff. de verbo. obliga. Nam (vt inquit) in his, quæ ex voluntate duorum pendent, si non valet actus prout agitur, valet vt valere potest: cum actus non sint diuersi, & facilis sit ab altero ad alterum transitus, vt puta in donationibus inter viuos, & causa mortis, & legatis, quoniam in omnibus his casibus est semper donatio. Tum eam constitutionem interpretamur locum non obtinere in
legat

legatis, vel mortis causa donationibus, licet constitutio verbo utatur generali: nempe de omnibus cauet donationibus. Sed ad eas restringimus, quæ inter viuos fiunt, ut nuper Rex edicto suo in eam rem lato declarauit, mense Februario 1549. quod in curiæ supremæ Paris. acta relatum fuit, die 4. Martii eodem anno. Quin iure communi donatio absenti facta valebat, vbi de ea factum erat instrumentum, notariûsque pro absente stipulabatur, ut scribit Bart. in l. tam is. §. filius. ff. de don. cau. mor. in j. quæst. quæ tamen in donatione causa mortis loquitur, atque etiã donatarii præsentiam desiderat, sicut in inter viuos donatione. Sed & Guido Pap. in decisio. Delph. quæst. xix. id extendit ad donationem inter viuos: quod & confirmat text. in l. si aliquid. ff. de donatio. & not. in addit. ad Specul. titu. de instrum. ædit. §. porro. in gloss. super verb. *forma*. Præterea cum ea lege permittatur per epistolam donare, multò magis licet per publicum instrumentum, notario stipulante, & acceptante. Insuper Guido Pap. istic tradit dominium in donatariû transire, antequàm acceptauerit, licet Paul. Castr. in consil. cxxvij. scribit, ius donatario non quæri, antequàm ratum habeat. Similiter Bald. in l. nec idem. ff. de adoptio. tradit, si pax intra certum tempus debeat fieri, post tempus non potest rata haberi: etiam intra

Ratihabitio post tēpus rei faciendæ præstitutum facta, in cuius valeat damnum.

tempus facta interueniente notarii stipulatione. Sed id intelligendum est, in tertii, cui medio tempore ius quaesitum est, incōmodum: secus autem si ad donatoris, vel eius heredum damnum solummodo res spectaret. Nam post tempus admitteretur, atque etiam post donarii mortē, hæredes eius possent ratam habere donationem, vt tradit Bartol. in l. bonorum. ff. rem ratam habe. & Alexan. Imol. in l. eius qui in prouincia. ff. si certum peta. & comprobat text. in l. sed si sine. ff. re ratam hab. At cum hæc quaestio ex facto cōtigisset: mater enim donauerat vni ex filiis absenti mobilia sua, & res à se acquisitas, hoc addito, vt donatio esset irreuocabilis, & cōstituerat se res donatas donarii nomine possidere, quoniā ea donatio in testamento facta erat, eiusdemq; testamēti executio donatario fuerat commissa, donatarius mobilia donata occupat, hæredes aduersus eum interdicto vt possidetis experiuntur. Is autem se tuetur, quod ex statuto Pictonum translata sit possessio mobilium in seipsum, vt pote testamenti executorem. Quantum verò ad res soli spectabat, se earum possessorem contendebat, ob clausulam constituti in donatione appositam. Rursus actor replicabat, donationem non valere: quia inter viuos, & absenti facta fuerit, neque actis publicis insinuata superstitite donatrice: secundum
nouiss

nouissimas constitutiones promulgatas mēse Augusto 1539. c.vj.^{xx}.xij. Reus verò duplicabat hanc donationem valere saltem instar legati, vel fideicōmissi. Iudex autem ex tempore secundum hæredes eosdēque actores de fiduciaria & irreuocabili possessione pronunciauit: à quo donatarius prouocauit. Appellationis autē controuersia splendide accuratēque à duobus nobilissimis supremæ Paris. curiæ aduocatis perorata est, nempe a Do. Petro Seguierio, nunc meritisimo apud eandem curiam regio patrono, & à Do. Christophoro Thouano, regio etiam silentiario, seu secretario. Itaque libuit mihi insigniores legum sententiās, & interpretum iuris authoritates quas vterque adduxit, huc transcribere. Et quidē Seguierius pro donatario & appellante attulit tex. in l. cū pater. §. donationis. ff. de legat. ij. cuius species est huiusmodi: Donationis prædiorum epistolam verbis fideicommissi nō subnixam in æde sacra deposuit, & ad ædituum literas scripsit. Instrumenta voluntatis meæ filio meo post mortem tradi volo, hoc fideicommissum subsistit, non enim quæri oportet cum quo de supremis iudiciis quis loquatur, sed in quem voluntatis intentio dirigatur. Nec contra vrget, quod dictio irreuocabilis apposita sit in ea donatione: vt ex ea censeatur inter viuos donatio: quoniam

in contractibus in quibus stricta est interpretatio faciendā, hæc clausula de non reuocando contractum vitatur, & contractum non vitat. l. cum precario. ff. de precar. vbi hoc Bar. infert ad clausulam de non reuocando in testamento adiectam, vt vitietur, nec testamentum corrumpat. Et quamuis aduersari videatur l. per seruum. §. j. ff. de vsu & habit. Tamen Bald. in dicta l. per seruum. hanc antinomiam tollit, distinctione ad rem appositisima. Nempe aut clausula quæ contra naturam dispositionis inferitur, tendit ad augmentum, vitatur, & non vitat dispositionem, vt dicta l. cum precario. Aut ad detrimentum dispositionis vergit, vitat dispositionem. Ratio enim huius discriminis est, quòd in priori specie esset absurdum, vt inducta ad augendum, diminuèret: in altera autem specie dum testator de legato detrahit, declarat nolle legatum esse integrum: & quia dimidiatum non potest consistere, ideo totum corrui. Porro in hac quæ agitur specie, nihil est ad diminuendum dictum, sed totum adiectum est ex abundantia voluntatis: nam sic volebat filio legare mater, vt nolet vnquam reuocare posse. Tum enixæ voluntatis preces ad omnem successionis speciem porrectæ videntur, dicta l. cum pater. §. filius matre. Præterea text. in l. vbi ita donatur. ff. de don. causa mor. qui tradit, si in donat

in donatione causa mortis hæc dictio irrevocabilis adiciatur, facit donationem causa mortis transire in donationem inter vivos, ita est intelligendus, quia donatio poterit tanquam inter vivos valere. Alioquin si ex eo transitu dispositio vitaretur, non admitteretur eiusmodi transitio, quippe in dubio actus ita est interpretandus, ut potius valeat, quam pereat. l. quoties. ff. de reb. dub. Atque ita l. illam ubi ita donatur, intelligunt, & limitant Paul. Castr. in specie in consil. lxxv. in secunda parte consil. & Alexand. in l. stipulatio hoc modo. ff. de verbor. obliga. hinc autem si legatum transferatur in donationem inter vivos, dispositio vitatur: quia donatarius abest, & ignorat, & insinuatio deest. Non est ergo admittenda hæc interpretatio. Ex aduerso Thouanus respondebat, dictum §. donationis, nihil officere iuri hæredum & appellantis aduersariorum: quoniam ibi constaret defunctum voluisse suprema sua ordinare: ut liquet ex illis verbis, non refert, cum quo quis de supremis suis loquatur. At hinc nullo modo defuncta voluit ultimam voluntatem condere, cum clausulam de non reuocando adiecit. nulla autem analogia & proportio est inter donationem inter vivos, & causa mortis donationem, cum hæc reuocari possit, altera autem non. Deinde quod appellans proposuit, eam esse interpretationem

h 5 sumend

sumendam, qua actus valeat, non perimatur: id pluribus modis restringitur. primū, quando verba patiūtur, vt scribit Areti. in l. à Titio. ff. de verbor. obligat. per textum in l. tutores. §. j. ff. de administra. tuto. Tum quando non sit aliquid contra voluntatem disponentis, sustinetur actus eo modo, quo valere potest, vt tradit Paul. Castren. in l. verbis ciuilibus. ff. de vulga. & pupilla. substitut. Ad hæc pro validitate actus non debet præsumi, vbi quis indebitè damnum pateretur. l. vlti. §. in computatione. C. de iure delib. Insuper hoc tantum est in præsumptione, at fortior præsumptio minorem elidit. l. Diuus. ff. de in integr. restitut. Favor autem liberorū contrariam præsumptionē inducit, qui quidem favor præsumptionem, quæ nascitur ex validitate actus, superat, vt probat textus in l. ij. ff. de iniusto & irrito fact. testa. quin vt liberi inter se exæquentur, sumitur ea præsumptio, quæ aliàs non acciperetur. l. quæsitum. §. sed ei ipse. ff. de fund. instru. & Deci. consil. cxxij. j. volu. & l. cum oportet. C. de bonis quæ liber. Insuper non adiecit donatrix, vt vellet omni meliori iure donationē valere, igitur noluit. l. vnica. §. si autem ad deficientes. C. de caduc. tollend. Curia verò his auditis altercationibus rem intimo cōsilio agendam decreuit. atque vt litigantes agerēt coram duobus eiusdem curiæ consiliariis

liariis de fequeſtris apud quos mobilia con-
 trouerſioſa deponerentur, quique acquiſitas
 res immobiles litigioſas publicè poſſiderēt.
 Sed ne quis *αρωως* exiſtimet illa quæ à Do.
 Seguierio citata ſunt, fuiſſe in medium pro-
 lata, quòd magis ad dominium rerum dona-
 tarum, quàm ad poſſeſſionem pertinent, cõ-
 ſilio ipſius Seguierii porrectus fuerat Cu-
 riæ ſupplex libellus: vt ea petitorium vnà
 cum poſſeſſorio terminaret. Igitur conten-
 debat æquè in petitorio ac poſſeſſorio Se-
 guierius vincere: ſed quæ pro appellantis
 poſſeſſione dixit, hîc omittimus: quia à ſer-
 mone propoſito aliena, quanquam eorum
 non nihil alibi intexuimus ſuo quidem loco.
 Verùm accepimus areſto poſtea lato ſenten-
 tiam à qua fuerat appellatum, fuiſſe confir-
 matam. Citat quoque hoc areſtum Pet. Rat.
 in comment. Picto. conſuetu. c. ij. ^{c.} vij. Ego
 autem ſi quid iudicii inter tantos proceres
 liceret mihi interponere, Seguierii partes
 arbitrarer æquiores: licet Thouani cauſa iu-
 ris ſubtilitate videatur ſuperior. Sed & con-
 ſtitu. regiis æditis anno 1539. c. vj. ^{xx.} xij. ſan-
 citum eſt, vt ex donationes, quæ abſente do-
 natario fiunt, notario etiam pro abſente illo
 ſtipulante, non priùs robur ſumant, quàm
 eas donatarius corã donatore ratas habeat,
 & acceptet. Itaque ſublata eſt vetus ea con-
 certatio, an donari poſſit abſenti, de qua in
 l. abſent

*Quando rata
 haberi debet
 donatio, &
 quomodo.*

l. absenti. ff. de don. & in l. nec ambigi. C. eo. Verum consti. regiis promulgatis die quarta Martii 1549. edictum est: vt absente donatore donationes à donatario acceptari possint, præsentem quidem notario, vel persona alia publica, & duobus testibus, vel duobus notariis, dummodo donationis instrumentum monumentis, vel scriptura acceptationis inseratur. Quin & aliis constitutionibus à Rege Francisco æditis interpretatio suæ prioris sanctionis fuerat emissa: qua eam ratihibitionem & acceptationem per procuratorem specialiter datum expediri posse permisit: quod tamen abs re in dubium fuerat vocatum. At meritò dubitatum est, an donatio mutua inter virum & uxorem eorum superstiti facta insinuationem exigat: quoniam ad donationis inter viuos factæ magis videatur accedere, quàm ad donationis causa mortis naturam: vt tradit gloss. in l. neque vllam. §. omnibus. ff. de donat. inter virum & uxorem. vbi ait, quod reuocata huiusmodi donatione fructus non restituuntur, & ideo etiam decertatum est, an donatio simplex ab uxore xxv. annis minore facta valeat. Nam quod ad mutua inter coniuges xxv. annis minores factam pertinet, omnibus in confesso est eam subsistere, vt probat textus in l. si pater puellæ. C. de inoffic. testa. Sed tandem hæc vicit sententia: vt insinuat

Donatio inter virum & uxorem an sit insinuanda?

nuatione non egeat. Tum quia donationi causa mortis æquiparetur, quòd morte duntaxat confirmetur. Tum quia prouisio quædam inter eos honesta est, ex dubio pendēs euentu ob reciprocam conuentionem: atq; ita respondit Oldrad. in confi. cxxxix. Saly. & Ias. scribunt in l. si pater. suprà alleg. Itaq; cùm hæc controuersia ad supremam Paris. curiam peruenisset, fiduciariam possessionē donatario adiudicauit: de plenissima verò possessione intimo consilio ea curia decreuit constituendum.

NEc verò prætereundum est, quamuis c. vj. ^{xx.} xij. supradictarum constitutionū sit sancitum, vt omnes donationes insinuentur apud acta tribunalis regii vnus cuiuscūque præfidatus, in cuius territorio & donator, & donatarius, & res donatæ existunt: alioqui nullas habituræ sunt vires, nec robur incipient recipere, nisi ab insinuationis die. Idq; quod ad donationes pertinet, quæ in donatarium præsentē collatæ erunt. Tamen intelligimus eam constitutionem non pertinere ad donationes causa mortis, vel legata, aliæque donationes quæ nõ nisi morte confirmantur: vt puta inter virum & vxorē, vt not. in l. cùm hic status. ff. de donat. inter virum & vxorem. atque inter patrem & filiū in eius potestate cõstitutum. Nam cùm non nisi ex morte robur & stabilitatē assumant, frustran

*Quæ donatio
nes insinuatio
num sanctio=
ni subiaceat.*

frustraneū esset, ante mortem eas apud acta illa profiteri: idque asserit Guid. Pap. decis. Delp. quæst. ccxxv. in donatione causa mortis, licet alia moueatur ratione, nimirū quia quinque testibus sit munita: citatque l. vlti. C. de donatio. causa mor. & gloss. in l. si quis pro redemp. §. vlti. C. de dona. & Specul. titul. de instru. ædit. §. porro. qui est vlti. eius titul. versic. & nota. Deinde cum vetustissimis Gallix moribus hæc insinuationum solennia desuetudine essent antiquata, non ita sunt producenda, vt in tam arctum voluntates hominū coangustentur: quod semper legumlatoribus curæ fuit, vt probat textus in l. vlti. C. vt act. ab hæred. & contra hære. incip. Proinde vt *μισάνθρωπία* quandā redolentes hæc & aliæ ex eadem officina deproptæ constitutiones, iã maxima ex parte exoleuerunt, atque edicto huius regis Henrici hoc nomine secundi promulgato mēse Martii die quarta 1549. constitutum est, vt donationes quæ reuocari possunt, veluti causa mortis, & legata insinuationi non sint subdita, & sufficiat apud tribunal regiū & præsidiale eius regionis in qua res donatæ sunt factæ, insinuentur. Aliæ autem vniuersæ donationes etiam si propter nuptias factæ sint, insinuationis legi sunt obnoxie. Quippe vbi extraneæ etiam personæ ita sibi mutuò bona donant, vt ad eum, qui superstes erit, illa deferant

Donatio inter aliquos facta, vt ad

ferantur: cenfetur hæc effe mortis caufa do-
natio, vt not. Alexand. Imol. in l. licet inter
priuatos. C. de pactis. Ioan. Fab. in l. j. C. de
inoffic. dona. & Iaf. in dicta l. quæ dotis. ff.
folutio matrimo.

*eorum fupera
flitem res do-
nata perueni-
ant, eft mortis
caufa dona-
tio.*

DOnatio autem à patre filiofamiliâs in
eius poteftate conftituito, fubfiftit, nec
poteft reuocari, fi dotis caufa, vel propter
nuptias fiat: vt not. in l. Pomponius Phila-
delphus. ff. famil. herciscun. Bal. in l. Pa&u,
in ij. oppof. C. de colla. & Guid. Pap. in de-
cifio. Delphi. quæft. cxlv. Alioqui non valet:
quod vtique accipiendum eft, vt licet non
valeat tanquàm donatio inter viuos: quia hu-
iusmodi donatio inter patrem & filium fa-
cta poteft reuocari, fi tamen non fuerit reuo-
cata, morte confirmatur: vt nota. in l. ij. C. fi
quis alte. vel fibi. text. in l. donationes quas.
C. de dona. inter virum & vxorem. & fidei-
commiffi vel legati inftar habetur: vt tradit
Iaf. latiffimè in authentic. ex teftamento. C.
de collatio.

*Donatio a pa-
tre ipfi filio fa-
miliâs dotis,
vel donationis
propter nup-
tias facta va-
let, nec reuoca-
ri poteft.*

*Donatio mutua, vel re-
muneratoria.*

DOnatio fanè mutua, vel remuneratoria,
inter personas donare prohibitas, va-
let: cùm ea pro titulo habeatur onerofò. leg.
Attil

*Donatio mu-
tua vel remu-
neratoria in-
ter personas*

donare prohibitas an valeat.

An in omnibus debeat esse æqualitas in mutua donatione?

Attilius. ff. de donat. Ideoque est ob ingratitudinem irreuocabilis. l. si pater. §. vlti. & ibi gloss. ff. de donatio. Quod autem ad mutuum donationem spectat, intelligendum est, cum rerum mutuo donatarum non iniqua multum est inter ipsas æstimatio. Nam quatenus res alteræ alteras precio exuperant, ea donatio simplex esse censetur. Ideoque inter prohibitas personas nullius est momenti, vt respõ. Roma. consil. cccccxvij. & Decius. cõsi. ccij. Nec tamen excessus habetur ratio exigui. l. continuus. in princip. ff. de verbor. obliga. Sed & in aliis etiam æquabilis debet esse analogia & proportio. Itaque si alter donantium sit iuuenis, aut corpore valido, alter autem senex (vt aiunt) capitularis, aut vehementer ægrotans, inutilis est hæc donatio. Decius consil. xlvj. & Alciat. in l. j. C. de pact. argument. l. verum §. quod si minor. ff. de minorib. Atqui si multis annis alter non est altero prouectior ætate: vt puta, si altero sit alter quatuor vel quinq; annis maior tantummodo, consistit donatio: vt probat text. in l. de fideicommissio. C. de transactio. Istic enim alter maior, alter minor erat: vt eam l. solerter expendit Angel. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verbo. obligatio. & Alexã. consil. xliij. in ij. volu. ad stipulatur l. iam hoc iure. ff. de vulga. Hæc autem Fufius commemorat, & persequitur Do. Andr. Tiraquell.

in com

in commentar. l. si vnquam. C. de reuoc. donatio. super verbis, donatione largitus. Sed statuto nostro Picto. c. ccij. cautum est, donationem inter coniuges mutuam, licet in rebus donatis non sit æquabilis, valere. Quin & idem statutum c. ccij. expressim ait, virum & vxorem mutuò sibi donare posse res mobiles, atque eas quæ soli sunt, & à se fuerunt acquisitæ, necnon tertiã antiqui patrimonii partẽ, easque donationes valere. Itaque cum non valeat tanquam donatio mutua, valere vt simplex debet donatio. Quapropter hæsi tatur à quibusdam, an in huiusmodi donationibus requiratur meritorum specialis assertio, & probatio: veluti in donatione facta ab eo, qui per legem prohibetur donare. sicuti not. per Bartol. in l. & si fortè. ff. de castrenf. pecul. Nam generalem meritorum enunciationem inter personas donare prohibitas nullius esse momenti, scribit Decius consi. xx. & Ias. consi. cliij. lib. ij. nisi ad hoc, vt tam exacta meritorum probatio non desideretur, quàm si de meritis nihil commemoratum fuisset. Quippe cum ea generali meritorũ asseueratione satis est, adesse nonnullas verisimiles coniecturas, vt tradit Ias. consil. suprã cita. & Deci. consi. ccij. & Saly. in l. si mater. C. de contrah. empt. Proinde necessaria est specialis meritorum asseueratio & probatio ex quorundam sententia, vt

Meritorũ specialis assertio, & probatio an requiratur?

Paul. Castr. in l. si pater. C. de inoffic. dona. Alii autem existimant nullam hodie exigi apud nos meritorum probationem, quamvis asserta fuerint: cum statutum donationes eiusmodi permittat, & valere velit. Ius autem scriptum eas non valere, sed morte duntaxat confirmari sanciat. proinde meritorum assertionem, veluti superuacaneam, donationi non officere, vulgata iuris regula: Non solent quae superabundant, vitiare scripturas. Alii verò contrà opinantur, nihil de iure scripto, quantum ad id spectat, esse immutatū: quippe etsi statutum liberè permittat donare, non continuò sequitur, si merita asseuerentur, non oportere ea probari, cum videantur merita adiecta instar causae primariae, seu finalis donandi. Deinde statutum ita esse accipiendum affirmant, ut minus ius commune laedat, secundum not. in l. ij. C. de noxa. act. Idque praesertim, ne statuentes videantur tot iura, tantis vigiliis excogitata, semel vnica oratione antiquare: ut not. in l. si quando. C. de inoffic. testa. Verum priori adhaerim sententiae: ut scilicet statuentium mentem interpretemur eam fuisse, quae ab eiusmodi scrupulis, qui de meritorum asseueratione & probatione, magis à legum interpretibus, quam à legibus ipsis iniecti fuerant, homines liberarent, donationes inter virum & uxorem liberas esse concederent: intra modum tamē
à statut

à statuto præscriptum. Sed & Paul. Castr. in l. si pater puellæ. C. de inoffic. testa. tradit si coniuges mutuò sibi donent, hoc expressim addito, vt sit inter viuos donatio, nec reuocari queat, eam donationem statim valere, nec expectari mortis euentum ad eius confirmationem, sed morte contingente, etiam si non interuenerit traditio, res donatas peti posse, vel si omnium bonorum præsentium sit donatio: neque vllam meritorum faciat mentionem. Verùm vt omnis faceffat dubitatio, si cui illa meritorum asseueratio placeat, meminerit hanc subiicere clausulam. nempe eas donationes spontanea donantium voluntate, purè, simpliciterque fieri, eaque sola ratione, quod ita sibi ipsi cõplacitum est.

In donatione inter cõiuges mutua, an liceat pacisci, vt non reuocetur.

Clausula in donatione inter virum & uxorem adijcienda, vt tollatur dubitatio de meritorum asseueratione

Quid in donatione mutua requiritur.

Donatio porrò mutua etsi ex interuallo facta sit, est tamè inter personas quibus donare permittitur, efficax. l. sed & si lege. § consuluit. ff. de petit. hæred. & ibi Angel. & Ias. confi. clxxj. lib. iij. quibus suffragatur l. cum quis. C. de natu. liber. Quod autem ad personas donare prohibitas pertinet, huiusmodi donatio mutua vires nullas habet, vt tradit Barto. consil. clxij. quamquam Petrus à bellà Pert. sentiat contrarium: in l. dona-

An in donatione mutua requiratur, vt incontinenti alter alteri donec?

tiones. C. de donatio. inter virum & vxorē. nempe eam valere donationem. Sanè incōtinenti facta cenfetur, fi eadē die fiat vt probat. ex not. per Bald. in l. petens. C. de pact. Nec verò id probare poffum, quod fcribit Chaffa. titu. *des enfans de plusieurs lietz.* & tertio. in princip. in comment. confuetu. Burgund. vbi ait donationem ipfi filiofa. factā, non valere, & fi fiat, effe conferendam: quoniam & fi non valeat mero iure, morte tamē confirmatur, vt probat textus in dicta l. donationes. Quo fit, vt quādiu eft in patris potestate poffit eam pater reuocare: vt nominatim ftatuto Picto. c. ccv. traditum eft: nifi matrimonii contēplatione facta fuerit: tunc enim non potefit reuocari: vt probat text. in l. Pomponius. ff. famil. hercisc. & eam afferuit Guid. Pap. quæft. cxlv. cuius opinionē licet improbet Chaffaneus iftic, vfu tamen ea recepta eft. Quin hæc donatio filiofamiliās facta non confertur, quando morte folummodo confirmatur, cū tunc relictī vel legati vires tantū fortiatur: vt fuprà diximus.

*Donatio fa-
cta filiofamili-
morte tantum
confirmatur,
nifi vbi caufa
dotis vel pro-
pter nuptias
fiat.*

*Donata res
an cenfeatur
acquiſita, an
antiqui patri-
mony?*

DOnata res cenferi debeat acquiſiticia, nec neſententiis variatum eft. Nam alii exiſtimant, rem donatam non venire rerum acquiſitarum nomine, quoniam in ſocietatem bonorum non veniant ea, quæ ex donatione obtigerunt, cū tamen in ſocietatem

tatem conferantur, quæ ex socii quæstu sunt comparata, vt probat textus, in l. coiri. ff. pro socio. Alii verò arbitrantur contrà, donatam rem inter acquisitas numerandam. Est quippe aliud genus acquisitionis; donatio. §. est & aliud. instit. de donat. In quam sententiã it nominatim stat. Picto. c. xiiij. ^{xx.} iij. Vult enim, vt si quid vni ex sociis donatum sit, id cõmune aliorum sociorum efficiatur: vel si solùmmodo rerum mobilium, & immobiliũ acquirendarũ societas tacitè cõtrahitur: nisi illud nominatim actum sit, ne in societatem veniat. Pleriq; autem existimant interesse, an res donata sit antiqui patrimonii. Nam tum si ei donetur, qui ex generis agnatione, vel cognatione in eam rē erat successurus, semper originis seruet naturam, & ita res antiqui patrimonii habeatur, citant, eiúsq; opinionis laudant authorem Io. Fab. in proœ. insti. in verbo, Alemanicus. Vbi ait decimas in feudatas à patribus donatas filiis, non censerì translatas, nec acquisitas filiis, & ideo ecelesiæ eas non acquiri, cùm filii in eas essent successuri: adducitque text. in c. j. de vassall. decre. æta. & text. in l. j. §. quod autem. & §. sed & si libertus. ff. si quid in fraud. patron. Quippe text. in dicto c. vnic. de vassal. decr. æta. ait fundum abdicatum à vassallo ipsi domino ea lege, vt in abdicãtis filios, conferret, censerì paternum. Atque text. in

dicto §. quod autem. hæc habet verba: Quod autem mortis causa filio donatum est, non reuocatur. Nam cui liberum fuit filio donandi quantum vellet arbitrium: is donando non videtur fraudasse patronum. & §. sed & si libertus. ita loquitur: Sed & si libertus filiam dotauit, non videtur fraudare patronum. Verum prima opinio supra. Paris. curiæ iudicio comprobata est, scilicet, ut res donata vnde cunq; proficiscatur, sanè siue ex successione, siue ex acquisitione facta fuisset donatis, debeat donatarii acquisitio censerì. Et si enim res sit antiqui patrimonii, qui tamen eam donauit, is potuit perdere: adeò ut agnati, vel cognati donantis alienationem reuocare non potuissent. Sanè Do. Andr. Tiraquell. in commentar. titu. de retr. ligna. §. xxxj. in glo. unica. nume. 43. ad nume. 53. copiosè hac de re differit. & posteaquam affirmauit, pro ea parte, qua donatarius successurus erat huiusmodi rem censerì patrimonialè duntaxat, subiungit, se audiuisse à Senatu Paris. in cuius albo conscriptus aliter iudicatum, nempe ut si ab ascendentibus donetur, id censerì patrimoniale, quod si à collateralibus, existimari acquisitum, citatq; in dicta l. j. de impo. lucrat. descrip. lib. x. C. illud siquidem non satis est expeditum, an liberi etiam à patre in aliam personam translata, vsque ad legitimum bonorum subsidium possint retractare: Nam plerique

plerique contrarium existimauerunt, vt refert Bald. in l. j. C. si quid in fraud. patron. quamuis Hostiens. in c. Raynutius. per eum text. de testa. contrarium sentiat, & Paul. Castren. in l. j. C. de inoffic. dona. distinctione multiplicem super ea re exaggeret. nempe si facta fuerit venditio, nec pretii numeratio interuenerit, sed sola recepti ante venditionem pretii confessio, tunc reuocari possit venditio: quoniam præsumitur in fraudem facta confessio: aut si minus iusto pretio facta sit. Ego autem magis Hostiens. opinionem probarim, vbi omnium vel maioris partis facta esset venditio, vt tradit text. in l. omnes. §. Lucius. ff. de iis quæ in fraud. credit..

*Diploma Pont. Max. an
fidem faciat.*

Diplomatis à summo Pontifice super sacerdotii collatione iudex (quam vulgò signaturam vocāt) plenam facit fidem, quod ad fiduciaræ & irreuocabilis possessionis illius sacerdotii adiudicationem spectat, si nummulariorum, vel trapezitarum, qui eiusmodi sacerdotiorum impetrationibus dant operam, testimoniis approbentur. Id autem vt fiat, iudex apud quem lis agitur, super sacerdotii possessione, id nominatim debet

Diploma pontificis maximi (quam signaturam vocāt) vtrum fidem faciat

permittere, atque id negotii iudicii eius loci, in quo trapezitæ commorantur, delegare: qui accitis, seu citatis iis, quorū interest, exhibito prius iureiurando ab iis trapezitis, eos super iudicis illius approbatione & veritate percontabitur. Et quamvis antea eo iure tū quidem solummodo utebamur, quū per bellorum tumultus & discrimina non liceret Romam ea de re petere. Nuper tamen hoc indiscriminatim permittunt supremæ curiæ: quod est certè æquissimum, vt litigantes ab infinita pecuniarum erogatione, quæ in eorum iudicum exempla latius longiūsque describenda, siue (vt dicunt) in formam redigenda fiebat, liberentur.

Delegans an ex delegati factō teneatur.

DElegans actum illum, ad quem fuerat nominatus, si delegatus perperam eo nomine defungatur, delegans tenetur. l. vel per literas. ff. si mensor fals. mod. dixit.

Dominium ex sola voluntate non transfertur.

Dominium ex sola voluntate abdicari non potest: nisi in alium transferatur. l. nec vtilem. ff. ex quib. caus. maio.

Dominus quis.

Dominus quis eorum, quæ mortis tempo

Dominus quis eorum præsumitur, quæ ipso tempore mortis possidebat: vt no. gloss. in l. j. C. de priuileg. fisc. quam ad hoc citat

citat Guid. Pap. in decisio. Delph. quæstio. *re possidebat
presumitur*
ccccxlj.

DEbitori debet pecunia restitui à credi- *Debitori an
tore, pendente inter eos controuersia, pecunia sit re
in quam causam solutio eius pecuniæ debeat situenta pen
cedere. Bartol. in l. j. ff. de solut. Quod tamē dēteinter eos
nō facilè sequeretur: quoniam cū constet eū, lite, in quam
qui soluit debitorem esse, ideóque iustè ad causam accep
creditorum pecunia illa peruenerit, retine- to sit ferenda.*
ri tantisper potest, quoad liqueat, in quam
causam acceptò ferenda sit. Nam pignus etiã
ob chirographariam pecuniam retineri po-
test, ut not. in l. vnic. C. etiam ob chirogr. &
ibi gloss. & Ioan. Fab. qui ait l. illam in omni
debito, etiam sine chirographo, locum ha-
bere. Accedunt not. in l. si non sortem. §. si
centum. ff. de conditio. indeb. Atque hoc
moribus nostris magis esset consentaneum:
quibus interdictum est, ut pendente summa
& principali controuersia, solutio pecuniæ
fiduciaria creditori satisfato fiat, cùm de
debito scriptura publica profertur.

Donatio causa mortis.

DOnans causa mortis, si rem tradiderit, *Donatio cau-
& postea conualescat, pœniteátque do sa mortis in
nationis, potest rem donatam cum fructibus casu renoca-
repetere. l. cùm quis mortis causa. ff. de con- tionis, vnà cū
fructibus re-
i § dict. ob nocatur.*

dictio. ob caus. quod tamen locum non habet in donatione inter virum & vxorem, vt suprà explicuimus.

Donatio à patre filio mortis causa facta. vt post mortē alteri restituat, an intelligatur, si donatarius sine liberis decedat.

DONATIO si à patre filio mortis causa fiat, vt post mortem alteri restituat, non intelligitur, si filius sine liberis decesserit: imò si liberis superstitibus moriatur, res donata alteri restituenda est: quamuis aliud in fideicommissio obseruetur. Nam ita demū fideicommissum debet restitui, si sine liberis filius vita excedat. l. cum acutissimi. C. de fideicom. atque ita nominatim asserit Paul. Castren. in l. si cui. ff. de dona. causa mortis. citatque gloss. in l. j. C. de dona. caus. mort. At scrupulum huic sententiæ iniicit, quod idem Paul. in dicta l. is cui. paulò supra locū illum affirmat: quod quamuis in donatione causa mortis fieri possit substitutio, si substitutus sit præsens, & recipiat: tamen si fuerit absens, non dicetur donatarius, sed fideicommissarius, id est, ea substitutio non valebit tanquā donatio, vt pote quæ donatarii præsentiam exigat, sed valebit instar fideicommissi, vel legati. Name eorum quibus mortis causa donatum est, fideicommissi quoque tempore potest. l. cum pater. §. eorum. ff. de leg. ij. Ergo consequitur vt veluti in fideicommissio intelligitur, vt liberis non extantibus extraneo reddatur. l. cum auus. ff. de condit.

& dem

& demonf. & latiùs fuprà expofuimus, fuper verbo cõditioni. ita in huiufmodi donatione exiftimandum, quæ non fuapte vi valet, fed iure fideicõmiffi. Aequiparatorũ quippe eadem eft difciplina, vt nota. in l. j. ff. de legatis primo.

DOnare quis non poteft alij ex hæredibus, qui iuris præfumptione ei ab inteftatò funt fucceffuri, vltra ratam patrimonii fui antiqui partem, quæ ad illum ex hæreditate eft peruentura, vt not. ftatut. Picto. cap. clxij. Sed cum alio eorundẽ ftatutorum c. cxc. cautum fit, fi quis non habeat, nifi mobilia, non poffe donare vltra tertiam eorũ partem: atq; fi res à fe quæfitas folummodo habeat, licere fibi earum tertiam tantum partẽ donare, in dubium vocatum eft: hancne mobilium, vel rerum quæfitarum tertiam partẽ vni ex his, qui ab inteftatò fibi fucceffuri funt, poffit largiri. Et quidem plerique negant: quoniã difertè & expreffim in c. cxlix. & aliis c. eor. ftatut. tradatur, aliquem non poffe conditionem vnus ex iis, qui fibi funt fucceffuri, meliorem in ea re, quæ fibi hæreditate obtigit, facere. Itaque etfi ftatutum cõparauerit, & exæquauerit res mobiles & acquifitas, rebus hæreditate delatis, quantũ ad hanc fpeciẽ pertinet, vt ampliùs tertia parte non liceat donare, non continuò id ad aliã fpeciẽ

An non extante antiquo patrimonio quis præfumpto heredi ab inteftato venienti poffit donare rerum à fe quæfitarum tertiam partem?

speciem transferendum est, vt nihil omnino rerum mobilium & quæsitaram ex præsumptis hæredibus alicui donare fas sit. Nã liberius in donandis rebus à se quæsitis arbitrium vnique permittendum est, quàm in hæreditatis, quæ à maioribus obuenit donatione. Ea quippe quasi debetur. l. & plerunque. ff. pro soc. Quapropter cùm in hoc casu dissimilis sit ratio, ad hunc non debet aliud statutum extendi: præsertim quia à iure communi discrepat, vt tradit Bartol. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. Idem & alii scribunt in l. Gallus. §. videndum. ff. de libe. & posthu. & probat text. in l. quod cum ratione. & l. quod verò. ff. de legi. Adeò enim conceditur libera rerum suarum cuique moderatio. l. in re mandata. C. manda. vt etiam illis liceat abuti. l. sed & si lege. §. consuluit. ff. de petitio. hæred. Cùm igitur illud statutum permittat hãc tertiam partem extraneo donare, non est, quamobrem non liceat rerum quæsitaram, vel mobilium tertiam quoque partem ab intestato succedenti donare: siquidem maior & prolixior in consanguineos, quàm in extraneos debet esse benignitas, vt eleganter differit Cicero lib. j. offic. Imo etiam nos nostris esse, ducit iniurios, si quod in nostros erogare possumus, id aliis tribuamus. Sed ea quæ suppeditant ad victũ & cultum, non solùm nobis, liberis, & vxori, sed eti

sed etiam propinquis, cæterisque, quos charos habeat, tuerique debeat parare quisque bene à natura informatus studet, ut apud eundem ibi traditum extat. Atque in eam rem est statutum apud Xantonéses proditum.

Divisionem rei communis quum quidam postulauisset, reus diuisam rem esse excipit. Actor autem rescriptum à principe impetrat, ut pendente hoc communi diuidendo iudicio, parte sua pro indiuiso uti frui sibi liceat, reus verò hoc rescriptum oppugnat, quod alteram actionem instituat, cui obest prior actio iam mota, ut pote in qua sententia lata possit in hac posteriore actione præiudicium parere. Nam si secundum reum pronuncietur rem fuisse antea diuisam, huius sententiæ exceptio illi posteriori obstatura est actioni: secundum not. in l. fundi & l. fundum. ff. de excep. Tamen omissa priore actione, in posteriore actor vincit. Appellat victus. Iterum tamen supr. Paris. cur. iudicio vincitur. Sic ubi mulier donationem propter nuptias sibi à statuto collatam (quã doarium appellamus) peteret, ut diuisa sibi traderetur, quum reus obiiceret eam antea fuisse diuisam, & illi traditam, eaque negaret, & postularet, ut sibi pro indiuiso ea frui permetteretur, resisteret autem reus, propterea quòd in parte, quæ penes ipsum remanserat,

Diuisionis lite pendente, quã quidem reus factã asserit, an actor petere possit, licere sibi parte sua pro indiuiso frui.

Mulier lite pendente suo per doarium suo sibi pro diuiso assignando, quauis reus asserat illud doarium

*fuisse sibi pro
diuiso traditū
an interim
doario suo pro
indiuiso vti in
re concedi po-
stulet.*

ferat, augēda & melioranda sumptus immo-
dicos fecisset: aetrix verò multò deteriore
fieri partem suam passa fuisset, nedum in eā
farcendam aliquid impendisset. Tum autē
tanta illam inopia laborare, vt si fructuum
plus parte sua perciperet, inanis poret actio:
ipsa tamen aetrix, & iudicis regii, & curiæ il-
lius supremę iudicio victoriā obtinuit. Reor
equidem vtrobique Curiam æquitate quadā
motam, quòd parum incommodi quis fen-
toret, si aduersarius indiuisa parte vteretur,
altera lite pendente.

Donare & retinere.

*Donare & re
tinere quan-
do permitta-
tur.*

DONARE & retinere vetatur statutis plu-
rium regionum, præsertim Biturig. Id
tamen non procedit in matrimonii contra-
ctu. Nam in eo donare & retinere permit-
titur, vt à suprema Paris. cur. die 24. Martii.
1521. iudicatum refert Do. Rebuff. in com-
menta. constit. regia. priore tomo. char. 256.
vbi aliud nō minus memorabile subdit. Nē-
pe donationē propter nuptias quæ ex statu-
to defertur, quam dotalicium nominat, non
habere locum in rebus soli à regia munifi-
centia donatis. Idq; probat per textum in l.
cum multa. C. de bonis, quæ liber.

Execut

Exequutio.

Executioni quidē principalis dispositionis, quæ adijciuntur, principalem non immutant dispositionem, nec ad aliud producant. Si enim summus Pontifex dignitatem alicui iubet

*Executioni
quæ adijciuntur,
principalem non immu-
tant dispositionem.*

conferri in quodam templo, vel ecclesia, ad cuiuscunque collationem, prouisionem, vel dispositionem aliam pertineat: inhibens illis, ad quorum collationem ea dignitas spectat, vel electionem, ne quid contra faciant: nihilominus ei qui eiusmodi rescriptum impetrauit, non poterit conferri dignitas, ad quam, nisi per electionem, quis poterat assumi: cū in concessione principali ipsius dignitatis, nulla facta fuerit electionis mentio, sed in inhibitione, quæ ad executionem principalis concessionis tantummodo spectat. Itaque cū ad eam exequendam verba illa pertineant duntaxat, non possunt primordiale augere concessionem. cle. j. de præbend. vbi Panormit. ait, verba executiua actus naturam non immutare. Quocirca, si dubitetur an donatio sit causa mortis, an inter viuos animaduertendum est, an mortis mentio

mentio in primaria fiat dispositione : vt si quis post suam mortem donet, tunc iudicatur mortis causa donatio: an verò in executione principalis dispositionis mortem cõmemorauerit solummodo: veluti, dono fundum Titio, volóque, vt post mortem meam eo fundo vtatur, fruatur. Hac enim specie donatio inter viuos censetur. Bald. in addi. ad Specul. titul. de instrument. ædit. in vlti. col. de qua re suprà latiùs differuimus. At Ias. in l. ius autem ciuile. ff. de iustit. & iure. hanc (de qua dicimus) theoriam generalem in alios etiam diducit locos, ex quibus exempla plura licebit sumere.

Executor testamenti.

Exequutor testamenti an præferatur hæredi in defuncti rebus possidendis.

EXecutor testamenti ex municipalis Pisonum statuto est potior possessione rerum mobilium defuncti, quàm ipsius hæres. Verùm Boer. in §. vj. in commenta. consuetud. Biturig. ad finem titu. de testa. contra censet: nempe vt hæredes in possessione præferantur executoribus. Sanè priorẽ sententiam vsus forensis comprobauit, vt in causis non solum piis, sed etiam in aliis testatoris præceptum testamento compræhensum executioni mandetur, & in iis exequendis anteponatur executor ipsis hæredibus: & ita sæpenumero à suprema Paris. curia sancitum

citum constitutumque est. Ex quo quidam
 opinati sunt, ut si quidpiam in testamento reli-
 ctum sit alicui, executor possit agere aduer-
 sus hæredes, ut id legatario tradant. Quod
 quidem verum arbitraretur in rebus mobili-
 bus legatis. Secus autem in rebus soli, seu im-
 mobilibus: quia quamvis ex statuto à mobi-
 lium & immobilium rerum defuncti posses-
 sionem nanciscantur executores, quatenus
 testamenti executionis impensa exigit: tamẽ
 non possunt immobilia distrahere, nisi præ-
 sente, vel vocato hærede, ut tradit. eodem c.
 statut. tum c. ccix. eorum statutorũ cautũ est,
 quem non posse quacunque testandi, vel le-
 gandi ratione efficere, ut possessio eorum,
 quæ defunctus mortis tempore teneret, ad
 hæredem recta via non perueniret. Sed si
 executor primam rei immobilis legatæ pos-
 sessionem vi illius statuti obtineret, eamque
 legatario posset tradere, hæres primæ illius
 possessionis commodo fraudaretur. Non
 est igitur existimandum, ut rerum immobi-
 lium defuncti possessionem primam, statu-
 tum illud executori testamenti tribuerit: ne
 statuentes videantur ex continente se cor-
 rexisse, & caput vnum statuti derogare alte-
 ri. Itaque exequutores uti possidetis inter-
 dicto experiri nequeunt ob bonorum defun-
 cti immobilium possessionem, ut à suprema
 Paris. curia die prima Decembr. 1374. fuisse

pronunciatum refert Do. Rebuff. in priore tomo commentar. in præfa. titul. de senten. prouif. char. 235. At bonorum mobilium nomine illos hoc interdictū posse intendere, vfu forenfi protritum est. Quamquam autem ipse Petr. Rat in commentar. constitu. Picto. §. ii. vij. innuit, illud, cuius istic meminit, supremæ Parisiensis curiæ iudicium ad res immobiles pertinuisse, tamen super mobilibus, perinde ac immobilibus rebus legatis prolatum est. Nec verò ea ratione impulsam fuisse supremam curiam arbitror, quàm quòd executor hætenus duntaxat in possessione sit, quatenus ad sumptum funerarium, & aliam in causam piam sumptum spectat. Nam vt supra diximus, eadem curia statuere solet, vt executor purè & simpliciter sit in possessione rerum testatoris: quatenus supremæ volūtatis executio deponcit. Verùm alia ratione motam fuisse eandem curiam opinor, quòd nemo sibi ipsi possit tradere: atque differentia inter dantem & accipientē debeat constitui. Quamuis non ignorem secundum ius commune tutorē sibi tradere posse, vel saltem ingredi possessionem fundi sibi à pupilli patre venditi, palàm, & bona fide. l. fistulas. §. j. ff. de contrah. empt. Qua quidem ratione, & aliis compluribus respond. Decius confi. ccxliij. fideicommissarium executorem testamento datum, rei legatæ

legatæ possessionem posse ingredi, vel legatum sibi tradere. Sed id in contractu inter viuos sancitum est, in quo non tanta est fraudis suspitio, sicut in vltima voluntate. Contra tamen affirmat Chassa. in commen. consuet. Burgund. §. *le mort saisißt le uif.* in gloss. j. & aduersus executores pro hæredibus fuisset iudicatum. Idem tradit Boer. in titu. de testamen. §. vj. ad finem. Sed illi de ea tractât specie, in qua testator executoribus tribuit rerum suarum possessionem, non autem vbi statutum eam defert possessionem: quoniã in huius statuti specie hæredes in possessione executoribus cedût: vt ibidẽ tradit Boer. qui Paris. vrbis statutum simile refert. Verũ quando inter hæredes & excutores contenditur, si nondum temporis tantum à defuncti morte effluerit, vt nulla possit executori mora imputari, iudex ei diẽ præstituet, intra quam executioni testamentum tradet, ac executionis reddet rationem, & reliquam summam hæredi restituet.

Executori diẽ præstituitur ad exequendum testamentum, & reddendam rationem vnã cum reliqua.

Error.

ERror præsumitur, nisi probetur scientia. l. sed & si quis. §. vlti. ff. si quis caut. Ibi enim promittens quem iudicio sistere, nisi causa appareat, ob quam promiserit, nõ tenetur. Si tamen clausula his vulgaribus

Error præsumitur.

verbis concepta adiecta fuerit: sciens se ad infra-scripta non teneri, in instrumento inserta, tollit erroris præsumptionem. Ita scribit ibi Barto. Sed & Alex. Imol. confil. ix. in quinto vol. respondit, eum qui pro se, & sororibus suis inuestituram petierat, sibi nequaquam noeuisse: cum ad suas sorores eius rei (cuius inuestituram petierat) dominium nulla ex parte pertineret. Nam qui scienter rem suam tanquam alienam conducit, non perdit eius rei dominium, neque id in aduersarium transfert: quoniam rei suæ conductio non valet, ut probat textus in l. suæ rei, in verbo, sciens. ff. de contrah. emptio. Si quis enim sciens rem suam esse, eam emat, non consistit emptio. Tum qui absque causa promittit, videtur per errorem promittere. l. ij. §. circa. ff. de dol. mal. & met. except. & l. cum de indebito. & ibi gloss. ff. de probat. Idem quoque iuris est in traditione, ut si quis rem suam sine causa tradat. l. nunquam nuda. ff. de acquir. rer. domi. Famen quantum spectat ad possessionem, si in ea esset is, cui res vel promissa est, vel tradita, ipse potior moribus nostris esset. Nam ea promissio, aut traditio non posset rescindi, nisi interueniente principis rescripto, quo eius veniam erroris faceret, & aduersus eam restitueret. Itaque ea impetrata restitutione, quoad per iudicem approbaretur, maneret ille in eius rei possessione

*An sciens pro
dēnsve rem
suam condu-
cens eius amit-
tat dominium.*

*Quid in posse-
sione.*

sefsione. Quæcunque enim legis ope, vel beneficio fiebant, sunt specialiter in Gallia moribus olim receptis, à rege impetranda. Siquidè leges, vel imperatorũ constitutiones, vt bonos quosdam mores Galli in rempubl. introduxerunt. Quod licet suprà enunciauerimus, hïc tamen duximus repetendum: quoniam velim imprimis memoriæ cõmendari. Sanè apud nos seruantur, quæ moribus nostris conuenientissimè tradit Bald. in l. ea quæ de. C. de tempor. in integr. restitut. pet. Nimirum rescripta primùm impetrantur, deinde iudici exhibentur, quæ vtique vocato eo, cuius interest, debent exaudiri. Tum examinantur causæ, postremò per iudicem approbantur: quam quidem seriem colligit ex l. ij. C. de iis, qui veniam æta. impe. coniuncta cum dicta l. ea quæ de. Sed & in hac specie nominatim Ioan. Fab. in l. cum falsa. C. de iuris & facti igno. tradit cõfessionem ex certa scientia emissam, qua quis rem suam esse alterius confitetur, illi nocere, quantum ad possessionem pertinet, sed non quantum ad proprietatem, nisi iudicialiter confitetur, refertq; Specul. id sentire, in tit. de confess. §. nunc videndum. versic. hoc quoque.

Error post sententiam.

ERror sanè reuocari post sententiam potest, quæ in rem transierit iudicatam, vt

Error an post sententiã pot sit reuocari.

k 3 trad

tradit Specula. titul. de confes. §. postremo. versicul. penul. & Ioan. Fab. in l. error facti. C. de iuris & facti igno. At Paul. Castr. in l. j. §. quæsitum. ff. quand. de pecu. act. annal. est. ait, locum id habere, cum per aduersarii dolum in errorem quis inductus est: citatque gloss. singularem in dicto §. & in super. text. in l. j. §. si omnes. & §. cæterum. ff. de ventre inspic. vbi si mulier maritum illexerat, vt crederet eam prægnantem, quod constante matrimonio hoc omnino fingeat, marito ignoscitur. Quam quidem vsus noster forensis approbat opinionem, apud supremos quidẽ confessus. Ibi enim sententia principis rescripto (quod requestam ciuilem vocant) illis curiis destinato retractari solet, vbi errore quis sententiam passus est: cuius quidem occasionem aduersarius præbuit, & dolo aduersarii sententia lata est. In curiis autem inferioribus in hac specie absque appellatione retractari nõ posset sententia, quouis errore ea prolata fuisset, sed in appellationis iudicio aduersus errorem principis rescripto appellans restituendus est: quo quidem mandabitur, vt nulla erroris admisi ratione habita super appellatione ius dicatur.

Extraneus.

*Extraneus
quis sit.*

EXtraneus dicitur, qui in potestate non est, vel non habet. l. vnic. §. accedit. versicul.

ficul. extraneum autem. C. de rei vxor. actio. Sed Ioan. Fab. in §. cæteri. instit. de hæred. qual. & differ. latius porrigit, vt qui ex ascendente, vel descendente linea sit, extraneus non intelligatur. Proinde ait, si quis rem in extraneum non transferre promiserit, illis tantummodo personis poterit alienare.

Ecclesiæ rector.

Ecclesiæ cuiusdam pontifex vel rector, si aduersus præscriptionem redditus annui contra ecclesiã decursam restitutus fuerit, præteriti (quo ea cucurrit præscriptio) temporis pensiones non potest exigere, neque etiam rei immobilis fructus, qui in illo præscriptionis curriculo sunt percepti, si aduersus rei immobilis præscriptionem fuerit restitutus, vt asserit Ioan. Fab. in §. rursus. circa fin. instit. de act. Sed hoc intelligendũ mihi videtur de eo pontifice, vel rectore, qui rem præscribi finit, seu permisit: cùm sit, quod ei possit imputari, nempe quia diligenter literaria suæ ecclesiæ documenta non reuoluerit, vel iura non inuestigauerit: nam qui permittit præscribi, alienare videtur: nec potest prætextu ignorantia excusari, cùm tantum temporis, nempe xl. annorum, quod in ecclesiastica rei præscriptione requiritur, vt not. in c. si diligenti. & c. de quarta, de præ-

Ecclesiæ rector an pensiones anni redditus, dum eam reget, decur si possit exigere.

scrip. in antiq. satis, superque sufficiat ad iuris sui indagationem. Id autem confirmari potest ex his quæ tradit Paul. Castr. in l. iubemus. j. C. de sacrosanc. eccle. vbi ait: quod si prælatus subtraxerit ecclesiæ nauē, quominus species publicas militaris annonæ transfueheret, amittit vsum nauis, vel aliud ius, quod sibi priuatim in nauis competeat. Verùm text. in c. si quis presbyterorum. de rebus eccles. non alienand. aduersari videtur: vbi quando res ecclesiæ alienata est, licet quibuscunque ecclesiasticis personis vocem contradictionis offerre: vt & alienata possint cum fructibus reposcere. Sed id censuram accipiendum, cum alius quàm qui alienauit, aut præscribi permisit aduersus alienationem se, vel ecclesiam petit restitui: alioqui ille ex delicto vel culpa sua lucrum caperet. Deinde, vt æquum est, delictum, vel deficiam rectoris ecclesiæ non nocere, ita non debet alienator, factum suum in alterius dispendium contorquere, & ex eo compendium confectari. Tum habens titulum onerosum, veluti emptionis, vel permutationis, cum errore iuris fructus industriales lucratur: saltem consumptos, aut si extent, & triennio possederit, eos per vsucapionem acquirat, vt tradit Bartol. in l. ex diuerso. ff. de rei vendic. Abbas in c. grauis. de restit. spolia. in antiq. & Feli. qui & hos refert in dicto c.

de quart

de quarta. nume. 22. dummodo ius titulo nō refragetur, vel eum titulum non prohibeat, vt tradit Bartol. in l. fed & si lege. §. scire. ff. de peti. hæred. vt puta huiusmodi alienationem rei ecclesiasticæ. Nam qui contra iura mercantur, bonam fidem non præsumuntur habere, vulgata iuris regula. l. iubemus. ij. C. de sacrosanct. eccles. & Felin. in dicto c. de quarta. nume. 23. Quapropter vbi alius, quã is qui alienauit, rem alienatam vendicaret, si iuris solennitates non fuerint obseruatæ, & ideo contractus non tenuerit, fructus consequitur, quamuis triennio possederit, vel etiã longo tempore possessor: quicquid contra asserat Abbas in c. penulti. de rebus eccles. non alien. vbi ait: quod si in facto errauerit possessor: vt puta, quia iuris solennitates credit adhibitas, lucratur fructus ex bona fide: & ita supremæ Parisiënsis curiæ iudicio pronunciatum fuisse compertum habemus, cum quidam prior, seu administrator sacerdotii (quod prioratum vocant) annui salarii redditus lege, aream quandam in pago Malileonis sitam, in laicum transtulisset non interpositis solennitatibus, possessor condemnatus est restituere, vnà cum re, fructus: ita tamen, vt sacerdos etiam impensas factas in ædes, in area illa constructas, possessori refunderet, quatenus vtilis essent & necessariae secund. no. in l. si in area. ff. de condict. indeb.

Fructus triennio possessi an restituantur re scissa rei ecclesiastica alienatione.

An sumptus facti in ea re ecclesiastica refundantur.

Ecclesia.

*Ecclesiastica
rei in aliena=
tione solenni=
tates necessa=
ria.*

ECclesia porrò has solennitates debet custodire, quæ iure pontificio traduntur: ut puta, in c. sine exceptione. xij. quæ. ij. & no. in l. iubemus secunda. & in authenti. hoc ius porrectum. C. de sacrosanct. eccle. & in cap. dudum. de reb. eccle. non alie. in vj. Nempe sufficit vbi rector sodalitium nõ habens, seu (vt dicunt capitulum) alienat, vt post alienationem is rector, vel is cui alienata res est, ad pontificem seu episcopum hoc referat, qui viris quibusdam ecclesiasticis ad minimum duobus, eam prouinciam delegabit, vt testes audiant, an ea alienatio cedat ecclesiæ commodo, an non. Deinde hæc testimonia ad episcopum, vel eius generalem in spiritualibus & temporalibus vicarium transmittat, quibus perspectis ipse alienationem homologabit, ratam habebit, confirmabit, & decretum suum super ea interponet. Sed si episcopus alienet, primùm hac de re tractatus in sodalium, seu canonicorum conuentu seu capitulo habebitur. Episcopus autem vnà cum sodalibus, inquisitionis illius munus viris probis committet, qui gesta ad episcopi & sodalium comitia, seu capitulum referant. Ii autem perspecta inquisitione rem alienabunt, & decreti sui munimine etiam, quatenus opus erit, fulciēt: ac de singulis quidem illis

illis scriptorum monumenta cōficiantur separatim. Nec requiritur in ea alienatione cōfirmanda, archiepiscopi, vel summi pontificis autoritas: nisi archiepiscopo, vel Papæ episcopus ille repromiserit, se res ecclesiæ sacrosanctæ non esse alienaturum: vt trad. Innoc. & Host. in c. j. de iis quæ fiunt à præla. sine consensu cap. Ioan. And. in c. j. de rebus eccle. non alie. lib. vj. & Guido Pap. qui & non pauca eorum, quæ diximus commemorat, sed non ita dilucidè & distinctè, in decis. Delph. quæst. cxlix. Disertè autè enūciaui, vicarii in spiritualibus & temporalibus generalis auctoritatem accedere oportere, quoniam alterius vicarii (quem officialem vocant) non sufficeret auctoritas, vt probat text. in c. ij. de transact. & ibi not. Innoc. & ita iudicatum fuisse refertur in decis. Tholos. pontificiæ curiæ quæst. xcviij. Atque factis est, vt decretum post alienationem interueniat, ex sententia Panor. in c. cùm vos. de iis quæ fi. à præla. sine consensu capi. licet contra in illa curia Tholo. fuerit iudicatum: vt trad. in quæst. xcviij. Sed Panor. opinionem vsus noster forensis alii prætulit.

An requiratur papa vel archiepiscopi homologatio, vel decretum.

Decretum post alienationem interuenire an sufficiat.

Exceptio perpetua.

EXceptio perpetua est, vbi actio esset temporalis, cùm in potestate actoris sit, quãdo iure

Exceptio perpetua, vbi actio temporalis.

do iure suo vtatur, non fit in rei potestate. l. pure. §. vlti. ff. de doli except. Sed protinus reclamationem l. diffamari. C. de inge. & manu. vbi licet mihi eum in ius vocare, qui actionem aduersum me habere prædicat, vt eam intendat, & iudex ei ad illam instituendam tempus constituat: alioqui ea excidet. Itaq; qui exceptionem habet, potest beneficio legis illius experiri, vt qui actionem habet, is eam moueat. Igitur non debet perpetua esse exceptio. Deinde Ioan. Fab. in §. rursus. nu. 20. ait, quod hæc regula, quæ annalia sunt ad agendum, ad excipiendum sunt perpetua, ibi locum nõ habet, vbi possessor agere potest, vel officium iudicis implorare, vt ille cui nõ numeratæ pecuniæ exceptio competit. Datur enim illi querela intra biennium. Nec dissimiliter intra quinquennium querela inofficiosi testamenti competit. Quin si minor eo se captum asserat, quòd iusiurandum detulerit, exceptio ista, seu cognitio statutum tempus post vigesimum quintum annum non debet egredi. l. nam postea. §. si minor. ff. de iureiur. Sed si possessor agere, vel officium iudicis implorare nequeat, perpetuò potest excipere. Rursus autem occurrit, quod scribit Bald. in l. vlti. C. de edict. diui Adria. tol. possessorem iudicis officium semper posse implorare, vt aduersario vetet, seu inhibeat, ne ei in possessione vim faciat, interpellet, seu turb

seu turbet. Quocirca cum quidam nobilis, minor annis viginti quinque, forori suæ hæreditatis paternæ iam delatæ maiorem partem, quã ad eam pertineret reliquisset, eaq; soror non fuisset quæsta, mortẽ obiit. Deinde eius filia cum nupsisset, matrem fuisse in hæreditatis diuisione circũuentam dixit, & quod illi traditum esset, multò minus fuisse parte ipsi delata: proinde rescriptum principis obtinet, quo iudici mandatur, vt si ea de re constiterit, diuisionis placitum rescindat, & irritum faciat, iustamque illius hæreditatis partem illi pro diuiso tradat, vnà cum fructibus iustæ illius portionis, hoc tamen deducto, quod ex fructibus rerum earum, quæ matri datæ fuerant, perceptum esset. Reus autem excipit, se plus æquo forori dedisse, quoniam octaua pars ei solummodo deberetur, propterea quòd posthuma quædam filia patri quoque hæres fuisset, cuius tunc cum hæreditatem partirentur, non meminisset: ætatísque imbecillitate lapsus & deceptus fuisse. Itaque rescriptum etiam à principe impetrauit, quo iubebatur iudici, vt fide super his facta, eum fratrem admitteret ad errorem illum allegandum, & fraudem inde sibi cõparatam, nulla habita temporis, quod à diuisione effluxisset, ratione. Atrix verò iniquum asseribat, rescriptum, quoniã cõstitutionibus regiis nouissimis anno Do. nat.

nat. 1539. promulgatis sancitum erat, ut minores post trigessimum quintum suæ ætatis annum nullatenus aduersus id quod in minori ætate gesserant, restituerentur siue agendo, siue excipiendo, restitutioneque impetrata nõ vterentur, quódq; à se gestum fuisset, nullius roboris esse causarentur: idque confirmat text. in §. si minor. suprà citato. Reus autem hanc amoliebatur replicatione, quoniam etsi trigessimum quintum ætatis annum excessisset, tamen cum neque soror, neque filia tam longo tempore eius rei querelam exposuissent, neq; in possessione rerum hæreditariarum vlllo modo fuisset interpellatus, non aduersus eum cucurrisse petendæ restitutionis tempus tantisper, dum ei quæstio non moueretur. Quapropter quæ annalia essent, vel temporalia ad agendum, ea ad excipiendum esse perpetua. Neq; verò contra vrgere eam constitutionem, eum eas excipiat species, in quibus maiori etiam ex causa iusta succurreretur. At maioribus in diuisione perperam facta subuenitur. l. maioribus. C. commu. vtriusque iudic. Quod quidem beneficium l. illius maioribus eum sit personale, in triginta annos extenditur. l. si cut. C. de præscrip. xxx. vel xl. anno. At xxx. anni nondum ex eius diuisionis die effluxerant, antequam reus rescriptum obtinuisset. Perpetuum sanè hic pro eo accipimus, quod

ad xxx.

ad xxx. annos vsque extenditur, vt not. in §. j. inst. de perpe. & temp. a&. Atque huic opinioni subscripsit Domi. Egidius le Maistre, tum in suprema Paris. curia regius patronus, nunc autem primarius in summa eiusdē curiæ classe præses: cuius sententiam non minoris esse ponderis iudico quam Hermitici præceptoris discipuli, quibus omnis erat demonstracionis loco *αὐτὸς ἐφα*. Tanta ille doctrina & rerum experimētis præstat, vt per omnes dignitatis gradus ad hūc summum apicem sibi tandem viam munierit.

D. Egidius le
maître pri-
marius supre-
ma Paris. cur-
ria præses.

Emptor.

EMptor, si rem purè venditā ex cōtinen-
ti, dicat sub conditione retinere, nepe, si
Sempronio placeat: venditor autem præ-
fens non dissentiat, vel contradicat, videtur
ei conditioni consentire, eaque conditione
vendere. Aliter verò in stipulatione serua-
tur. Nam verbis in stipulatione opus est.
Proinde nisi verbis exprimatur consensus
conditionis, stipulatio nullius est momenti,
vt probat tex. in §. præterea. instit. de inutil.
stipul. & tex. in l. j. §. si quis simpliciter. ff. de
verbo, obliga. quia necessaria sunt verba: ne
plures concurrant fictions, vt scribit Zaz.
in dicto §. si quis simpliciter. quarum con-
cursus iure prohibitus est. l. j. C. de dot. pro-
mis. &

*Emptionis &
vẽditionis dif-
ferentia, in
conditione ad
contractum
adijcienda.*

mis. & Barto. in l. si is qui pro emptore. ff. de vfu cap. pro empt. At cùm venditio solo cõsensu contrahatur, vt nota. in §. j. institut. de empt. & vendit. non verbis in ea accipienda conditione opus est: vt tradit Ioã. Fab. in §. præterea. institut. de inutil. stipul. quamuis videatur refragari l. Caius. ff. de pigno. actio. vbi sola præsentia, & taciturnitas in extraiudicialibus consensum non inducit. Sed in specie huius leg. Caius, is præsens erat, vt testis, & in eo quidem actu, quem impedire nõ poterat, si voluisset. Atque hoc discrimen inter vtramque speciem asserit idem Barto. in d. l. Caius. Igitur in hac venditione præsentia & silentium venditoris (quoniam vt pars contrahens adhibetur, & is actus est, quem impugnandi potestatem habebat) consensui æquiparantur. Errasse fatetur Paul. Iurisconsultus. in l. quæsitum. §. penult. ff. de legat. iij. Nam ait, in causa, cuius thema explicat istic, se apud fideicommissarium Prætorem non obtinuisse, & postea Valentem Iureconsultum. reperisse id scribentem, secundum quod iudicatum fuerat.

Euiçtio.

Euiçtione an liceat agere, vbi is auctori non fuit denunciata?

EVICTIONE, post rem sententia euiçtã, agere licet, quamuis auctori non fuerit lis denunciata. Nam cùm sententia rem manifestiss

festissimam, seu notoriam (vt dicunt) faciat, iustè ergo res iudicio euicta fuisse censenda est. l. emptorem. & ibi Alberic. ff. de actio. empt. Eodem pertinet quod respond. Alex. in consil. lxxvij. in tertio volu. si litis denuntiatio fuerit omiffa, nihilominus euictione potest agi: sed actor tenetur probare, eū qui euicit, bonam causam fouere. Verùm sumptus in litem à se factos, qui victus est, non ab authore potest ob denūciationem omiffam repetere, quoniam causari potest, vel liti se protinus cessurum fuisse, si ad eam suscipiendam fuisset accersitus, vel aliter eam instrueturum, vt trophæum fuisset relaturus. Et quamuis Bald. in l. emptor. C. de euictio. tradit aduersus omnes, & pro omnibus succursum, per clausulam in instrumentis apponi solitam, qua venditor denunciandi necessitatem remittit, & de euictione se obligat, tum rei qua de agitur, tum expensarum ac damnorum, quæ ex lite quacunque mouenda emptori oborientur, nomine & respectu, siue per iniuriam iudicis, siue per negligentiam, siue per absentiam emptoris accidat ré euinci. Cùm enim (vt ipse inquit) ea ipsius venditoris gratia & fauore sint cōstituta, iis igitur potest renunciare. l. si quis in conscribendo. C. de pact. Sed quod ad denunciationis omiffionem pertinet, aut ad litis iacturam, quæ ex negligentia emptoris, contigisset, ipsi

set, ipſi emptori ſarciendam: hanc clauſulam inanem arbitraret quippe quæ ad delinquendum inuitet. l. iuriſgentium. §. ſi paciſcar. ff. de pact. Sicuti non conſiſtit illa clauſula, qua debitor ſpondet creditori ſe illius ſacramento ſtaturum ſuper damnis, quæ ob conuentiones non impletas paſſurus eſt: prout affirmat Paul. Caſtr. in l. pactum. ff. de pact. licet ipſe referat Guilliel. de Cug. aliter ſenſiſſe in l. iuſiurandum quod ex conuentione. ff. de iureiur. Sed Pauli ſententiam uſus noſter formenſis amplexatur. Planè repudiata quoque eſt Bald. opinio in l. emptor. C. de euict. qua litem ſuper ſola poſſeſſione motam, credit non eſſe neceſſariò denunciandam auctori: adducitque gloſſ. in c. quicumque militum. xij. quæſt. ij. Atq; mox diſtinguit, an ex proprio facto quis ſuper poſſeſſione conuenitur, & auctorem laudare non poteſt: aut ex facto auctoris, & tum debet auctorem in ius vocare, litis que motæ admonere, & ut eam ſubeat. Nã gloſ. in d. c. quicumque. non hoc enunciat: ſed tantum, ut ſi quis nomine ſuo poſſideat, ſit conueniendus, nec in ius uocandus eſt illius auctor: quod ſi alieno nomine poſſideat, auctor eſt ad iudicium appellandus. Quocirca ut in petitorio iudicio, ſic in poſſorio litem auctori denunciare ſolemus: huicque noſtro mori ſuffragatur l. emptorem. §. idem Neratius. ff. de act. emp. ubi ven

*An litem de
ſola poſſeſſio-
ne motam
auctor debeat
ſuſcipere.*

ubi venditor in re tradenda debet emptori præstare, vt in lite de possessione sit potior. dummodo intra annum à tempore tituli de ea re quæsitæ, lis mota fuerit emptori, alioqui cùm post annum intenditur, perperam lis denunciatur: quoniam emptor ex persona sua potest se tueri, eique imputatur: quòd sine possessionis apprehensione annum labi permiserit. Porro idem Bald. in l. non dubitatur. C. de euct. asserit, etiam si remissa fuerit euictionis obligatio, tamen venditor tenetur emptori pretium restituere: idque probat textus in l. emptorem. §. qui autem. ff. de act. empt. in verb. illis. Veruntamen, vt pretium reddat, teneri: & si aperte in venditione comprehensum sit, nihil euictionis nomine præstitum iri, pretium quidem deberi re euicta, vtilitatem nõ deberi: Neque enim bonæ fidei contractum hanc pati conventionem, vt emptor rem amitteret, & pretiũ venditor retineret. Quòd si expressim fuerit actum, ne ex ea causa aduersus Titium nõ præstetur quidquam euictionis nomine, nec pretium quidem, tunc restituetur. l. qui libertatis. ff. de euct. Nam qui in venditione serui excepit, si is seruus liber homo esset, aut si conditio, sub qua ei libertas relicta erat, esset impleta, non se euictionem præstiturum, nõ tenebitur euictionis nomine. Et quamuis nulla ibi fiat pretii mentio, tamen Bald. in d.

Remissa euictione an pretij restitutio peti queat.

*In diuisione
bonorum si pa
ctū sit. ne cui=
ctio præstetur
an id valeat.*

l. non dubitatur, & Paul. Castren. in dicto §. qui autem. l. qui libertatis. ad hoc inducunt, vt si specialis sit aliqua exceptio, in qua venditor se de euictione non teneri sit stipulatus, pretium non teneatur eo casu reddere: subiiciuntque ibidem ipsi Bald. & Paul. Castren. idem obseruandum esse, vbi in diuisione bonorum actum est, generaliter euictionem non præstari. Nam si res vna euincatur, quæ alteri obtigit, alter ipsius rei euictæ pretium nequeat condicere. Verùm hos duos posteriores casus vti ab æquo bonoq; discrepantes, non existimarem admittendos. Cùm enim l. C. in dicto §. qui autem disertè dicat, bonæ fidei contractum hanc non pati conuentionem, vt emptor rem amittat, & venditor pretium retineat, atque id aliis exēplis confirmet: nec non posteaquàm iactum retis emi posse, aut indaginem plagis à venatore positis, vel pantheram ab aucupe, hæc verba addit, sed in superscriptis conuentionibus contra erit dicendum, nisi fortè sciens alienum vendidit: tunc enim secundum suprà à nobis relatam Iuliani sententiam, dicendum est, ex empto eum teneri. Quæ igitur somnia possunt nos impellere, vt in similibus casibus diuersum ius statui opinemur, præsertim cùm textus in dicta l. quæ libertatis. nihil de pretii meminerit restitutione: Sed & Paul. Castré. in dicto §. qui aut

qui autem, versi. tertio. ait, Si pactum fiat speciale, non redditum iri pretium, id valere. At si non fiat nuncupatim de pretio nõ restituendo, veditorem pretii semper esse restitutioni obnoxium. Et licet gloss. in l. familia. C. famil. hercisc. qua Bald. & Paul. Cast. nituntur, id asseueret, non continuo tantæ debet esse authoritatis, vt dilucida Iurisconsulti verba subuertat. Nam familiae herciscuæ actio æquè bonæ fidei est, ac empti & venditi actio, vt nota. in §. actionum. institut. de actio. Igitur quæ in venditione sancita sunt custodiri debent & in diuisione. Quin id latius patere etiam asseuerauerim, vt idem seruandum duxerim, in stricti iuris actionibus, vel contractibus. Differentia enim, quæ à lu-

reconsultis nondum institutis sacrosanctæ religionis nostræ Christianæ initiatis, cõstituta est, non debet inter nos, qui summa hac persuasione & fide perfectissima sumus imbuti, valere. Omnes enim cõtractus & actiones vno ordine apud nos debent haberi, vt in iis dolus & fraus omnis absit. Nec distinctio adhibenda est, an stricti iuris sint, an bonæ fidei. In cunctis siquidem bona fides debet exuberare, quamuis aliis alii sint minus frequentes: in qua quidem frequentia, tota huius differentia ratio posita est. Nam licet disceptatum iandudum fuerit an l. ij. C. de rescind. vend. in contractu stricti iuris locum

Contractus omnes apud Christianos sunt bonæ fidei iudicandi

L. ij. C. de rescind. venditio ne, an in stric

*Et iuris con-
tractibus locū
habeat.*

habeat, tamen communi & numerosiori scri-
bentium calculo receptum est, eam legem in
transactione esse obseruandam, vt tradit Ias.
in l. si quis cū maliter. ff. de verbo. oblig. Sed
& constitutionibus regis anno dominicę na-
tiuitatis 1539. æditis. c. iij. .^{xx.} .xiiij. statutum
est, vt in actionibus, & iudiciis omnibus per-
sonalibus, petitoriis, & realibus fructus à té-
pore morę, & malę fidei ante litis contesta-
tionem, nedum à litis contestatę die, veniāt.
Quamobrem nullum facessunt hodie nego-
tium, quę tot ambagibus inuoluta sunt super
interpretatione l. videamus. ff. de vsur. Quo-
modo authores laudandi sint, & in quibus
actionibus litem suscipere, & in quibus dun-
taxat liti assistere debeant, in forens. institu-
tionum nostrarum lib. j. copiosè explicuimus.

Exceptio ex noua causa.

*Exceptio ex
noua causa nõ
autem actio
fundari po-
test.*

EXceptio ex noua causa, & iure superue-
niente post litem cōtestatam fulciri po-
test: non autē actio, nisi ius illud, actori nouè
delatum, originē à causa, iudicii auspicia an-
tecedente, traxerit. Veluti, si quis ante solu-
tionem egit pignoratitia, licet nõ rectè agit,
tamen si offerat in iudicio pecuniam, debet
rem pignoratam, & quod sua interest, con-
sequi. l. si rem alienā. §. qui ante. ff. de pigno.
actio. Sed id ita accipiendum est, dummodo
ius ill

ius illud quaesitum sit, antequam iudicandi calculus fuerit porrectus, seu conclusum & renunciatum in causa, ut sentit Barto. in l. si mater. §. eandem. ff. de rei vendic. Sed & Paul. Castren. in dicto §. qui ante. ait, leges à pontificiis constitutionibus hac in re dissidere. Nam leges negant sequi oportere condemnationem ex nouo iure, quod ante iudicii exordium non competebat. Pontificii verò iuris constitutiones tradunt, ut si generaliter quis se dominum asserens, fundum vendicaret, nec qua ex causa dominium fuisset nactus, exprimeret, ex iure, quod post iudicium coeptum esset delatum, posset vincere. c. Abbatte fanè. de re iudic. in vj. Quod si aliam adiecit causam dominii: alia autem causa superuenit post litem utique contestatam, reus absoluetur. Ita tamen, ut ex noua causa ius referendae quaestionis ei seruetur integrum. Huic quidem opinioni accedit, quod scribit Ioã. Fab. in §. si minus. instit. de actio. Si enim ex causa commodati quis egerit, postea verò non probat commodatum, sed depositum, nec hoc correxit, sed petit ius sibi reddi, durum ait videri condemnationem posse fieri, cum secundum petitionem non fieret. Sin autem hoc correxerit, innuit sequi posse proactore sententiam. Sed illud de causa depositi, quae iudicium praecessisset, posset intelligi. Itaque huic loco non satis quadrare vi-

deretur. Verùm vsu nostro forenfi receptũ est, vt ex quacunque illuxerit causa, siue ea ante iudicium, siue post litem contestatam, ante tamen litis conclusionem orta fuerit: actor victoriam referat: quod ad sortem, seu principale litis pertinet. Sed in expensas iudicii, antequã ea causa superueniret, aut declararetur, agitati, erga aduersarium condemnatur. Si tamen aduersarius post declarationem eius causæ postularer, ad alias exceptiones obiiciendas & probandas admitti, ad idque totum nouam causam proponentis sumptu expediendum, eius petitioni obsequendum esset. Quin & iudex eum sumptũ quidem à se priùs taxatum aduersario reddi, ante iudicii aditum decerneret reddendum.

Ex quacunque causa liqueat actorem vincere oportere, non distingui an ante, an post iudicium ceptum causæ illius fuerit ius quæsitum.

Exceptio rei iudicatæ.

Exceptio rei iudicatæ potest post arrestum proponi.

EXceptio rei iudicatæ omissa, non solum in causa appellationis, sed etiam post arrestum proponi potest: impetrato à principe rescripto, instar supplicis libelli, quem requeſtam ciuilem vocant, si super eodem facto, super quo fuerat priùs iudicatum, altera, & contraria lata sit sententia, vt probat text. in l. si duo. §. idem Iulianus. & ibi Bart. ff. de iureiur. Atque ita summa Paris. curia decidit, die quinta Ianuarii 1543. quãuis in ea specie, qui prius fuerat absolutus ab accusatione

satione furti, postea ab eodem accusatore conditione furtiua, vel ab hærede eius, ad quem res furtiua pertinebat, fuisset conuentus, & succubuisset, atque ad eam curiã pro-uocauisset, apud quam etiã fuisset superatus.

Executor citationis Pont.

EXequatur si quis citationis decretum, à iudice pontificio latum, nõ potest conueniri corã iudice laico vel regio: quod peccauerit in regiam constitutionem, qua apparitor citationis decretæ exemplum pro foribus citati debet affigere, vt iudicatum fuit à summa Paris. cur. die quinta Ianuarii 1543. quoniam in foro pontificio regiæ constitutiones, quæ ad iudicii seriem contexendam pertinent, non adstringunt, vt probat text. in c. quod clericus. de foro compe. in antiq. Sed quantum ad litis spectat decisionem, si coram pontificio iudice laici litigent, consuetudo laicorum custodienda est: vt tradit Paul. Castren. in l. ex ea. ff. de postuland. At qui non possum cernere, quomodo id hodie apud nos locum haberet: cum non, nisi certis ex causis, vt puta super fœdere matrimonii, & decimarum simplicium, vel (vt dicunt) spiritualium præstatione: sicuti in forensibus nostris institutionibus lib. j. differuimus. Hæ autem causæ ferè pontificii iuris

Executor citationis à pontificio iudice decretæ nõ potest coram laico iudice conueniri, ob non obseruatam constitutionis regiæ formam.

deciduntur sanctionibus: nisi quòd ad decimas spectat, diceretur, eas præstari minimè solitas ea forma, quæ in actoris libellum deduceretur: quia hæ quoque simplices decimæ cõstitutionibus regiis, nempe Philippi, titulo de decimis, talliis & exactio. ad finem styli parlamenti appositis, prohibentur alio modo exigi, quàm hæctenus percipi consueverunt. Accepimus tamen à iudice quodam pontificio generalem fisci apud supremam Paris. curiam procuratorem aliquando sibi fuisse interminatum, ni constitutiones regias super capitalium iudiciorum ordinatione promulgatas obseruaret, à iudicis illius pontificii processu & cognitione, tanquam ab abusu, prouocaturum. Quocirca

hodie iudices pontificii constitutiones illas regias in struendis capitalibus iudiciis sequi solent, non autem ius pontificium.

Filia

Filia.

Illa quæ patris hæredita-
 tatem repudiauit, si auo
 succedat, qui filio suo
 primogenito superstes
 fuit, an possit ius pri-
 mogenituræ, quod pa-
 tri competebat, obtine-
 re, magnopere certatū
 est. Nam alii existimant filia id ius primoge-
 nituræ competere: quoniam id ius primoge-
 nituræ sanguinis iure defertur, non iure hæ-
 reditario: ad eò, vt si regis primogenitus hæ-
 reditate patris abstineat, consequitur tamen
 iure primogenituræ regnum, vt scribit Do.
 Carol. Molin. in commenta. consuetud. Pa-
 ris. §. viij. in gloss. iij. nume. 8. Deinde si pa-
 ter fuerit deportatus, succedit nepos auo
 suo, non ex persona patris, sed ex persona
 sua. l. si qua pœna. ff. de iis qui sunt sui, vel
 alie. iur. l. si auus. C. de liber. præter. vel ex-
 hære. Tum si pater quidpiam admiserit, quo
 auitam amiserit nobilitatem, siue viuo patre,
 siue eo mortuo, id non obest filio, quin ex
 persona aui nobilitatem possit retinere: vt
 tradit Barto. in l. ij. ff. de interdict. & relega.
 Denique filius repudiata patris hæreditate,
 per in integrum restitutionem ad aui suc-
 cessio

*Filia que pa-
 tris repudia-
 uit heredita-
 tem, & post pa-
 tris mortē auo
 successit, an
 possit primoge-
 nitura ius,
 quod patri cō-
 petebat, obti-
 nere.*

cessionem admittitur, vt nota. in l. vlti. C. si minor ab hæred. se abst. Alii verò censent hanc filiam, quamuis aui successionem adipisci possit iure suo, & ex persona sua, non posse tamen ius primogenituræ, quod patri competebat, nancisci. Siquidem cum id ad patrem pertineret, nec nisi iure representationis possit id filia vëdicare: ipsa autë representare nequeat, propterea quòd hæres nō sit, consentaneū est, vt id ius primogenituræ assequi non possit. Alioqui fictio duplex cōcurreret: tum quod patrem representaret, tū quòd ex persona eius, cuius hæres non esset, lucrum caperet. At non possunt duæ fictiones concurrere. l. j. C. de dot. promiss. & l. j. ff. de vsu, & vsufruct. Imò magis fictio, quàm veritas valeret: nunquam enim filius patri hæres extitit. Quī igitur potest ex persona patris id filio competere, rursūq; ex persona aui suæ nepti obuenire: cum nō nisi per mediam filii personam queat transfundi? At quia patri hæc filia non succedit, nullo modo id sibi potest arrogare. Successio est enim in vniuersum ius, quod defunctus tempore mortis habuit. Itaque perinde est, quantum ad filiam attinet, ac si pater nunquam in rerum natura extitisset, vt not. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liberis & posth. præterea legis dispositio nō debet ad fictam speciem protrahi, præsertim in qua

par ratio, atque in vera specie non subsisteret. l. statuis. §. Cornelio. ff. de iure fis. & l. ex ea. & l. infulam. ff. de verb. obli. Cæterū hæc filia duo ex diametro pugnātia molitur. Primum se nexibus hæreditatis paternæ liberat, ei renunciando. Attamen alterum contendit, nempe vt lucrum sibi ex ea hæreditate quærat: nimirum ius primogenituræ. Verum in confesso est, eam non iure repræsentationis, sed iure sanguinis tantummodo ad successorem aui vocari, vt tradit Alexand. in dicta l. cum auus. & in l. j. C. qui admitti. Quin Bald. & Paul. Castrenf. & recentiores in l. Pactum. C. de colla. tradunt, filiā dotatam, quæ ex statuto à patris hæreditate exclusa est, si pater ante annum vita excesserit, nihilominus eam posse ad hæreditatem aui peruenire: iure quidem proprio, atque ex sua utique persona, quamuis si patris hæreditatem adiiisset, ab aui successione penitus foret exclusa, vt proba. ex not. in l. posthumum. ff. de iniust. rup. & irri. fact. testa. & in l. qui se patris. C. vnde liber. nec tunc succedit auo tanquam filium repræsentans, cum illi filio nunquam patris delata fuerit hæreditas, vt tradit Barto. & Bald. in l. si auus. C. de liber. præter. Postremò cum filia non accedat iure transmissionis ex persona patris in seipsam factæ, secundum nota. in l. in suis. ff. de liber. & posthu. sed remouendo patrem à grad

à gradu suo, non potest eodem, ac sius pater iure censer: vt scrib. in l. j. §. si sit nepos. ff. de colla. dot. & per Salyce. in dicta l. cum auus. C. de liber. præter. Sed & regulariter omne primigeniorum ius est hæreditarium, & eo modo, quo legitima, defertur, vt respondit Oldrad. consi. xciiij. & refert idẽ Carol. Molin. loco supra citato. nu. 14. Itaq; ius illud à nemine, qui se pro hærede non gerat, obtineri potest. Proinde cum filia patris se abstinerit hæreditate, efficitur, vt ius illud primigeniorum, quod patri, si superstes esset, competeret, non possit consequi. Huc autem pertinent complura alia accuratissimè à Do. Andr. Tiraq. disputata. in tractatu primige. seu de nobilitate quæstio. xij. xiiij. xiiij. & xv. vbi in eam sententiam videtur descendere: vt hæc filia iure primigenii debeat potiri, si patris hæreditatem non repudiasset, quia hanc sententiã posteriore loco id subiicit, refutatque argumenta aduersus eam à seipso prolata.

Filij adoptiui.

*Filij adoptiui
in hoc regno
an succedant,
& ad retractum
admittantur.*

Filii adoptiui in hoc Franciæ regno non succedunt, vt testatur Masue. tit. de proba. versic. item si defunctus. & Bened. in repeti. c. Raynutius. in verb. vxorem nomine Adelasiam. nume. 760. de testa. referq; Do. Andr. Tiraq. in tract. de retract. §. j. in gloss. viij. char

viiij. charta xlviij. vbi nec eos quidem ad retractum admitti subiungit: neque audiendos esse filios naturales rescripto principis legitimos factos, si ad eundem accedant retractū, & res à patris consanguineo sit vendita. Sin autem à patre, huiusmodi filios admittēdos scribit idem Tiraquell. eodem in loco chart. præced. ex sentētia Bened. in dicta repetit. super iisdem verb. nume. 187. quamuis alios citet, aliud affirmantes: nempe huiusmodi legitimatos ad retractum esse recipiendos. Ego tamen Benedicti & Tiraq. opinionem iudico potiore, vt pote quæ conueniat cum his, quæ infra traduntur: vbi huiusmodi legitimatos patris postulatu ad successionē patris admittēdos ex sententia etiam Nicolai Boerii scribimus. Verū filios eorū qui naturales sunt, si legitimi & naturales sint, inter sese mutuas capere successiones, & à patribus, & à sibiipsis, & ab iisdem venditas res etiam retrahendi ius illis competere affirmat idem Tiraq. istic ex Masue. tit. de retract. §. penul. & Bened. in verb. illis, Et vxorem nomine Adelasiam. nu. 716.

Filia naturalis.

Filia naturalis, si viro naturali & legitimo nubat, ob mariti qualitatem legitima efficitur: vt tradit Angel. in §. quod verò. in fine.

Filia naturalis si viro naturali & legitimo nubat, an

*per omnia effi-
ciatur legitima.*

fine. in authent. quibus mod. nat. eff. sui. & Ioan. Fab. in §. vlti. instit. de nupt. citatque ad hoc text. in l. si quis. C. de natur. liber. vbi Bal. id confirmat. Sed id intelligendum est, quantum ad alia, præterquàm ad parentum successorem: quoniam huiusmodi filia parentibus suis non succedit, secundum huius regni consuetud. vt refert Boer. in decisio. Burdeg. quæst. cxxvj. Nam l. si quis. & Fab. in dicto §. vlti. loquuntur, vbi filia naturalis viro curiali nubit: cum enim per oblationem curiæ filii legitimi efficiantur, par est, vt mulieres curialibus matrimonio iunctæ, eodem potiantur priuilegio. At hodie dignitas vel fortuna curialis apud Gallos legitimum filium non reddit. Cessat quippe causa: siquidem hoc, aliisque priuilegiis donabantur curiales, quòd tributis fiscalibus repræsentandis essent obnoxii, si fortè collatores defuncti nulla reliquissent bona, vnde fiscalibus tributis posset esse satisfactum. Nam Alcia. in annot. in l. nec Prostasiæ. de muner. patrimo. lib. x. C. scribit, Decaprotos esse eos intelligendos, qui pecuniam exigebant, quã ipsi fisco numerabãt. Quod si morte alicuius Reipub. fuisset illatum damnum, ipsi supplebant: citatque in argu. l. vlt. ff. de munerib. & honorib. in hæc verba, Nam Decaproti & Icosaproti tributa exigentes, & corporale ministerium gerunt, & pro muneribus defuncto

functorum fiscalia detrimenta refarciunt. Atque subiungit ibidem Alciat. hos Decaprotos & Icosaprotos ex decurionum principis eligi solitos, eosque verbo latino decē primos, & viginti primos appellari. Quapropter eos esse arbitror, quos hodie scabinos, seu Escheuinos vulgò nominamus. Nā in iis collegiis ciuitatum, in quibus triginta & vnus decuriones sunt tantūmodo, sicuti in huiusce vr̄bis Fontenaiēsis collegio, duodecim tantum Scabini, seu Escheuini sunt. At in Rupellanæ vr̄bis collegio viginti quinque primi erant, quòd ex centum decurionibus collegium illud constat. Tametsi verò improba quorundā suafione Franciscus hoc nomine Gallorum primus Rex illud abrogasset. Eius tamen filius Henricus, nunc huius regni moderator, comperta illius abolitionis iniuria, illud restituit: quamuis Francisci patris sui acta maximè cupierit rata esse: adeò illud in Reipu. vergebat dispendiū. Quin & in huiusce Fontenaiensis vr̄bis collegio, ciuitatis defenforem (quem nos maiorem dicimus) ex aliis, quàm ex iis duodecim primis, fas non est designari, & creari. Tamen Niorti, & Piçtaui, & Rupellæ dudū ex omni centum decurionum numero vnus ciuitatis defensor quotannis assumi consuevit. Meritò igitur illi in hoc Fontenaiensi oppido duodecim, primi vocari possunt.

Qui decem primi.

Henrici regis hoc nomine q. in vr̄bem Rupellanam beneficium.

Qui scabini.

m

Itaque

Itaque hos Echeuinos appellari coniectamus, quòd iis præ omnibus curæ esse debeat, ne quid res publica capiat detrimèti. *Escheuer* enim verbo gallico dicimus, quod vitare latinè appellamus. Proinde Valens Imperator in l. quidam ignauia. de decurio. lib. x. C. sanxit: vt qui curialis conditionis nexu essent obligati, à monazonio in eam, quam deseruerant, curiã, retraherètur. propterea quòd monachis esset admodum infestus, vt qui nondum Christianæ religionis nostræ esset initiatus: sicuti solertissimè, veluti omnia, interpretatus est Alciat. Quin & posteaquàm religionem nostram suscepit, in hæresim Arrianam lapsus est, & plurimum iis, qui contrà sentirent, fuit molestus: vt copiosissimè refert Theodorus in historia, quam à calce historiæ ecclesiasticæ persequitur.

Filius naturalis.

Filius naturalis quo modo apud nos fit legitimus.

Filius quoque naturalis nullo modo apud nos moribus nostris efficitur legitimus, quàm per subsequens matrimonium: vt not. in l. tanta vis. qui filii sint legi. & per amplissimum regis diploma & rescriptum, vt tradit Chassa. in commenta. consuet. Burgund. titul. *des success. des bastars.* §. iij. versic. Sextus. quod tamen obiter ipse affirmat: quamuis disert

diserté id exprimi oportuit, cum multam le-
tionis molestiam in euoluendis legibus, le-
gumque commentariis adimat.

Filia minor xxv. ann.

Filia minor xxv. annis, quæ successioni pa-
ternæ & maternæ renunciavit, dote sibi à
patre vel matre cõstituta & data, an restitui
aduersus hãc possit renunciationem, si dos
legitima minor fuerit? Videbatur enim
non posse, quoniam qui iure communi vti-
tur, non censetur circumscriptus. l. vlti. C. de
in. integ. restit. Tum vbi actus à minore ge-
stus æquè potest cõmodum ac damnum ipsi
afferre, non potest propter dubium euen-
tum aduersus eum actum minor restitui: vt
probat textus in l. de fideicommissio. C. de
transact. Nempe ibi minor fideicommissum
à patre ipsi & fratri vicissim datum, si alter
ipsorum sine liberis vita excederet, remisit
transactione inter eos inita: non potest ea
rescindi transactio, tanquam minor circun-
uentus sit. Deinde quandiu pater & mater
sunt superstites, nondum constare potest, an
dos legitimam ipsi filiæ debitam æquet: an
non. Siquidem vterque parens labi potest
facultatibus: vel liberorum numerus augeri,
vnde legitima multò minor efficeretur. Nã
quanta sit, ex die quo parentes mortem op-

*Filia à patre,
vel matre do-
tata, si renun-
ciauerit pater-
næ, vel mater-
næ heredita-
ti, an aduer-
sus renuncia-
tionem possit
restitui.*

petunt, iudicari debet, vt not. in auth. nouissima. C. de inoffic. testa. & in l. hæreditas. ff. de regul. iur. Itaque sicut si dos legitima amplior tempore mortis parentum inueniretur, nolet successione fieri particeps, & dotem conferre: ita si legitima dote maior tunc reperiatur, non debet ad successione admitti, Nemo quippe id iure postulat, cuius contrarium fuisset, si aliter contigisset, postulaturus. l. penult. C. de solut. & l. ad res donatas. ibi, quid ergo si ab eo, cui donata est res, melior facta fuisset? ff. de ædilit. edict. præsertim si iuramentum accesserit, quo renunciationem asseuerauerit à se custoditam iri: vt probat text. in c. quamuis, de pact. lib. vj. quia id iuramentum sine salutis æternæ dispendio seruari potest. Atque hanc sententiam se semper tanquam æquiorẽ fuisse sequutum scrib. Boer. in commenta. in consue. Biturig. titu. de testa. §. vj. & in decisionibus Burdeg. quæst. lxiij. fretus autoritate præstantissimi quondam Franciæ Cancellarii, Ioannis Ganeii. His quoque suffragatur text. in l. vlti. C. qui & aduersus quos in integr. quo vetatur filius minor aduersus contractum cum patre gestum restitui. Sed text. in l. si quando. §. j. C. de inoffic. test. contrà suadet. Nam si filius certas res, vel pecunias patris testamento acceperit, & pactus fuerit, non mouendam à se inofficiosi testamenti querel

querelam, nō debet hoc pacto filius prægrauari, quin quod deest ipsius legitimæ, sibi repleri petere queat: cū filii magis ad obsequia paterna sint meritis prouocandi, quàm adstringendi pactioibus. Præterea minor nulla cuiusuis contractus specie potest sine iudicis decreto immobilia alienare, nec quod sibi à patre donatum est, ei reddere: vt probat tēx. in l. non solūm. & in l. si ad resoluēdam. C. de præd. & ali. reb. mino. Cū autem hæc renūciatio immobilium alienationem complectatur, momenti igitur nullius est. Nec dispiciendum quidem est, an læsus fuerit minor, necne: sed an decreti solennitas fuerit adhibita, an non. Itaque cum filia quædam in contractu matrimonii quædam pecunias à patre accepisset, atque successioni maternæ iam sibi delatæ, itēque paternæ renūciasset obuenturæ post mortem patris, rescriptum à principe impetrat, quo exponit, se minorem illius renūciationis tempore fuisse, & grauiter læsam, potissimum quia facultates patris, plurimū ad patris suprēmū vsque diem excreuerint, & præterea liberorum numerus fuerit non parum imminutus. Iubet igitur princeps, vt si de his cōstiterit, ad successionis tum paternæ, tum maternæ partē hæc filia admittatur: sublato huius renūciationis impedimento, nullaque eius habita ratione, vt pote

quæ nullius fit momenti: quia à minore xxv. annis emissa, & non mediocre damnum ei inferens. Proinde princeps eam irritam facit, præcipitque irritam pronunciatum iri, & aduersus eam restituit. Porro vbi aduersarium ea filia ex illo rescripto adiudicem cõpetentem accersit, illudque postulauit approbari, aduersarius rescriptum oppugnat, illis ipsis rationibus adductis, quas pro contraria opinione supra citauimus. Additque filiam ratam habuisse eam renunciationem post biennium à contractu matrimonii, & ideo non posse amplius eam infirmare: vt nota. in l. si mulier. C. ad Velleian. Insuper subiungit, filiam præscriptione tricennali submouendam: quia iam triginta anni à renunciationis die effluxerant. Ad hæc illam nullatenus fuisse læsam, neque iacturam vllam in vtraque successione fecisse. Nam quod ad maternam spectaret, æquam portionem sustulisse, inspectis eius successione viribus, & liberorum numero, qui renunciationis tempore in humanis esset. Quod verò ad paternam pertineret, dubium illum euentum, quem supra attulimus, obiicit. Filia verò ex aduerso laudat ea, quæ pro sententia posteriore huc adscripsimus. Tunc præscriptionem temporis refellit, respectu saltem successione paternæ: quia pater anno Dominicæ natiuitatis 1540. vita functus fuerat

fuerat. Itaque quandiu fuerit superstes: non potuisse prescriptionē currere. l. j. C. de annual. except. Quod autem ad maternam successionem spectaret, non esse præteritos triginta annos à renunciationis tempore. Itaque adhuc perdurare hæreditatis petendæ ius ex beneficio iuris ciuilis. l. licet. C. de iure delib. & l. hæreditas. C. de petit. hæredit. Quibus rebus effectum est, vt litis status sit inficialiter constitutus. Tandem sententia lata fuit, qua rescriptum principis comprobatum fuit, quantum ad maternam hæreditatem pertineret: quantum autem ad paternam, ab eius rescripti commodo filia depulsa fuit. Vterque autem litigantium ab ea sententia prouocauit. Postea verò quàm instrumentum litis in supremæ curiæ consilium missum fuit, statuit curia, vt super paternorū bonorum quãtitate & precio, necnon super statuti cuiusdam obseruatione fierent probationes: quibus peractis iterum censendi facta potestate, litem eam suprema illa curia definiuit: decreuitque vt ei filiæ rata iustaq; portio hæreditatis & paternæ & maternæ traderetur, nulla renunciationis illius, eiusque etiam iteratæ, habita ratione: quoniam permultum damnosa fuisse ea renunciatio probata fuerit: & propter immodicam læsionem filius aduersus contractum cum patre celebratum restitui possit: vt probat tex.

in l. si superstitite. C. de dol. Cuius legis, cum dicta l. vlti. C. qui & aduersus quos antinomiam vsus noster forensis hoc modo dissoluit: vt l. illa vlti. feruetur, vbi modica est læsio: at si immodica l. si superstitite, custoditur. Hanc verò antinomialam conciliari non posse, tradit Do. Budęus in annotationib. posterioribus in pandectas charta 24. sed ab illa l. vltima, vt pote quæ sit posterior, & à Iustiano Imperatore condita fuerit, abrogari l. si superstitite. quam Diocletianus & Maximianus imperatores Iustinianum multis annis præcedentes, sanxerunt. Quod quidem iudicium à summæ eruditionis & integritatis, & præsidē illius curiæ Do. Ioanne Bertrando, nunc autem meritissimo Galliæ nomophilace in solennibus iudiciorum curiæ pronunciationibus voce præclara recitatū fuit, diē prima seu calend. Februarii, 1545. Consimile porrò iudicium fuisse à supremo Burdegalensi Senatu latum, refert Boerius in quæst. lxiij. suprā à nobis citata, in iisdem decisionibus. atque hoc maximè nixum fuisse, quòd paternæ facultates non mediocriter post renūciationem fuerant adauctæ, eaque renunciatio semper sit interpretanda, vt nihil nouè postea emerferit, & rebus (vt ipse ait) sic stantibus. Sed quum supplicem libellum quis ea de re Cancellariæ Parisiensi obtulisset, lis à libellorum præfectis, qui tū
rescript

rescriptis principis sigillo muniendis præerant, libellus ille repudiatus est, quòd afferent id esse apud supremam Parisiorum curiam protritum axioma, filiam à patre, vel matre, vel ab utroque nuptum elocatam, si alterutrius, vel utriusque hæreditati renunciaret, non posse (quãvis minor xxv. annis sit) aduersus eam restitui renunciationem, quod tamen aresto illi (cuius modo meminimus) ex diametro aduersatur.

Cæterùm vbi statuto filia ab utroque parente dotata, ab eorum successione excluditur, prout statutis regionis Pictonicæ c. cc. proditum est: cùm inter nobiles & generosas personas dos filiæ data est, quamvis ipsa dos minor portione fuerit legitima, si filia minor xxv. annis renunciauerit, etiam in matrimonii contractu, parentum successioni, & postea ante eorum mortem in sine incrementum susceperint parentum opes, vel eorum industria, vel hæreditatibus ad eos delatis, vel liberis ad paucos redactis, vel alia quacunque ratione, maiorem multò dubitationem habet hæc quæstio, an aduersus hanc renunciationem restitui possit filia. Et sanè Chassa. in commentar. consuet. Burgund. titu. *des success.* §. xij. in gloss. *ne retourne point.* posteaquam multis rationibus veluti prælusit, filiam in hac facti specie nō posse ad successionum redire, tamē in hac per-

m 5 stat

stat sententia, vt ad successiōem ne resistēte quidem statuto, vel renūciatione, debeat admitti. Idque variis argumentis fulcit à nume. 18. vsque ad nu. 24. quæ huc transferre prorsus esset otiosum. Sed contrà ego arbitrarer, propter duplex, vel triplex vinculū, nempe statuti, renūciationis, & iurisiurandi. Quippe hoc casu renūciando, vtitur iure communi: scilicet statuto, quod iuris communis vim habet, vt not. in l. omnes populi. ff. de iustit. & iur. & per Paul. Castrenf. in l. cum prolatis. ff. de re iudic. Ad hæc omnia in priori specie in hanc sententiam adducta, eam planè à successiōe repellunt. Quãobrem cum Andibus simile vigeat statutum, & mulier quædam ita à patre dotata rescriptum huiusmodi à principe fuisset consequuta, ob easdē causas, nempe propter maximum substantiæ incrementum, quòd vtriq; parenti post eam renūciationem obtigerat: ob minoris ætatis imbecillitatē: aduersarius autem depulisset mulieris intētionem, propterea quòd filia nobilis ex statuto illo cū à patre dotata est, successiōis est expers: deinde quòd dos iustæ & æquæ ipsius portioni, quæ illi tum in vtriusque parentis bonis competiisset, responderet: lis verò inficialiter constituta est. Probationibus autem tum testibus, tum literariis documentis mutuo peractis, contradictis, eorūque dissolutionib

lutionibus vicissim præbitis, & calculo iudicandi à litigantibus porrecto, alter ex iudicibus (ad quos litis illius cognitio & definitio à suprema curia fuerat mandata) quosdã vrbis nostratis Fontenientis, nõsque hac de re consuluit. Itaque cùm animaduertissemus litis cardinem potissimum in eo versari, an parentes essent nobiles, quod planè inficiabatur mulier, aduersariúsque contra asseuerabat, atque literariis monumentis in eo iudicio prolatis ostenderetur, quosdam eiusdem nominis & appellationis, quibus pater nominabatur, fuisse plebeios: aduersariús verò mulieris id refelleret, quod illi, qui iisdem nominibus appellabantur, non erant ex eo genere & stirpe, à qua litigantes originem duxerant, sed omnino ex alia: respondimus non liquere, etsèque interloquendum, vt super hac liticula docerent litigantes, an qui iisdem nominibus vocabantur, essent ex ea sobole geniti, ex qua se litigantes generatos asserabant. A qua interloquutione quidem mulier prouocauit: quãuis ea interloquutio non parum ipsi suffragaretur. Nã licet quis præsumatur is esse, qui in instrumento nominatur, quoniã personæ, vel res plures esse non censentur: vt tradit Bald. & Paul. Cast. in l. ij. C. de erro. aduoc. & scrib. in cap. cùm Ioannes. de fide instr. & probat textus in l. eum qui. §. in popularibus. ff. de iureiurã. ta-

*Probatio nõ
nunquam de-
cernenda super
ijs, quæ in con-
tradictis alle-
gantur.*

*Plures per-
sonæ, vel res an
presumantur?*

men si

men si difettè affirmetur illū non esse hunc, qui in instrumento nominatus est, imò aliū: probatio illius facti decernēda est, siquidē præsumptio ea iuris non tollit facultatem, quin contra probari queat, sed transfert in eum, aduersus quem vrget, probandi onus, vt not. in l. siue possidetis. C. de proba.

*Filia si renun-
ciauerit hare-
ditati pater-
nae, eius filius
& nepos ad
aui successione
ex sua persona
admittitur.*

Filia quæ paternæ successioni renuncia-
uit, nō excluditur ab his, quæ pater post-
ea ad secundas conuolando nuptias amisit.
Nam id sua culpa perdidit, vt scribit Bartol.
in authent. hoc amplius. C. de fideicommiss.
Tum ea renunciatio, ad futura non debet
produci, vt not. Bart. in l. qui Romæ. §. duo
fratres. ff. de verbo. oblig. quoniam ad inco-
gitata renunciatio non extenditur. l. mater.
ff. de inoffic. testam. & Guido Pap. quæstio.
ccxxviiij. Porrò filii eius filiæ, quæ paternæ
successioni renunciauit, possunt ad aui suc-
cessionem venire ex persona propria, non
autem ex persona matris: vt asserit Bartol. in
l. qui superstitis. ff. de acqui. hæred. & idem
Guid. Pap. in decision. Delphi. quæ-
stio. ccxxviiij. cui suffragatur Pau.

Castr. in l. pactū quod dota
li. C. de colla. vt suprā
etiam obiter
diximus.

Gallorum filij.

Allorum filios non esse *Gallorum filij*
 in patrum potestate: tra *an in patrum*
 dit gloss, in §. j. instit. de *sint potestate.*
 patr. potesta. quam non
 solùm transalpini iuris
 interpretes, sed etiam
 cisalpini ibidem sequũ-
 tur, demptis quibusdam

recentioribus, adeò vt Alexand. Imol. in l.
 placet. ff. de acquiren. hæred. scribat, patrem
 apud Francigenas non habere vsumfructũ
 in rebus aduentitiis filii. Verũm haud scio an
 Accursius id vel per manus traditum accepe-
 rit, vel ex morum, quibus suo tempore Galli
 utebantur, commentariis didicerit. Tamen
 ferè omnium regionum (quæ apud Gallos
 moribus reguntur) statutis contra proditum
 est. Alibi enim filius plebeie conditionis
 vsque ad vigesimum annum in sacris patris
 est, nisi per annum & diem seorsum à patre
 habitauerit, vt nominatim Pictonum statut.
 c. xv. ^{xx}, xvij. cautum est. Quin Chassa. in cõ-
 mentariis consuetudinum Burgũd. §. iij. ti-
 tul. *des enfans de plusieurs lietz*. refert, iudicio
 supremæ Paris. curiæ pronunciatum fuisse,
 filios in patrum potestate apud Gallos esse.
 Quocirca cùm Rupellæ nullum sit super ea
 re sta

re statutum, sed tantummodo caueatur filiã nuptã exuere patris potestatem, & in mariti transire: quidam aduersus nouercam litem mouerat pro eorum fructuum dimidia, quos pater ipsius ex defunctæ matris bonis constante nouercæ matrimonio perceperat: nouerca autem excepit vsumfructum in bonis filii patrem habuisse: replicatione verò hac alter vsus est, quòd Galli filios in potestate non haberent, proinde vsumfructum apud eos patri in rebus filii non competere, tandem filius supremæ Paris. cur. iudicio à nouerca superatus est. & quamuis Ioan. Fab. in §. j. instit. ad Tertyl. dicat consuetudine regni Franciæ filiam transire in potestatem viri, sed non ideo eximi à patris potestate: hodie tamen obseruamus, vt ita filia subeat viri potestatem, vt liberetur à patris potestate, nec amplius authoritas & consensus patris, sed solius mariti in actibus filiæ requiratur. Id autem trad. statu Pict. c. cccxviij. Quam autem afferunt illi rationem, quod filii Gallorum, ac etiam Britonum non fuerunt in patrum potestate, ea est frigidiuscula, nempe quòd sub Imperio Romano non fuerint Galli & Britones. Nam quantum ad Gallos spectat, ex commentariis Iulii Cæsaris perspicuum est, partim eos à se fuisse deuictos, & Romanæ ditioni subditos, partim vetusto fœdere cù Romanis tum fuisse coniunctos, iusque ciuitatis

Galli an olim Romano fuerint imperio subditi.

uitatis Romanæ adeptos : vt puta Hæduos. Idque latiùs explicuit Alciat. lib. ij. prætermiff. c. xxij. Sed & text. in l. spadonem. §. vlt. ff. de excusat. tutor. id manifetiffimè multis poft feculis apud Gallos obferuatum fuiife oftendit. nam iftic Imperator Adrianus Britafio Pollioni legato Lugduneni refcribit, quoniam filiusfamiliâs tutor creatus fuerat, pater autem cauere ideo nolebat, vt filium fuum tutela eximeret : huic fraudi rectè occurfurum Legatum, fi filium & patrem ad tutelam gerendam copelleret. Cùm enim Imperator filiumfamiliâs nominet: arguit eum in patris eife potefiate. Conftat autem eum fuiife Gallum, quòd Legato Lugduneni eiffet fubditus. Et licet fuiiffent Imperio Romano fubiekti, non continuò filios in potefiate habuiiffent : quia id ius proprium erat ciuium Romanorum, vt probat text. in l. iij. ff. de iis qui funt fui vel alie. iuris. & hoc ius inter alia ciuitatis Romanæ iura recèfet Alciat. difpunct. lib. ij. c. xxj. Gallos autem iugo Romani Imperii ceruices aliquâdo fummiffiffe conftat ex l. in nomine Domini. §. iubemus autem. C. de offic. præfec. præf. Afri. Verùm hoc ius patriæ poteftatis apud Gallos, antequam Romanum audiffent Imperium, inoleuerat. Nam C. Iul. Cæfar lib. Gallici belli fexto, fcribit, vbi Gallorum mores commemorat, viri in vxores, ficut in liberos, vit

Filius in patris potestate præsumitur esse ros vitæ necisque potestatem habent. Itaque præsumitur filius in patris esse potestate, nisi probetur emancipatus. l. si emancipati. C. de collat. nisi seorsum à patre per decennium vixerit, vt probat text. in l. j. C. de patria potesta. & l. si filiusfamil. C. de petit. hæredi. & Bald. in l. post mortem. ff. de adopt. Ius autè patriæ potestatis inter alia, hoc est, vt pater vsumfructum in bonis filii aduentitiis habeat. l. cum oportet. C. de bonis quæ liber. Sed si pater sit furiosus, licet non amittat in filium potestatem, amittit tamen vsumfructum, vt probat text. & Bartol. in l. cum hæres. ff. de acquiren. hæred. Diuus enim Pius permisit filiofamiliâs, si furiosus esset pater, cuius in potestate erat, per se hæreditatem adire, & seruos hæreditarios manumittere, & vt perinde habeatur, atque si pater famil. factus esset. Sed & hæc patriæ potestate non liberat sacerdotalis dignitas, quam filius adeptus est: vt tradit Bartol. in l. patre furioso. ff. de iis qui sunt sui vel alie. iur. & Geminia. in c. vlti. de iud. in vj. at episcopatus soluit: autem. sed hodie. C. de episcop. & cler. pater tamen non habet vsumfructum in bonis filii clerici, cum sint veluti bona castrensia, vt not. in l. sacrosanctæ. C. de episcop. & cleri. Soluitur verò moribus nostris patriæ potestas nuptiis: quod absurdum esset, virum in suam potestatem vxoré recipere, eundemq; alienæ

Vsumfructus bonorum filij patri competens iure patriæ potestatis.

Furiosus pater eum vsumfructum amittit.

Pater non habet vsumfructum in bonis filij sa. clerici.

alienæ subiecti potestati. non autem quòd ve-
 luti serui pœnæ, vel captiui liberentur à pa-
 tria potestate, ita & matrimonio: prout ioco
 magis, quàm seruo scribit Pyrrhus in cõ-
 menta. consuet. Aurel. titu. quibus modis ius
 patr. potesta. sol. vel quod sicut dignitas vna
 ex his quæ traduntur in l. vlti. de decur. lib.
 x. C. dissoluit vinculum patriæ potestatis, ita
 etiam matrimonii dignitas, vt istic asserit
 Pyrrhus. Verùm id nõ habere locũ iudica-
 rem, vbi statutum exigit, vt filius post vxor-
 em ductam seorsum à patre per annum &
 diem habitauerit, vt postulat statutum no-
 strum Picto. cuius modò memini. Nam cùm
 matrimonium, & habitationem à patre diui-
 sam requirat, alterum sine altero non suffi-
 cit: secundum not. in l. Fulcinius. ff. ex quib.
 caus. in posses. eat. Planè communi Franciæ
 consuetudine receptum est, vt filii fam. xxv.
 annis maiores, etiam cœlibes, habeantur pro
 emancipatis, ac possint omnes actus gerere,
 quos emãcipati: veluti testari, codicillos cõ-
 ficere, in iudicio sine patris authoritate sta-
 re, vt tradit Bal. in c. j. §. j. in fi. de duo. fra. &
 Alexand. Imol. in l. vlti. C. qui testa. fac. pos.
 & refert Boer. in commenta. consuet. Bitur.
 titu. de l'estat des personnes. §. ij. Emãcipatio-
 nis autem hæc forma obseruatur, vt apud iu-
 dicem, qui saltẽ mixtum Imperium, vel me-
 diam iurisdictionem (vt dicunt) obtineat,

*Filium famel.
 per matrimo-
 nium sui iuris
 effici.*

*Filius fami-
 lias maior
 xxv. annis cõ-
 setur taciẽ e-
 mancipatus.*

*Emancipatio
 nis forma a-
 pud Gallos ob-
 seruata.*

n profit

profiteatur se filium præsentem patria potestate & vinculis paternis soluere, rogétque iudicem, vt eum sui iuris esse declaret, cui postulationi Iudex morem gerit, atque id in acta refert. Planè emancipando filium pater nõ potest integrum vsumfructum in rebus aduentitiis filii retinere: vt tradit Oldra. consil. ij. xiiij. sed tantum dimidiatũ vsumfructum, vt probat text. in l. si viua. C. de bonis mater. & in l. cum oportet. §. cum autem. C. de bonis quæ liber. Quamquam autẽ text. in l. iubemus. velit filium infantẽ, vel absentem non posse sacris paternis exolui, nisi accedente Imperiali oraculo: vidi tamen in lite quadam insigni id obiectum fuisse aduersus filiam quandam infantem, eiusque curatorem, qui iure sanguinis ex beneficio status rem à patre venditam retrahere contendebat, quòd pater absque principis rescripto eam emancipauerat. Iudex tamen tum rei forensis, tum iuris peritia cõmendatissimus nullam exceptionis illius habuit rationem, ac victum sententiæ acquieuisse habemus compertum. Atque similiter ab altero iudice nõ multò post iudicatum fuisse scio. Verùm à posteriore sententia emissã appellatio adhuc apud supremum Paris. tribunal pendet. Cæterùm emancipari ad vnum actuum potest filius, vt tradit Bartol. in l. j. ff. ad Trebellianum. & sequitur Iason in l. cum quid. ff.

Pater emancipando dimidiam vsumfructus in filij rebus partem potest retinere

Filius infans an possit hodie à patre sine principis rescripto emancipari.

quid. ff. si certum petatur. Quod quidem
memoriæ commendandum est, quoniam
patres sæpiùs gratia vnici actus, filios
volunt emancipare, non tamen
vsumfructum in bonis fi-
liis amittere eman-
cipando.

*

n 2 Hæres

Hæres.

Hæres non potest mulieri dotem repetenti exceptionem adulterii obiicere.

Aeres viri non potest obiicere mulieri dotem repetenti exceptionem adulterii, viro superstiti commissi: vt probat text. in l. rei iudicata. §. j. ff. soluto matrimon. & ibi Bartol, & Panor. in

Hæres an donationem à defuncto factam impugmare possit: quòd ex causa ingratitude nis eã se reuocaturũ defunctus dixerit.

cap. plerunque. de dona. inter virum & vxor. quamuis hæres donationem à defuncto factam possit irritam facere, dummodo probet defunctum cõminatum se fuisse, ex causa ingratitude reuocaturum donationem: vt trad. infra in verbo, reuocatio. Proinde videtur hæredem posse eam adulterii exceptionem obiicere, si doceat virum de adulterio vxoris fuisse questum. Quod equidem veriùs arbitrarer.

Hæredis institutio sub ea cõditione, si nomen & insignia testatoris gestet.

HAeres ita potest institui, si insignia gentilia, & nomen testatoris gerat: atque id censetur nõ modi, sed cõditionis loco adiectum: vt probat text. in l. si quis hæreditariũ seruum. ff. de condi. instit. Atque id à suprema Delph. cur. obseruatum se vidisse refert Guid. Pap. quæst. cclj. Scimus autem legatũ perquam opimum, ab auo materno nepoti sub

Quid in legato.

sub hac conditione relictum, quo legatarius non reclamantibus cohæredibus suis potius est: Idque minus esse dubitabile, quàm hæredis institutionem; cum ea tanquam iuris publici, ut pote quæ pro ra puppisque sit testamenti, magis hanc legem modi instar habere, quàm conditionis suadeat, ne tam facile vitio pateat. Ut enim modus deficit, nõ corrumpit legatum, vel dispositio sub eo confecta: at conditionis defectus rumpit dispositionem, ut not. in l. j. C. de iis quæ sub mod. lega. vel fideicommiss. relinq. & in l. j. C. de conditio. insert.

Hæredibus ita debet amica esse æqualitas, ut si vni prælegatum sit relictum, causa prælegati alteri hæredum relictæ adæquandi, si alteri adimatur, censetur etiam alteri ademptum. l. alteri. ff. de adimen. leg.

Inter hæredes æqualitas tuenda.

Hæredum vnus potest totum, quod defuncto debitum est, petere. l. qui repudiantis. ff. de inoffic. testa. quamvis æs alienum inter hæredes pro hereditariis portionibus diuidatur. l. j. C. de hæred. actio.

Hæredum vnus an possit totam pecuniã defuncto debitam condicere.

Hæres per dictionem taxatiuam, in dispositione aliqua adiectam, non excluditur: veluti, si in venditione fundi conueniat, ut venditor intra certum tempus so-

Hæres per dictionis taxatiuæ adiectionem, à facultate defuncto cõ-

*cessa non ex-
cluditur.*

lummodo reddito precio possit redimere, nō propterea ab ea facultate repellitur eius hæres, vt tradit Ias. in l. ij. §. item si ex facto. ff. de verbor. obliga. Semper enim censetur pactum defuncti cum ipsius hærede factum, etsi non fiat eius mentio. l. si pactum. ff. de probat. proinde si paciscatur hæres, ne euitationis nomine, præterquam ex facto suo, obligetur: tamen ex facto illius, cuius hæres fuerit, tenebitur: vt tradit Paul. Castren. in l. si seruus. ff. de condict. furti. Factum namq; defuncti habetur pro hæredis facto. Alexā. Imol. in consil. xvij. in ij. volu.

*Litis cum de-
functo pendē-
ti, an possit
exceptionē hæ-
res obiicere?*

HAeredem noua iudicii instantia perse- qui licet aëtori, quamuis aduersus defunctum litem instituerit eadem de re, vt tradit Barto. in l. ij. §. si vnus. ff. de præto. stipu. Et quanquam referat Dyn. id asserere, in ea videlicet specie, vbi in rem actione aduersus defunctum actum erat: qui post litem secum contestatam obiit, & vnus ex hæredibus rem totam, qua de cum defuncto agebatur, possidebat, tanquam extraneus possessor rei, potest noua instantia conueniri. Sed ego hanc sententiam in nostrate iudiciorū formula tueri vererer: si modo hæres iudicium eadem de re cœptum, & pendens dudum cum defuncto allegaret. Nam litis pendens huic exceptioni tum locum fore putarem

tarem. l. vbi cœptum. ff. de iudic. & l. nulli. C. eode m titulo.

*Hæredis appellatione,
qui veniunt.*

Hæredis appellatione, an veniat hæres hæredis hæc solet adhiberi distinctio. Aut enim lex vel statutum hæredis facit mentionem, & tunc comprehenditur, vt probat text. in l. hæredis appellatione. ff. de verbor. significa. Quamuis contrà asserat Cattellia. Cotta. in memorial. suis, in verbo, decretû. Cùm (inquit) decreto Mediolanensis vrbs fit cautum, vt ad proximum defuncti hæredé trāsferatur rerû defuncti possessio, si proximus hæres hæreditatem repudiauerit, alius qui ad hæreditatem accedit, eam non nanciscetur possessionem. Sed aliter existimarem, vt quantumcunque remotiore hæres gradu fuerit, si nullus propinquior hæres esse velit, eum hanc adipisci possessionem. Quippe cùm statutû id meminerit hæredis, hæredé quoque hæredis complectitur. At in testatoris prorsus verbis aliud dicendû est. Nam si testator ita loquatur: Quisquis mihi hæres erit, impuberi filio meo hæres esto. id de hæredibus testamento scriptis accipien-

Hæredis appellatione an veniat hæres hæredis?

dum est, non autem de iis qui ab intestato veniunt. l. qui liberis. §. j. ff. de vulga. & pupill. substit. quem ad hoc citat Ias. in l. paterfam. ff. de vulga. & pupil. & in §. actionum. instit. de actio. Discriminis autem hæc mihi videtur ratio. Nempe statutum vno & eodem charitatis ordine omnes habet hæredes, ita vt duntaxat qui sit hæres, hunc velit confestim à morte defuncti rerum esse possessorem, nedum dominum: testator verò cum hæredem ait, singulari quadam benevolentia eum prosequi coniicitur, vt pote quem suarum facultatum iubeat esse dominum. Itaque singulare hoc iudiciũ ad alios hæredes à testatore nõ nominatos, nõ porrigitur. Quod sentit etiam Alciat. in d. l. hæredis. Quare ex proprietate sermonis secundũ hæredẽ non contineri, vbi hæredis scripti fit mentio, ibidem scribit Alciat. vel vbi suum hæredẽ, vel ipsum hæredem, & alia eiusmodi specialia pronomina enunciãtur: quia affectus ratione dicta intelliguntur, adeò vt de secundo hærede nõ intelligantur, vt respondit Bal. cõf. cciiij. lib. v. & Oldra. cõf. xxj. Quod autem Alciat. ibi subiicit, id cessare in eo, qui extranei alicuius hæredi relinquit, vt etiã id ad secundũ hæredẽ pertineat, quia id aduersatur theoriæ illi, quã trad. Bart. & Ias. in d. l. paterfamiliã. non censerem incunctanter amplecti

amplectendum. Sed iis libentissimè assentiremur, quæ postea subnectit, si ex generali interpretatione iniqui aliquid sequeretur, minimè de secundo hærede iudicandum esse. Nam dispositio pœnalis de hærede loquens, ad hæredem hæredis nō porrigitur, vt respond. Alexand. Imolin confi. cxl. in vj. volu.

HAeres consuetudine totius Gallia generaliter induitur rerum omnium, quæ defuncti erant, possessione: ex quo sumpsit originem decretum illud Mediolanense, de qua re tractatum celebrem edidit Do. Andr. Tiraquell. Sed interim id etiam adnotandum est, quod vbi illud non viget statutum, tamen hæres potest propria autoritate rerum defuncti ingredi possessionem: dummodo per alium non fuerit occupata, vt scribit Innocent. in cap. in præsentia. de probationib. in antiq. & refert Paul. Castrenf. in l. Titia. §. j. ff. de legatis secundo. Sanè hæres extraneus, vt puta frater, & si prædium fratris post mortem ipsius distraxerit, non continuò hæreditatem adiuisse præsumitur, vt creditoribus ære alieno fratris defuncti teneatur: nisi alia ratione hæreditatem amplexum ipsum fuisse probetur, vt Senatus Burdegalens. aresto fuisse iudicatum scim

Hæres omniū defuncti rerū possessione connefitur.

Hæreditaria rei venditione an censeatur adita hæreditas.

tum scimus : cui suffragatur , quod scribit
 Paulus Castrenf. in l. si paterna. C. de repu-
 dia. vel abstin. hæredi. vbi ait , si actus potest
 fieri citra ius , & nomen hæredis , non in-
 ducitur ex eo aditionis hæreditatis conie-
 ctura. Porro quis rem alienam potest ven-
 dere. l. rem alienam. ff. de contrahend.
 emptio. Igitur ex venditione rei
 hæreditariæ non resultat
 hæreditatis adi-
 tæ præsum-
 ptio.

Institu

Institutio hæredis.

Institutio hæredis in iis
Galliæ regionibus, quæ
moribus reguntur, quæ
ue consuetudinarias vo
cant, locum non habet.
Nam statutis omniũ fe
rè earum regionum cau
tum est, ne liceat plus,
quàm tertiam possessionum & prædiorum
autorum, vel ab aliis parentibus, vel agnatis,
vel cognatis, successione transmissorum, do
nationis titulo relinquere, vel transferre.
Quin & duæ earum possessionum partes li
beræ, & deducto omni legatorum, ac fune
ris etiam impensæ onere remaneant hæredi
ab intestato. Suborta est autem quæstio, an si
maritus donauerit cuiquam tertiam earum
rerum partem, mulier quæ ex statuto tertia
possessionum mariti antiquarum, vel succe
sione delatarum parte debeat uti frui, eam
partem tertiam in donatoriũ collatam, vsu
fructus titulo habere, an alteram ex reliquis
duabus partibus. Itaque cùm hæc contro
uersia apud supremam Paris. cur. penderet,
interloquuta est eadem curia, vt confusis te
stimoniis litigantes probarent, quis antea sta
tuti huius vsus fuisset: & complurium calcu
lo est

*Institutio hæ
redis an locis
in Gallia ha
beat.*

*Tertia pars
antiqui patri
mony an mu
lieri in dona
tionẽ propter
nuptias statu
tariam, an do
natorio alteri
debeat cedere?*

lo est pobatum , tertiam illam partem à muliere petitam, esse accipiendam ex ea tertia parte, quæ in donatarium translata est. Atq; quandiu vsu sfructus mulieris in ea durauerit, inanem apud donatarium eiusdem partis proprietatem remanere. Nihil tamen, quoniam litigantes transegerant, curia super ea re constituit. Verùm posterior sententia, vt pluribus suffragiis nixa est, ea mihi magis placet: quoniam legitima nullo grauamine etiã vsusfructus onerari potest. l. quoniam in prioribus. C. de inoffic. testa. Cæterùm si quis possessiones antiquas habeat, in illarum quadam regionum, in altera autè possessiones à se acquisitas, an omnes istas acquisititias donare possit, dubitatum est: Nonnulli enim asseriebant, donari tantùm tertiam harum acquisititiarum partem posse. Nam cum deficientibus antiquis possessionibus, eadem statuta nostratia sanciant, vt acquisititiæ pro antiquis habeantur, itémq; non extantibus acquisititiis, mobilia in earũ locum substituantur, vt tertia parte donari plus nequeat, statuta autem extra statuentiũ territorium vires non porrigant, vt not. in l. cunctos populos. C. de sum. tri. igitur ea statuta de bonis, in territorii sui finibus sitis, sunt intelligenda. Ergo nec possessiones antiquæ alibi collocatæ, extra statuentium territorium faciunt, vt tertiam vltra partem rerum

An sufficiat in quapiã regione antiquum habere patrimonium, vt omnes res acquisititias, in altera regione sitas, liberè possit donare.

rerum acquisititarum, quæ intra statuentiũ territorium positæ sunt, donatio consistat. Alii autem existimant satis esse, si in vna regione quis prædia antiqua possideat, vt donationis titulo in alium transferre omnes res suas acquisititias possit, vbicunque locorum sint constitutæ: atque hæc sententia vt crebrior, ita Senatusconf. supremæ Paris. cur. comprobata est: vt adnot. in vlti. chart. consuetudinum Picto. regio. vbi dies confusorum testimoniorum ea de re habitorem designatur, & nomen illius secundum quem adesto est iudicatum.

Porro hæredis institutio in his regionibus (quæ antiquis moribus reguntur) legati, seu fideicommissi vires nanciscitur: vt ad tertiam antiquarum vsque rerum partem donationis instar valeat, alias verò res omnes donatarii efficiat, prout testatur Masue. in titul. *des successions*. verum quartã ibi relinqui partem solummodo posse tradit: sed id ex consuetudine, quæ tum forsitan in Auernia custodiebatur, accipiendum est. Si enim quod ago, vt ago, non valet, valeat, vt valere potest, vt probat text. in l. si tam angusti. ff. de feruit. Quippe si donatio eum modum statuto designatum excedat, non continuò interit, sed ad illum modum redigitur, & vsq; ad illum subsistit, vt ferè omnium regionum statutis expressim comprehenditur, atque confir

Hæredis institutio an iure legati, vel fideicommissi saltẽ valeat?

confirmat text. in l. sancimus. C. de dona.

Hæredis institutio quibus in contractibus nostris moribus locum habeat.

Tametsi verò institutio hæredis in testamenti locum non habeat. non tamen in matrimonii conventionibus, & pactis improbat: nec non in societatibus coeundis omnium bonorum, vt asserit Masue. istic, & titu. de societa. §. nam licet. Huic autem repugnat l. pactum quod dotali. C. de pact. & de colla. Sed eam legem ita accipiendã censet Masue. in illo titu. de societa. cùm nuda & simplex pactio sit. At in huiusmodi casibus, quia hæ conventiones siue matrimonii, siue societatis contractui insunt, & adhærent, nõ nudæ sunt existimandæ: sed ab iis contractibus informatæ, in eorum naturam migrant. arg. l. si tibi rem. ff. de præscrip. verb. Si quis enim rem vendendam certo pretio dedisset, vt quo pluris vendita esset, id venditor haberet: neque mandati, neque pro socio competit, sed actio in factum. Adducit quoque Masue. l. vlti. ff. de donat. causa mortis. vbi donatio causa mortis ita facta, vt reuocari nequeat, perinde haberi debet, atque alia quæuis inter viuos donatio. Nam conuentio contra contractus substantiam adiecta, eum in alium transfundit contractum, si verborum id patiatu significatio. Verùm his refragatur l. hæreditas. C. de pact. con. Quippe hæreditas extraneis testamento datur, nõ autem ex contractu, testamenti vice: quo ea-

uetur

uetur, vt bona doti dicta post mulieris mortem ad virum pertineant. Sed secundum Masuerii sententiam à supremo Tholosano Senatu sapius iudicatum fuisse, quod ad institutionem in matrimonii contractu appositam spectaret, retulit Steph. Aufre. in decision. Tholos. quæstio. cccclij. Ita tamen, vt hoc pactum fuerit iuramento roboratum, citatque Bal. id affirmare in c. moribus. si de feu. controuer. fuer. Nimirum quod pactum illud absque salutis æternæ damno custodiri posse sciat, & tamen ignoret, an votum captandæ mortis ex eo pacto inducatur, cum id in animo paciscentis versetur. Atque hoc maximè inter nobiles & generosos viros obseruari commemorat Aufre. Quod quidè à suprema Parisiensi curia non raro fuisse comprobatum audiuius. Tamen Do. And. Tiraquellus in tractatu primige. quæst. vj. à nume. 16. vsque ad finem quæstionis improbat opinionem illam Masue. atque etiam Benedicti, qui eum sequutus est in cap. Raynuntius. in verbo, duas habens filias. nume. 198. Non negat autem certas res filio primogenito ex tali matrimonio nascituro posse relinquere, si pater, aut notarii pro illo stipulentur, vt not. Bartol. in l. item Pretor. ff. de suis & legit. hære. Proinde dubitari potest, an valeat hoc pactum in matrimonii contractu appositum, vt pater & mater, qui filiam do-

An valeat pactum in matrimonij contra-

rant

Et adiectum tant quibusdam bonis, vt nequeant alii ex li-
vt pater alij ex beris suis maiorem rerum suarum mobilium
filij nequeat & immobilium à se acquisite partem,
maiorē rerū quàm filia relinquere. Alioqui matrimo-
suarum mobi- nium gener non fuisset contracturus: quo-
lium & immo- niam videtur hoc pactum testandi facultate
bilium partē tem quodammodo imminuere, & occasio-
donare: quàm nem detrectandi parentibus obsequii libe-
fit ab intesta- ris præbere, cum iam sint partis sibi ex facul-
to obuentura tatibus parentum obuenturæ securi: quam-
ei filia: quam uis filii potius sint ad obsequia paterna pro-
nupti tradit. uocandi: vt probat text. in l. si quando. C. de
 inoff. testa. Zazius tamen in l. stipulatio hoc
 modo. ff. de verbo. obliga. ait, valere pactum
 de conseruanda successione: cui concinit,
 quod scribit Bald. in l. vlti. C. de pact. quod
 valet emancipatio contracta fiducia, id est,
 hoc pacto adiecto: vt nihilominus succedat
 filio pater emancipato, vt insti. de legi. agna.
 suc. §. vlt. Magis tamen est, vt pater filia ratã
 omnium mobilium & immobilium acquisi-
 titiorum donet, idque adiiciat, vt si contin-
 gat patrem alii ex filiis maiorem partem do-
 nare: vult eam filia communem effici: atq;
 hoc omnium filiorum nomine pater filia fu-
 turóque genero repromittat, & mo-
 bilia atque immobilia sua acqui-
 sititia in eam rem ex nunc,
 prout ex tunc cõstituat
 possidere filia
 nomine.

Infin

Insinuatio donationis.

Insinuatio donationis licet fieri possit intra xxx. annos, si tempus non fuerit præfixitum: ut probat tex. in l. licet. C. de iure de liber. & in l. cum notissimi. §. sed cum illud, C. de præscr. xxx. vel xl. ann. si tamen ea donatio fuerit impugnata, quòd momenti sit nullius, ob prætermittam ipsius insinuationem, non amplius poterit insinuari, ut efficax reddatur. Ita respond. Angel. sub dubitatione tamen in consi. clxxix. citatque tex. in authen. ut frat. fil. §. ij. & Alexand. in additio. ad Bartol. in l. Modestinus. C. de donatio. & in consil. ccxxiiij. libr. vj. & Hypol. Marsil. singulari. cccclxxxix. Sed & hanc opinionem videtur adiuuare l. mancipiorum. ff. de optio. lega. cum iis quæ scribit Decius consil. clx. Contrà verò eam sententiam tradit reprobari ab Anton. Cana. in tractatu de insinua. col. iij. in iij. quæst. Ego quidè cum sedulò reuoluerim Alexand. in addi. ad Bar. in dicta l. Modestinus. text. in dicta authent. ut frat. fil. §. ij. nullum tamen eorum locorù ad priorem sententiam tutandam valere arbitror. Proinde contrariam opinionè potius sequerer: ut scilicet quãuis aduersus donationem obiectù sit, eam insinuationis defectu esse irritam, posse tamen illam defendi, propter adhibitã postea insinuationem:

o si temp

Insinuatio donationis ad quod vsque tẽporis fieri possit.

si tempora largiantur, id est, si nondum exactum sit tempus, intra quod insinuatio ex statuto est facienda, ut probat. ex his quæ scribuntur in l. si accusaturus. ff. ad legem Iul. de adul. & in l. bonorum. ff. rem ratam habe. ubi si actus intra cōstitutum tempus fieri possit rati habitio possit intra id tēporis expediri. Atq; secundū hanc opinionē à iudice perito pronunciatū fuisse scio, & solū expensas in donationē ob insinuationis defectum impugnantū factas adiudicauisse. Nec verò officere crediderim donationis viribus: quòd eam cuius inter sit, is nixus fuerit oppugnare, nisi super ea impugnatione sequuta sit pro impugnante sententia, à qua non fuerit appellatum: quoniam tum in rem ea iudicatum transuerit. Et quamuis Speculat. titul. de formis dona. causa mor. & inter virum & uxorem. numero, 4. in tertia parte operis, & Oldr. consil. cclij. asserunt præsentē donatario & donante fieri donationis insinuationem oportere, tamen Alexand. Imol. in consil. ccc. in ij volu. respondit, satis esse, donationem insinuari per donatarium, vel donantem: adducitque Bald. in l. in hac. C. de donatio. & insuper text. in l. cū multæ. & in auth. eo decursum.

C. de dona. ante nup. Quæ posterior sanè opinio
vsu recepta est.

Iurisiurandi effectus.

Iurisiurandi effectus multi iure tū pontificio, tum ciuili sunt traditi. Nam ^{primum,} si minor rem immobilem sine iudicis decreto & curatore alienauerit, iuraueritque se vēditionem obseruaturum, adhibitis & tactis sacrosanctis Euangelis, non potest aduersus eam venditionem restitui, vt probat text. in authentic. sacramenta puberum. C. si aduer. vēd. ~~Deinde~~ si quis sub vsuris mutuū acceperit, vsurāque soluere iurauerit: tenetur propter iurisiurādi obseruationē vsuras soluere: sed poterit repetere, vt not. in c. debitorum. de iureiur. in antiq. Quod quidem locum habet, vbi non solūm tectæ sunt vsuræ, veluti cūm debitor totam pecuniam sortis nomine se iurauerit in contractu accepisse, quamuis reuera portionem quandam non acceperit: sed vt in locum vsurarum ea cederet, se recepisse confessus sit: sed etiam vbi expressim in contractu cōscriptum est, eam pecuniam pro vsuris promissam fuisse, vt tradit Abb. & Felin. in dicto c. ~~Quin~~ iurandum ad ea de quibus non est actum, nec cogitatum, dispositionem super qua id interpositum est, producit: vt probat text. in cap. ex rescripto. de iureiuran. Nam mulier ibi pro Abbate intercesserat, iuraueratque se contractum impleturam: nec ibi enunciatur, eam

Iurisiurandi aliquot effectus iure scripto proditi: quō moribus nostris sunt abrogati.

beneficii Velleia. Senatusconf. fuisse admonitam: tamen cogitur contractui stare. atque eum text. ita expendit Lud. Roma. in l. sciendum. ff. de verb. oblig. nec alium quenkū iuris totius textum magis vrgere in eam sententiam putat: prout refert & sequitur Feli. in dicto c. ex rescripto. Non enim præsumitur quis id nō cogitare, nec omnem eius rei causam, omnēque appendices; quando super ea iusiurandum exhibet. Sed & cōplures existunt alii iusiurandi effectus: quos quidam in iustū volumen congesserunt. At moribus nostris ii omnes iusiurandi effectus abrogati sunt: quia cū principalis contractus lege improbatus est, & omnia, que ex eo sequuntur, sunt irrita. l. non dubium. C. de legib. Nec referre existimandum est, an contractus legi ciuili aduersetur, an naturali: quoniam lex ciuilis perinde ac naturalis obligat, etiam quantum ad poli forum: id est, ad æternam animi salutem pertinet. Quod multis rationibus confirmat Panor. in c. canonum. de constit. in antiq. Itaque sicut interpretes nostri admiserunt, vt iusiurādum aduersus legem naturalē præstitum non astringeret: sicut no. in c. non est obligatorium. de regul. iur. lib. vj. & in c. si verò. de iureiurā. in antiq. cur non etiam autumauerunt idem esse seruandum, vbi iusiurandum legi ciuili aduersetur? Et quamuis non ignorem plures mult

*Lex ciuilis
ut nalis ead
modo obligat
et iux polj.*

res multis rationibus contra hæc instituisse, & discrimina multa inter vtramque legem, naturalem nimirum, & civilem adduxisse, & in his Bartol. in l. si pro eo. ff. de fideiussori. Feli. & alios in cap. si verò. de iureiurand. & in sexcentis aliis locis: tamen ab hac sententia nunquam authoritatis eorum præiudicio potui deduci: vt semper fuerim arbitratus æquam vtriusque legis obligationem esse oportere: quòd ad id spectat, præsertim quia iurisiurandi religio non debet patrocinari fraudi, vel dolo aduersus proximum comparando, & tutando. Porrò in his omnibus iusiurandum ad alium finem non adhibetur, nisi vt proximus dolum passus, ob damnum non possit propter iusiurandum queri. Itaque inde maximè oritur iniuria, vnde ius æquum bonumque oportuit proficisci.

q̄ Bartol. et Feli.

Veru id quidè, sed longe maior astrictio est perim. rj ratio

Iusiurandum.

Iusiurandum quãuis ex vi semiplenæ probationis debeat ei deferri, à quo probatio illa stat. l. admonendi. ff. de iureiurã. à nonnullis tamen supremæ Parisiensis curiæ caufidicis responsum est, id apud nos nunc minimè obseruari: quoniam ad periuria sint homines hodie plus æquo propensiores, vt de re leuissima eo scelere plerunque se obstringant. Sed illud quando multam iuris scripti

Iusiurandum an vi semiplenæ probationis moribus nostris deferatur.

inueheret antiquationem, facilè non admit-
terem. Tum diui Pauli autoritatē apud nos
sacrofanctam eleuat. Nam in epistola ad He-
bræ. c. vj. ait, Homines quidem per eum qui
maior sit, iurāt: atque iisdem omnis contro-
uersiæ finis ad confirmationem est iusiuran-
dum. Tamen Do. Rebuff. in priore tomo cō-
menta. in constitu. regias in proœ. gloss. v. id
inter axiomata iuris scripti nostris moribus
abrogata cōmemorat. Quomodo autem hæc
iurifiurandi delatio moribus nostris fieri cō-
sueuerit, latè institut. nostrarum forens. lib.
j. traditum est. Planè si hoc iusiurandum fue-
rit defuncto à iudice delatum, nō potest hæ-
res eius id suscipere, vel præstare. Alia quip-
pe est defuncti, alia autem hæredis religio,
vel conscientia. gloss. vlti. in l. penulti. ff. ne
quis eum, qui in ius voc. est, vi exi. & not. in
addit. ad Bartol. in l. cū quis decedens. §.
codicillis. ff. de lega. iij. Aliter atque si statu-
to cautum sit, damnum passi standum iuriu-
rando. Nam tum hæres poterit iusiurandū
subire, vt traditur in iis additionibus.

Verū nullam video discriminis ratio-
nem, ob quam in specie huius statuti hæres
magis possit defungi iureiurando super da-
mno, quod defunctus passus sit, quàm in alia
specie: licet Ludo. Roman. consil. ccxc. hac
vtatur distinctione, an à lege deferatur iusi-
urandum, an ab homine. Sed si ab homine,
nequaqu

*Heres an
iurari
cogatur
iure de
functi:*

De iurimado Heredis

nequaquam. Cùm autem statutum vim legis habeat, igitur à statuto, sicut à lege delatum, ab hærede impleri potest, quod latius tractat Iaf. in l. si quando. C. vnde vi. & in l. vlti. ff. ne quis eum, qui in ius voc. est, vi exi. Quod tamen ibidem restringit, vt habeat locum in hærede, qui potest facti veritatem nouisse. Sed & iusiurandum, quod in supplementum probationis deferitur, ad hæredem non transfertur, vt tradit Bald. in l. in bonæ fidei. in iij. col. C. de iureiurand. & probat text. in l. generaliter. C. de iureiurand. At sanè id est accipiendum, vbi hæres facti non nouit veritatem, vt tradit Bald. in §. j. si de inuestitu. inter domi. & vafal. lis oria. Porro cùm hæres de facto defuncti sacrosanctè deierat, sufficit, vt ita se credere iuret: vt scribit Bald. c. j. in not. feudor. Tertius autem potest cogi, vt quid credat, iuret: in his quæ ad ipsius artem pertinet. l. iij. §. quacunq; ff. de vent. inspici. Sed præterquam in iis quæ ad artem spectant, tertius si iuret, modò id tanquam testis non faciat, non potest litigantibus vel prodesse, vel obesse: etiam quantum ad semiplenam probationem, vt probat textus in

Hæres iusiurandum defuncto delatū an possit subire?

Tertij iusiurandum quando inter alios possit obesse.

l. Seia mancipia. ff. ad Veleia. quem ad hoc citat Paulus Castr. in l. j. §. si absens. ff. si ex noxali causa agatur.

et Tertij.

Instrumentum.

*Instrumentū
autenticū non
semper fiducia
riam præbet
possessionem.*

Instrumentum licet id momenti habeat, vt ipsius vi fiduciaria possessio (quam recedentiam dicimus) debeat adiudicari: ita quidem, vt antea id permittatur aduersario refellere, tamen si is aduersus quem profertur instrumentum, asseueret eum qui illo instrumento rem quampiam donauit, vel aliter transtulit, fuisse cum id gereret, mentis impotē, sustinetur fiduciariæ possessionis tantisper adiudicatio, dum aduersarius dementiam docuerit. Nam in dispositione legis quantumcunque generali intelligitur inesse disponentis habilitas: vt nisi idoneus & habilis ad disponendum fuerit, dispositio non consistat: vt tradit Barto. in l. habeat. C. de sacrosanc. eccle. quamuis alioqui, si quidquam contra instrumentum obiiciatur, vel falsi accusetur. interim debitum instrumento comprehensum præstita cautione eius reddendi (si ita suprema litis definitione statuatur) debeat exolui, vt trad. in l. satis apertè. C. de fals. & in c. suscitata. de in inte. rest. in antiq. Quod & nos in nostrarum institut. forens. lib. j. attigimus copiosius.

Ignorare.

*Ignorare quæ
litem secum*

Ignorare quis; eius cum quo contrahit, qualitatem non præsumitur, nec debet. l. qui cum

qui cum alio. ff. de regu. iur. Tamen quamuis *contrahentis an quis possit.*
 quis prohibeatur militi locare, & ignorans
 quasi pagano locauerit, exigere mercedem
 nihilominus potest: non enim contemnit
 disciplinam, qui militem ignorauit. l. si igno-
 rans. ff. locat. Tum æquius est ei, qui supinè
 conditionem eius cum quo contraxit, non
 inuestigauit, dari actionem, quàm vt alter,
 qui acrius doli suspitione vrgetur, ex aliena
 iactura locupletetur. Deinde iuris ignoran-
 tia: cum de damno fugiendo certatur, non
 obest. l. error. ff. de iur. & fact. igno.

Interdictus bonis.

Interdictus bonis à iudice nõ potest alie *Alienatio lite pendente super interdictione bonorũ facta an valeat?*
 nare. l. Iulianus. ff. de cur. furio. Quin alie-
 natio lite super interdictione pendente fa-
 cta, nullius est roboris. l. chirographis. §. j.
 ff. de administrat. tutor. quia res immobiles
 eius, qui postulatur interdici, efficiuntur li-
 tigiosæ. l. vlti. C. de litigi. Id autem est intel-
 ligendum, si postea in principis litis defini-
 tione vincatur, interdictione pulsatus. Et
 quamuis impedimentum superueniens ex
 iudicis sententia non retrahatur, nec ope-
 retur ex tunc, sed ex nunc vt trad. in l. furti.
 ff. de his qui not. infam. & Bartol. in l. j. ff. de
 regul. Cato. Id tamen indubiè locum non
 obtinet: vbi duplex est impedimentũ, nẽpe *Duplex aliena-*
 o 5 *mino*

*nationis impe
dimētum vbi
exiſtat.*

minoris ætatis, & prodigalitatis: vel ſi emptor, aliūſue qui acquirit, vel contrahit in ma-
niſeſtè prodigalitatis vſum contraxiſſet: vel
cum eo à quo ſciret ex continenti pecuniã
prodigendam, ſententiã interdictionis re-
tro vires porriget, vt alienatio lite penden-
te facta infirmetur, vt nota. in l. ſi quis cum
ſciret. ff. de vſucap. pro empto.

*Quando vni-
cum alienatio
nis impedimē
tum.*

S E D & ſi vnicum ſubſit impedimentũ,
vt puta litis ſuper interdictione pendentis:
ſatis eſt ad reuocandam lite ea pendente fa-
ctam alienationẽ, vt probat. ex his quæ trad.
in c. j. vt lite pendente. & per gloſſ. & Bart.
in l. chirographis. §. j. ſuprà cita. vbi geſta pẽ-
dente appellatione irrita fiunt, ſi facta fue-
rint per appellantem, & poſtea ipſe ſuccum-
bat, vel contra eum per eius aduerſarium,
vel iudicem, ſi ſententiã à qua fuit appellatũ,
infirmetur. Idem quoque Bart. ibidem aſſe-
rit in alienatione lite pendente facta. Cui
adſtipulatur Paul. Caſtren. in dicta l. furti. §.
j. vbi ait, Quod qui à ſupplicii capitalis con-
demnato emit, incautè emit: quoniam ſi ſen-
tentiã confirmetur, reuocatur alienatio.

*Quando ſen-
tentiã in præ-
iudicium ter-
tij retrotraha-
tur.*

Quod autem ſcribitur per Barto. & Paulum
Caſtr. in dicta l. furti. §. j. ſententiã in præ-
iudicium tertij non retrotrahi, ſi confirme-
tur, id exiſtimarem intelligendum: vbi ge-
ſtum poſt ſententiã ex neceſſitate actum
fuit

fuit, vt in exemplo, quod ibidem affert Bar. nempe in testimonio quod supplicii capitalis condemnatus pendente appellatione tulit. Illud enim testimonium propterea quòd ex necessitate latū est, non infirmatur, quāuis sententia confirmetur. Alioqui, si actus esset voluntarius, opinarer eum infirmari, & reuocari: si sententia confirmetur. Quæ propter cūm quidē super interdictione bonorum in ius vocatus fuisset: quòd prodigius manifestus diceretur: atque tergiuersandi causa forū declinasset, declinatoria præscriptione submotus appellauit, iudex sublata appellatione prolusorio iudicio (quod provisionale vocamus) eum summam bonis interdixit, à quo prouocauit. suprema curia quicquid ab inferiori iudice gestum erat, fecit irritum, litigantēsq; ad alium iudicem remisit. Litis autem eius persequutio intermissa est. Postea verò principis rescripto suscitata fuit. Porrò ea pendente reus quadam latifundia optima distraxit certo vili vtique pretio: cuius numeratam fuisse partē, in alterius autem partis solutionem datum fuisse argentum infectū venditionis instrumento adscriptum est. Eodē quoque die, & coram iisdem notariis reus ab ipso emptore emit domum in suburbiis Parisiorum sitam. Consanguinei autem & hæredes ipsius rei post mortem eius rescriptū à principe impetrant

Capitali supplicio damnatus pendente appellatione an possit vendere.

Insignis arresti thema.

petrant: quo huiusmodi latifundiorum venditio rescindatur, aut nulla pronuncietur, propterea quòd post eam venditionem sequuta fuerat aduersus reum interdictionis sententia, quam ex appellatione ipsius reicuria summa Paris. comprobauerat: emptoris verò hæredes postulant, vt interim pendente huiusce rescripti cognitione contractus venditionis impleatur cautione restituendi præstita: quòd eadem suprema curia statuit. Verùm eadē curia cùm rursus in primaria classe eadem controuersia fuisset disceptata in cuiusdā appellationis, quam interdicti hæredes à cautionis illius receptione interposuerant, lite inter easdem personas agitata, curia illa decreuit: vt venditoris ipsiusque interdicti hæredes fiduciaria rerū alienatarum possessione vterentur, quoad aliter statueretur, litigantesque super principali huiusce rescripti discussione ad aliū iudicem ablegauit: neque venditoris hæredes onere vlllo satisfactionis prægrauauit.

*Interdictus
bonis apud v-
nū tribunal.*

Interdictus porrò bonis apud quoddam tribunal, si interdictio ritè promulgata sit, & præconis voce nundinarum die & loco inclamata, non potest bona sua alibi sita alienare. l. relocatorum. §. interdicere. ff. de interd. & releg. & ita respondit Alex. Imol. in consil. lxxix. in tertio volumi. Interdictionis ve

nis verò sententia lata in prodigum absentē & ignorantem eum ligat: vt tradit Feli. in c. cæterum. nume. 24. de rescript. Sed id intellegendum, modò legitimo edictorum numero in ius vocatus fuerit contumax.

Interdicatio bonorum ex negligentia primato fieri non potest, vt probat text. in l. etiam. §. j. ff. solu. matr. Secus autem regibus & principibus, vt not. in c. grandi. de supplé. negli. præla. & Ioan. Fab. in §. furiosi. in tit. de cura. furio.

Interdictio quibus ex negligentia fieri possit.

Iudex.

Iudex nõ potest dirimere, an sua sit iurisdicatio, si inter se & alium hac de re agitur, vt tradit Paul. Castr. in l. ij. ff. de in ius vocã. Id tamen apud nos desitum est. Nam iudex qui prior occupauit litis cognitionem, statuit, competens sit, necne: præterquã si duo patroni seu rei feudariæ domini sint: qui ab vno, eodémque superiore feudario domino possident: & coram iudice iurisdictionis ad vnum pertinentis cœptũ sit iudicium: alter autem putans sua de re agi, à iudice communis patroni superioris edictum obtinet, quo iubet diem litigantibus coram se dici, vt litis apud inferiorem pendētis cognitionem ad se aduocari videant. Verùm cum non conueniunt ambo litigantes apud eundem iudicem,

Iudex an possit cognoscere suãne sit iurisdicatio necne.

Quãdo aduocetur lites ab inferiore ad superiorem iudicem.

cem, sed diuersos iudices fortiuntur, non caret dubitatione: vter debeat ea de re cognoscere. Et tum magis censerem: vt qui sua interesse hanc existimaret controuersiam, coram eo apud quem instituta est actio, iudicio adfit, & causæ merita depromat, vel expectet sententiam ab eo ferri iudice, à qua prouocet: vt pote, quia eius intersit, secundum l. à sententia. ff. de appellationib. Quamobrem ita occurret, ne apud inferiorem illum iudicem causa sua aliquid detrimenti capiat.

Impensæ in studium.

Impensæ factæ in studiū per vnum ex fratribus indiuisam hæreditatem possidentibus, an in ipsius fratris portionē imputentur.

Impensæ factæ in studiū per vnum ex fratribus indiuisam hæreditatem possidentibus, in diuisione hæreditatis ei moribus nostris, seu consuetudine vetusta non imputantur in ipsius fratris portionem. Secus autem iure communi, vt tradit Ioan. Fab. in §. item si inter. in situ. de obliga. ex quasi contract. Ambigerem hercle, an hodie id apud nos obseruaretur: cum mores seu consuetudines regionum Galliæ, quæ moribus reguntur, sint scripto redactæ ex principis constitutione: & vetitum sit alias citare consuetudines, quàm quæ singularum regionum propriis voluminibus sunt perscriptæ. Id verò quantum ego meminerim, non est alicuius nostratis ciuitatis moribus constitutum. Sed hoc

hòc iure cõmuni defendi posset, ex eo quod trad. Io. Fab. in l. vlt. C. de do. promis. Si frater (inquit) de bonis communibus sciente, & non cõtradiciente fratre filiam suam dotet, videtur donasse: argu. l. si seruus. ff. de dona. inter virum & vxo. Si enim ex tribus fratribus vnus vxorem haberet, & rem comunẽ vxori donasset ex tertia parte res vxoris nõ facta est ex duabus partibus reliquis: si id scissent fratres, aut postea quàm donata esset, ratum habuissent, nihil debet mulier red dere. At quæ pater pro filio studiorum causa expendit in rationem portionis eius non imputantur, l. quæ pater. ff. famil. erciscund. Et quamuis interpretes iuris ciuilibus plurimũ sint varii in hac quæstione, an libri quos pater emit pro filio, sint cõferendi. Alii enim aliter distinguunt, Ego tamen omisis distinctionum ambagibus censeo libros minimẽ cõferendos. Nam cum disertè d. l. quæ pater. dicat, quòd quæ pater filio emancipato studiorum causa peregrè agenti subministravit, non imputantur in portionem ad filium pertinentem: nec lex distinguat, vtrum in emptionem librorum, an in alimentorum, & perinde libri sunt literarum studiosis necessarij, ac victus ipse: consequitur ergo sumptũ in librorum emptionem factum, nullatenus conferri oportere: quamuis contrà sentiant Barto. in l. j. §. nec castrense. ff. de colla. bono. &

no. & Bald. in l. j. ff. solu. matrimo. & Paulus
Castren. in l. si donatione. C. de colla.

Impedimentum.

*Impedimentū
magistratus
an pariat ex-
ceptionem.*

Impedimentum magistratus factō contin-
gens reo exceptionem parit: aliter atque
si factō priuatæ personæ accadat. Nam si ma-
gistratus vocatum in ius retinuerit, ne ad iu-
diciū veniret, ei prodest exceptio: nisi hoc
affectauerit. Cæterarū verò qui retinuerint,
factum non ei conducit: sed actio aduersus
eo datur in id, quod eius interest. l. ij. §. vlt.
ff. si quis cautio. Proinde si magistratus in-
terdixerit debitori, ne debitū creditori sol-
uat: non potest creditor vi instrumenti su-
per debito confecti curare pignora debito-
ris capienda: nisi interdictio prius à magi-
stratu remissa sit. l. vlti. ff. de lege commissio.
Nam si nomine fisci empto fundi lege com-
missoria venditi testato cōuentus ne solue-
ret, distulit soluere ultra tempus constitutū:
in legem venditionis propterea non com-
misit. Atque in hanc sententiam eam l. citat
Guid. Pap. in decisio. Delph. quæstio. cccxl.
de qua re latiùs disseruimus lib. instit.

forensium primo. vbi de nomi-
ne in iudicati causam ca-
piendo, tracta-
uimus.

Legitim

Legitimatío.

Legitimatío, quæ à prin-
cipe nostro fit, hâc clau-
fulam solet complecti,
vt sic legitimatus ad suc-
cessionem parentum &
consanguineorum suo-
rum, & aliorum quorû-
libet ex testamento, &

*Legitimatío,
quas clausu-
las solet conti-
nere.*

ab intestato admitti possit, dūmodo de eo-
rum voluntate processerit, ac nisi alteri ius
fuerit quæsitum. Proinde agnati & cognati
debent huic legitimationi consentire: alio-
qui nō fieret illis ex ea vllum præiudicium:
præsertim cū omnium nostratium statuta
regionum pro suis, cognatos & agnatos ha-
beant, adeò, vt sicut suis, ita agnatis & cogna-
tis legitimam seruari ea velint statuta, neque
eam donatione minui permittant. Itaque
quemadmodum filiis naturalibus & legi-
timis extantibus absque eorum consensu
non possunt effici legitimi, vt tradit Bald. in
authent. præterea. C. de natu. liber. sic agna-
tis & cognatis refragantibus, imò etiam si
ipsi expressim non assentiantur, non exten-
dit legitimatío vires ad eorum successione
eo modo legitimatis deferendam. Cui acce-
dit tex. in l. ij. penul. & vlt. ff. de nata. restit.

*Agnati & co-
gnati an de-
beant legiti-
mationi con-
sentire.*

p

Nam

Nam cum patrono legitima in bonis liberti, qui liberis careat, debeatur, & si restituatur natalibus, tamen ut patronus eius legitimæ iacturam faciat, non potest non adhibito patroni cōsensu libertus natalibus restitui. Ea est asseueratio Bart. Chassa. in commentar. consuetud. Burgund. titul. *des successions des bastars.* §. v. in consil. n. xxv. Præterea hæc verba, dum modo, conditionem inducunt: ut probat text. in c. vlti. de transl. episcop. & in cap. ex tenore. de author. & usu pallii. Quare non obseruata hac conditione, legitimatio non potest agnatis & cognatis obesse. His assentitur Alexā. Imol. consil. cxciij. in ij. volu. Videtur tamen Boer. in decisio. supremæ curiæ Burdeg. quæstio. cxxij. asserere patrem posse absque ab intestato venientium consensu, iisque non citatis pro filio legitimationis rescriptum à principe impetratum, curare à iudice approbandum: quod quidem acciperem, quatenus ad patris successione[m] pertinet, non autem ad agnatorum hæreditatem sic legitimato transmittendam: quoniam agnatorum suffragio & voluntate non adhibita, id fieri non potest. Idem quoque à suprema Paris. curia iudicatum fuit, quod ad patris successione[m] attinet: ut filia naturalis rescripto principis à patre impetrato legitima facta, etiam absque legitimæ & naturalis alterius filiæ consensu, possit

part

An pater possit legitimæ zionis rescriptum à Principe collatum, non vocatis agnatis & cognatis iudicialiter approbandum curare.

partem virilem obtinere in iis, de quibus par-
ter liberè potest statuerè: veluti de rebus ac-
quisitiis, vt testatur Pet Rat in commenta.
consuetud. Picto. titu. *des bastars*. §. j. in glo.
j. Verùm hunc ea legitimatio consequetur
effectum: vt Princeps ad quem illegitimorũ
bona ab intestato morientium pertinent, ab
his sit exclusus: vt asserit Chassa. in eodem
§. v. versicu. in aliis verò. Atque id tamen du-
bitanter enunciat in §. iij. in fine. in eodem
titul. Sed quod istic affirmat, vsus apud nos
obtinuit.

*Legitimatío
Principis eum
à legitimati
fortunis, bonis
nisque exclu-
dit.*

Legitimus.

Legitimus autem moribus nostris res
clientelarias, seu feudarias successione
potest capere: quoniã iisdem moribus feuda
instar patrimoniorum sunt redacta: vt tradit
Alberic. in l. vlti. col. v. C. de iurisdic. omn.
iudic. Guid. pap. quæst. lix. in decisio. Grat.
& Boer. in decisio. curiæ supremae Burdegal.
quæstio. cxxij.

*Legitimus
res feudarias
potest posside-
re.*

Locatio.

Locationi per authorem factæ non tene-
tur stare emptor: nisi ius in re habuerit
conductor, vt pote quia speciali hypothecæ
supposita fuerit res locata ad implendam lo-
cationis legem, nec sanè sufficeret generalis

*Locationi au-
thoris an suc-
cessor stare te-
neatur?*

bonorum hypotheca : quæ in contractuum instrumentis ferè solet adiici. Nam vetus acrisq; doctorum nostrorum ea de re contentio ita pacata est plerisque supremæ Parisiens. cur. placitis : quorum duntaxat vnum commemorandum duxi, Cùm enim quis villam locauisset in annos certos pecunia sibi complurium annorum mercedis nomine repræsentata inter locationem ineundam, generalitèrque ad obseruandam locationis fidem bona omnia obligasset, idem ipse cõtemerata fide villam locatam alteri vendidit, nulla locationis facta mentione: emptor verò conductorem interpellat, vt ipsum liberè vti, fruìque villa empta sinat: & quia renuit, aduersus conductorem retinendæ interdicto possessionis experitur. Reus autè se nec possessionis, nec domini ius in illa villa obtendere causatur, sed solam illius cõductionis causam, atque ex eo iure villam tenere, nec citra iniuriã de ea exturbari posse contendit, propter generalem bonorum hypothecam pro implenda locatione interpositam: iudex rem intimo consilio agendam censet. Itaque prolato vtrinq; causæ instrumento secundum reum iudicat: à quo prouocat actor & supremo curiæ iudicio à reo tandem victoriam eripit. Illa autem, quæ pro generali bonorum hypotheca stat sententia, fulcitur autoritate Bartol. & Io. n. Fab. in

*Hypotheca
speciali rei
cõductæ opus
esse vt succes-
sor singularis
stare cogatur
locationi.*

Fab. in l. emptorem. C. de loca. & Paul. Cast. in l. vlti. C. de rebus alien. non alienand. vbi tradit pactum de non alienando sub generali bonorum hypotheca, domini translationem impedire, & præterea aliorum, qui idem asserunt in l. ea lege. C. de condict. ob causam. in l. si ita quis. §. ea lege. ff. de verbo. obligatio. & in l. filiusfa. §. diui. ff. de legat. j. Posterior verò & potior opinio nititur l. si creditor. §. vlti. ff. de distract. pigno. Si enim conuenerit, vt debitori non liceat hypothecam vendere, isque distraxerit, nulla venditio est, vt pactioni stetur. Deinde suffragatur l. j. C. de necessa. hæredib. instit. Nam seruus generaliter obligatus nõ prohibetur manumitti, vel hæres institui, Secus autem, si speciali hypothecæ sit subditus. Insuper non caret hæc opinio applausu Ias. in l. si ita quis. §. ea lege. suprâ cita. qui multa in vtramq; adducit sententiam. Porro si quis villam locauerit, deinde locator arbores quasdã, quæ ad illam villam pertineant, vendat, excepto quidem solo: emptor ille locationi stare tenetur, nec potest ante locationem finitã arbores illas excidere: quoniam plenum in proprietate ius non habet. Ita respondit Alexand. Imol. consil. cxviij.

Locatio si nihil de pretio actũ sit, eo pretio censetur esse facta, quo ferè ea res locari

Locatio pretio in regione

consuetudo facta = cari cōsuevit pro regionis more. Non enim
Etā censetur. æquum esset, vt quis fructus rei perciperet
 alienæ, & mercedem non dependeret: vt no-
 tat Paul. Castr. in l. emptorem. §. qui autem.
 ff. de act. empti. Idque ex eo tex. in sine col-
 ligit: & affert gloss. in l. domini prædiorum.
 C. de agricol. & censit. Cui concinit text. in
 l. circa. C. de loca. & in l. semper in stipulati.
 ff. de regulis iuris.

Licitator.

*Novissimus li-
 citator an si
 uti frui prohi-
 beatur, possit
 à publicè pos-
 sidentibus ad-
 dictionis sum-
 ptum à se solu-
 tum repetere.*

Licitator nouissimus, si hac lege à publicè
 possidentibus (quos commissarios vo-
 cant) prædiorum fructus cōduxit, vt illi nul-
 lo euictionis periculo teneantur, atque con-
 festim post additionē seu adiudicationem
 licitator eis pecuniam, qua sumptus illius au-
 ctionis causa ab illis facti taxabuntur, nume-
 rare cogatur. postea verò iste licitator ab
 alio uti & frui prædiis conductis prohibea-
 tur: sententiis non mediocrium caudicor-
 rum est variatum, an hic licitator eam sum-
 ptuum pecuniam publicè possidentibus so-
 lutam possit repetere conditione indebi-
 ti, vel sine causa. Alii quidem posse aiebant.
 Cùm enim conductor uti frui ab alio prohi-
 betur, etiam absque locatoris culpa, fit tamē
 ei mercedis remissio. l. si fundus. & l. si quis
 domū. ff. loca. Tum autem & si emptor hoc
 pacto

pacto, vt eiuictioni non fit astrictus, rem distraxerit, eiuicta tamen re pretium compellitur restituere. l. emptorem. §. vlt. ff. de actio. emp. vt & nos supra latius exposuimus. Alii verò negabant vllam repetendæ huius pecuniæ facultatem concedi: accersébantq; pro se diuersam esse inter emptorem & istos rationem. Emptio enim spontanea est, hi auté necessitate officii cogente fecerunt. Proinde ipsis fraudi suum munus esse non debet. l. aduersus. §. vlti. ff. de inoffic. testa. Deinde cum par vtriusque est conditio, possessori magis fauetur, vulgata iuris regula: Cum par delictum. Denique id vehementer vrget l. repetitio. ff. de condict. indebi. Repetitio siquidè nulla est ab eo, qui suū recepit: tametsi ab alio, quàm à vero debitore solutum est. At hic nouissimus licitator tum cum soluit, verus debitor fuit. Ergo, si contigit eum postea prohiberi, ne fructus colligeret, non potest quod legitimè ab initio factum fuit, eo euentu retractari: præsertim quia se legi huic licitator vltro obligasset, vt præsentis pecunia eos sumptus dissolueret, eiuictionisq; onere aduersarios liberasset. Atque hæc sententia mihi potior semper visa est.

Laudimia.

Laudimia, id est ea pecuniæ quãtitas, quæ Laudimia an debeantur ex penditur patrono in cuius clientela præ-
dium

*venditione
sub constituti
possessorij le-
ge facta, ab-
que traditio-
ne vera.*

dium venditum situm est, totiens quotiens
veditur, ea enim est alicubi sexta pretii pars,
alicubi duodecima. Secundum autē ius scri-
ptum pretii quinquagesima, aut iure præla-
tionis vti potest patronus, id est, eodem pre-
tio sumptūque venditionis gratia facto red-
dito venditum fundum redimere, prout no.
in l. vlti. C. de iure emphit. Hæc inquam lau-
dimia non deberi ex contractu venditionis,
vbi simplicis constituti clausula solum appo-
sita est: id est, venditor se emptoris nomine
iām ex venditionis tempore rem venditam
constituit possidere, nisi realis traditio in-
teruenerit, plerique affirmant. In quibus sunt
Ioan. Fab. in §. j. institu. de empt. & vend. &
Guid. Pap. in decisio. Gratia. quæstio. cj. vbi
& in curia Delphi. seruari & iuri communi
consentaneum trad. proterea quòd hæc lau-
dimia ob laborem, quem dominus in inue-
stiendo nouo emphiteuta suscipit: citatque
l. vlti. suprà allegatam. Verùm Do. And. Ti-
raquell. in tractatu huiusmodi constituti in
xxvij. limitatione posteaquam supradieta cō-
memorauit, subiungit se scire hac in nostra
Gallia contrarium obseruari. Nempe vt cō-
festim atque contractus venditionis
initus est, etiam sine constituto
vel precario, sit ius laudi-
miorum domino
quæsitum.

Monac

Monachus professus.

Monasticam religionem professi à successione excluduntur, atque succedendi iure: eorumque boniis deferuntur, qui ab intestato aliàs ipsis essent successuri, ut totius ferè Galliae moribus introductum est, & testatur Masuer. titu. de successione. versi. item per consuetu. & Chassa. in commen. consuetud. Burgund. titu. *des success.* §. xiiij. Nec verò summus pontifex his moribus diplomate suo quavis amplissimo derogare potest, seu dispensare: cū super rebus prophanis & laicis in Gallia nostratis ditione nullam sibi vendicet potestatem. ut probatur ex nota. in c. per venerabilem. qui fil. sunt legit. in antiq. Sicut Masue. & Chassa. istic etiam meminerunt. Id autem aduersatur text. in authen. ingressi. C. de sacrosanct. eccles. Verùm libertati ecclesiasticæ (ut & Chassa. ibi refert) nihil detrahatur: quoniam ab ecclesia quicquam non auferatur, sed prohibetur solūmodo acquiri. Hos ita mores tuetur Barto. in consi. xxxv. incip. Quædam cola Pauli. Quin & si pontificiam, episcopalēque dignitatem sit adeptus monachus

Monachus religionem professus iuris succedendi incapax est, eiusque monasterium.

Summus pontifex aduersus hanc consuetudinem derogare, seu dispensare non potest.

Pontificalis dignitas monachus

*nachum ad
succedendum
habilem non
reddit.*

nachus : hoc tamen iure censetur, veluti in prædictis locis illi affirmant. Professus autem quis institutum monasticum intelligitur, si difertè & coram Abbate, aliòue mandatam eius vicem gerente id effecerit, vel monastica indumenta religionem professis conuenientia triduum gestauerit intra monasterii septa, vt no. in c. constitutionem. de regul. in vj. & per Ioan. Fab. in authentic. ingressi. suprà alleg. At qui diui Ioannis Hierosolimyitani instituto se adixerunt, succedunt quidem parentibus agnatis & cognatis: sed ita, vt quod ipsis obtigit, id velut usufructuarii possideant, eorumque morte id ad agnatos & cognatos ipsorum transmittatur, vt sæpe à suprema Paris. cur. iudicatum, constitutumque est. Præterea virgines & mulieres, quæ eam religionem sunt ingressæ, quæ tertium diui Francisci ordinem vocât, neq; à coniugio, neque ab hæreditatibus arcetur, vel remouentur: sed vtriusque iuris participes eas esse censuit etiam supremus ille Senatus, & probat gloss. in c. cum ex eo. de senten. excommu. in clement. & in clement. j. de relig. domi. Feder. Senens. consi. cxlv. & Ludo. Roma. consi. ccclxviii.

*Militâtes re-
ligiosi D. Io-
annis Hieroso-
lymitani an
ad succedendū
idonei.*

*Quid de mu-
lieribus tertiū
diui Francisci
ordinē ingre-
ssis.*

Minor, et maior.

*Maior & mi-
nor si simul v̄*

MInor & maior, si simul rem minoris v̄ dant pro minoris negotio, aut si pecunia

cunia in rem minoris vertatur: quãuis ambo euictionem repromiserint: eoque nomine infolidum se obligauerint: maior ex eo contractu nõ potest conueniri, si minor in integrum restitutionem aduersus contractum illum postulauerit. Nam color quæsitus videtur, vt legi minoris immobilia sine decreto alienari prohibenti fraus interposita maioris persona fieret. Sicuti cum filiusfamil. & alius pecuniam mutuam accipiunt: ac pro ea restituenda infolidum cauent, renunciantes beneficio diuisionis & discussionis, quod fideiussoribus competit, non solum filiofa. subuenitur, sed alii, vt pote qui tanquam fideiussor censetur adhibitus, vt nota. in l. sed si paterfa. §. non solum. ff. ad Senatusconsult. Macedo. & ibi Pau. Castren. Quin & mulieri aduersus Senatusconsultum Velleian. pro alio intercedenti, eiusque fideiussori subuenitur. l. si mulier. §. vlti. ff. ad Senatusconsult. Velleian. nisi fideiussor animo donandi intercedat, vt not. in dicto §. non solum. Nam fideiussor statim posset ab altero mandati actione exigere, quod ipse præstitisset, ita legis mens circũueniretur. Atque sic respon. Alexand. Imol. in consil. lxij. in quarto volum. & pluries suprema Paris. curia iudicauit. Diluit autem istic Alexan. contrarium argumentum, quod sumi posse videbatur ex l. & si is, C. de præd. & ali. reb. min. Nam & ea lege fan

*minoris immo-
bilem, absque
decreto, ven-
dant ob mino-
ris negotium,
& restitua-
tur minor: an
maior euictio-
nis nomine re-
ctè cõuenia-
tur?*

ge fancitum est, vt licet venditio prædii ad minorem pertinentis à curatore facta sit nullius momenti: potest tamẽ curator hypoteca ria actione cõueniri, si res suas ob euictionis periculum obligauit. Sed discriminis rationem affert Alexand. quòd in lege venditio contra legem facta non fuerat. In specie verò ipsi proposita venditio à minore gesta erat aduersus statutum ciuitatis. Tamen in hac differentia causa non satis acquiescerẽ: quoniam in l. & si is. venditio aduersus legẽ & Senatusconf. facta est, quod res immobili- les minoris absque decreto prohibet alienari, sicuti venditio super qua rẽspondit Alex. aduersus statutum ciuitatis facta. Verùm alia mihi potior videtur ratio discriminis. Siquidem in l. & si is. curator solus vendiderat. Itaque & si proprias res ob euictionẽ pignori subiecisset, nõ poterat à minore propterea aliquid consequi. Proinde, cùm minori nullum damnum ex ea venditione oriatur, nihil prohibet à curatore potuisse res proprias obligari. At in speciebus supra relatis, nempe vbi vir maior, & vxor minor rẽ vxoris minoris simul vendunt: fraudem & damnum patitur mulier, si restitutio ipsius non sit viro communis: quia dimidia pars damni quod sufferret maritus, vxori ob societate à statuto inter illos introductam continget. Aequè in specie tractata ab Alexand. minor
etiam

etiam maiori, qui secum vēdiderat, tenebatur: propterea quòd pecunia ex venditione redacta, in rem minoris versa fuerat.

Matrimonij controuersia.

Matrimonii quæstio & controuersia, licet quantum ad eos inter quos tractum asseueratur matrimonium, sit coram pontificio iudice tractanda: tamen si pater aut mater simul cum filia apud pontificium forum conueniantur: vt quam de futuro matrimonio emiserint promissionem, impleant: poterunt illius fori iurisdictionem declinare: vel etiã ab ipsius citationis decreto, tanquam ab abusu, prouocare ad supremum Parisien. Senat. quod discrepare ab eo videtur, quod scribitur in l. nulli. & in l. quotiens. C. de iudic. Nam vbi principale tractatur, & eius accessiones ibi sunt disceptandæ: neq; debet causæ cōtinentia diuidi: vt plures sententiæ de vna eadēque re non ferantur. Sed id receptum fuisse arbitror: quia hodie speciali quodam huius regni iure laici à iurisdictione pontificia ita sunt emancipati, vt non nisi in casibus specialiter permisis possint ad eam deuocari; quemadmodum iure pontificio clerici à iurisdictione laica sunt distracti, vt in eam cōsentire etiã nequeant: sicut notatur in c. si diligenti. de foro comp.

Matrimonij controuersia pōtificij est fori inter eos, qui sponsalia contraxerint, non autem inter alias personas, quæ de futuro inter alias quidpiam pactæ sunt.

Atque

Atque Id (quod modo diximus) supremæ Paris. cur. iudicio comprobatum accepimus.

Quando minor aduersus venditionem rei suæ immobilis cum decreto, auctio-
ne quoque præmissa à tutore factam possit restitui.

MInor, si dolus creditoris, tutoris, vel curatoris interuenerit, restitui potest aduersus rei suæ immobilis venditionem sub hasta legitimis diebus auctio-
nũ factã. l. & si præses. C. de præd. & ali. reb. mino. Veluti si accõmodata debitoris simulati persona auctio-
nibus res minoris immobiles cõnuen-
te curatore fuerint distractæ. Atque ita à Pi-
cto. Præfecto iudicatum, & à suprema Paris.
cur. comprobatum fuisse refert Petr. Rat in
commenta. consuet. Picto. titul. *des criees*. in
gloss. *de telle ualeur*. Idem quoque, ubi dolus
nullus adhibitus fuerit, affirmat Dom. Boer.
in decis. Burdegal. quæstio. cxlj. Imò etiam
post arrestum, quod interuenerit super huius
modi auctio-
nibus: dummodo arresti execu-
tio non fuerit perfecta: videlicet si nouissi-
mus licitator nondum fuerit in prædiorum
adiudicatorum possessionem missus. Atque
ita arresto supremæ Burdeg. cur. refert pro-
nunciatum. De iis autem nonnulla scripsi-
mus in nostris forensib. institu. lib. j. c. lvij.
circa finem.

Minor an aduersus per-
mutationis cõ-
tractum de re

MInor, si immobilia sine iudicis decre-
to alienauerit, nullius momenti alie-
natio est: nec de pretii exiguitate disceptan-
dum est,

dum est, quouis titulo ea alienauerit, siue *immobili gestum absque decreto possit restitui.* transactionis, siue permutationis, siue refutationis, seu renunciationis. l. non tantum. l. si quidem. l. ad resoluendam. C. de præd. & ali. reb. mino. licet Barto. in l. magis puto. §. penulti. ff. de reb. eor. qui sub tut. vel cur. sunt. sequutus Iacob. Butrigar. dissideat, quod ad permutationis contractum spectat: dum tamen læsio nõ immodica accesserit. Sed Bar. opinionem hac in re vsus forensis auersatur. Sanè & si discrepare inter se leges videantur: an minor vbi alienatio defectu solemnitatis peccat, teneatur pretium restituere. Nam lex prædiorum. C. de præd. & ali. reb. mino. negat, nisi in rem minoris versum probet aduersarius. At lex quod si minor. §. restitutio. ff. de minorib. contrà ait in venditionis contractu: nisi tunc dederit emptor minori, cum eum perditurum non ignoraret. Nos autem sententia vtimur posteriore, si modo minor adultus sit, & duodevigiñti annos saltem natus: nempe vt pretium minor teneatur reddere.

Minor restitutus contracto rescisso, an pretium teneatur reddere?

Monetæ vsus.

MONETA, cuius vsus à principe constitutus est, solui debet: sed tamen promodo & æstimatione illius monetæ, quæ vigeat & vsitata erat contractus tẽpore, vt probat text. & ibi Imol. & Panor. in c. olim. de censib.

Monetæ vsus, & æstimatione cuius temporis inspiciantur.

censib. & not. gloss. in l. eleganter. §. qui re-
 probos. ff. de pigno. actio. Guid. Pap. quæst.
 ccccxcij. Et quamuis Ioan. Fab. in authent.
 hoc nisi. C. de solu. scribat quòd curia Fran-
 ciæ consuevit statuere, & tenere: quòd quã-
 do à principe moneta debilitatur, recipitur
 pro forti: sed quando fortificatur, habet re-
 spectum ad tempus contractus. Tamen vsus
 sic exoleuit: & priorem opinionem plurimis
 supremæ Paris. curiæ arestis scimus appro-
 batam: adeò vt cum redditus annuus fuisset
 pecunia comparatus, iam ex illo, quo viginti
 & septem solidis turonensibus aureus sola-
 ris valeret, debitórque ad eum redditum re-
 dimendum admitti postularet oblata sorte,
 & pensionum decursarum reliquiis, in vigin-
 ti septem solidis pro singulis aureis: credi-
 tor autè obsisteret, quòd aureis emptus fuisset
 redditus: itaque aliud pro alio inuito cre-
 ditore solui non posse. In moneta verò mate-
 riæ qualitatem, & pretium expendi solere:
 & tū bonitatis extrinsecæ, quæ in pretio cõ-
 sistit, tū bonitatis intrinsecæ, in qua materia
 inspicitur, rationem haberi oportere, vt no.
 in l. cum quid. ff. si cert. peta. Porrò cum lis
 ea apud supremum Paris. tribunal penderet,
 eadem curia re ad eos qui monetæ præfecti
 sunt Parisiis (quos monetarum generales vo-
 cant) relata tandem sanxit: vt fors & pensio-
 num reliquiæ aureis eius tempestatis, qua
 res iud

res indicata fuit, restituerentur, licet singuli aurei quadraginta solidis turonensibus valerent. Nam hi monetæ præfecti renunciarunt, atque asseruerunt, viginti & septem solidos illius temporis quo redditus ille annuus venditus erat, tanti pendere, quanti recentioris temporis quadraginta solidi. Hac autem de re latius differit Pet. Rat in comment. consuet. Picto. c. cclxxvij. Sed hodie constitut. regiis super nûmorum erasorum receptione specieatim cautum est: vt si quid cuiquam debeatur, is teneatur nummos erasos pro eius pecuniæ modo, qui iisdem constitutionibus definitus est, recipere. Sed tamen existimarem, vbi ex contractu mutui quis solutos aureos deberet, non liberari nûmos pro definita pecuniæ æstimatione offerendo: quia hîc non tantùm bonitas extrinseca, sed etiam intrinseca attendi debet. l. cùm quid. ff. si certum petat. Idem quoque iudicarem in redemptione, & retractu rei immobilis: qui vel pacto contrahensium, vel statuti beneficio fieret: si pecunia, vt species fuit contractu designata venditionis, vt puta centum aurei coronati. Alioqui censerem cogendû creditorem, vt solutionem eorum nûmorû secundum æstimationem principis constitutione taxatam acciperet.

Minor non restituitur ob exceptionem declinatoriam, vel dilatoriam omiffam: *Minor ob exceptionem declinatoriam,*
 q quippe

*vel dilatoriã
omissum, an
restituatur.*

quippe ob exiguam læsionem indulgeri nõ
debet restitutio. l. scio. ff. de in integr. restit.
& tradit Feli. in c. fraternitatis. in iij. col. in
fi. de testib. in antiq. citatque præterea in
hanc sententiam l. fideiussor. §. quædam. ff.
manda. quæ nihil ad rem facit. Quin & ipse
in fi. d. e. hoc subdit esse intelligendum, vbi
dilatoria exceptio ei competit ob aduersarii
odium: veluti excommunicationis exceptio,
vel si ea exceptio non magni sit commodi,
vel litis principalis merita non respiciat, vel
non sit necessaria: idque in arbitrio iudican-
tis versari, vtrũ minor restituendus sit, necne.
Sed cum minor absque curatoris authorita-
te in ius vocatus fuisset ad tribunal iudicis
regii super retinendæ possessionis interdi-
cto, declinavit eius forum: & litem ad iudicẽ
eius loci, in cuius territorio & feudo res cõ-
trouersa sita erat, postulauit remitti. Actor
autem restitit, quod reus in territorio iudi-
cis illius regii moraretur: proinde nullam
ei iniuriam fieri: quia coram sui iudice do-
micii conueniretur. Nam sicut in actione
in rem electio est actoris: vtrum coram iudi-
ce domicilii, an corã iudice eius loci, in quo
res sita est, reum conueniat: ita iuris tantun-
dem in hoc interdico esse obseruandum:
quod licet vi ipsa personale sit, tamen in rẽ
scriptum sit, & magis rei, quàm personæ in-
tuitu detur. E diuerso alter ait, quamuis in
perso

personã sit, ac in rem scriptum: tamen textũ esse apertissimum in l. vnica. C. vbi de possessio. agi oport. quo de possessione eo loci iubetur agi, in quo res est posita. Cũ autem sit collocata in territorio alterius iudicis regii: quã eius, in cuius territorio degit reus, consequens est, vt si ad inferiorem alterius territorii iudicem lis non debeat ablegari, propterea quòd ex priuilegio huius interdicti cognitio ad regios iudices spectet: tamen ad iudicem regium præfidatus, in quo res est sita, debeat lis transferri. At iudex apud quem lis agebatur, illius remissionem negauit: à quo prouocauit minor. Et quamuis absque curatoris authoritate hanc liticulam peregisset: coactus est tamen, secundum prudentissimorum responsa causidicorum, apud supremam curiam Parisiorum sententiã acquiescere: atque expensis multatus est appellationis temerariã. Nam cùm de exceptione tantũ declinatoria disceptaretur: non necessariam existimarunt in ea disceptatione curatoris authoritatẽ. Tum quòd minor in momentaneo possessionis iudicio sine curatore potest stare, vt probat textus in l. vlti. C. qui legit. perso. in iud. stand. hab. Licet autem glos. id censeat procedere cùm minor cõuenitur, non cùm alterum super possessione pulsat, quin & hoc casu authoritatem curatoris nõ adhibendam. Attamen

in curiis nostratis Franciæ, quæ moribus regitur, an id admitteretur, hæsito: quoniam apud nos pluris æstimatur possessio, quàm secundum ius scriptum. Conceditur enim appellatio ab adiudicatione plenissimæ possessionis, nec ea submota appellatione executioni mandatur. Iure autem scripto recipiebatur à sententia in possessorio iudicio lata appellationem. l. vnica. C. si de momen. possess. sue. appel. Imò tanti facimus possessionem, vt maior pars forensium controuersiarum sint possessionis vel retinendæ, vel redintegrandæ iudicia. Proinde magis arbitrari propter minimum damnum, quod ex declinationis exceptione poterat minori contingere, non desideratam fuisse in ea curatoris auctoritatem. Eodem quoque pertinet, quod cum minor sententiam vnà cum expensarum condensatione aduersus reum obtinisset, nec eius generis esset sententia, vt executioni, submota appellatione, posset mitti, quamuis ab ea prouocasset: tamen apparitor qui eam denunciauerat, reum in ius vocauit: vt taxationi earum expensarum interesset, atque is ad fuit, petiitque ab instantia propter iam interpositam appellationem dimitti & expensas temerariæ citationis: atque secundum reum iudicatum fuit: à quo minor prouocauit, causamque grauaminis hanc solum causabatur: quod absque curatoris postulatione

latione executor diem illum dixerat reo super expensarum taxatione: atque curatoris authoritas in ea liticula non interuenerat, licet in primordiali interuenisset: actorque idcirco certior esset curatoris illi dati. Proinde eum curatorem ad eam liticulam fuisse accercendum. Aduersarius autem afferebat, quod cum ab eo in ius vocatus esset, ad eas taxandas impensas absque curatoris authoritate, eum iam annis xxv. maiorem factum credidisse: deinde quod ea liticula exigui esset momenti. Itaque ex consilio non incelebrium apud summam illam curiam aduocatorum rei iudicatæ paruit appellans.

M Inor ad diuisionem rerum immobiliū prouocare non potest, sed solummodo prouocari, vt probat text. in l. penulti. C. de præd. & ali. reb. mino. adeò, vt tametsi non fuerit læsus in diuisione, si tamen ad eam prouocarit, restitui debet: etiam si super ea præsentibus cōsanguineis & amicis transegerit, non interueniente curatoris authoritate, & iudicis decreto. atque ita suprema Paris. curia, diē vj. August. 1543. fanciuit.

Mulier quando Vell. iuuatur.

M Vlier etiam moribus nostris iuuari potest Senatuscōsulti Velleiani exceptio-
 q 3 ne: si

ne: si pro marito, vel alio se obligari passa sit: atque etiam ea post sententiam vti potest, vt probatur in l. tametsi. ff. ad Macedo. & Bald. in authent. si qua mulier. C. ad Velleia. quia directò sententiam non impugnat: vt not. in l. Nefennius. ff. de re iudic. Tamè rescripto Principis opus est, quo aduersus eam obligationem restituatur, imperatúrque iudici: vt eã obligatione liberet. Sed cùm mulier quædam bona sua ex huiusmodi obligationis instrumento, sententiáq; inde consequuta capi in iudicati causam consensisset, impetrauit eius generis rescriptum: verùm ab eo depulsa fuit iudicio supremæ Paris. curiæ, die xxiiij. Nouembr. 1543. Nam cùm bona sua capi consenserit, visa est, veluti iterum pro marito intercedere: at mulier aduersus secundam intercessionem hoc beneficio nõ iuuatur. l. si mulier. C. ad Velleia. Sed & Do. Rebuff. in commentariis regiarum constitutionum priore tomo, charta clxx. scribit mulierem, quæ pro filio suo soluere promiserat, & si rescripto regio fuisset nixa, quo eã Senatusconsulti Velleiani ope declarari tutam mandabatur: tamen illam publicè apud creditorem pecuniam debitam præstita cautione obsignare à suprema Paris. curia cõdemnatam fuisse die xxvj. Nouéb. 1545. Idq; comprobatur: quia in rem suam fideiusisset. itaque huius Senatusconsulti auxilio non adiuuari.

l. aliq

l. aliquando. ff. ad Velleian. Verùm directò his refragatur tex. in l. iij. C. ad Velleia. Vbi si pro filio mulier intercedat, Velleiani exceptione tueri se potest. Quare cùm ex cõmentariis cuiusdam viri perquàm docti hoc arestum cum aliis quibusdam insignis notæ excerpissem, dubitaueram hîc arestum hoc attexere. Coniiciebam enim aliquid deesse: quod causam huic aresto dedisset: nempe, quòd mater & filius in eadem domo cõmorari, aut in communionem bonorum agere ex instrumenti obligatorii inspectione forsã constitisset. Nam Velleiano Senatusconsulto mulieri succursum fuit, etiam cùm pro marito carceribus liberando se obligasset: atque ita suprema Paris. curia censuit die 21. Martii. 1528.

Manus iniectio.

MANUS iniectio non potest fieri in feudâ, quæ ab eo mouentur, qui se in fidẽ superioris patroni nõ contulit, sed in ea tantum, quæ ille cunctator possidet, vt est statutu. Picto. c. cij. traditum & à suprema Parisien. curia iudicatum die 15. Decembris 1543. in controuersia ab vrbe Aurelianensi ad summam curiam deuoluta. Fallit tamen in duobus casibus eodem statuto proditis.

Manus iniectio non potest in ea feuda: quæ ab eo mouentur: qui patrono fidem offerre cunctatur.

Mulier à viro diuertere potest.

*Mulier qui-
tus ex causis
à viro potest
diuertere.*

Mulier quædam nobilis posteaquam vir eius apud curiam summâ Paris. sententiæ, à qua ipse prouocauerat, acquieuisset, postulauit secundum libellum antea curiæ illi oblatum: vt maritus cogeretur sinere eam vti suis facultatibus, & prædiis: & ei, quæ in contractu matrimonii in casum eius dissolutionis pacta erant, tradere, propterea quòd in communibus eorum laribus pellicem & focariam ob oculos vxoris ipsius & liberorum communium à multis annis fouisset, & impulsu pellicis plerosque corporis cruciatus vir ipsi vxori inflixisset: ob easque causas, & ne sibi toxicum à pellice clam ministraretur, nūquam se ad viri consortium redituram detestata est: atque vt de iis fidem ex tempore faceret, regio aduocato Do. A. Marillac elogium de eorum criminum indiis, curiæ mandato confectum, tradiderat, vnà cum donationis instrumento, quo concubinæ prædia ducentorum Francicorum annui redditus perpetuò in delibata pudicitia præmiū maritus donauerat. Maritus autē quasdam excusationis causas ad inficiationē huius delicti adiunxit, & petiit, vt ea in domum illius remigraret: ac quæ iure maritali impendere tenebatur, se libenter exhibiturum sponndit. At regius aduocatus A. Marillac

*spenes
faly
h.e.*

rillac in causam cum vxore (recitatis iis omnibus, quæ elogium & instrumentum donationis complectebantur) descendit: atque etiam poposcit, vt eum virum in vincula co-
iiciendum Curia iuberet. Itaque Curia cen-
suit, vt maritus vxorem omnibus bonis ad eã
pertinentibus liberè vtì, fruìque permitte-
ret, detracto omni hypothecarũ (quibus ea
supposuisset) onere: nec tamen pactis dota-
libus comprehensã traderet: atque vt iudi-
cato pareret, eum multa mille Francicorum
partim fisco, partim mulieri eroganda cogi
posse decreuit: & vt seipsum apud eandem
Curiam intra certum tempus sisteret, regii
procuratoris petitioni respõsurus: Alioqui
prehendi, & in carcerem conici posse: ac si
prehendi non possit, ~~trino~~ nundino incla-
matum iri, & si in contumacia persisteret, il-
lum deportandum, & bona eius publicanda,
& interim annotanda, & publicè possiden-
da. Vxorem verò apud probatæ cuiusdã ma-
trifamiliãs domum interea Lutetiã mansu-
ram, & posteaquã ad patriam rediisset, eam
in matrifamiliãs cuiusdam tum ætate pro-
uectioris, tum moribus commẽdata ædibus
demoraturam. Hæc autẽ concinunt his quæ
not. in l. Caio. ff. de ali. & ciba. lega. vbi Bart.
ait, quòd si vir legauerit alimẽta vxori, quã-
diu vixerit in domo ipsius defuncti, & vnã
cum eius hæredibus: si salua honestate in illa

*Maritus
priuari potest
fructibus re-
rum parapher-
nalianum vxor-
is, qui ex sta-
tuto ei compe-
tunt.*

*Mulier que à
viro diuertit,
apud hone-
stam matro-
nam commo-
rari iubetur.*

domo morari non possit: vt pote quia sint ibidem iuuenes, qui scortentur, vel luxurientur: debent ei præberi procul ab eâ domo alimenta. Propius verò accedunt iis, quæ scribunt. in c. literas. vbi Panor. de restitut. spolia. Vxor enim non est marito restituenta, si tutè non potest cum eò morari, absque ipsius periculo: hæcque iusta causa est illius à viro separandæ, & matrimonii etiam (quantum ad tōrum pertinet) dissoluendî.

Minoris mobilia.

Minoris mobilia an requiri debeant, prius quàm ad im-mobilia veniantur.

MINORIS mobilia requirenda sunt, antequàm eius immobilia in causam iudicati capi possint: nec sufficit tutorem appari-tori, qui solutionem imperauit, renunciaſſe nulla mobilia ad minorem pertinere: quâuis post constitutiones regias anno 1539. æditas, quibus antiqua perquirendorum mobilia solènia sublata fuissent, huiusmodi immobilia capta fuissent. Ita à suprèma Paris. cur. die 10. Decemb. 1545. iudicatum scribit Do. Petr. Rebuff. in comment. constitu. regia. priorè tomo, charta 170. Proinde cùm inter Rupellanos quosdam simile prolatum fuisset antea arestû, eo iure vtebantur: vt minoris tutorem, eiusque cõsanguineos in iudicio creditor interpelleret, vt si quid in mobilibus haberet minor, id indicarent, & expromer

promerent intra certam diem, iudicis arbitrio præstituendam: alioqui ea die præterita manum publicam in minoris immobilia cōminaretur iniiciendam. Quod si huic interpellationi non esset paritum, exacta die ritè, rectèque ad immobilia capienda, creditor perueniebat.

Mulieris alimenta.

Mulieri alimenta ex hæreditate ipsius viri iacente suprema Paris. curia die 11. Decembr. 1523. decreuit vsque ad certam pecuniæ quantitatem, cum frater nollet eam hæreditatem adire, vel saltem cunctaretur, vt scribit Do. Petr. Rebuff. in commen. consti. regia. priore tomo. char. 272. Sed & charta sequenti adducit eiusdem Curia decretum: quo sanxit mulierem & donatione propter nuptias à statuto collata, & beneficio cōmunionis mobilium & immobilium constante matrimonio acquisite à statuto etiã delatæ, fuisse ob adulterium destitutam, & in monasterium coniectam, vbi flagris diebus tribus (quos Veneris nominant) cæderetur. Idque latum fuisse die 23. Decembr. 1522.

Mulier ex hæreditate ipsius viri nondum adita an debeat ali?

Mulieris adultere pœna in dicio supremi Senatus Parisi. irrogata:

Mulier in his regionibus, quæ ius scriptum etiamnum obseruant, in viri potestate non est. Igitur conuenire, & conueniri iudicio absque

Mulier an sit in viri potestate in his regionibus, quæ

*scripto iure
reguntur.*

cio absque viri potest authoritate. Quamobrem cum quædã mulier in huiusmodi regione commorans à taxatione expensarum à duobus supremæ Paris. curiæ confidentibus contra seipsam absque viri authoritate comparentem facta appellasset, atque intra constitutum tempus appellatione apud eandem curiam non introduxisset, desertæ appellationis apud illum Senatû postulata est. Id autem solummodo opposuit, quod absq; viri authoritate iudicio illi ad fuisset, & taxationi. Proinde nullam censeri appellationem, quòd generali Galliæ cõsuetudine mulier in viri sit potestate, nec sine eius authoritate legitimam in iudicio standi personam habeat. Aduersarius autem ex aduerso constitit, quod in prouincia, in qua ius scriptum custodiretur, degeret. Iure autem scripto mulierem viri non subditam esse potestati, vt probat tex. in l. si vxorem. & ibi Ioan. Fab. C. de condi. infert. & §. j. instit. ad Tertyl. §. j. vbi filia nupta in patris potestate remanet. Itaque mulieris appellatio desertã pronuntiata fuit, & mulier multa in temerarios appellantes statuta, & litis expensis condẽnata ab eadẽ curia die 20 Martii. 1528.

Matrimonium.

*Matrimonii
si non teneat*

Matrimonium, si non consistat, non valet inter virum & vxorem facta donatio. l.

tio. l. qui contra C. de incest. & inutil. nupt. *an donationes, tanquam inter virum & uxorem, celebrata valeant.*
 Quapropter cum vir uxori mobilia, & acquisita donasset adiecta clausula retenti usus fructus & constituti possessorii vxor post viri mortem aduersus hæredes ipsius, interdicto vti possidetis, experitur: illi autem excipiunt donationem viribus carere, tum quod statuto vrbis Rupellanæ vbi coniuges demorabantur, resque donatæ sitæ erant, inter virum & uxorem donatio permittebatur non extantibus liberis ex legitimo matrimonio procreatis, atque ipsimet rei ex priore coniugio fuissent geniti: tum quod vetitum fuisset secundum illud matrimoniû: propterea quod mulier prior vir adhuc esset superstes, quâ alteri fuisset copulata. Porro mulier replicabat aduersus priorem exceptionem: quâuis statuto Rupellano id esset cautum: tamè aliter fuisse usurpatû semper à tempore statutorum editorum: quoniam syndicus vrbis & collegii Rupellani à prioris statuti (quo huiusmodi donationes liberis etiâ superstibus cõcedebantur) abrogatione prouocasset, atq; apud supremam Parisiorum Curiam suam obtulisset appellationem, quæ nõdum fuisset terminata. Alteram verò exceptionem refellebat mulier: quia & si vir eius prior esset superstes posterioris tempore matrimonii initi, tamen iudicis pontificii sententia matrimonium ob viri frigiditatem & coeundi inh

di inhabilitatam fuerat dissolutum, & mulieri permissum alteri nubere. Duplicabant autem rei, priorémq; replicationem confutabant, quòd à statuti promulgatione non liceat appellare: atque, si fas esset, sublata tamé appellatione id statutum esset exequendum: quoniam princeps, vt plurimū, mādāt hanc statutorum emēdandorum potestatem, submota quacunque appellatione. Quòd verò ad posteriorem pertineret replicationem, eam auersabantur: quòd ab illa pontificii iudicis sententia prior maritus appellasset. Iudex quidem regius Rupellanę vrbis, agrique reos ab interdicto illo absoluit: ita tamen, vt ius integrū mulieri seruaret, de dimidia mobilium, & rerum constante matrimonio acquisitarum referendæ quæstionis. A qua sententia mulier prouocauit. Tandem suprema Parisiorum curia rescissa appellatione atque iudicato in ea quidem parte, qua referendæ de mobilium & immobilium dimidia controuersia facultatem mulieri seruauerat: & iudicatum corrigendo edixit, vt iudicem pōtificium superiorem, apud quem appellatio ab illa alterius iudicis sententia pendeat super matrimonii viribus & validitate, adirēt. Decreuit tamen, vt interim lite pendente, quæ mulier à se in domum viri inuecta & illata matrimonii illius ergò & intuitu probaret, posset repetere. Quod sanè summa æquitate

Mulier, pendente de matrimonio viri post viri mortem controuersia, repetit in viri ædes à se illata.

tate constitutum fuit : licet à muliere non fuisset postulatum : cùm neminem cum aliena iactura locupletari fas sit. Sed cùm vir cōfessus fuisset constante matrimonio illo posteriore se mobilia ad sexcentarum librarū pretium excurrētia accepisse : publicamque hac de confessione scripturam emisisset: cōfultus respondi non omnino huic standum confessioni: quoniā à persona donare prohibita fuisset emissa, vt probat text. in l. quidam testamentum. ff. de probation. & l. cùm quis decedens. & ibi Barto. de leg. iij. & Paulus Castr. in l. j. C. de inoffic. donat. vbi ipse ait, quòd si pater omnia alienauerit venditionis titulo: & confessus fuerit pretium recepisse, neque aliter de numeratione appareat, rescinditur venditio: quoniā con-

Confessio inter personas donare prohibitas non valet.

sessio in donationis fraudem facta præsumitur: citatq; l. j.

§. si mutuum. ff. si quid in fraudem patroni.

*

Nullam

Nullum quando dicitur.

*Nullum quid-
piam dici aut
effici non po-
test, quod à
publica perso-
na iurisdictionis,
vel ipsius
executionis,
forma gestum
fuerit: nisi ab
eo actu prouo-
cetur, seu ap-
pelletur.*

*Forma suppli-
cis libelli quæ
requeſtam ci-
uilem vocât.*

Vllam eſſe, aut ſenten-
tiam, aut interlocutio-
nem, aut alium iudicialẽ
actum, aut etiam quid-
piam iudicio procul ab
apparitore geſtum, ſi le-
ge quidem agat, ſeu (vt
aiunt) iuſtitia expletum
faciat, pronounciari nõ po-
teſt, citra appella-
tionis auxilium in Gallia regionibus, quæ
moribus reguntur, palàm eſt: vt & nos do-
cuimus iamdudum lib. inſtit. noſtrarum fo-
renſ. ij. c. vj. & poſtea latiùs executus eſt in
commenta. conſtitut. regiarum Do. Rebuff.
priori tomo. Sed illud non omiſerim, quo-
niam à ſupremæ Pariſ. cur. iudicio non po-
teſt appellari, iudicium tamen eius, ceu nul-
lum, quis poteſt reſcindi & retractari poſtu-
lare, ſi is qui hoc queritatur, ſupplicem libel-
lum curiæ ea de re porrigat: huic autem Cu-
ria ſubſcribere ſolet, vt ſupplicator regem
adeat. Is ergo reſcriptum à Principe impe-
trat, cui adnecti conſuevit libellus ille. Itaq;
Princeps iubet, vt curia libellũ illum in diſ-
quiſitionem adducat: quòdque equum ea de
re ipſi videatur, ſtatuat. Hunc verò libellum
pragmatici requeſtam ciuilem vocât de qua
ſcripſ

scripsimus in scholiis. c. xvj. lib. ij. instit. nostrarum forens. Et quemadmodum ibidem traditum est, plerunque de iudiciali iniquitate non solet queri in supplicationis libello: quem nos erroris propositionem nominamus: ita etiam in hoc supplice libello regulariter non profertur querimonia: quòd iudicatum minus sit iustum, sed quòd dolo aduersarii, vt puta quia curiæ obrepserit, vel casu quodam aduerso, qui supplicanti acciderit, arrestum latum fuerit: Tamen interdum planè arrestum dicitur esse nullum: quòd nõ ritè, rectèque fuerit prolatum: veluti in specie, quæ nuper contigit: vbi quidam huiusmodi supplice libello arrestum conabatur rescindere: quòd mortuo eius aduersario lite nondum in supremæ Paris. curiæ consilium missa, eadem Curia pro mortuo diffiniuerat causam. Nam iudicia claudicare debent minimè. At si contra mortuum potestate iudicandi nondum facta, lis fuisset terminata: sententia esset nulla, vt probat text. in l. de qua re. §. vlti. ff. de iudic. Igitur nec pro mortuo debet lata subsistere: secundum not. in l. vlti. C. de fruct. & lit. expens. Tamen contra asserit gloss. Barto. & Pau. Castren. in dicto §. vlti. nimirum vt contra mortuum lata non valeat, pro mortuo autem lata viribus non deficiatur. Quapropter magnopere desudandum arbitrarer in causæ victoria à supplicante

Quid in supplice hoc libello causari liceat.

Sententia pro mortuo, ante iudicandi calculum porrectum, lata an valeat?

plicante obtinenda. Præsertim cùm nouissimis constitu. c. cix. qui hac via retractationem arresti molitus est, multa in temerarios appellantes constituta plectatur. Itaque vt causæ huic adminicularetur huius libelli impetrator alteram causam addidit, nempe litigantes ante defuncti mortem super controuersia interposuisse compromissum, & de lite non perfequenda fuisse restipulatos. Quãobrem suprema Curia est interlocuta, vt de hoc compromisso, & instatiæ illius pollicitatione testibus inquireretur, atque iis secūdum quos interlocutio lata est, tuli patrociniū,

Nomine proprio agere, &c.

Nomine proprio potius, quàm alieno quis facere quidquã præsumitur.

Nominis proprij magis quàm alieni causa quando solutio facta iudicetur.

Nomine proprio quis potius, quàm alieno censetur contrahere. l. & magis. ff. de solu. Et Bart. in quæstio. incip. Adunantia. tamen Paul. Castren. in l. si filius. ff. de in rem vers. ait, quem in dubio iudicari alieno nomine, non autem proprio soluere: quando vna tantummodo est principalis obligatio plures nacta qualitates, vt puta, quia suo nomine, & tãquã hæres, vel tãquã legitimus administrator tenetur. Tũ enim tanquã hæres, vel legitimus administrator soluere intelligitur: quoniam in hac specie id sibi utilius est, vt recuperare queat. Sin autẽ vna sit princ

principalis, altera verò accessoria obligatio, veluti fideiussoria, & sint diuersæ speciei, nempe, quòd ipse soluens vnus vna teneatur, alter autem altera. tum magis suo, quàm alieno nomine soluere existimatur. Laudat verò Paul. ipsum Bartol. in l. si pœnæ. ff. de condic. indeb. Quapropter cùm quidam vini octauam regi in pluribus pagis debitã redemisset, Titius octauæ in vno pago debitæ nomine fideiussit, & pecunias nonnullas fiscali exoluit coactori, non adiecta causa, in quam solutio cederet. Deinde quia principalis debitor non esset soluendo, fiscalis coactor ipsum fideiussorem in ius vocauit: qui se nummos debitæ quantitatis in quam fideiusserat, pares coactori dependisse excepit: coactor autem replicatione vsus est, quòd in causam aliarum octauarũ partem eius pecunię sibi soluto accepisset. Duplicatione verò obstitit reus, quòd pecunia ab eo præbita in causam in quam fideiussor extiterat, accepto erat ferenda: non autem, vt administratio illius debitoris nomine in aliam causam soluisset censeretur deberet. Tandem supremæ curiæ, cui de fiscalibus tributis libera cognitio & iurisdictio mandata est, pro reo pronunciauit. Proinde quis proprio magis nomine creditur possidere, quàm alieno, vt tradit Bartol. & alii in l. j. §. nunciatio. ff. de operis noui nuncia. Cæterùm, si maritus &

Arestum.

Nomine proprio magis quàm alieno quis possidere presumitur.

vxor ius domini & proprietatis in fundo quodã à se, matrimonio constante communiter possessio, eius nomine is fundus possessus intelligitur, qui ante matrimoniũ possidebat, non autem alterius, qui iure societatis coniugalis iudicatur possedisse, vt probat

Fudi possessio constante matrimonio habita, censetur eius nomine seu viri seu vxoris fuisse, ad quem fundus ante matrimonium pertinebat.

Mater post viri mortem à quo ei fundus donatus est, tutrixque liberorum communium fuit pronunciata, vtro nomine an suo, an autem liberorũ nomine intelligatur possidere.

text. in l. qui fundum. §. si tutor. ff. pro empt. & ibidem glo. in verbo, expoliat. id ad alios omnes, qui in diuinis, & humanis rebus officium gerunt, extendit. Itaque cum maritus prædium vxori, constante matrimonio, donasset, adiecta constituti possessorii, vel reventi vsusfructus clausula, soluto autem morte viri matrimonio, vxor cõmunium liberorum tutrix diu possedisset, ambigitur, suo, an liberorum nomine præsumatur possedisse.

Ego verò existimauerim, suo nomine: cum nihil iniqui in re minoris sic statuatur, neq; causam possessionis per iniuriam interuertat. At si eiusmodi sit prædium cuius possessionem, vel dominium non liceat in vxorem transferre, coniicio tum mulierem administratorio nomine possidere. Semper enim quis intelligitur quidpiam, quo debuit nomine, eo cogere. l. meritò. ff. pro socio. non autem ex ea causa, quæ infert iniuriam: veluti, si prædium illud sit antiqui patrimonii ipsius viri, cuius possessionem à viro in vxorem transcribi statutum Pictonicum vetat, licet dominium ei dare permittat citra besis, seu duarum

duarum partium totius in tres partes diuifi
 imminutionem. His quoque ad stipulatur l.
 cùm nemo. C. de acqui. poss. prohibet enim
 causam interuerti possessionis. Tum acce-
 dit, quod tradit Bal. in l. cùm ipse. C. de cõ-
 trahend. empt. licet tutor rem à patre pupil-
 li venditam possit sibi ipsi tradere. l. fistulas.
 §. j. ff. de contrah. emp. Id tamen ad tutorem
 testamentarium solummodo pertinet, vt po-
 te, cuius fides potissimùm à testatore electa
 est. Quare, si aliterquàm ex testamẽto viri,
 mulier natorũ cõmunium tutelam suscepe-
 rit, non poterit sibi huiusce prædii posses-
 sionem statuto non concessam sibi tradere:
 vt differentia inter accipientem & dantem
 aliqua constituatur: quamuis ideo, quia duo-
 rum vicem gerat, nempe priuatam, & tutri-
 cis, videatur id posse facere, sed quia id à cri-
 minis suspitione non est alienum, & bonam
 fidem non respicit, id non licere. In simili
 specie scribit Bal. & Pau. in dicta l. cùm ipse.
 Nam legatarius non potest rei legatæ pro-
 pria authoritatẽ ingredi possessionẽ, vt pro-
 bat text. in l. j. ff. quorum legat. licet
 recta via ad eum legatæ rei do-
 minium transeat. l. à Titio.

*An omnis tu-
 tor rem sibi a
 patre minoris
 venditam tra-
 dere sibi pos-
 sit.*

ff. de furtis.

* *
 *

Possessio triennalis.

Possessio triennalis sacerdotij post litem vindiciarum finitam submouet à pleni possessorij persequutione.

Possessio beneficii ecclesiastici, qua per triennium potitus est, qui fiduciarium ipsius beneficii possessionem (quã recredientiam vocant) obtinuit, tanti momenti est, vt aduersarius non admittatur ampliùs ad perseguendum interdicti vti possidetis caput: quo de plenissima & irreuocabili possessione agitur, quòdque plenum possessorium, seu manutenutam nominant: Nã ex decreto pragmaticæ sanctionis, & pactis seu concordatis inter summũ Pontificem, & Franciscum huius nominis primum Gallorum regem nuper defunctũ inuitis, qui sine interpellatione & lite beneficium ecclesiasticum per triennium possederit, non potest, vel possessorio, vel petitorio iudicio ampliùs interpellari, vt extat titulus hac de re specialis. Id autem supremæ Parisiorũ curiæ arresto, anno Do. 1509. definitũ tradit Pet. Rebuff. in cõmen. cõuentorũ seu concordat. eorundem tit. de pacific. possess. nume. 167. Nec verò huic segnitiei cõfert: quòd cum in huiusmodi interdicto non nisi lite contestata soleat sententia super fiduciarria ferri

ria ferri possessione, hoc interdictum ea liti-
 tis contestatione efficitur perpetuum, vt no.
 in l. vlti. C. de præscript. xxx. vel xl. annor. &
 c. venerabili. de iudic. in antiq. & ideo vide-
 tur recipi, & redintegrari posse istius nouis-
 simi capituli, quod de plenissima possessione
 competit, persecutio post triennium illud
 à fiduciariæ possessionis adiudicatione trās-
 actum, tamen huius arresti authoritas colen-
 da est. Sed & aliud non minus memoriæ mā-
 dandum, scribit ibidē ipse Rebuff. nimirum,
 si aduersus alterum intendatur possessionis
 retinendæ interdictum super ecclesiastico
 beneficio: alter autem quietè & non interpel-
 latus beneficium id triennium possederit,
 hic huius decreti exceptione tueri seipsum
 aduersus alterum potest: si alter voluerit ad
 illius interdicti iudicium hunc accersere:
 quoniam hic liberæ ædes per triennium ha-
 buit: quantum ad alterum, qui hoc inter-
 dictum instituerat, pertineret: vt in simi-
 li nota. in leg. loci. §. penultimo. ff. si seruit.
 vendic. Idem quoque antea tradiderat Cos-
 mas Guiner. in comment. Pragmat. sanctio-
 nis titul. eodem. §. lis autem. in verbo, termi-
 norum. in fin. vbi & rationē illam à Rebuffo
 citatam affert, & præterea quia vitium litigiosi
 est personale, non autem reale, & idcirco be-
 neficium non afficit: sed tantum personam,
 cum qua litigatur, vt probatur ex nota. in l. j.

*Lis aduersus
 alium super
 sacerdotij pos-
 sessione mota
 triennialis pos-
 sessionis effe-
 ctum in dam-
 num eius, quò
 quietè posse-
 dit non impe-
 dit.*

*Vitium liti-
 giosi an reale,
 an personale.*

*Interruptio
civilis aduer-
sus alios non
operatur, quã
eos, cum qui-
bus facta est.*

& ibi Bart. ff. de litig. Quibus accedit, quòd interruptio civilis prodest solum aduersus eum, cum quo fit, non autem aduersus alios. l. naturaliter. & ibi Bartol. & Paul. Castrenf. ff. de vsucap. Proinde cum quis per annum & diem nõ interpellatus res prophanas possedisset, quę sibi hæreditate obtigerant: alius verò aduersus aliũ de ea hæreditate retinendæ possessionis interdicto expertus fuisset post annum à tempore mortis eius, cuius de hæreditate agebatur, sequuta est sequestrationis sententia, quam cum actor executioni mandandam curaret, qui per annum & diem liberè possederat, is huius sententię executioni intercessit: à qua quidem intercessione depulsus est, sed prouocauit. Tamẽ postea huic sententię (minus bene consultus) acquieuit. Verũ interdicto illi ipse intercessit: præcipuèque id causatus est, quòd iam annum & diem possedisset ante intercessionem sequestrationi à se oppositam. Actor autem replicabat se aduersus sororem ipsius intercessoris illud interdictũ mouisse: eiusq; litis certiozem fuisse factum intercessorem: quia pro sorore aduocati operam in ea lite præstitisset. Reus verò contrà obsistebat: quamuis litem pro sorore curasset, soror tamen non titulo vniuersali pro hærede: sed titulo singulari, & pro donato interdictum appugnabat: ad hæc, si hæreditario nomine
illa

illa excepisset, idq; penitus sciuiſſet: nihilo magis id ipſi reo officeret: quoniam ſententia lata aduerſus vnum ex hæredibus, cæteris non obest, vt no. in toto titulo. C. quibus res iudica. non nocet.

*Pensio ad quotam sacerdotij
partem constituitur.*

Pensio super sacerdotio vsque ad tertiæ partis ipsius sacerdotii fructus constitui potest, non autem vltra: si tamen vltra fuerit constituta, solui à constituente debet, nec potest ideo solutionem recusare, quòd maior, quàm par sit, fuerit constituta: vt pote, qui aduerſus factum suum nequeat venire. Sed successor in sacerdotio poterit moderationem huius pensionis postulare: Nam eius antecessor non potuit sacerdotium, plusquàm licuit, imminuere. c. si quis presbyterorum. de rebus eccles. non alienan. & tit. vt eccles. benef. sine dimi. confer. Porro & si quidpiã prophanum censeatur pensio: non potest tamen alteri cedi, veluti vsusfructus, vt notat text. in §. vlti. inſtitu. de vsufruct. non tamen eam amitti existimarem, si cederetur, sicuti perditur vsusfructus, per tex. in l. si vsusfructus. ff. de iure dot. & tradit Ioan. Fab. in dicto §. vlti. Sed remedii loco fructus & emolumenta pensionis debent locari fruenda.

Pensio vsque ad quotam sacerdotij partem possit constitui, & constituta vltra quàm par est, an à constituyente possit exigi, Pensio antecessori possit.

Nam hoc remedium consuluit iureconf. in casu vsusfructus in l. si vsusfruct. supra alleg.

Protestatio.

*Protestatio
metus, vel e-
tiam vis iu-
stæ antecōtra-
ctū emissa eo
inscio cū quo
protestans cō-
traxit, an nul-
lum reddat eū
contractum.*

Protestatio præcedens ab eo interposita, qui iusto metu cogitur cum alio contrahere prodest protestanti aduersus alium, etiam in actu, qui à voluntate vtriusque pendet. Cùm enim D. Guiliel. Poyetus tū Cancellarius Franciæ imperasset cuiusdam litiganti cum sororibus legitimam in hæreditate paterna, & materna reposcentibus: vt intra constitutam diem res communes diuideret: alioqui sua parte mulctaretur. Quod cùm formidaret, metu huius decreti se cum sororibus contracturū protestatus est: & postea iudicio supremæ Paris. curiæ, ea transactio rescissa est die ix. August. 1543. licet Barto. & Paul. Castr. in l. qui in aliena. §. Celsus. ff. de acquir. hæred. asserant hanc protestationem nullius esse vtilitatis aduersus tertium, cum quo post cōtraxit protestans, si is actus amborum voluntate nitatur, nisi alter huius protestationis, vel metus fuerit conscius. Quare in specie illius arresti coniiicere est, sorores fuisse cōscias huiusce metus fratri incussi. Tum quòd illis postulantibus illud Cancellarius decreuisset, tum quòd ipsis olim cùm apud supremam Parisiorum Curiam

riam caufarum patronus effet, patrociniũ in ea lite aduerfus fratrem præftitiffet.

Poffidens prædium.

POssidens ex decreto prædium diftra-
ctũ, nõ tenetur fructus reftituere, vt are-
fto summæ Curia Paris. decisum fuit die 13.
Septemb. 1543. Iuftè enim poffidet, qui au-
thore Pratore poffidet. l. iuftè. & ibi nuncu-
patim quantum ad fructuum lucrum fpectat
Iaf. nume. 9. ff. de acquirend. poffeff. nifi de-
cretum ex caufa euidenter falſa, vel emptore
fraudem participante fuerit interpoſitum,
vt ſuprà diximus, ſuper verbo, decretum.

Poffidens ex decreto prædium auctio- nibus legitimis venditum non tenetur fructus reſtituere. quanuis reſciſſa ſit veditio.

Penſio.

PENſio pro iure ſuper beneficio eccleſia-
ſtico prætenſo conſtitui poteſt. Quam-
obrem cùm quidam ab executione pontifi-
cii diplomatis, quo creata erat penſio, appel-
laſſet, tanquam ab abuſu, eam minimè reci-
piendam iudicauit appellationẽ ſumma Pa-
riſiorum curia, die 11. Decembr. 1543. appel-
lansque multa ſtatuta & expenſis fuit con-
demnatus. Sufficit enim de titulo colorato
conſtare, vt pẽſionis conſtitutio valeat: atq;
ita poteſt conſtitui, vt ex ſolo iudice codi-
cillorum ſummi pontificis (quẽ ſignaturam
vocat

Penſio ſuper ſacerdotio prætenſo po- teſt conſtitui, & à quo ſit cõ firmanda.

vocant) non etiam ex authentico diplomate (quod bullas nominant) possit pensio condici, nec alius præterquam summus pontifex hanc pensionis constitutionem potest confirmare.

Procurator.

Procuratoris factum debet nominatim declarari ratum non haberi, seu, vt dicunt, desaduouari.

PROCURATOR, qui cùm generale duntaxat haberet mandatum, quidpiam quod speciale mandatum exigeret, in iudicio fecerit, vt puta, iusiurandum detulerit aduersario, id nocet domino: nisi dominus expressim profiteatur se nullo modo ratum habere, quod ille fecit, id est Gallico verbo *desaduouer*: nec sufficit, si inficietur id mandasse: vt aresto sæpius iudicatum scimus. Tamen cùm quidam procurator speciali mandato minimè instructus iusiurandum detulisset: quod citra illud facere non poterat: vt probat text. in l. alias. ff. de iureiur. & accepta iurisiurandi conditione secundum se aduersarius iurasset: obti-

Procurator generale habens mandatum nõ potest iusiurandum deferre: ac est nulla sententia ex ea iurisiurandi delatione lata.

nuissétque sententiam à qua alter prouocauit: atque cùm nihil aliud questus fuisset, quàm quòd absque speciali mandato procurator eius hoc iusiurandum detulisset: suprema Parisiorum curia sententiam & appellationem irrita fecit: appellatumque in expensis condemnauit, quamuis alter se non ratum habere diceret, quod à procuratore gestum erat.

erat. Id autem iudicatum est die 26. Nouembris 1543.

PROCURATOR quod ex causa iudicati, pro cliente suo accepit retinere potest pro impensis, quas ipse in eam litem, in qua iudicatum extitit, fecit: vt aresto iudicatum est die 23. Nouembris. 1543. Cui suffragatur, quod not. per text. gloss. & Bartol. in l. si non fortem. §. si centum. ff. de condict. indeb. & per Ioan. Fab. in l. vnica. C. etiam ob chirograp. pecun. pign. reti. poss.

Procurator quod ex causa iudicati accepit, potest in sumptus litis à se factos id imputare, vel retinere.

Præscriptio.

PRÆSCRIPTIO decem, vel viginti annorum potest sine titulo ex statuto introduci: vel si statuto caueatur, vt qui per viginti annos liberè possederit, non possit ei controuersia moueri, non opus est tunc tituli probatione, vt aliquid iuri communi statutum addat: cùm iure communi titulus sit necessarius, atque id expressim tradit Paul. Castr. in l. j. C. de bonis mater. quod plurimum ad statuti Pictonici titul. de præscript. §. j. valet comprobationem, vbi qui decennium non interpellatus fundum possederit, potest se tueri aduersus eos, qui fundi illius dominiũ, seu aliquod aliud ius, vel seruitutem vendicare voluerint, statúrque eius sacramento: si fundum

Præscriptio ex statuto an sine titulo procedat.

fundum ipse acq̄uifierit, non autem si eius auct̄or vel antecessor. Excipiuntur autem minores, ac templa, nec non iura dominicalia, seu feudalia, & solaria, seu fundiaria.

Potentius semper inspici.

Potentius ratione quantitat̄is.

Domo combusta ante traditionem, an possit precium solutum repeti.

Potentius ratione ordinis.

Refert, an iugerum terrae numerus ponatur in vendi-

Potentius quod est, ubi multa concurrunt, semper inspicitur, seu quod ad rei denominationem, seu quod ad eius conditionem pertinet. l. quæritur. ff. de statu hominum. Hermaphroditus enim est eius sexus existimandus, qui in eo præualet. Sed & si domus venditæ amplior pars ante traditionem exusta sit, non tantum non compellitur emptor perficere emptionem, sed etiam quod fortè solutum est, repetit. Sin verò dimidia, vel minor, quàm dimidia exusta sit, tunc coartandus est venditor, venditionem implere, existimatione boni viri arbitrato habita: ut quod ex pretio propter incendium decrefcere fuerit inuentum, ab huius præstatione liberetur. l. domum. ff. de contrahend. emp. Id autem censetur potentius, quod primo loco est adscriptum. Quapropter, si venditionem fundi exordiamur à numero iugerum: veluti, si vendantur decem iugera: debet is numerus præstari à venditore, quamuis subiecta fuerint postea confinia: neque iugera intra ea compræhédantur. Sin autem confinia

confinia in ipso venditionis initio conscribuntur, tametsi mox iugerum numerus adiciatur, non necesse est numerum iugerum reperiri conditum: quoniam is demonstrationis loco, non etiam dispositionis appositus censetur, ut respō. Oldra. consil. cxcviij. Specul. & Ioan. And. in titu. de emp. §. j. circa fin. & Feli. in c. significante. de rescrip. in antiq. Verum id est intelligendum in alienatione, vel concessione lucratiua, secus autem in onerosa: quoniam in posteriori specie & ubi titulus minimè lucratius est, semper debet præstari numerus iugerum constitutus: nec sufficit id omne tradi, quod cōfinibus scriptis conclusum est, ut probat tex. in l. si feruum. §. j. ff. de actio. empt. Ibidem enim agitur de modiorum quodam numero præstituto: nec distinguitur, an venditio cœpta sit à iugerum numero, necne. Atque hanc distinctionem adhibuit Ioan. Imol. in c. per tuas. de donat. in antiq. & sequutus est Decius in consil. ccxlvij. in tertia consil. parte: qui & addit in Oldradi responso de donatione tractari. Sed & idem iuris esse asserit, ubi ex aliis capitibus, vel partibus instrumenti colligitur, contrahentes potissimùm habuisse rationem numeri iugerum: nam altera contractus pars alteram declarat. l. qui filiabus. & in l. feruus plurium. §. j. ff. de leg. j. Rursus subiungit Decius inspicere oportere precii

*tione ante con-
finia, an post,
ut præstetur
is numerus.*

*Distinguitur
onerosa causa
à lucratiua.*

*Mens contra-
hentium attē-
denda, utrum
velint inte-
grum ingerū
præstari nu-
merum.*

pretii quantitatem : quippe cùm ex pretii
 quantitate declaretur natura contractus, vel
 qualitas, vtrum sit venditio, an locatio, vt
 tradit gloss. in l. j. §. qui superficiem. ff. de su-
 perfic. & Bartol. in l. patronus. ff. de lega. iij.
 Nec verò prætereundum est, cùm actum est:
 vt fundũ contrahentes admetiantur, id fieri
 debere intra xl. dies: nec peti posse postea. l.
 quod si nolit. §. si quid ita venierit. ff. de edi-
 lit. edict. Sin autem non fuerit de agri men-
 sura facienda conuentum, poterit supple-
 mentum ad triginta vsque annos ad condi-
 ctum numerum, vel mensuram postulari: vt
 in consi. suprà citato, ipse Decius subiungit.

*Intra quod tẽ-
 pus peti po-
 test fundi men-
 suratio.*

Partem qui facit.

*Partem vtrũ
 faciat qui ad
 partem nõ ad
 mittitur.*

PARTEM is facit, qui non admittitur ad par-
 tem : si non ipso iure, sed ope exceptio-
 nis non admittatur : aut si per retentionem
 illi consultum esse nõ possit: vt probat text.
 & ibi Bar. in l. huiusmodi. §. si Titio. ff. de le-
 gat. j. Proinde cùm statuto Pictonum cauea-
 tur filiam ab vtroque parente nobili nuptum
 elocatam ab vtriusque successione esse exclu-
 sam. Rursusque primogenito duas partes
 rerum hæreditariarum, quæ soli sunt, & iure
 optimo clientelari possidentur, ac fide pos-
 sessoris nexæ sunt, id est nobiles. & quæ sub
 homagio tenentur, inter genere claros, &
 nobiles

*Quid interest
 an quis ipso iu-
 re, an ope ex-
 ceptionis ex-
 cludatur.*

nobiles heredes etiam viri generosi deferri: cæteris autem utriusque sexus liberis, vel hæredibus tertiam eiusmodi rerum partem: accidit filiam ab utroque parente fuisse pecunia & quibusdam rebus immobilibus à patre & matre acquisitis dotatam. Agitur autem de hæreditate utriusque parentis inter primogenitum & minores natu partienda. Primogenitus quidem postulabat, ut res nobiles in dotem sorori datæ, aut saltem earum æstimatio in diuisionem veniat, earumque duas partes ipse percipiat: minores autem natu negant: quoniam soror exclusa à successione, in ea partem facere non debeat. Porro statuto veteri Pictonum iamdiu abrogato sancitum erat, ut quia secundum id statutum quarta pars totius hæreditatis nobilis omnibus simul filiabus tribuebatur: si vna ex illis superstitibus patre & matre accepta dote nupfisset: quod illi doti dictum esset, in eã quartam partem id esse alteri filiæ post patris mortem superstiti imputandum: & ad repletionem eius quartæ partis accedere, si modò quid datum fuerat antiqui & auiti patrimonii. At si ex mobilibus, aut rebus per patrem acquisitis erat, res filiæ matrimonio copulatæ data, in quartam partem illam minimè cedebat: sed nihilominus filia superstes, quæ ad patris successione admitteretur, integram quartam accipiebat: Sed quoniam

Filia ex statuto à successione exclusæ an faciat partem quantum ad fratres aut sorores parentibus succedentes pertinet.

niam statutis nouè conditis quidquam ea de re non esset constitutum, disceptatio ad iuris scripti regulas existimata est pertinere.

Primogenitus ergo ad suas partes aduocabat Pet. Iacob. in titu. de condic. ex l. omnimodo ex testamento cumulata. in quæstio. quæ incipit, sed quid erit. filius (inquit enim) qui paternæ successioni renūciauit, partem facit: adeò, vt hæres vniuersalis eius partem retineat propter pacti illius, seu renūciationis iureiurando roboratæ exceptionē. Quin & Guid. Pap. in decisionib. Gratia. quæstio. ccxcv. adducebat, quod secundum Petri Iacob. sententiam à suprema Gratiano. curia iudicatum esset. Neque ipse deficiebatur Baldi authoritate. Nam in dicto §. si Titio. affirmat filiam à statuto exclusam, facere cū masculis partem. Sed & ex Bald. in dicto §. si Titio. afferebat speciem huic proximam. Quippe filius institutus fuerat, & filia dotata à successione fuerat seclusa ex statuto masculis extantibus: rogatus autem fuerat filius de sextante loco cuidam pio restituendo. Filius quidē hæres à loco pio conuenitur, vt sextantem reddat: vult autem filius ex sextante legitimam (prout sibi licet) detrahere: atque eam asserit esse tertiam totius. At locus pius negat filium posse tertiam totius deducere, sed tertiam dimidiæ solummodo: quia scilicet duo erant liberi, filius nimirum, & filia: int

lia: inter quos tertia erat diuidenda. Filius verò ait sororem in ea legitima non facere partem, siquidem ad' successione non admit- teretur: locus autem pius contendit filiam in totum à successione non submotam fuisse: sed centum dotis nomine consequutam. Proinde idem iuris non esse, ac si fuisset mortua, vel exhæredata, itaque eam facere partem. Resistebat verò filius: ac sororem in legitima facere partem inficiabatur: propter- ea quòd non iure successione & vniuersali, sed singulari ea centum habuerit. Bald. tamè pro loco pio respondit. E diuerso minores natu se tuebantur, quòd Bartol. in l. pater fi- lium. nu. ij. ff. de inoffic. testa. tradit exclu- sos quantum ad consequendum hæreditatis effectum pertineat, sequentibus non nocere, nec eos facere partem. Deinde Angel. in l. Papinianus. §. vnde si quis. ff. de inoffi. te- sta. Paul. Castrenf. & Ias. in dicto. §. si Titio. confirmant, vbi extantibus masculis filia do- tata ex statuto non succedit, debere eius do- tem de medio deduci, tanquam æs alienum, perinde ac si non esset in rerum natura: quo- niam ea partem non facit. Reprehendunt quoque Bald. in dicto §. Vnde ipse Bald. sibi contrarius ibi scribit, eam filiam pro mortua haberi, nec facere partem cum masculis. Sed & ipse Guido Pap. in quæstion. suprà citata antequam superscriptum curiæ Gratianopo.

iudicium referat, ait: filium qui paternæ successioni renunciavit; inter liberos non numerari, nec cum iis partem facere in legitima, sicut nec ex hæredatum, & cenferi mortuum. per text. in l. j. §. si pater. ff. de coniungend. cum emancipat. liber. Sed secundum priorem opinionem in suprema Burdegal. curia iudicatum asserit Boer. in decis. eiusdem curiæ, quæstio. ciiij. eamque sententiam frequentiore calculo fuisse comprobata; cum filii sunt successione capaces, ut puta filia quæ dote accepta à successione excluditur per statutum, alioqui ad succedendum idonea. Aliud autem, si succedendi iure potestatemque deficiatur, veluti monachi; qui ex moribus nostris à succedendo repelluntur, postquam monasticam religionem sunt professi: quoniam hi nullam omnino partem faciunt, ut tradit Angel. in authen. nouissima, C. de inoffi. testa.

Pœna pecuniaria explosa.

Pœna pecuniaria iure civili introducta: moribus Gallicæ antiquata.

POenæ pecuniariæ iure civili introductæ ab usu nostro forensi in tota pene Gallicæ explosæ sunt. Quod cum iure pontificio quodammodo cõgruit. Nam pœnarum executionem (quæ in re pecuniaria versantur) siue ex contractu, siue ex delicto interdicit, personis utique ecclesiasticis, ut probat text. in c. suam.

c. suam. de pœnis. in antiq. Summus enim pō
 tifex ibi prohibet, ne antistes quidam pœnã Pœna ob non
 triginta librarum, quam ob non solutam ad solutam pecu-
 diem constitutum pecuniam dari conuene- niam constitu-
 rat, reposit. Rursus in c. fraternitas. xij. q. ta improba-
 ij. vetat: vt à fure pro rebus ab ecclesia abla- tur.
 tis Præsul pœnam non exigit: sed sola rerū
 ablatarum restitutione sit contentus. Proinde
 dupli, tripli, quadrupli pœnæ hodie apud Pœna quoque
 nos pro furto non infliguntur, sed rei furto dupli, tripli,
 subtractæ restitutio, vnà cum pecuniaria quadrupli im-
 quadã multa arbitrio iudicis æstimanda, tum probata est.
 læsæ personæ, tum fisco adiudicatur. Non-
 nunquam quoque fur cédendus fustibus, aut
 auricularum amputatione mutilandus decer-
 nitur. Præterea, si quis rei immobilis posses-
 sione alium vi deiiciat, deiectus in posses-
 sionem solummodo restituitur, nec tantum Pœna l. si quis
 aduersario dare compellitur, quanti res va- in tantam. C.
 lebat ablata, sed pro iudicis nutu multa pecu- vnde vi. abro
 niaria plectitur: quæ damno ex spoliatione gata.
 accepto par sit faciendo. Id autem disidet
 à l. si quis in tantam. C. vnde vi. Itidem desita
 est pœna l. extat. ff. de eo quod met. causa.
 qua ex edicto Diui Marci Imperatoris, qui
 rem vllam debitoris, vel pecuniam debitam Pœna l. extat.
 non ab ipso sibi spontè datam, sine vllò iu- ff. de eo quod
 dice temerè possidere, vel accepisse, isq; ius metus causa.
 sibi in eam rem dixisse comperitur, ius cre- antiquata est.
 diti non habebit. Obseruatur autem l. j. & ij.

C. quando lic. vnicuique sine iudic. se vindic. & ob publicam deuotio. reside. vt noturnum agrorum depopulatorem, aut obfessorem publicorum itinerum permittatur digno illico supplicio subiugare: & mortem, quàm aliis minabatur, illi inferre. Idem quoque iuris est aduersus militiae desertorem. Nam constitutione Francisci hoc nomine primi Gallorum regis specialiter in hanc re aduersus diurnos agrorum populatores etiã fancitũ est, vt si plures quàm quatuor absq; publica commeatus auctoritate in villis, vel pagis, vel vrbibus diuersentur, nec pecuniã, quã pro alimentis expenderint: iis qui illos hospicio exceperint, numeret, liceat populo in eos coacta hominũ turba, & vi armata fauere, eosque dedere internecioni, impunitate vtique proposita.

Pœna in agrorum populatores.

Pœna l. Aquilia exoleuit.

Pœna contra negantẽ suã scripturam antiquata est.

Pœna ob emphiteuticum canonem non solutum sublata est.

Adhæc pœna dupli contra negantem ex lege Aquilia, qua de traditur in l. cõtra negãtẽ. C. ad leg. Aquil. nec nõ cõtra propriã scripturã, vel chirographũ inficiantẽ antiquata est. Cõsimiliter pœna l. ij. C. de iure emphi. qua emphiteuta ecclesiã biennio, priuati autẽ emphiteuta triennio, si mercedẽ, vel pensionẽ distulerit præstare, vel publicarum functionum, quas pro re emphiteutica erogarit, apochas reddere. à re emphiteutica deiici, & repelli poterat. Nam hodie id nobis nequam conceditur, siue quia pœnis huiusmodi abhor

di abhorremus, & in defuetudinē apud nos abierunt: & per contrarium vsum abrogatæ sunt eius generis pœnæ: vt testatur Boer. in decisionib. Burdegal. q. cxij. ad finem. siue quia pauci emphiteutici contractus conficiuntur. Nam plerunque cùm fundus ea lege in alterum transfertur, vt annuam pecuniam domino repræsentet, nullas pœnias præbere in ipsa contractus confectioe is solet, qui fundum accipit. Quapropter vt id nominatim inter contrahentes conuenerit, oportet: vt eam liceat pœnam exercere. Hęc autem moribus nostris vnica pœna admissa est: vt si à vectigalis annui clientelaris (quem nos redditum annuum feudalem vocamus) solutione cessatum sit: septem solidorum Turonensium, vel dupli eius vectigalis multa debitor castigetur. Sanè l. per diuersas. & l. ab Anastasio. C. mandati. abrogatæ sunt. Nā si cui cessa fuerit, exigua data quantitate, aut partim vendita, aut partim donata fuerit actio: is nō modò ad solutæ ipsius vsque quantitatem pecuniæ poterit actionem exercere, sed etiam vsque ad solidū ipsius cessæ actionis nomen, nec solidi condemnationē reus poterit effugere, si datum precium velit refundere. Planè leges rei litigiosæ alienationem vetantes, & pœnam hoc nomine inferentes, quę collocantur sub titulo de litigiosis. ff. & C. & in nouellis Iustiniani constituti-

*Contractus
emphiteuti-
cus apud Gal-
los rarus.*

*Pœna mori-
bus nostris,
quę tolere-
tur.*

*Pœna l. per
diuersas. & l.
ab Anastasio
C. manda. in
defuetudinem
iuerunt.*

*Pœna litigio-
sas res acqui-
rentibus a iu-
re addictæ è fo-
ro recessere.*

tionibus à foro recesserunt. Nã quis admittitur ad rei litigiosæ persecutionem, substituiturque in cedentis locum in iudicio ea de re moto: si modò accedat Principis rescriptum, quo iudici (apud quem lis pendet) id præcipitur: Præcipitque eam prohibitionem remittit, adiecta duntaxat hac clausula: vt ea mādēt faciēda, quamvis res sit litigiosa: quod vtique rescriptum impetranti nolit obesse, sed (quatenus opus sit) veniam eius rei indulgeat: id est, ab eo vitio releuet impetrantem. Nec te continuò existimare velim, id Principis rescriptum esse approbandum: quo posteaquam apud ordinarium iudicem actio introducta est, ad alium iudicem privilegio vel scholasticis, vel aliis personis dato litis iam cœptæ cognitio transferatur: vt fusiùs explicatum est in nostrarum institut. forens. libro j. vbi declinatoria fori exceptio eiusmodi personis competens, tractatur.

Pœna negantis feudum non abrogata.

At pœna negantis rem esse clientelarem, seu feudalem, vt scilicet rem illam amittat, secundum not. in c. vasallus. si de feud. fuer. controuers. inter do. & agna. vasalli. moribus quoque nostris recepta est, etiam apud Pictones, aliàsque finitimas Aquitaniæ regiones, in quibus etiam bonorum publicatio non vsurpatur, nisi aduersus eos, qui duobus flagitiis sunt conuicti, nempe læsæ maiestatis diuinæ, veluti hæretici: vel humanæ, sicut ii, qui in

Publicatio bonorū in Aquitania quibus ex criminibus irrogetur.

qui in Principis necem coniurarunt: Atque id areftis fæpius Lutetiæ pronunciatum eft. Itaque cùm nuper quidam inficiatus fuiſſet fe rem clientelarem, vel feudariam ab alio poſſidere, & à clientelari manus iniectione appellafſet apud ſuperiorem: vt tueretur appellationem, tantum inficiatus eſt, rem eſſe clientelarem. Patronus autem contra aſſeruit, & poſtulauit, vt ob inficiationem, res ea in ſuum dominiũ transferretur. Iudex quidem inficialiter litem conſtituit, à quo patronus appellauit, vicítque prouocationis cauſam apud ſupremum Pariſ. Senatũ. Statutum eſt tamen, vt intra ſex hebdomadas cliens agnoſceret, vel inficiaretur rem controuerſam à patrono poſſidere: alioqui ea die præterita res ipſi patrono cõmitteretur. eiũſque fieret. Verũ non ſatis perſpicere poſſum, qua ratione perperam iudicatum fuiſſe pronunciauit Curia: cùm iudex à quo appellatum erat, nil aliud poſſet decernere, quàm vt litis ſtatus inficialiter conſtitueretur: & litigantes vtrinque aſſerta probarent. Non enim prius reum in fidem aõtori debitam ſecus admiſiſſe potuit liquere: quã probatum eſſet, rem eſſe aõtori nexu clientelæ mancipatam. Hæc tamen pœna non habet locum in emphiteuta negante rem eſſe emphiteuticam. Nam leges pœnales ad caſus non expreſſos non debent trahi, gloſſ. in §.

*Emphitenta
negans rem
emphiteuticā
an emphiteusi
priuetur?*

ex maleficiis. instit. de actio. Bald. in c. vafallus. si de feud. fue. controuerf. inter domi. & agna. vafal. atq; hoc nominatim affirmat Bal. in dicto c. vafallus. & tradit Iaf. in l. ij. nume. 86. C. de iure emphit. vbi reprehendit Specu. sententiam in tit. de emphit. versicu. lxxv. quòd leges ab ipso Specul. citatæ solummodo de possessionis amissione fanciant, vt puta l. vlti. C. de rei vendic. Sed & opus est, vt vafallus sciens per dolum & latam culpam neget: vt probat text. in dicto c. vafallus. & ibi Baldus.

Principaliter quod fit, attenditur.

*Exceptio Senatus
consulti Velleiani
favorabilis,
Macedoniani
autem odiosa.*

PRincipaliter quod fit, inspicitur, non autem quod consequenter. Nam si quis exceptione perpetua tutus soluerit indebitum: condicere potest, si modò exceptio illa sit fauorabilis: & si odiosa sit, repetere nequit: vt puta, si mulier quæ Senatusconsulti Velleiani ope se tueri poterat, soluerit, repetet. Quòd si filiusfamil. exceptione Senatusconsulti Macedo. tutus paterfam. factus soluerit, non repetet. l. qui exceptionem. ff. de condic. indeb. Vt autem dignoscatur, an sit fauorabilis exceptio, necne: perpendi debet, an eius, cum quo agitur, causa detur: vt tum fauorabilis iudicetur: an autem eius, cui debetur, causa tribuatur: vt in hac specie censetur

Quomodo dignoscitur, an fauorabilis,

featur odiosa. Veluti, exceptio Senatuscon-
 sulti Velleia. mulieris aduersus quam agitur,
 gratia datur. Senatusconsulti verò Macedo-
 niani exceptio creditoris, qui experitur, &
 cui debetur, respectu præstat: in quo non
 tam ipsius creditoris, quàm filii familiâs mu-
 tuo accipientis odium consideratur. Qua-
 propter quod principaliter fit, attenditur:
 nempe filii familiâs mutuo accipiētis odiū:
 non quod consequenter, nimirū mala fides,
 vel dolus creditoris. Nam cum mulier pro
 alio intercedit: vel cum filiofa. mutuum da-
 tur: utrobique dolus versatur creditoris. Ve-
 rùm vbi filiofa. creditur mutua pecunia, ma-
 gis odiosus est filiusfa. quàm creditor: quòd
 lex vereatur, ne in patris necem aliquid mo-
 liatur. Itaque si creditum soluat: non potest
 solutum condicere. Porrò axioma hoc, vt
 quod principaliter fiat, attēdatur: non quod
 consequenter, ad aliam facti speciem tradu-
 cit Philip. Decius consil. xxxj. in vlti. col. in
 prima consiliorum parte: vbi Alexan. Imol.
 in l. stipulatio hoc modo. ff. de verbo. oblig.
 refert asserere, vt si quis velit hæreditatem
 suam fratribus suis accrescere: hocque licet
 sit in star cuiusdam de futura successione pa-
 ctionis, quantum ad fratres pertinet: tamen
 hoc pactum magis de non succedendo intel-
 ligitur factum: quoniam magis attenditur, id
 quod principaliter fit, quàm quod ex con-
 sequent

*an verò odio-
 sa sit excep-
 tio.*

*Pactum vt hæ-
 reditas alicu-
 ius suis fratri-
 bus accrescat,
 an valeat?*

sequentia in aliorum fratrum vtilitatem ce-
dat: citatque in argumentum l. si quis nec
causam. ff. si. cert. peta.

*Pœna conuentionalis, quan-
do peti possit.*

POena ex cōtractu, & præsertim ex transac-
tione cōuentionalis peti potest: si adie-
cta sit factō, & non dationi quantitatis, vt
no. in l. cū allegas. C. de vsur. & in c. suam.
de pœnis. & in c. cū dilecti. de arbit. in an-
tiq. & in l. si quis maior. C. de transact. & l.
Lucius. ff. de act. emp. & vsque ad quadruplū
exigitur, vt not. in l. vnica. C. de sen. quæ pro
eo quod interest. Nec verò obstant not. in
c. ij. de iudic. quia ibi nihil de pœna conuen-
tionali agitur. Tum isthic de sententia Iu-
dæorum in Christianos prohibenda tracta-
tur. Sed nec illud officit, quod pœna vltra,
quàm interfit, non possit condici: quoniam
vt contrahētes ab onere probādi eius, quod
interest, leuentur, pœnam certæ pecuniæ
adiiciunt: nec habetur eius quod interest ra-
tio, sed quanta dicta est pœna, tanta potest
exigi. §. vlti. institu. de verbo. oblig. & l. ij. §.
item si in factō. ff. de verbor. obliga. & l. cū
pœna. & l. si quis rem. ff. de arbitr. Quæstio
itaque ex factō tractata est apud supremam
Parif

Parif. curiam. Cùm hæredes quidam ſuper pluribus cõtrouerſiis ex hæreditate inter ſe ortis tranſegiffent, atque vt intra certam diẽ prædia hæreditaria conſtitutis portionibus diuiderentur, fuiſſet conuẽtum, pœna centũ aureorum aduerſus eum, per quem ſtaret, quominus ea fieret diuiſio adiecta: atque vnus ex iis refragatus fuiſſet diuiſioni, ideóque in ius vocatus familiæ erciſcundæ, & vt pœna in eum commiſſa pronunciaretur, vſq; ad ſententiam perſtitit: qua tandem ſtatutũ eſt, prædia hæreditaria ſecũdum tranſactionis placitum diuiſa iri: à qua ille prouocauit: ſed poſtea apud ſupremam Curiam ſententiæ acquieuit. Aduerſarius autem libellum Curix obtulit, vt pœnam centum aureorum condictã incurriſſe declararetur: propterea quòd tranſactioni non paruiffet ob impeditam diuiſionem: cuius quidem impedimenti compertus fuiſſet author: cùm ſententiæ de diuidẽda hæreditate latæ poſt appellationem interpoſitã acquieuiſſet. Alter ex diuerſo ſe iure diuiſionem recuſaſſe cauſabatur: quia legitimã in iudicio ſtandi perſonã cohæres non haberet, propterea quòd eſſet annis xxv. minor, nec ei in litem datus erat curator. Proinde arbitri, ſeu cõmiſſarii familiæ erciſcundæ dati non poterant diuiſionem exequi. Deinde eam pœnam à iure improbatam, vt not. in c. ſuam. de pœnis. in antiq

antiq. præfertim, quia eius, quod interesset, quadruplum supergrederetur. Curia tamen pœnam pronunciauit commissam. Quippe debuerat reus coram arbitris contestari: se nolle diuisionem remorari, ita tamen, vt priusquam arbitri ad eam pergerent, illi cohæredi daretur in rē diuisionis curator: nec ita simpliciter impedire, quin arbitri partirentur hæreditatem. Mihi sanè iamdiu innotuit, quòd cùm super controuersis multis de tuendo in æde sacra dignitatis ordine agitatis transactionem inissent viri nobiles aliqui: vnus autem recepisset se curaturum transactionem ab vxore sua ratam haberi: partique essent mille francicorum pœnam in eum, qui transactioni non stetit: & quoniam ille vxoris ratihibitionem non præstitisset, in ius est appellitatus: vt eam pœnam dependeret: atque lite pendente (propterea quòd publico instrumēto obligatus esset) eā quãtitatē publicè obsignaret apud actore, fideiussoribus de ea (si ita tandem statutum foret) restituēda præstitis damnaretur. Reus exceptionibus iis vsus est, quia nullo modo potuisset ab vxore ratihibitionem illam extundere. Deinde quòd ea pecunia immodica esset, iustūmq; eius, quod intererat, finem decuplo exuperaret. Verùm actor quantum ad pœnæ obsignationem pertineret, vicit. Reus verò ad supremam Curiam prouocauit, quæ

uit: quæ lite in consilium intimum missa, iudicatum appellationemque rescidit, appellatamque, quanti ex æquo interesset actoris, condemnauit. Simile verò arrestum eiusdem Curia refert Do. Petr. Rebuff. in comment. constitu. regiarum priore tomo, charta 333. quo constitutum fuit, vt qui condictam centum aureorum pœnam, nisi intra duos menses fideiussores liberasset, prestare fuisset à iudice condemnatus: reformata sententia, Curia decreuit, vt quanti fideiussoris interesset, solummodo sarciret: ac intra alios duos menses fideiussores nexu exolueret: alioqui dâna ob id accepta refunderet: quæ ad eam vsque centum aureorum summam est moderata. Scimus autem, cum similis controuersia apud eandem Curiam fuisset suborta, insignes caufidicos quosdam litis patrocinium noluisse suscipere: & ideo appellatam acquieuisse sententiæ: qua consimilem fideiussori pœnam soluere iussus erat, quamuis arresti illius præiudiciû ipsis laudaretur: quia affererent contrarium nupet in simili disceptatione fuisse prolatum arrestum. In quo cardine stat res nostra forensis. Atque iis suffragantur, quæ tradit Alexan. Imol. in consi. xlv. xlvj. & xlvij. In quo quidem xlvij. adducit Bald. in l. id quod pauperibus. C. de episcop. & cle. & Pet. Anchara. in c. penult. de testa. affirmare pœnas iure poli, & diuini
niori

niori (quod forum conscientiae vocant) non deberi: per glo. in c. fraternitas. xii. q. ij. Itaque ait iudici cauendum, ne aliter iudicet: quoniam prohibere quisque debet, ne per proximum committatur peccatū. c. ipsa pietas. xxij. q. iij. Tum facientis culpam habet: qui cum possit, negligit corrigere. cano. facientis 86. distinct.

Pœna pecuniaria.

Pœna pecuniaria exigua nõ debet in corporealem commutari.

POena pecuniaria, quamuis ex delicto sit irrogata, si modica sit: nempe vsque ad duos aureos, non debet in corporealem commutari, vt tradit Bald. in l. quicumque. C. de feruis fugit. nec pro ea debet condemnatus diutius carcere detineri: prout refert, & sequitur Do. Boer. in decis. Burdegal. curiæ. q. cccxlix. nume. 7. & II. in fi. vbi ita ab eadem Curia iudicatum fuisse commemorat. Idem paulò ante ibidem ait, reum hunc permittendum iuratoriæ suæ cautioni, de pœna illa (si ad pinguiorẽ fortunã peruenerit) exoluẽda.

Plures vbi ex delicto in solidum condemnati sunt, an si vnus solidum soluerit, possit ab alijs partẽ exigere.

PLures vbi ex delicto in solidum condemnati sunt, quamuis si alter ex his integram summam persoluerit: non habeat is exceptionem cedendarum actionum, nec etiam ius agendi aduersus eum, cui soluerit: vt illi ius exigendi ab aliis condẽnatis portionem ad eos

ad eos pettinentem cedat, vt probat text. in l. j. §. planè. ff. de tute. & rat. diftrah. in verb. illis. quæ res indignum eum fecit, vt à cæteris quid doli participibus cõfequeretur: nec enim vlla focietas est maleficiorum, vel iufta communicatio damni ex maleficio: atque id nominatim tradit Barto. in l. Modestinus. ff. de folut. tamen cùm duo ob temerariã accusationem quandam pecunię quantitatem fisco, nec non accusato dependere in folidum fupremæ Paris. curiæ arefto fuiffent condẽnati: alterque qui totam exoluiffet, apud Curiam eandem alterum condemnatum conueniffet, vt æquam portionem pecunię illius ipfi refunderet: reus autem eas excipiendo adduxiffet caufas, nihilominus eiufdem Curiæ iudicio dimidiam illius pecuniæ partem reddere aõtori damnatus est, vnà cum litis fumptibus. Quod ea ratione iudicatum arbitror, ne reus cum aliena iactura locupletaretur: & quia negotium commune aõtor vtiliter gefsit, integram quantitatem erogando, negotiorum geftorũ actione potuit ex æquo & bono à reo partem exigere: vt probat text. in l. nam & Seruius. ff. de nego. gef. Vbi cùm tres à Lufitanis capti fuiffent: & vnus ex iis fuiffet dimiffus, vt pecuniam pro omnibus redimendis pactam reprẽfentaret, is autem ad diem conftitutã non rediiffet: cæteri verò duo ob eam caufam integrã summã coacti fuiff

cti fuissent solvere : ii à tertio eius pecuniæ portionem recuperarunt. Tum soluendo pro alio inuito & ignorante quisque eum liberat. l. soluendo. ff. de nego. gest. igitur cùm in hac specie condemnatum alterum liberasset alterius solutio, neq; id eo prohibente fecisset, tenetur liberatus negotiorum gestorum iudicio. l. vlti. C. de nego. gest.

*Periurium infamiam an
irroget?*

Periurium an
infamiam ir-
roget sequuta
eius declara-
tione.

Periurium infamiam non irrogat, quamvis sequuta fuerit super eius declaratione sententia. Proinde cùm vrbis Parisiensis Præfectus quandam tondendorú lanæ pannorum artificis electione infirmasset, propterea quòd electus ille iureiurádo adactus an aliquando bonis cessisset, coram eodum Præfecto in disceptatione litis super ea electione motæ, illam bonorum cessionem fuerat inficiatus, posteaquàm aduersarius monumentis publicis de hac bonorú cessione docuisset, ab ea quidem sententia electus is appellauit, & superior euasit supremæ Paris. curiæ iudicio, die 13. Septemb. 1543. Cùm remissum fuisset solenne iustitium, quod ob vindemias indici solet. Periurus enim non efficitur infamis: siquidem in eorum numero, qui

ro, qui in infamiam incidunt, non recitatur in l. ij. ff. de iis qui not. infa. & tradit nominatingloss. in l. Lucius. ff. eod. titu. si quis super re præteriti, vel præsentis tēporis peieret, infamiam non incurrere. Sed Alciat. in l. si quis maior. C. de transactio. ait, in eo qui transactioni à se celebratæ cōtrauenit, specialiter constitutum, ea leg. fuisse, vt infamię subiiciatur, ac etiam sententiam tum interuenire declaratoriam oportere: secundum no. in c. cū secundum. de hæretic. lib. vj. For- san enim ex iusta causa aduersus transactio- nem fecit: vt puta, quia aduersarius prior fidem fregit. l. cū proponas. C. de pact. Itaq; cū periurium in huius aresti specie super re præterita admissum fuisset, infamiam nō inussit. Igitur ab artificii illius professione repellere eum iudex non potuit: etsi dignitas fuisset. l. quoties. C. de digni. lib. xij. præfertim, quia cessio bonorum (vt pote, quòd iuris sit beneficium) infamia non afficiat. l. j. ff. de cess. bono. Plectitur tamen iudicis ar-

*Cessio bonorū
infamiam nō
infert.*

bitrio periurus, vel multa pecuniaria,

atque nonnunquam simul ho-

noraria, vt in locis

istis traditur.

* *
*

Qualitas.

Qualitas verbo adiecta, quando secundum tempus verbi determinatur.

Qualitas verbo adiecta, determinatur secundum tempus verbi. l. in delictis. §. extraneus. ff. de noxal. actio. Nam cum noxalis actio ita solummodo competat in dominum, si eo nesciente seruus damnum dederit, exigitur: ut is sciat, qui tum dominus sit, cum seruus damnū dat, ut non liberetur seruū noxæ dedendo. Itaque si seruus damnum dederit, & postea à quopiam fuerit emptus: licet cum damnum daretur, emptor id sciuerit: noxæ seruū dedendo immunis erit. Alioqui, si emptor tum fuisset dominus, cum damnum dari sciuisset: noxæ dedendo non liberaretur. Sic qui antequam miles fieret testamentum condidit, & postea miles factus decessit: nisi ipse in militia constitutus, id testamentum valere velle declarauerit, non valet id testamentū, tanquam à milite factum. l. Titius. ff. de mili. testa. Atque id accipiendum est, cum qualitas adiecta verbo ad primariam actus dispositionem refertur. Aliter atque si qualitas ad aliud referatur ex præsumpta disponentis voluntate. Non enim tantummodo qualitas
tum

tum determinatur secundum verbi tempus, *An si qualitas desinat, actus pereat?* sed etiã si qualitas desinat, permanet actus: vt puta, si alimenta puero, vel puellæ relinquuntur: hæ dictiones, puer, & puella, qualitatem significant: igitur satis est, si cùm testamentum conderetur quibus alimenta legata essent, ii puer essent & puella. Sed & si postea desinant puer & puella esse, non tamen caduca forent, & irrita alimentorum legata, vt probat text. in l. mella. in princi. ff. de aliment. & ciba. legat. Item nisi ex eo absurdum sequeretur, quod desinente qualitate actus consisteret: vt in l. ex factò. ff. de vulg. & pupil. substitu. *Absurdi vel iniqui rationis spicienda.* Quamuis enim isthic Princeps permiserit patri, vt filio muto substitueret: eatenus tamen censetur Princeps id tribuere voluisse, quatenus filius eius in ea valetudine perseverasset. Nam aut patrẽ, aut Principem de hoc casu cogitasse non est verisimile: vt eum, qui postea nasceretur, ex hæredaret. Porro necessarium est qualitatem eo tempore adesse, quo effectum & robur capit dispositio. l. ij. ff. de auro & argen. lega. Quæ enim vxoris causa parata erunt, ibi legauit testator. At verbum, parata erunt, est futuri temporis. Itaque cùm ea qualitas vxoris veniat ad eius verbi determinationem: dispositioque non nisi à tempore mortis sumat vires, requiritur, vt tempore mortis sit vxor, quò legatũ consequatur. Cõsimili ratione verba *Qualitas tunc debet adesse, cum actus ante gestus robur sumere incipit.*

Quando qualitas verbum à principali dispositione separatum limitat, sufficiat ne qualitatem semel existere, nec perseverare.

Vbi qualitas perseverantia sit necessaria.

illa, si decesserit sine liberis, intelliguntur, ut nulli liberi tempore mortis supersint. l. ex facto. §. si quis autem. ff. ad Trebel. Cæterum, si qualitas adiecta fit ad determinandum, seu limitandum quoddam verbum à principali dispositione separatum, sufficit illam qualitatem semel existere, licet postea desinat: veluti, si quis ita dixerit: Quisquis mihi hæres erit, idem filio meo impuberi hæres esto: satis est, si hæres quandoq; fuerit, etiam si hæres esse desierit, cum filius moritur. Atqui, ne dubitetur, an qui hæres fuit: possit desinere esse hæres: id profectò potest contingere ex causa, quæ pro parte de inofficioso testamento mota est: vicusque hæres fuit. l. in substitutione. ff. de vulga. & pupil. substit. Verùm & hoc casu vitandum est, ne quid absurdi, aut iniqui insit. Nam absurdi, vel iniqui ratio sententiam mutat: ut exigatur, non solum extitisse semel, sed etiam perseverare qualitatem: ut puta, si quis cum filios duos haberet Caium puberem, & Lucium impuberem: ita filio substituisset: Si Lucius filius meus impubes decesserit, neq; Caius etiam filius meus hæres erit, tunc Seius hæres esto. Nã in hac specie ad impuberis mortem conditio substitutionis est referenda. Itaque oportet, ut tempore mortis filii impuberis Caius non sit testatoris hæres, ut substitutioni fiat locus: ne extraneum filio pater videatur prætulisse:

tulisse: quod quidem absurdum iuxta & ini-
 quum est: atque ἀπο τῆς ἑόρτης alienū, vt not.
 in l. cū acutissimi. C. de fideic. & in l. cū auus.
 ff. de condi. & demonstra. E diuerso, si quis
 hæredibus institutis filiis vtriusq; sexus, sin-
 gulos rogarit, vt qui sine liberis decederet,
 partem suam hæreditatis sorori fratriue re-
 stitueret: aut si frater sororue non esset, ma-
 tri suæ: & hæc verba adiecerit: Vósque liberi
 charissimi hoc fideicommissum teneri inuicē
 volo, donec liberos binos sustuleritis: &
 postea vter ex liberis duos filios procreaue-
 rit, quamuis eos decedens non reliquerit su-
 perstites, hæredes eius fideicommissum nō
 debent. Conditio igitur de liberis non re-
 quirat liberos mortis tēpore superesse. Qua-
 litas quoque adiecta participio ad eius tem-
 pus referri debet, sicut ea quæ verbo adiici-
 tur, vt probat text. in dicta l. Titius. ff. de mi-
 lit. testa. Atque hæc tradit Bart. in dicta l. ex
 facto. ff. de vulg. Breuius quidem, sed nō ita
 fortassis perspicuè: affirmatque multas ex
 iis dirimi posse quæstiones. Quarū nōnullæ
 sunt à Ias. disputatæ in l. in substitutione. ff.
 de vulga. & pupil. substitu. Veluti, si testator
 instituit filiū: & si sine liberis moriatur, sub-
 stituit Semproniu: filius postea liberos pro-
 crearit, qui tamen mortui sunt: an excludi
 substitutus debeat? Et quidē Ias. ipse refert
 Old. Ioan. Andr. & Paul. Castren. placuisse,

substitutum non esse admittendum. Verùm ipse Iaf. ita cenſet diſtinguendū: Aut mortis tempore ſupererant liberi, & poſtea mortem obierunt, tunc perpetuò repellitur ſubſtitutus. l. filius fa. §. cùm quis. ff. de legat. j. & l. ex facto. §. ſi quis rogatus. ff. ad Treb. Aut verò liberi ante mortem patris vita exceſſerunt, & ſubſtitutus admittitur: quoniam iſta conditio, ſi ſine liberis deceſſerit, terminum mortis inſtantaneum reſpicit: qui nō habet tractum, nec durationem, vt ait Bartol. in l. j. §. creditum. ff. ſi cert. pet. Vnde Bald. in c. j. §. cùm etiam. tit. epiſco. vel abba. in vſib. feu. affirmat filiam à ſucceſſione ex ſtatuto excluſam maſculis ſuperſtitibus, ſi maſculi naſcentur: quāuis poſtea moriantur, excluſam permanere. Sic Cyn. & Bald. in l. vlti. C. de hæred. inſtitu. aſſerunt, ſi Rex oppidum donauerit militi, ita vt ſi ſine liberis motiatur, illud ad ipſum regem reuertatur: miles verò mortuus eſt nato ſibi filio: qui quidem filius abſque liberis poſt deceſſit: oppidum non redire ad regis dominiū. Sed Saly. & Alexã. in authent. ſed ſi quis. C. de ſecund. nup. cōtrà exiſtimarunt. Quibus nos quoque ſuſcribimus. Cùm enim donantis mens ſit potiffimū inſpicienda. l. ſi vnum ex familia. §. ſi omiſſa. ff. de legat. ij. Conſtat autem ex verbis donationis regē ſibi liberos donatarii vo-
luiffe præferre: & ruruſ ſibi ipſi quis malle,
quàm

Quando cōditio terminum aliquem inſtātanē, vel ſucceſſuum & durabilem reſpiciat.

Arx donata à Regemiliti, vt ſi miles ſine liberis deceſſerit, arx ad Regem redeat an ſufficiat liberis militi fuiſſe ſuperſtites, vt arx ad Regem non reuertatur.

quàm alteri (nisi contrà euidèter appareat)
 cenfeatur, tum prouifio facta in vno cafu, ad
 alium fimilem extenditur: vt nota. in l. Gal-
 lus. §. & quid fi tantùm. ff. de liber. & post-
 hu. igitur quoquo tempore liberi deficiant,
 oppidum, vel arx donata ad Regem redire
 debet. Et in hanc descendit fententiam

Andr. Barbat. in addit. ad Bald. in di-
 cta l. vlti. C. de hæred. instituen.

Refértque Bart. ita refpo-
 diffe in confilio inci-
 piente, Andr.

* *
 *

t § Ratih

Ratihabitio donationis.

Donatio facta absenti non potest mortuo donatore rata haberi per donatarium.

Ratihabitio donationis, seu alterius concessionis absenti factæ nõ potest, eo qui donauit defuncto, effici. Ant. à Butrio. in c. vlti. vj. colum. de confes. & Ióã. Imol. ibidem: qui ad hoc citat c. vlti. de success. ab intesta. in antiq. Atque ita respond. Alexã. Imol. in consil. xxiiij. in v. volu. Id probat tex. in l. si ego. §. si res alicui. ff. de iure do. Nam si res alicui tradidero, vt nuptiis sequutis dotis efficiantur, & ante nuptias decessero: an sequutis nuptiis dotis esse incipiant. Et vereor ne non possint in dominio eius effici, cui datæ sunt. Et quia post mortem incipiat dominium discedere ab eo qui dedit. Et quia pendet donatio in diem nuptiarum: & cum conditio nuptiarum sequitur, iam hæredis dominiũ est, à quo discedere non posse rerum dominiũ inuito eo fatendum est. Sed benigniùs est fauore dotium necessitatem imponi hæredi consentire ei, quod defunctus fecit: aut si distulerit, vel absit, etiam nolente, vel absente eo dominium ad maritum ipso iure transferri: ne mulier indotata sit. Itaque cum id
dotis

dotis favore introductum fit, in contrarium est ius commune. Igitur posteaquam res donatæ amplius penes donatarium non sunt, donatio vires non potest recipere: sed post mortem donatarii, eius hæres eam potest ratam habere: vt probat text. in l. sed si sine. ff. rem rat. habe. & supra in verbo, donatio. latius explicuimus. Differentiæ autē ratio potest hæc esse. Nam in priore casu cum iam donatæ res apud hæredem sunt donatoris defuncti, ita vt res hæredis potius, quàm defuncti esse censeatur: vt not. in l. Paulus respond. ff. de acquire. hæred. meritò non potest tum rata donatio à donatario haberi. At in specie posteriori, quoniam res apud eundem adhuc sunt donatorem: nec in iis rebus tertiæ cuiusdam personæ ius est quæsitum, potest hæres donatarii ratam habere donationem: maximè, si rei ad hæredes transmissibilis fuerit facta donatio, vt asserit nominatim Barto. in l. bonorum. ff. rem rat. habe. & Alexand. Imol. in l. eius qui in prouincia. ff. si cert. peta. Quamuis verò aduersetur, quod respondit Bartho. Chassa. cõsil. vij. Ibi enim ait, constitutum non nocere hæredi constituentis: nec impedire in ipsum hæredē possessionis continuationem: si cõstituens ante rati habitationem mortuus fuerit. Priori tamē sententiæ, vt pote, quæ iamdiu frequentiore calculo sit comprobata, adhærescas: quam etiam

Quid si hæres donatarii ante donatoris mortem ratam habeat donationem?

Cõstitutū possessionis trāslationem à defuncto factū, an impediatur in hæredem continuari possessionem.

etiam confirmat Do. Andr. Tiraquel. in tracta. de cōstit. in ij. parte. 23. amplia. Sed quia nouissimis constit. c. vi^{xx}. xiiij. proditum est: vt donatio priùs non valeat, quàm donatarius eam præsentibus notariis receperit, & ratam habuerit: dubitatum est, an si absentibus notariis, præsentibus tamen testibus, ea donationis receptio & ratihabitio gesta fuerit, vires præbeat donationi. Nam verba constitutionis quanquam dura, tamen sunt obseruanda. l. prospexit. ff. qui & à quib. manu. lib. fi. Ideoque cùm nominatim constitutio hanc ratihabitionẽ præsentibus notariis fieri velit: si procul à conspectu notariorum facta sit: non poterit consistere donatio. Rursus testes & instrumenta parem vim in litibus exercendis, & rebus probandis obtinēt. l. in exercendis. C. de fide instru. Nec statutum est approbandum, quo sit cautum, quid non liceat, præterquàm scriptò probare, nõ etiam testibus, vt not. in c. ij. de proba. Quocirca æquius videretur, vt hæc ratihabitio testibus æquè ac notariis præsentibus facta, robur afferre possit donationi: ne propter nimiam verborum subtilitatem latitudo voluntatis contrahentium impediatur. l. vnica. C. vt act. ab hæred. & contra hæred. incip. Tamen constitutionis regiæ verbis inhærendũ magis puto: præsertim, quòd iam duæ interpretationes super ea constitutione à

Princ

Ratihabitio donationis facta, testibus præsentibus, non autem notariis an valeat?

Statutum vt quid scriptò, non testibus possit probari, an valeat?

Latitudo voluntatis contrahentium non debet verborum subtilitate impedi.

Principe emanârunt. Vna vt procurator specialiter datus perinde ratum habere possêt, ac dominus, quod dubio procul omni semper fuit, nisi nodum in scirpo (vt dicitur) quærenti. Altera autem, vt ea constitutio ad donationes causa mortis, vel testamento collatas non pertineret, quæ nisi morte confirmantur. Quid enim earum conduceret insinuatio, cùm in singula temporis momenta possint reuocari? In iis autem omnibus interpretationibus quidquã de notariis huic ratihabitioni adhibendis non est immutatũ.

Ratihabitio re ipsa, & facto.

Ratihabitio acquisitionis fit per eum, cuius nomine est facta, si ipse rei acquisitæ fructus postea percipiat: vt respondit Decius consil. lviiij. in j. parte consil. Non solum enim verbis, sed etiam facto quis ratum aliquid habere potest: vt probat text. in l. nõ rantum. aliter Paulus. ff. rem rat. habe.

Remissionis codicilli intra sex menses sumendi.

Remissio criminis, si à Principe fuerit impetrata, ob eius in eam urbem, cuius carceribus reus detinetur, aduentum regii & splend

Remissionis aut veniales codicilli ab impetrationis tē

*porè intra sex
menses à scri-
nis principis
debent sumi.*

& splendidi apparatus, aut aliter quouis modo obtēta, debet à sacris scriniis ipsius Principis ea forma (quam authēticam vulgò appellamus) sumi intra sex ab impetrationis tēporè menses: alioqui eius effectu & commodo sum mouebitur reus, vt aresto suprēme Paris. cur. iudicatum est die 23. Iunii. 1518. Nec verò huius remissionis cognitio & appro-

*Quibus iudici-
bus mandetur
venialium co-
dicillorum co-
gnitio & ap-
probatio.*

batio à Principe aliis, quàm regis iudicibus potest delegari: vt eiusdē Curix iudicio statutum est die 7. Augusti 1482. Quin & eius præfidatus regii, in quo reus vel interfecti parentes commorantur, iudici seu præfecto debent hæc venialia rescripta dirigi: quemadmodum alia Principis rescripta iudicibus ordinariis debent destinari, vel refutanda, vel recipiēda, vt Francisci hoc nomine primi constitut. 1539. anno editis. c. clxx. Sanè super crimine supplicium corporale nō exigente, si veniales codicilli nequeunt concedi: & si fuerint indulti, eorum utilitate carebit impetrans, vt iisdem constitu. c. clxxij. sancitum est.

*Rescisio permutationis sacerdotiorum
apud quem iudicem postulanda.*

Rescisio permutatiōis super sacerdotiis, vel beneficiis ecclesiasticis factæ coram iudice

iudice ecclesiastico est postulanda, vt illius
supremæ Paris. curiæ placito constitutū fuit
die 6. Septembr. 1522.

*Recusari iudex, an in causa
futura possit.*

Recusari potest iudex in qualibet causa,
etiam futura, vt probat textus in l. j. C. si
quacunque præd. potesta. & affirmat Bartol.
in consil. cv. Sed & procurator sine speciali
mandato potest iudicem recusare, vt tradit
Specul. tit. de procura. versicu. sed nunquid
mediâ causæ. in j. partē oper. Idq; tum maxi
mè, cū dominus longè abest: ac procurator
certior esse coniicitur, quàm dominus de su
spicionum causis, vt aresto supremæ Paris.
curiæ iudicatum habeo cōpertissimum. At
in notoriis iudex non potest recusari, vt co
piosè disserit Ludo. Roma. consil. cccxxiiij.
Scimus itaque iudicem quendam regiū cū
recusatus fuisset ex iustis suspicionum causis
à clerico quodā, qui vulneris in alterum il
lati accusabatur, & ab eo medicamentorum,
alimentorumque fiduciaria petebatur ero
gatio (quā prouisionem vulgò nominamus)
nihilominus accusatum fiduciariæ huiusce
præbitionis condemnasse: atque id placuisse
nonnullis apud supremam Curiam caufidi
cis non

*An à procura
tore sine spe
ciali mandato
possit iudex re
cusari.*

cis non vulgaribus. Idem quoque iuris est, vbi mera facti exequutio iudici delegata est, sicut libr. j. c. lvj. in schol. institutionum nostrarum forensium latius tractauimus.

*Renunciare vsuris, quis
censeatur.*

Renunciare maioribus vsuris recipiendo minores, an quis censeatur.

Reditus annui, vt puta, decē si debeantur: quinque autem longissimo tempore prestentur solummodo, an altera quinque prescriptione amittantur.

Renunciare quis, & si maioribus vsuris censeatur, si per longum tempus, id est, x. vel xx. annos minores vsuras perceperit. l. qui semisses. ff. de vsur. non ideo tamē cum decem reditus annui solarii, seu fundarii deberentur, quinque tantum per longum tempus soluta sunt, altera quinque temporis prescriptione, vel tacita renunciatione præsumentur amissa. Nam Bald. & Saly. in l. aduersus. C. de vsuris. affirmant, si ecclesiæ Præful, cui census nomine tres denarii essent debiti, duos solum pluribus annis receperit, nullum inde damnū ecclesiæ afferri. Per multum enim inter vsuras & censum interest: quoniam illarum lucrum odio habetur: at census dāno fauetur vitando. Porro glos. in l. cum notissimi. §. vlti. tradit non amitti partem reditus annui nō solutam: imò eam conseruari, per l. cum fidem. C. de non nume. pecu. Partis namq; solutio post quæsitam non numeratæ pecuniæ exceptionem facta

facta, gignit residui petitionem. Sed Ioan. Fab. in §. vlti. supra citato aliter sentit: nimirum, si sciens quis decem annui redditus deberi: quinque tantummodo recipit, non præscribuntur quinque altera: quod si ignorans receperit, præscriptione perduntur: citatq; Fab. l. si communem. ff. quæ ad mod. ser. amit. Quæ quidem mihi videtur parum ad id conducere. Nam prius caput sic habet, si communem fundum ego & pupillus haberemus, licet vterque non vteretur: tamen propter pupillum ego viam retineo. Alterum autem hanc complectitur epitomen. Qui alio, quâ quo sibi tempore seruitus debetur, ea vtitur: non vtendo illam amittit. Itaque prior pars nihil adiuvat, posterior verò pars contra suadet. Quippe cum certo tempore constituta seruitus non vtendo eo tempore amittatur: multo magis quinque non recipiendo; ea perderentur. Specul. verò in titu. de emphiteot. quæstio. xliij. ait quinque non soluta, non fuisse præscriptione amissa. Quin ipse in titu. de præscriptio. versicul. quid si cum deberem. in eadem tertia parte oper. hanc sententiam, veluti suam, posteriori loco subiungit. Sed contra prorsus in controversia quadam insigni apud supremum Burdegal. Senatam fuisse iudicatum non ignoramus: quod & ante Do. Andr. Tiraquell. & ego responderamus: nempe quinque non soluta

luta longissimi tēporis præscriptione amissa esse: secundum Alciat. sententiam in l. si creditores. C. de pact.

Rescindens et rescissorium iudicium, an possint cumulari?

Rescindens & rescissorium iudicium moribus nostris & cumulari possunt, & frequentius coniunguntur. Nam rescripto Principis iudici præcipitur: ut contractum rescindat: eumque Princeps ipsemet rescripto facit irritum: iubeturque insuper iudex cogere rerū alienatarum possessore: ut rescripti impetratorē sinat liberè rebus uti, fructusque eius tēporis & æstimationis, prout ius postulet, restituat: Quod iuri cōmuni consentaneū esse tradit Specu. tit. de in integ. restit. §. j. versicul. Sed nunquid in eodem libello. Illud quoque sua refert tempestate obseruatum Guid. Pap. in decisio. Delphi. quæstio. cxliij. Qua in re nonnullos caufidicos non mediocri clientum damno fuisse hallucinatos, non me præterit: quòd in conficiendo rescripti huiusmodi commentario rescindentis folius opem implorassent: nam cū secundum id rescriptum fuisset pronunciatum, à rescissorii exordio litem auspicari alteram clientes coacti fuerunt.

Reuoc

*Reuocari ob ingratitudinem,
an possit donatio.*

Reuocatio donationis ex causâ ingratitudinis ab hæredibus fieri nõ potest. l. vlti. C. de reuoc. dona. in verb. illis: nulla licentia donatoris successoribus huiusmodi querimoniarum primordium instituire. Sed si defunctus donationem reuocare velle ex iustis ingratitudinis causis, iisdemque expressis declarauerit, poterit hæres postulare: vt donatio irrita, & viribus carere ex iis causis pronuncietur: sicut inofficiosi testamenti querela præparata ad hæredes transmittitur. Censetur autem præparata, si defunctus tantum accusationem fuerit comminatus, vel si vsque ad denunciationem, vel libelli dationem processerit. l. posthumus. §. vlti. & l. sequenti. ff. de inoffic. testa. & ita iudicatum vidisse testatur Guid. Pap. in iisdem decis. quæstio. ccxij. Et nos quoque à celeberrimo iudice, non raro idem pronunciatum fuisse scimus.

Reuocare donationem an hæres possit ex causa ingratitudinis in defunctum commissæ.

*Retractus an propinquiori
semper competat?*

Retractus facultas, quæ ex statuto consanguineis defertur, vt possint rem à cõ-

Retrabere rē consanguineo remotiori ven

*ditam, an pro
pinquior con-
sanguineus
possit.*

sanguineo venditam reddito pretio retrahere, competit proximioris gradus consanguineo: vbi remotioris gradus agnato, vel cognato ea res vendita fuit: secundum Ioan. Fab. sententiam in §. ita tamen. insti. de hæred. quæ ab intesta. defer. Quam etiam sequutus videtur Do. Tiraquell. in comment. consuetu. Picto. in titu. de iur. retrac. in §. II. gloss. vj. nume. 19. & in hanc quoque descendit Pet. Rat in commenta. consuet. Picto. sub per eodem titu. §. ccxlvj. eorundem statuti: licet subiiciat duo arresta à Senatu Parisiensi contrà fuisse lata: quibus propinquior ab auocanda re ab emptore consanguineo remotiore submotus fuerat. Tamè nuper aliud arrestum ab eadem Curia pronunciatum est aduersus dominum de Puygni: quo fuit iussus admittere consanguineum in gradu propinquiore constitutum, quàm ipse de Puygni erat, & in expensas aduersario sarcendas cõdemnatus est, non solum litis primariæ, sed etiam appellationis. Quocirca vbi retrahens propinquior est genere venditori, quàm emptor, retrahens anteponitur. Sed vbi essent eiusdem gradus, censerem repellendum esse retrahentem. Atque ita latum fuerat vnum ex iis duobus arrestis: quæ ipse Rat citat: nempe inter duos fratres, quorum alter partem rei à communi fratre venditã alteri fratri, volebat vi huiusmodi retractus aufer

auferre. Sed id a restum sententia caufidico-
rum, non autem iusta Curia trutina appen-
sum fuerat.

*Retrahi an possit res cum
decreto vendita.*

Retrahes rem ab eo cui auctio-
nibus ante- cedentibus iudicis decreto addita est,
non tenetur subire iusiurandum, an pecu-
niam decreto comprehensam in solidum per-
soluerit: cum id palam ex ipso decreto con-
stet, quod rem manifestam, seu notoriam
efficit: vt not. in l. emptorem. ff. de act. emp.
& Ioan. Fab. in proœ. instit. vbi de notorio
tractat, & text. in c. vlti. de cohabi. clerico. &
mulier. Tum res non nisi præfenti pecunia
debet addici. l. à diuo Pio. §. vlt. ff. de re iudi.

*Iustis auctio-
nibus res ex
decreto vendi-
ta an retrahi
possit, & an
decretum de-
beat insinuari
apud eius iu-
risdictionis,
in qua fun-
dus situs est,
acta.*

Retraetus quando simulatus.

Retraetus præsumitur simulatus, si confan-
guineus, qui retraxit, mutuatus sit pecu-
niam ab alio: deinde retrahat prædium: mox
id vendat ei, à quo mutuatus fuerat, siue mi-
noris, siue pluris, quàm prius illud fuerat
venditum. Ita summa Paris. curia iudicauit
die iiii. Junii 1543. Nam ex obliquo sic ce-
ditur ius retractus extraneo, quod quidem
v 3 licet

*Retraetus
quando præsu-
matur simila-
tus propter
mutuum.*

licet minimè, vt tradit Ias. in l. iij. §. vlt. ff. de oper. no. nuncia. & Guid. Pap. quæst. cclvij.

*Retractus propter pactum de
retrouendendo impeditur.*

*Retractus an
possit ab em-
ptore recusa-
ri ob pactum
de reuenden-
do adiectum à
venditore, &
si venditor in-
tercedat a te-
quàm retra-
ctus admitta-
tur, an eum im-
pediat.*

Retractus oblationem à quodam vendi-
toris consanguineo & rei venditæ etiam
patrono, seu feudali & directo domino: hâc
emptor recusauit: dies, illius consanguinei
postulatu, ei ad iudicem dictus est: venditor
autem factus hac de re certior, quia eius rei
(pretio quidem reddito) redimendæ facul-
tatem in venditionis contractu sibi excepe-
rat: oblationem quoque eius facultatis nomi-
ne emittit venditor, quã repudiauit emptor,
contestatus priorem oblationem sibi factã.
Itaque ad eundè iudicem accersitur emptor
à venditore, nempe ad libellorum præfectos
illos, qui in forensi Lutetiana Basilica iudi-
cant. Die dicto consanguineus actionem se-
cundum suam oblationem intendit: vendi-
tor item secundum suam, & se consangui-
neo petit præferri: emptor autem ait se nihil
morari, ytri decreuerint iudices se re empta
pretio restituto, vnà cum sumptu emptionis
gratiã facto cedere. Consanguineus porrò
se priùs esse admittendum causatur: quòd
Pictonicæ regionis statuto c. cclxxvij. cau-
tum sit:

tum sit: vt si res sub hoc reuendendi pacto distracta sit, nihilominus intra condictum huius pacti tempus possit consanguineus ré illam retrahere: & emptor teneatur eum ad retrahendum recipere: ideo cùm ipse prior obtulerit, perperam recusasse emptoré eius oblationem, & contra statutum illud fecisse. Deinde quia oblatio venditoris non ritè facta sit: vt pote, qui re ipsa fortis pecuniam nõ obtulisset, & intra huius facultatis diem pretium non obsignasset, prout regionis eiusdè statutum exigit c. cclxxvij. Itaque vulgari regulæ locum esse: perinde haberi quidpiam non esse factum, & minus ritè fuisse gestum. l. quotiens. ff. qui satisda. cogant. Præsertim cùm id pro formâ à statuto traditum sit: & idcirco etiam consensu priuatorum nõ possit remitti. l. nemo potest. ff. de legat. j. & l. si quis in conscribendo. C. de pac. Sed & quoniam eam venditor formam omiserit, par esse censerit, eum id noluisse effectum consequi, vt probatur ex not. in l. si quis in principio. ff. de lega. iij. Præterea verisimile esse venditorem ab emptore subornatum fuisse, & impulsus, vt oblationem emptori faceret, quoniam intra triduum plus minúsue post consanguinei oblationem, oblatio venditoris fuisset emissa, vt prob. ex notat. in l. si ventri. ff. de priuil. credito. & in l. post contractum. ff. de donatio. Quin & re ipsa inter

Retrahitur.

venditorē & emptorem collusum, vt ipsius
 emptoris gratia venditor rē retraheret: at-
 que ei postea traderet. Postremò emptorē,
 eundemque reum ait cōsanguineus actor in
 litis expensas erga seipsum actorem esse con-
 demnandum propter improbam oblationis
 recusationem. Siquidem cū fieret oblatio,
 nondum venditor oblationem fecerat: & si
 non interuenisset venditor, planè constabat
 eas expensas à reo deberi: proinde eius in-
 tercessione impediri earum expensarum adiu-
 dicationem, iniquum esse. **Contra** verò ven-
 ditor resistit: nempe quòd etsi pretiū re ve-
 ra non obtulerit, neque publicè obsignarit,
 id cōsanguinei nullatenus interesse: sed tan-
 tum ipsius emptoris, qui tamē hac de re ni-
 hil queratur. Quapropter etsi formæ id vice
 statutum introduxerit: eius tamen omisio-
 nem ab eo, cuius non intèrsit, opponi non
 posse. Nam vt actio, ita exceptio ei, cuius ni-
 hil refert, negatur. l. ex conuentione. C. de
 pact. Ad hæc licet statuto ea forma sit tra-
 dita, non esse consequens, eam partium con-
 sensu conuelli non posse, vt nota. in l. j. ff. de
 fer. vbi si non opponat de feriis messium:
 valet iudicium eo tempore agitatum. Nam
 vbi forma vel solennitas priuatum commo-
 dum respicit, potest remitti, vt trad. gloss.
 & Bartol. in l. eleganter. ff. de dolo. Actus
 quoque ob formæ defectum ita demum nul-
 lus est,

Ius est, si is, cuius interest, opponat, ut probat text. in c. post electionem. & ibi Abb. de cōcess. præben. in antiq. Sed & nullus ad quidpiam admittitur impediendum, nisi eius interfit: ut tradit Innoc. in c. super his. de accusatio. & Paul. Castrenf. in l. vlti. C. de edict. diui Adri. tollen. & Do. Andr. Tiraquel. in tracta. quem nouissimè edidit *le mort saisis le uif.* in iij. decla. ij. partis. Solennitas insuper, quæ ad rem priuatorum spectat, potest quodcumque adhiberi, ut probatur in c. ij. & iij. de ils quæ fiunt à præla. sine consen. capitu. quando id aduersus bonos mores, & publicam non esset utilitatem, in l. pacta, quæ contra. C. de pact. & l. ius publicum. ff. de pactis. & per Bart. in l. si pro eo. ff. de fideiuss. Præterea consanguineum nõ posse ei anteuertere æquum esse: quia ex eius contractu hanc facultatem consanguineo palàm esset competere, partemque sui existere contractus, ut not. in l. fundi partem. ff. de contrahend. emp. ideo non debere in eius emptoris necem detorqueri, potissimum, cum intra constitutum tempus emptori obtulerit. Tum quamuis re ipsa pretium nõ obtulisset emptori, neque publicè obsignauisset: non ideo tamen facultate redimendi cecidisse propter motam & pendentem super ea re controuersiam, quæ moræ omnis suspicionè ab eo remouet: frustra siquidem obsignasset,

cùm interea & disceptaretur: vter scilicet, an venditor ipse, an consanguineus admitti deberet: sicuti proba. ex not. in l. contra maiores. C. de inoffic. testa. Quandiu enim pendet lis, an solenne & validum sit testamentum: non præscribitur mouendæ inofficiosi testamenti querelæ: sed & non videtur moram facere, qui ad iudiciũ prouocat: deniq; si consanguineus fuisset admissus, se tamen rem ab eo posse auocare. itaque cùm id hodie constet, hodie id dirimi debet: nec in aliud iudicium differri: vt probat text. in l. si is à quo. ff. vt in posses. lega. cùm maximè instrumentum venditionis, ius venditoris patefaciat: ac ex eo contractu agat consanguineus: quippe vbi exceptio ex eo contractu nascitur, ex quo oritur actio: nullum quidẽ iudicium adeò celeris discussionis est, vt hanc reiiciat exceptionem, vt scribit Barto. in l. j. §. & parui. ff. quod vi aut clam. & Feli. in c. ex parte. ij. de offic. delegat. in antiq. ac imprimis circuitus omnis moribus nostris vitatur. argu. l. cùm fundus. §. seruum. ff. de reb. cred. Cæterùm reus, idemque emptor se expensis non admissæ oblationis minimè obnoxium asserit: propterea quòd oblatio non in eius faciem, sed tantummodo domũ denunciata fuisset: atque protinus ac in iudicium deuocatus est, dixisse, paratum se vter potior à iudicibus pronunciaretur, eum ad-

mitte

mittere. Quapropter iudices interloquuti sunt, vt fraus & collusio inter emptorem & venditorem asserta à consanguineo probaretur. Quod cùm implere non potuisset cōsanguineus, iudices tandem definierūt, venditorem ad redimendam rem, excluso consanguineo, esse admittendum, consanguineumque in expensas venditori condemnavit, reūmq; expensis absoluit. Sed cùm provocasset consanguineus, lis tandem transactione sopita est, appellante quidem herbā porrigente. Quemobrem ex iis summatim colligendum est, consanguineum, etsi prior obtulerit, à vēditore superari: qui posterior obtulit ex reuendendi pacto, & in lite à consanguineo mota intercessit, quominus consanguineus admitteretur. Tertius enim quacunque in iudicii parte recipiendus est, si eius interfit, etiam ad executionem sententiæ impediendā, vt no. in c. veniens. ij. de testib. & in l. à diuo Pio. §. super rebus. ff. de re iudic.

Retractus ius extraneo non cedendum.

Retractus ius alteri extraneo cedi non potest. Paul. & Ias. in l. j. §. vlti. ff. de operis noui nunciatio. & alii quos citat fufius Do. Andr. Tiraq. in tracta. de retract. §. xxvj. in gloss.

Retractus ius consanguineo competens nō potest extraneo cedi.

gloss. j. nume. j. Quocirca cum quidam mutuo accepisset certam pecuniam, pignori que supposuisset quandam domum expressim: quam debitor se retracturum ob generis propinquitatem pollicitus fuerat, eamque postea creditori intra conditum tempus, se daturum cauerat. Confanguineus autem sententiam secundum se obrinuerat purgatione prius iureiurando facta omnem a se dolum abfuisse. Aduersarius autem ab ea prouocauit, & vicit supremæ Paris. curiæ decreto die quarta Iunii. 1543. atque vtriusque instantiæ, nempe primordialis, & appellationis expensas est consequutus. Nam ex duobus illis contractibus, altero videlicet inutili & pignoris, altero autem dationis domus illius in solutum, simulatio & fraus quæ sita præsumebatur, vt ex obliquo iuris retractus cessio in extraneum fieret. Nec mouit, quod confanguineus suam facere conditionem meliorem licuisse causabatur accipiendo mutuum, & in exolutionem mutui domum transferendo. Siquidem ius retractus ad hoc introductum fuit, vt res in familia & genere permaneret: non autem vt confanguineus inde lucrum pecuniarium aucuparetur.

Reg. Cancell. de xx. diebus.

Regula Cancellariæ Romanæ de xx.

Regula (quam vocant) Cancellariæ Apostolicæ est huiusmodi, vt si quis cedat sacerdotio

cerdotio, & alter in eius locum à Romano Pontifice substituatur, nisi qui celsit postea per viginti viuat dies, celsio nullius erit momenti: neque ex cōsequenti sacerdotii collatio. Verùm hæc constitutio duntaxat, vbi celsio apud summum Pontificem facta est, obseruatur: non autem si apud ordinarium collatorem emissa fuerit sacerdotii celsio. Nam cùm ea regula à iure cōmuni discrepet: nempe quo statim atque à superiore admissa est celsio, vires nanciscitur: vt nota. in c. quod in dubiis. de renuntiation. in antiq. nec ex iis quæ postea emergunt, potest infirmari, cùm ritè re&eq; factum, ex eo quod postea accidit, nequeat vitari, vt no. in l. inter stipulantē. §. sacrā. ff. de ver. obli. Proinde quoniã eiusmodi cōstitutio de celsione, à summo Pōtifice recepta, statuit, nō debet ad aliam speciem extendi. Prætereà ordinarius collator præsumitur potius de cedētis valetudine certior, vt pote, qui in proxima degat regione, quã summus Pōtifex, qui in remotissima. Sic igitur supremę Paris. cur. iudicio constitutum est sepissimè. Atq; ita respōdit Pet. Ancha. in cōsi. ccxcvij. quē refert, & sequitur Philip. Dec. cōsil. ccxxiiij. vbi citat text. in clement. j. de offic. ordi. qua probatur, maiorem in summo Pontifice subreptionis esse suspicionem, quàm in ordinario, ne decipiatur.

*diebus an loci
 habeat in ordi
 narij collatio
 ne.*

Spurio

*Spurio à quibus relinqui, aut
donari potest.*

*Spurio an pos-
sit relinqui,
vel donari ab
alio, quàm à
patre.*

Purio potest relinqui, vel donari ab alio, quàm à patre, vt tradit gloss. singularis in §. vltimo. in authen. quibus mod. nat. effic. sui. Cùm enim non reperiatur prohibitum, permissum cen-

setur. Idem affirmat Barto. in l. quod conditionis. ff. de dona. causa mort. Statuto autem municipali Pictonum pater & mater aliquid filio donare nequeunt: nisi alimentorù gratia, vt nota. in lib. statut. huiusce regionis c. xi^{ra}. viij. Quod iuri Pontificio congruit: vt probatur in c. cùm haberet. de eo qui duxit vxo. quam polluit. per adulte. vel si ex damnato coitu sit conceptus: vt puta ex sacerdotis concubitu, aut alio illegitimo & nefario. Contrà tamen iure ciuili proditum erat, quod ad eos spectat, qui ex nefando complexo essent geniti: vt not. in authenti. ex complexo. C. de incest. & inutil. nup. Nos itaque Pontificum æquitatem Imperatorum seueritati moribus nostris præferimus. Verùm, quod spurii donatur, id tantum vsusfructus loco habetur

*quod spurii
donatur, an*

habetur: ita vt post eorum mortem ad donatoris heredes reuertatur, sicut tradit Bald. in l. eam, quam. C. de fideicommiss. quem refert & sequitur Bartho. Chassa. in commenta. consuet. Burgund. tit. *des prestres bastars.* §. iij. in ij. amplia. citatque l. cum ii. §. vult igitur. ff. de transac. cuius hæc sunt verba: Constat enim alimenta cum vita finiri. At id arbitror seruandū vbi à patre, vel à matre spurio donatur. Nam cum extraneus donat, id debet spurio perpetuum esse: & ad eius filios transire: sicut quælibet res à spurio alio quopiam titulo acquisita. Sed tutius esse putem, si testamento liberis ea relinquat, cum non dubitetur eum testari moribus nostris posse, vt infra dicemus. Noui enim, cū quidam ex generosa Trimolliorum familia spurio suo, quem ex muliere soluta solutus genuerat, arcem in spurium donationis ergo contulisset, eam ad donatarii posteros peruenisse. Quia verò donatio facta fuerat spurio, eiusque masculis posteris: non minima controuersia inter ipsius nepotes orta est: an filia fratrum masculorum præferrentur auunculis ex filia procreatis. Tandem arx suæ premæ Paris. cur. iudicio filiabus masculorū adiudicata est. Hanc verò quæstionem latissimè persequitur Do. And. Tiraq. in tractatu primigenio. in xij. xiiij. xiiij. xv. & xl. quæst. vbi innuit filiam primogeniti in successione aui

ad filios possit transmitti.

Donatum masculo, eiusque masculi hæredibus, an deferatur filia ipsius masculi, an filio vel nepoti ex filia?

ne aui post mortem patris ipsius delata sibi & filio secundo genito ipsius aui præferri in iure primigenii præcipiendo: quod ab eo tempore, quo forum ingressi sumus, hæc obseruatum scimus. Sanè donatoris hæc redes etiam ea de re nunquam fuerunt quietati. Quin & Bal. in cõsil. ccxxij. & ccxxvij. volu. iij. respondit, Principem filiis suis spurriis donare, & filias suas spurrias dotare posse. Cæterùm Barto. in l. si is. ff. de liber. legat. fretus legis istius argumento asserit donationem à patre naturali in sui socium spurrii collatam, valere. De quo tamen ambigerem plurimū: ne ex obliquo id concedatur: quod vetatur directò. At spurrius testari liberè de facultatibus suis potest, necnon quolibet inter viuos contractu alienare. Filiis quoq; eius legitimis & naturalibus defertur ab intestato ipsius hæreditas, quamuis Principis diplomate non fuerint effecti legitimi: vt supremæ Paris. cur. aresto iudicatum fuisse meminit Ioan. Gall. in quæst. suis chart. 118. in paruis volu. Sed & moribus Galliæ filii naturales tantùm etiam matri succedere non possunt: licet ea sit ignobilis & plebeia. Proinde non obseruatur l. si qua illustris. C. ad Orficia. quæ vult matri ignobili filium naturalem succedere. Exoleuit similiter authen. licet. C. de natu. libe. hæc enim volebat duas vncias paternæ hæreditatis filiis naturalibus deferri

Spurrius testari & inter viuos donare potest vel aliter alienare.

Antiquate l. Si qua illustris C. ad Orficia. & l. licet. C. de natur. liber.

deferri, si pater absq; legitima prole moreretur intestatus. Atque hos esse mores nostrates testantur Masuer. titu. de success. ab intesta. §. item naturales. Guid. Pap. in decisio. Gratio. quæst. ccxl. Benedic. in repe. c. Raynutius. char. 125. de testa. Postremò Boer. in decisio. Parlamenti Burdegal. quæst. cxxvij. qui & illos laudat authores: subiungit quoq; moribus nostris receptum esse, vt subditi dominum feudarium in dotanda naturali filia ipsius domini moderatè adiuuare teneantur: non tamen si ex incestu ea procreata sit. Sed & in iis regionibus solū custodiri debet, in quibus subditi in dote filia naturali & legitimæ præstanda coguntur ipsi domino auxiliari. Adiicit præterea Boer. isthic apud nos non obseruari, quod scribit Ang. in §. quod verò. in authen. quibus mod. nat. eff. sui. & Decius in l. foeminæ. nume. ix. ff. de reg. iur. & Chassa. in commenta. consuetu. Burgund. titu. *des successions des bastars*. §. iij. nempe filiam solummodo naturalem effici legitimā, si viro naturali & legitimo nubat. Hæc enim moribus nostris eatenus duntaxat censetur tunc esse legitima, vt dos illi à patre constitui debeat, tanquam naturali, & legitimæ: nō autem, vt parentibus succedere possit, sicut legitima. Nam quantum ad succedendi ius pertinet, viri conditio non potest eam reddere idoneam. Aliud verò addit eo-

*Spurij nobiliū
virorum do-
mus retinent
nobilitatem
quantū ad tri-
butorum im-
munitatem.*

dem loci Boer. consuetudine ferè generalī in Gallia tota esse introductum: vt filii naturales nobilium virorum, eorum nobilitatem retineant, atque tributorum sint immunes, si nobiliter vitam agant, id est absque mercaturæ, aut alterius vilis artis, & quæstus vsu. Née non insignibus patris vti possunt: ita tamen, vt quidpiã huius insignibus adiiciatur, quo inter ipsius & patris insignia discrimen significetur. Verùm sanctiori Principis diplomate, id à quodam Spurio patre nobili procreato scimus fuisse impetratum, vt eum ad dignitates publicas capeffendas, rursusque aduersus tributorum aliãque plebeiōrū personalia munera idoneum, immunemque efficeret. Cùm tamen rei & sumptum & molestiam spurius ille non subiisset: si hoc non impetrato ea sibi potuisset vendicare.

Successionis lineam, à qua dimanarunt, prædia sequuntur.

Successedunt agnati in iis prædiis: quæ ex stirpe & genere agnatorum emanarunt. Cognati autè in iis, quæ à cognatorum linea: idq; moribus Galliæ antiquissimis. At quæsitum est, quando prædium censeatur esse antiquum, vt ad generis stirpem transmittatur: vt puta, Sempronia ex Caio viro sustulit filiam

Prædia generis

liam, Sempronia verò vidua facta prædium comparauit, id filiæ obuēnit: Sempronia intestata mortem obiit. Filia autem absq; prole legitima moritur, relictis collateralibus hæredibus agnatis & cognatis: agnati verò tanquam proximiores se præferendos aiebant. Nam cùm quæritur: vtra ex linea, vel stirpe quippiam dicatur profectum, attendēda est linea immediata: vt probat text. & ibi Paul. Castrenf. in l. quod scitis. C. de bon. quæ lib. Itaque cùm essent proximiores ei filiæ, cuius de successione agebatur, meritò anteponi contendebant. Negabant autem id cognati: quoniã moribus nostris prædia lineã, vnde fluxerunt, sequuntur. Cùm ergo id prædiũ ex linea materna filiæ obtigerit: ad hæredes eiusdem lineæ causabantur pertinere. Nec refert vtrum in remotiore gradu essent, necne. Atque secundum huiusmodi cognatos fuisse iudicatum refert Ioan. Gallus in quæstio. lxx. Sanè cùm idem ex facto contigisset: rēmq; confusis testimoniis (quæ turbæ vocantur) dirimendam censuisset, suprema Paris. cur. iis testimoniis coram se prolatis pronunciauit pro eius generis cognatis. Porrò Barth. Chassa. in commenta. consuetud. Burgund. titu. des successions. §. ix. in gloss. vlti. vult id non habere locum: vbi supersunt fratres consanguinei, vel vterini. Nam consanguineos esse cognatis præferend

*An linea sit
computanda
ab eo, qui præ
dia acquisiuit:*

Consanguineus frater,

x 2

rend

Aspitom sequi.

*an præferatur
cognatis remo-
tioribus in re-
bus à defun-
cti fratris ma-
tre quæsitis.*

rendos asserit in iis etiam rebus, quæ à ma-
tre fratrum consanguineorum profluxerunt.
Verùm cum id accidisset, scio non minimam
ortam fuisse dubitationem, atque aduersus
cōsanguineos fratres fuisse iudicatum à re-
gio nō infimi nominis iudice: sed quia pro-
uocatum fuit, quomodo sit res transacta, mi-
hi nondum est exploratum. Illud autem in
vtramlibet sententiam accuratè & copiosè
isthic est à Chassaneo disputatum: in eiusq;
opinionem lubens descenderè: vt pote, quæ
mihi æquior videatur fraternum ob fauorè.
Accepi tamen in simili specie contrà fuisse
à suprema Paris. curia iudicatum.

*Succeffione domus delata,
quid veniat.*

*Succeffione
præcipua de-
lata domus
quid comple-
tatur.*

Succeffione vbi defertur domus defuncti
nobilis præcipua & primaria, vnà cum se-
ptis antiquis ad eam muniendam, vel circū-
sepiendam, vel claudendam pertinentibus,
hortus proximus, qui gratia amœnitatis coli-
tur: licet muro, vel fossa, vel publico itinere
disterminetur, vel etiam si non conclusus
sit: primogenito debetur, vt tradit Do. Cy-
reus in primogenituræ tractatu iij. quæst.
lib. ij. & Pet. Rat in commen. consue. Picto.
titul. *des succeffions. c. ccxxj.* Sed si quantitas
soli à

foli à statuto designata non intra ea sit septa, debet extra ea suppleri, etiã de nemoribus: si ea septis sint finitima, vt à suprema Paris. curia tradit iudicatum ipse Rat in eodem §. in glo. & s'il y a plus largement.

*Succeditur quando in stirpes,
& quando in capita.*

Succedunt fratrum filii cum patruis in stirpes. Itaque tantundem habebit patruus, quantum quatuor, plurisue defuncti fratris filii, vt not. in authent. cessante. C. de legit. hæred. in eaque sententia omnes doct. conveniunt. At non mediocris est concertatio inter eos, an si non sint patrui, sed fratrum, vel sororum filii, an inter se succedant in stirpes, an in capita. Barto. in l. consanguineos. §. agnati. ff. de suis & legit. hæred. tradit in stirpes succedere. Azo in summa. C. de suis & legit. hæred. Iacob. Butriga. Fab. & Salyc. in dicta authent. cessante. asserunt in capita hæreditatem diuidi. Accur. verò varius fuit. nam in §. hoc etiam. in sti. de legit. agna. successione. priorem affirmat opinionem. Sed in l. leges xij. tabular. C. de legi. hære. posterior sententiã tuetur. Cæterum Zaz. lib. j. singul. respons. c. vij. multis argumentis cõprobat Azonis iudicium, quod suprema Pa-

Successio quomodo inter fratrum filios & patruos, itẽmque quomodo inter fratrum filios sorlos diuidatur an in stirpes nimirum, an in capita.

ris. cur. in minore classe, quæ tabellariis senti-
 tentiis ex appellatione decidendis præest
 (quam paruam inquestarum cameram vo-
 cant) sequuta est aresto prolato, die 14. Mar-
 tii 1522. Sed cum ex statutis ferè omnium
Franciæ regionum, quæ moribus reguntur,
filius primogenitus præcipuum quiddam in
successionibus nobilium & virorum & rerù
accipiat plusquam alii fratres, vel sorores:
quæsitum fuit, si hæreditas ex transuersa li-
nea in plures stirpes diducatur: vt pote: quia

*Primogenitus
 cuiusque stir-
 pis, vel lineæ
 an ius primi-
 geniorum obti-
 nere debeat?*

ex iisdem statutis patrimonia antiqua stipi-
 tem vel lineam, ex qua sumpserunt originè,
 & deriuata sunt, sequuntur, & representatio
 vulgò locum habeat in plerisque locis ultra
fratres & fratrum filios aduersus iuris com-
munis regulas: is autem, qui primogenitum
supra omnes stirpes primarium representat,
præcipuum sibi ex statuto delatum habuerit:
 an primogenitus singularum stirpium alia-
 rum, quæ ex secundò genitis promanarunt,
 debeat etiam præcipuum ex statuto accipe-
 re inter fratres suos, vel eorum vicem obti-
 nentes? Alii sanè nihil deberi præcipuum
 existimant: quippe iam primogenitus ille pri-
 marius inter omnes ex aliis stirpibus descen-
 dentes præcipuum suum consequutus est.
 Itaque non debet super vna & eadem hære-
 ditate duplex haberi præcipuum. Alii verò
 aiunt præcipuum posse à primogenitis sin-
 gular

gularum stirpium in rebus, quæ suæ stirpi obueniunt, percipere: hocque nituntur, quod pro ratione & numero stirpium plures censeferi debent hæreditates. At cum ex statuto in collateralis, atque directæ hæreditate primogenito æquè præcipuum tribuatur: debet igitur primogenitus cuiusq; stirpis in rebus suæ stirpis præcipuum illud obtinere: sicut primarius ille primogenitus & princeps super omnes stirpes, & familias præcipuum nascitur. Quam sententiã solitus sum amplecti. Nam si aliter diceretur, absurdum palam appareret: nempe, ut inter filios secundogeniti nobilis primogenitus nihil præcipui in rebus hæreditariis immobilibus haberet. Quare nobilium iure ulterius non potirentur, sed in plebeiorum redigerentur ordinem. A quo ut natura, ita omnium opinio & mos vetustissimus semper abhorruit. Nam filii & nepotes secundò genitorum nobilium ab omni ævo perinde nobiles habiti sunt, ac primogenitorum nobilium liberi, & omnis ab eis profecta posteritas. Porro Do. Andr. Tiracquell. in tracta. de iure primigenio. quæstio. xlij. postquam plura argumenta in contrariam sententiam adduxit: nempe quod in vna successione non possint duo esse primogenituræ iura, præsertim in successione collateralis: Tamen relinquit cogitandum propter hanc absurditatem. Idem quoque

in capita et stirpes.

Quomodo intelligenda fidei patrono debita quarta mutatio in re nobili inter plebeios diuidenda.

iuris obseruandum est in prædiis nobilibus: quorum nomine iam quater fides à plebeiis hominibus patrono exhibita est: quæque plebeiis hæreditate obueniunt: & quia non dissimiliter atque inter personas nobiles ex statuto sunt diuidendæ: vt primogenitus singularum stirpium in parte earum rerum, quæ stirpi suæ obtigit, præcipuum sumat. Nec refert vtrum à stirpite directo, an obliquo fides inita sit, vel mutata. Nam licet statutum Pictonicum c. ccxiiij. hoc exemplum proponat elucidandæ rei gratia: vt dignoscatur, quo ordine in quartam fidem res possint venire: nempe si pater plebeius rem nobilem acquirat, ac de ea fidem patrono præstet. deinde ad huius filium ea res perueniat: mox ad illius recta linea nepotem, postremò ad pronepotem, iique singuli fidem exhibuerint, aut saltem debuerint exhibere. Non enim aliter iudicandum ob non exhibitam fidem, quàm si exhibita fuisset: cum mora clientis non nõceat patrono: tamen idem ordo percensendus est in linea obliqua: veluti, si quatuor sint fratres plebei: horum autem primogenitus rem nobilem acquirat, fidemque patroni ob eam rem ineat: deinde illo absque liberis mortuo ad alium fratrem: & denique ad quartum, quia alii liberos non reliquerint, res ea peruenerit, diuidi tum debet: atque si nobilibus personis delata fuisset: & primogenitus

genitus præcipuum à statuto debitum sibi in ea re adipiscitur. Quæ cum inter locupletes homines quãuis plebeios exagitaretur questio: interrogatus, respondi, statutum illud perinde esse intelligendum in linea collaterali, ac directa: quandoquidem ~~exempla-regulam non arctant.~~ l. regula. §. vlti. ff. de iur. & fact. ignor. Proinde cum statutum exigat solummodo quartam fidei mutationem, exẽ plũmque subiungat in linea directa, hoc exẽ plo non videtur se restringere, quin habeat in linea collateralis locum: præsertim, cum eadem ratio in vtraq; subsit linea. Qui enim ex transfverso veniunt, pro sui gradus conditione in genere defuncti non secus annumerantur, atque ii, qui ex recto procedunt: At quoniã pleriq; seniores receptæ & probatæ in vsu forensi opĩonis contrã respõdissent: nomẽque nostrum adhuc quorundam inuidorum improbitate esset obscurũ: quamuis iam quindecim totos annos foro institissemus, cõsultor sententiæ nostræ nequaquã ausus est fidere. Sed posteaquã nonnulli celebres apud supremã Curiam caudici opĩoni nostræ assenserunt: illo suffragiorum & sententiarum numero fretus appellationem à sententia contra se lata persequutus est: & in conuentibus iuridicis Pictaui anno Domini 1541. actis, vicit. Cuius quidem arresti meminit etiam Petrus Rat in

commentar. consuetud. Pict. eodem capit.
suprà citato.

*Seruitutum diuisio, & an
præscribantur.*

*Seruitutes
quæ sint con=
tinuæ, & quæ
discontinuæ,
quântoquæ tẽ
pore acquirã=
tur.*

Seruitutum aliæ sunt continuæ, aliæ verò non continuæ. Quæ in primo genere verfantur, decem vel viginti annorum præscriptione absque alio titulo acquiruntur: duntaxat, si sciente & patiente aduersario, cuius interest, seruitute quis sit vsus. At non continuæ eo tantum tempore, cuius initii memoria non extat, vel centum annis absque titulo comparantur, vt not. in l. seruitutes, magna. ff. de seruitu. & in l. j. & ij. C. de seruitut. & aq. Sed quæ censerì debeant continuæ, & haud continuæ inter ius Põtificium & Cæsareum interest. Illud autem ius eas seruitutes causam habere censet continuam, cum iis vti, quando cunq; libet, licet. Causam verò non continuam eas obtinere: quas statis quibusdam temporibus exercere permittitur; veluti pecoris certo quodam tempore pascendi in nemore seruitus, vt tradit Panor. & Felin. in c. de quarta. de præscript. in antiq. Iure autem Cæsareo eæ seruitutes causam obtinent continuam: in quibus exercendis factum hominis non adhibetur: vt puta
tigni

tigni immittendi, vel oneris ferendi, vt not. in l. foramen. ff. de feruit. vrba. prædio. Cau-
 sam verò non continuam eæ feruitutes for-
 tiuntur: quibus absque facto hominis vti nõ
 possumus: vt viæ, itineris, pecoris pascendi.
 Nam quoties iis vtimur, facto nostro opus
 est. In aliis autem continuis, & si ab initio fa-
 cto hominis opus sit: vt pote, qui tignum mit-
 tat: postea tamen eas absq; facto nostro reti-
 nemus, vt probat textus in l. foramen. supra
 citata. Atque Guid. Pap. in decisio. Gratio.
 quæst. cccclxxiiij. id discriminis inter Ponti-
 ficias & Cæsareas sanctiones commemorat.
 Verùm nostratis Franciæ moribus aliter cõ-
 stitutum est. Nempe vt quantolibet tempore
 vacuo quis alieno solo vsus sit, feruitutis
 possessionem, vel dominium in eo loco ne-
 queat adipisci. Quòd vt Biturigum moribus
 nuncupatim perscriptum est: ita generaliter
 in omnibus Franciæ regionibus vsu receptũ
 esse attestatur Boer. in titu. *des prescrip.* §. v.
 in commentar. consuetud. Bitur. idem sentit
 Ioan. Fab. in l. j. C. de feruitut. & aq. Nempe
 in affirmatiuis feruitutibus opus esse tituli
 probatione, vel per testes, qui cùm feruitus
 cõstitueretur, interfuissent: vel eum, qui fer-
 uitudinem vendicat: coram aduersario, vel co-
 ram multis dixisse, se iure feruitutis illa vsum
 fuisse: vel actuum frequetiam, vel vnus actus
 gestionem: qui nisi ab eo, qui ius habeat, fie-
 ri non

*In vacuo solo,
 vel fundo an
 feruitutis do-
 minium, vel
 possessio vsu
 acquiratur
 Gallia mori-
 cusl*

ri non possit. Rursusque animaduertendum monet, an actus sit facultatis: ut per alienum agrum commeare, vel transire, vel familiaritatis, an non: ut electioni interesse. Quod si facultatis, vel familiaritatis fuerint, ex his actibus sæpius iteratis non inducitur seruitus. Nam & si xxx. diebus retro proximis per fundum alienum quis se iuisse probet: nisi tamen id seruitutis iure fecisse doceat, non potest seruitutem obtinere. Idque comprobatur tex. in l. vlti. ff. quemadmod. serui. amitt. Proinde etsi scribat Paul. Castr. in l. diuus. ff. de seruit. rustic. prædio. ut si quis triginta diebus retro proximis itinere usus sit, censetur esse in quasi possessione seruitutis eundem, in qua quidem est defendendus interdicto prodito de itinere, actumque priuato, quousque negatoriam, vel confessoriam actionis iudicio pronunciatum erit, seruitutem itineris non deberi. Non me tamen clam est; ubi quis in retinendæ possessionis interdicto, quod ob itineris consueti impedimentum intenderat, probasset testibus, multos annos per aream cuidam domui cohærentem sæpius itasse, ac remeasse singulis ferè diebus: quia tamen aduersarius probauit areæ illius dominium, atque etiam domum ad se pertinere, & domum semper possedisse: actor tamen causa cecidit, sententia clarissimi cuiusdam iudicis, quæ tandem supremæ Paris. curiæ calculo

Seruitus itineris an usu possit in alieno fundo absque titulo acquiri.

calculo comprobata fuit. Quoniam possidendo domum areæ, quæ sui iuris vnà cùm domo erat, possessionem sibi conferuarat. Adhærentia enim eiusdem iuris censentur, cuius ea sunt, quibus adhærét. l. quæ religio-
 sis. ff. de rei vendica. & per vsu[m] partis retinetur totius possessio. l. arboribus. §. de illo.
 & ibi Bartol. ff. de vsufruct. Quocirca cùm prata quædam rupellæ mœnibus proxima eam versus portam, quæ noua appellatur, ex parentum hæreditate mihi obuennissent: eaq;
 alta fossa essent vndique cincta à longissimo tempore: nihilominus lanii Rupellenses cõ-
 tendebant in iis se illud seruitutis ius habere: vt post resectam herbam primigeniam, indèq;
 ablatam pecudes, pecorãq; ibi pascere liceret, sicut in finitimis aliis pratis. Cùm autem reperissem pecudes quasdã in iis nostris pratis gramen repullulans depascere: interdicto retinendæ possessionis aduersus lanium pecudum pecorũque illorum dominum expertus sum. Is posteaquàm in rem præsentẽ à me fuisset perductus litem mecũ sic est contestatus: vt quod ad primogeniam eorum pratorum herbã spectaret, aut in solo ius proprietatis vel possessionis sibi non cõpetere assereret: sed tantummodo, vt priore herbã amota ius illi esset pecora pecudẽsq; in illis pratis, veluti & in omnibus aliis pratis iuxta urbẽ positis pascẽdi, seq; & alios Rupellenses

Quid in seruitute pascendi pecoris in alie no prato, vbi herba corda, vel autumnalis repullulans rit.

Species ex facto tractata, quod ad seruitutem pascendæ cordæ, seu autumnalis herbae in alieno prato reuiren- tis spectat.

lenfes Ianios priuilegio ab vrbs defensore (quē maiorē dicūt) decurionibúsq; id ab antiquissimo tēpore obtinuisse, & possedisse: atq; pro eo iure & possesiōe retinēda se decertare causatus est. Itaq; facti & iuris allegationibus & testimoniis vtrinque causam instruximus. Ego autē à parētibus meis aliquot annis posteriorem herbam locatam fuisse, aliquot etiam annis ab eorū equis fuisse depastam probaui, & nonnunquam cū pecudes alienæ hanc herbam secundariam depascentes à parentibus inuentæ essent, eas inde depulisse: atque hæc prata à vetustissimo tempore fossa fuisse ingenti munita. Ille autem non solum seipsum, sed etiam omnes vrbs Rupellanæ Ianios in hæc prata & alia vicina post defectam herbam primariam pecudes, pecoràque pastum adpulisse ab hinc xxx. vel xl. annis: & à tempore cuius principium excedat memoriam, præsentē & patiente vtroque parente meo. In quo falsa omnino & à verisimili coniectura aliena testes effutierunt, quorum hodie turba maxima frequentissimàque est. Ille autem priuilegium id à se laudatum minimè ostēdit, nec protulit. Tandem secundum me de vindictiarum iure, & plenissima possessione, litisq; appendicibus, veluti sumptibus & damnis ex vi turbatiua illatis iudicatum est: à quo ille prouocauit: & quia in societatem huius
litis

litis aduersum me coierant cum illo vniuersi
Rupellenses macellarii, appellationem tuta-
ri perstitit: nec defuerant viri nostrates iuris
& fori peritia celebres, qui pro illo aduer-
sum nos steterunt: causamque illius iuuerunt
opera & cōsilio: & iniuriæ illatæ causas apud
supremã curiam protulit: quas ego vicissim
depuli. Itaque apud eandem curiam sum vi-
ctoriam cōsequutus, cùm ad eam litis instru-
menta retulisset Dominus Longolius, tum
in ea Curia consiliarius, postea autem in vna
illius classe Curia præses: nunc quidem ex
humanis exemptus maturiore fato, quàm &
Reipublicæ & suæ familiæ expediret. cui vi-
uo huius beneficii vt habui gratiam, ita eius
manibus & posteris magnam & immortalẽ
perpetuò sum habiturus. Cùm enim à non-
nullis eius Curia confidentibus vix annua,
bima, trima die assiduis etiã interpellationi-
bus hoc beneficii nõ possit extorqueri, ille
vnius nostræ epistolæ, eiusque latinæ preci-
bus adductus, votis nostris obsecundauit. Is
profectò, vt erat summa integritate, peritia,
generis nobilitate, & opibus nulli confiden-
tium secundus: ita omnes facilitate, & inge-
nii lenitate, & comitate superabat, nullius
quoque fastus, se cunctis aduentibus præbe-
bat affabilem. Arrestum quidem hoc latum
est die 19. Februarii 1540. Sed & alterum si-
mile arrestum ab eadem Curia latum est die
12. Maii

12. Maii, 1547. in defuncti Thomæ Preuost, viri nobilis commodum aduersus dominum Ludouicum à Bellaio equitem auratū. Nam cum prata quædam sita in territorio & feudo ipsius du Bellaii, quod facellum themer vernaculo sermone vocatur, & apud Pictones situm, & à Fontenaio sex milibus tantū dissitum, ingenti fossa alter cinxisset: ipse Bellaius aduersus illum interdictum retinendæ possessionis instituit, quo assererat sibi sui que feudi & pagi illius incolis hoc ius esse, vt post primariam herbã excisam pascendi causa in hæc prata pecudes, pecoræque possent immittere: eoque iure ab omni æuo fuisse vsos, neque vnquã interpellatos. Præterea se adiuuari Pictonum statuto, quo in planis Pictonicę regionis locis bestias pascendi gratia quoquolibet deducere licet: pratæque illa in huiusmodi locis sita esse: nec vnquam fossa fuisse circumseptæ. Alter è contrario excipiebat se soli esse dominū & possessorem, & ex consequenti omnes se fructus quoquo tempore posse percipere: & si antea pecora, pecudésque in illis pratis tempore longissimo herbam secundariam confueuerint depascere: id tandiu licuisse, quandiu tolerauerit, non vt imposterum ad id ferendum compelli possit, atque in huiusmodi iure seruitutem negante possessionem, nõ acquiri, nisi ab eo tempore, quo vti eo iure
prohi

prohibitus fit, vt not. in l. qui luminibus. ff. de feruit. vrba. præd. & Specul. titu. de causa possess. & propr. versicul. sed pone. Ad hæc reus se annum possedisse ea prata vt essent fossa cincta, ante motum illud interdictum dicebat. Vterq; testibus, quod dixerat, probauit: nempe actor vetustam illam in his pratis pascendi consuetudinem: Reus autem se soli dominum, & possessorem, & primariam herbam percepisse, necnon per annum ea prata fossa circumseptata tenuisse ante propositum, & denunciatum interdictum. Porro apud Niortense tribunal, reus omnino causa excidit: à quo appellauit ad supremam Parisiorum curiam, & ibi euasit superior. Quin & eodem Curia iudicio aliam litem ad hunc locum & exemplum non parum pertinentem reus ipse vicit. Nam idem Bellaius propterea quod esset superior feudi, in quo prata illa essent sita, patronus & dominus: eiusque iuris etiam præcellentia (quam Castellaniam appellat) vique iuris illius, aiebat sibi licere in toto feudo vbi vbilibet, venari, & aucupari: & quia pratis illis fossam addidisset reus, actorem prohiberi, quominus illo aucupii & venationis iure vti posset. Quare postulabat actor, vt eam fossam reus demolliri compelleretur. Recusabat autem reus primum ipse id iudicium: quod eorum pratorum causa interdictum illud, quod

modo meminimus, instituisse: & vtramque causam adeò esse connexam, vt vnus decisio, alteri finem imponat. Tum petitorium iudicium eodem tempore cum possessorio inter easdem personas super eadem re examinari regiis constitutionibus vetitum esse. Deinde peremptoriæ exceptionis loco afferbat se fundi dominum & possessorẽ, posse illum, in eam, quam velit, formam redigere: & si in vineam, vel hortum, vel domum pratum commutaret: non esse cogendum, illius aucupii & venationis gratia domũ, vel hortum destruere, vel euertere, illudque esse iniquissimum temporariæ voluptatis causa, patrono licere clientem adigere, vt fructu fundi sui clietelarii toto anno, aut maxima anni parte careat. Itaque quamuis ipse actor in eodem Niortensi foro huius controuersię triumphum abstulisset: reus tamen illum Curia ipsius iudicio supremæ eripuit. Atq; nos vtriusque causę tutandę & authores fuimus: & opera nostra & consilio reum adiuuimus.

*Seruitus contra ecclesiam, quo
modo præscribatur, et
quanto tempore.*

PLanè seruitus non potest aduersus ecclesiam absque titulo præscribi etiam xl. annorum

norum spatio: licet in aliis casibus hoc tempore contra eam præscribatur, vt not. in additio. ad Feli. in c. de quarta. de præscriptio. vbi citatur Paul. Castr. id scribere in l. seruitutes, magna. suprâ allegata. Sed Paul. Castr. istic id omnino non scribit, sed id tantummodo: nempe opus esse, vt qui seruitutem aduersus ecclesiam dicat præscripsisse xl. annis, affirmet etiam se titulum inutilem à domino habuisse, aut titulum vtilem à non domino: quod equidem magis probauerim.

Sacerdotum successio, quibus defertur.

SAcerdotum vel episcoporum secularium, *Successio mobilium rerû & immobilium à viris ecclesiasticis acquisitarum an eorû cõsanguineis deferatur?*
 id est, qui regularem religionem nõ sunt professi mobilia, & res immobiles per eos acquisitæ, eorum hæredibus deferuntur, ex generali totius ferè Galliæ consuetudine. Si verò ipsi episcopi ante adeptum episcopatû regularem religionem ingressi, & professi fuissent, eorum mobilia in ipsorum parêtes, si pauperes sint, partim distribui possunt, partim in templorum, quibus præfuerint, in stationem: vti iudicio supremæ Paris. curiæ bona defuncti magistri Dorgis, quondã ordinis beati Francisci, postea & cum vita excederet Ebronensis episcopi fuisse diuisa re-

fert Pet. Rat in commenta. consuetu. Picto. titu. des success. c. ccxxij. Verùm, quod ad immobilia ab ipsis religiosis episcopis acqui sita pertinet, à viris peritissimis responsum esse ad monasterium transmitti: secundum nota. in c. cùm in officiis. & in c. relatum. ij. de testa. in antiq. & in authen. licentiam. C. de episco. & cler. Sed cùm ex priuilegio quibusdam abbatibus indultum sit, & à tẽpore, cuius initium memoriã omnem superet, eo vsi sint iure: vt cùm vicarii perpetui, iidẽmq; sacerdotes seculares, qui ab iis in nonnullis parœciis designantur plebis rectores (quos curatos vocant) vita excedunt: eorum vicariorum mobilia ad Abbates illos pertineãt, vel antecessorum Abbatum mobilia successoribus in eiusdem monasterii præfectura ex priuilegio competant, quæsitum est, vtri, scilicet agnati vel cognati heredes vicariorum, an Abbates immobilium eorum possessione sint potiores. Et quidem Abbates esse possessione superiores (si nouissima possessione fuissent vsi) responsum est. Nam cùm statutum de fert possessionem mobilium agnatis & cognatis sacerdotis, illud profectò intelligendum est de eo, qui simpliciter sacerdos est secularis. At quãdo ei inest hæc qualitas, ius suadet, vt potius sacerdotii sint mobilia, & res soli acquisitæ à defuncto: quàm agnatorum ipsius sacerdotis. Sed Boer. in

*Succeſſionis
posſeſſio an
Abbatibus, a-
liis ve eccleſia
ſticis præſuli-
bus aduerſus
heredes vica-
riorum Eccle-
ſiaſticorum cõ
ſanguineos,
vel cognatos
tribuat, quõ
ij præſules in
vicariorũ mo-
bilibus ex pri-
uilegio ſucce-
dunt?*

comment

comment. consuet. Bitur. titul. de testa. §. vj. ad finem. affirmat agnatos possessione esse potiores: sed si ii Abbates nitantur priuilegio ipsis à Franciæ regibus concessio, actione in re hæc mobilia possunt persequi. Atq; ita iudicatum fuisse pro cœnobiarcha quodam aduersus quendam Franciæ Cancellarium hæredem defuncti cuiusdã cœnobiarchæ se asserentem, testatur se accepisse. Verùm Episcopi, vel Archiepiscopi generali consuetudine possunt mobilia tam contractu inter viuos, quàm testamento alienare. citatque Ioan. Fab. in §. is verò. instit. de rerum diuisio. & in l. licentiam. C. de episcop. & cleri. & plures alios id affirmantes. Tamẽ Io. Fab. ibi hac de re nihil prorsus meminit.

Episcopi & Archiepiscopi mobilia & contractu inter viuos, & testamẽto possunt alienare.

Socius an utatur re communi pro parte sua.

SOcius an rei communis pro indiuiso possit fructus percipere pro modo partis suæ, non interpellato socio, certatum est. Quidã enim posse aiebant: cùm socius possit re cõmuni pro parte sua uti ad eum vsum, cui natura destinata est. gloss. in l. Sabinus. ff. communi diuid. Idque probat per text. in l. qui scit fundum. ff. de vsur. Nam qui scit fundũ sibi cum alio communem esse, fructus quos

Socius an rei pro indiuiso communis fructus pro parte sua, nõ re-quisito socio, possit percipere.

ex eo percipit: inuito, vel ignorante socio, non maiore ex parte suos facit, quàm ex qua dominus prædii est. Nec refert ipse, an socius eos feuerit: quia omnis fructus non iure feminis, sed iure soli percipitur. Alii autè negant. Quippe in re communi melior est conditio prohibentis. Igitur socius non accito socio non potest quidquam in re communi facere. Quare cùm pratum duobus esset commune pro indiuiso: iamque alter ex sociis secare cœpisset graminis partem: respondi, alterum ex sociis posse partem fœni inuocato socio cædere, & tollere. Quod cùm fecisset, aduersus eum alter interdicto uti possidetis experitur. Excipit ille, se non maiorem fœni partem, quàm ex qua dominus esset, sustulisse: neque quidquam sibi parte sua amplius in eo prato asserere. Tamen apud regium iudicem actor & fiduciarium & irrevocabilem vicit possessionem. A qua sententia reus prouocauit: lrisque apud supremam Paris. cur. adhuc pendet. Consulti verò quidam ex celeberrimis illius Curie causidicis responderunt pro reo eodemque appellante. Quibus suffragatur, quod tradit Saly. in l. iubemus nulli. in princ. C. de sacrosanct. eccles. Etenim (inquit ille) si duo habent fundum communem, & vnus vult eum coli, & feri: alter autem nolit: quia ceruicosus, tamè eum alter curat colendum & ferendum, nō

teneb

tenebitur alteri reddere fructuum partem. Adducit autem Salyce.gloss.in dicta l.iube-
 mus.super verbo,diuidere:quæ id innuit.Id
 quoque confirmat Ioan. Fab. in §. in com-
 munem.Instit.de rerum diuis.& Bal.in con-
 fil.xxxvij.in v.volu.respondit socium syluã
 cæduam inuito socio posse cædere.Verùm,
 vt omni occurratur ambiguitati, solitus sum
 consulere,vt si in propinquo socius commo-
 retur,testatò interpelletur,vt constituta die
 veniat fructuum partem percepturus: alio-
 qui alter suam fructuum partem decerpet.
 Itaque hac interpellatione auferetur alteri
 potestas interdicti ea de re mouendi:cùm
 iam ipsi innotescat alterum iure suo vti tan-
 tummodo voluisse. At si socii domum cõ-
 munem possideant: alter autem velit eam
 totam locari:alter autem habitare partẽ ma-
 lit: non debet hic iure suo vti prohiberi: vt
 scribit Bald.in dicta l.Sabinus. Porrò alter
 ex sociis,altero non renitente,potest totam
 domum communem pro indiuiso locare:
 quia id commodius ab vno,quàm à pluribus
 expeditur,vt trad. Bartol.& Paul. Castrenf.
 in l.& hæc distinctio. §.cùm fundum. ff.lo-
 cati.Sed si trium domus cõmunis fuerit,duo
 quidam velint eam locare, & locant inuito
 tertio: ipse aliorum locationi stare tenebi-
 tur,si consuevit locari:vt affirmat Bald. in l.
 j.C. qui testa. facere poss. Quin & scribunt

*Socius domus
 cõmunis potest
 partem habi-
 tare.*

*Socij duo pos-
 sunt inuito a-
 lio socio totã
 domum com-
 munẽ locare.*

Barto. & Paul. Castrenf. in dictal. & hæc distinctio. §. cum fundum. dummodo qui locat, vtiliter faciat: quia id negotiū est huiusmodi, vt pro parte nequeat expediri, tenetur alter ex sociis locationi parere: nec adiiciunt, si fuerit locari solita: citantque l. hæredes. §. si vnus. ff. famil. ercif. Si vnus enim ex cohæredibus noxali iudicio seruum hæreditarium defenderit, & litis æstimationem obtulerit, cum hoc expediret: id pro parte hoc iudicio consequetur. Et omnino quæ pro parte expediri non possunt, si vnus cogente necessitate fecerit, familiæ erciscun. iudicio locus est: quod & summopere notandum censet Ias. in comment. l. quominus. in xxvj. quæst. ff. de flumi. quia plurimum ponderis habet in praxi forensi Bartoli auctoritas. Quod si ea domus locari non consueuerat, non potest tertius ab aliis duobus prohiberi: quin parte sua vtatur, vt asserit idem Bald. in c. j. §. si quis. de manso. de contro. inuest. Nam in iis, quæ pluribus vt singulis communia sunt: quod maior pars facit, aliis non nocet: nempe si plurium fundus sit cõmunis: si duo in illo constituerint seruitutē: quoad tertius consenserit, non valet seruitutis constitutio. l. per fundum. ff. de seruit. rustic. prædio. Aliter atque in his, quæ pluribus vt vniuersis sunt communia: tum enim maioris partis factum alios adstringit. l. quæ maior

Quando plurimum sociorum facto alius stare teneatur.

maior. ff. ad municip. Hæc autem ferè omnia
 coegit Iaf. in l. quominus. ff. de flumi. Quæ
 quoniam sunt quotidiana, & diligentissimè
 aggregata, existimaui veluti huc transplantã
 da, vt quæ multis nõ pateant. Tamen cū qui-
 dã nobilis primarius pro hesse dominus cu-
 iusdam clientelarii prædii seu feudi (quæ do-
 minum Pictones chimerium vocant) à capi-

*Primarius ex
 socijs si feudũ
 commune lo-
 cet, an socij a-
 lij teneantur
 id observare,*

te (vt puto) ductum, quod feudi caput possi-
 deat, solitus esset, eiusque maiores pater &
 auus vnà cum duabus suis partibus tertiã re-
 siduam partem ad alios pro indiuiso perti-
 nentem locare: eique locationi stare alii con-
 sueuissent per annos triginta, & amplius:
 vnus ex socijs primario illi denunciauit, se
 nolle vt impostero partem suam prædii il-
 lius locaret. Ille spreta hac protestatione lo-
 cauit totum prædium. Itaque colonus cœ-
 pit prædii illius fructus carpere. Quare alter
 interdicto vti possidetis expertus est aduer-
 sus colonum, qui primarium illum laudauit
 authorem. Ille verò litis defensionem pro
 reo subiit. Postea tamen quamuis ea, quæ su-
 præ dixi, tum allegasset, tum scripto & testi-
 moniis probasset, succubuit iudicis regii &
 supremæ Paris. cur. iudicio. atque non
 dissimile postea iudicium inter
 alias personas ab eadem
 Curia dima-
 nauit.

*Societas in quibus, et quando
contracta presumatur.*

*Societas an
presumatur
in aliis rebus
contracta, quã
in negotiatio
ne communi.*

*Donata vni
ex socijs ab ex
traneo an in
societatem cõ
ferantur.*

*Filij defuncti
cum, supersti-
te matre, socie
tatem tacitã*

Socii non presumuntur plures esse, nisi in ea negotiatione, quam communiter tractare solent. l. cum duobus. §. idem Papinianus. ff. pro socio. Tamen ex statuto Picton. cap. cclxxxij. si plureis simul habitauerint, & in commune ex operis lucrum & fructus rerum immobilium redegerint per annum & diem: si modo maiores xxv. annis sui iuris, & plebeię fuerint conditionis, tacitã contrahunt societatem: & in eam societatem venit, quod alterutri ex socijs ab alio donatum est: nisi id nominatim exceperit, ut cauetur eiusdem statuti c. cclxxxij. quamvis contra sit iure scripto proditum: nempe ut donata in societate non conferantur. l. coiri societatem. ff. pro socio. & respondit Philip. Dec. consi. xx. in j. consil. parte. Sed & eodem statuto capit. cclxxxv. & vj. & vij. cautum est: ut filii loco defuncti patris cum matre vel patre plebeio societatem tacitam ineant: sique omnes filii vnam personam gerant, & pro vno censeantur, atque etiam vnus tantam partem faciat, quantam omnes simul filii. Sed si defuncta mater donationem mobilium suorum in virum contulerit, filii eam cum patre non contrahunt societatem: quoniam pater fructus rerum filii

rum filii in certum vsque tempus ex eodem *contrahunt,*
 statuto c. cccccxxij. & iij. suos facit. Itaque *itémque cum*
 nihil habent, quod in societatem possint cō *patre, defun-*
 ferre. Aliter atque si pater matri donauerit *cta matre, ex*
 mobilia. Nam cū mater rerum ad filium *statuto Pio*
 pertinentium fructus suos non faciat: filius *ctonum.*

pertinentium fructus suos non faciat: filius cum ea defuncto patre cōtrahit societatem.

Sed si vitricus aut nouerca superinducta fuerit, dubitatum est: quota parte societas inter eos & filios prioris matrimonii continuaretur.

Et quidem vsus vulgò id apud Pictones *Quota ex par-*
 ferè obtinuit: vt si quidem vitricus, vel no- *te vitricus,*
 uerca ex alio toro non habeat liberos, pro *aut nouerca*
 tertia parte filii societatem contrahāt. Atq; *superinducta*
 is vsus defendi potest auctoritate statuti Au- *cum filijs de-*
 relianensis: quod vult, vt si quis cum coniu- *functi societa-*
 gatis societatem contrahat, non nisi tertiam *tem tacitam*
 partem assequitur, vt not. in titul. de societa. *contrahat.*

c. ij. At si liberos habeat pro quarta parte.

Nam mater, vel vitricus singuli quartam filii ex vnoquoque thalamo quartā obtinebunt.

Sed accepimus supremam Paris. cur. clausibus coactis constituisse, vt si ex vno toro sint liberi: pro quarta duntaxat parte cum patre vel matre superstitite, vitricoque vel nouerca hanc coeant societatem, & nouercæ vel vitrico reliquas partes deberi. Tamen si Petr. Rat in commen. consuet. Picto. c. ccxlv. in gloss. ij. asserat arestum ab eadem Curia prolatum 22. die Martii 1542. in eandem sententiam

tiam

tiam. Idque ita fuisse iudicatum: quòd inter ciues Parisienses controuersia ea de re existeret: atq; id nominatim statutorum Paris. c. cxviiij. cautum esset. Tamen cum illud arrestum (cuius modo mentionem fecimus) sit decuriis omnibus accitis constitutum, aut aliud arrestum esse ab eo, quod ipse Rat citat, aut certè non fuisse Curiam statuti illius Paris. auctoritate ductam, vt sic sanciret. Nam exploratum nobis est, cum nostro & cohæredum nostrorum nomine arrestum exequendum nobis esset aduersus debitoris communis nostri defuncti liberos, eorumque nouercam: atque opinionem clarissimorum in eadem Curia causidicorum rogauissemus, nobis fuisse responsum: vt aduersus eosdem liberos, tanquam defunctæ suæ matris hæredes, pro dimidia parte licere experiri. Arrestum itaque executioni mandauimus pro quarta parte aduersus illorum nouercam, & pro alia quarta parte aduersus eosdem liberos, & alios liberos secundi coniugii, tanquam hæredes patris defuncti. Illud enim arrestum latum fuerat constante priori matrimonio aduersus eorum patrem. Rursusque Curia suprema super arresti executione ita haud renitentibus iisdem liberis iudicauit. At ex hoc responso innueretur liberos prioris matrimonii in dimidiam partem vocari: nec interesse videretur, quòd constante priori cõnubio

nubio latum fuisset prius arestum. Nam in societate coeunda mobiliū & quęstuum venit æquē æs alienum ante societatem contractum, ac illud quod post societatem conflatum est. Proinde videretur nouercam tantummodo in ea societate quartam partē accipere, & liberos prioris tori tanquam hæredes matris defunctæ dimidiam sumere: & patrem duntaxat quartam alteram. Hæc autē diuisio ea niteretur ratione, quòd liberi prioris tori, vt pote, qui minores sint, dimidiam illam partem, quam cum patre ante secundas nuptias habebant, nequeant minuere. Imputandumque sit vitrico, vel nouercæ in societatem venienti: quòd aliter sibi nō prospexerit. Quippe, qui admittitur socius, ei tantum qui admittit, socius est. l. qui admittitur. ff. pro socio. Sed contrà vrget, iniquum videri, vt liberi, qui nullas operas in societatem conferre possunt, plus auferant lucri, quàm pater & nouerca, qui non paruo æstimandas operas præstant. Quamobrem æquius arbitraret: vt priscus ille mos pro triente, vel tertia parte retineretur. Itaque cùm hæc facti species contigisset, arestū latum est die 7. Septemb. 1552. inter Ioan. Guion appellan- tem à præfecto iudicio de Cyncay & Magist. Pet. Nycaud appellatū in tertia supre. Paris. curiæ classe rogatis aliarum classium sententiis, & post confusa testimonia super illius moris

moris probatione confecta (quæ turbas vo-
 cant) quo quidem aresto tertia pars societa-
 tis præfato Nycaud vitrico fuit adiudicata: li-
 cet bonorum fuisset priuigni curator gene-
 ralis à iudice creatus. Quamuis enim minor
 non possit secundum ius scriptum societa-
 tem contrahere, vt no. in l. vt in conductio-
 nibus. ff. pro socio. Verùm statuto illi Picto-
 num concinnit, quod tradit Bald. in l. man-
 datum. C. mandati. & in l. si patruus. C. com-
 munita vtriusque iudi. nempe si tutor pupilli
 pecuniam & fructus cōmunicet his, quibus
 defunctus pupilli pater cōmunicabat, vel iis-
 dē institoribus vtatur, actu tacito societatem
 cōtinuat. Nec refragatur, quod autoritatē
 verbo non impertiat tutor: quia id locum ha-
 bet in actibus expressis, secus autem in taci-
 tis. Sanè licet disceptatum sit, an hæc socie-
 tatis cōtinuatio habeat locum inter patrem,
 matrem & filios generosos & nobiles: pro-
 pterea quod statutum adiicit hæc verba, ple-
 beia conditionis, igitur expressio vnus vi-
 detur alterius exclusio. l. cum prætor. ff. de
 iudic. & c. nonne. de præsumpt. Tamen nõ-
 nulli ex c. v. xiiij. eorundem statutorum eli-
 ciunt etiam inter nobiles, & genere claros
 huic societatis continuationi locum esse. Ibi
 enim traditur, patrem legitimum esse filii,
 eiusque bonorum administratorem siue no-
 bilis, siue plebeius sit: & quandiu inuentariū
 non

*Filius an cum
 patre nobili,
 defuncta ma-
 tre, societatem
 tacite coëat.*

non confecerit: filius cum eo contrahet societatem: si id filio cōmodum videatur. Verūm conici posset hoc capitulum secundum præcedentis verba etiam aperta esse intelligendum, quibus disertè cautum est: si vir, vel mulier plebeia conditionis moriantur, alter ex iis superstes cum filiis cōmunibus societatem coit, ne statuentes videantur statim se correxisse secundum nota. in l. nam ad ea. ff. de condi. & demonstra. Sed audiimus contrā fuisse à sanctiore Principis consilio iudicatum: nimirum, vt pater & etiam nobilis hanc societatem ineat cum filiis. Huius quoque aresti meminit Pet. Rat in commentar. consuet. Picto. c. ccxlv. in j. glo. atque pronunciatum fuisse anno Do. 1543. Insufurrāt tamen nonnulli illud aulici cuiusdam gratia; magis quàm vel statuti, vel ex iuris amussi contigisse. Porrò si pater, vel mater superstes filiorum tutelam, vel administrationem à iudice accipiat: curatorémque ad inuentarii confectioem eis dandum curet, eóque vocato ipsum per iudicem, vel actuarium, vel alium quempiam ab eo delegatum conficiat: securus erit ab illius societatis coitione. Id enim apertè iudicant verba illa statuti: tantisper dum inuentarium non fecerit. Nam cùm hæc societatis continuatio ex tacita & præsumpta quadam voluntate patris à statuto inducatur: potest tacita vtique voluntate
 tolli

tolli. Omnis enim res per quascunque causas nascitur, per easdem dissoluitur. At quo ex actu poterit magis voluntas dissoluendæ societatis deprehēdi, quàm ex inuentarii cōfectione? Quocirca scimus à iudice oppido quàm perito fuisse patrem ab huiusmodi societatis nexu liberum pronunciatum, ob solam inuentarii cōfectionē: quam post vxoris mortem adhibuerat. Sed præstat alia etiã inuentarii cōfectioni addere. vt puta tutelæ dationem, & curatoris ad inuentarii actū creationem. Id quoque inuentarium nō leuiter & perfunctoriè, sed bona fide, & interueniente solēnitare legibus cauta debet celebrari, nempe subiici etiam debet mobilium æstimatio à viris probis facta: alioqui societatis non inducit dissolutionem: etiam si facultates & diuitiæ sint exiguæ: vt supremæ Paris. cur. aresto iudicatum est die 23. Decēbris 1529. in primaria clāsse: quæ disiudicandis appellationibus à sententiis tabellariibus præest (quam magnam inquestarum cameram vocant.) In qua quidem controuersia pater causabatur res mobiles sibi & de functæ vxori cōmunes quinquaginta franciscis Parisiēsisibus vix valuisse: proinde plus fuisse expendendum in inuentarii cōfectione, quàm res communes constitissent: licet aliis in casibus voluntatem actus quoque nullus declaret: vt probat text. in l. vlti. ff. de rebus eor. &

eor. & in l. legatum. §. vlt. ff. de adimen. lega. Donatio enim inutilis legati parit ademptionem. His autem ad stipulantur, quæ scribit Pyrrh. in comment. consuet. Aurelia. titul. de societa. c. iij. vbi simile, atque Pictonum, enarratur statutum. Nûm verò sit hæc societatis coitio ad alios hæredes viri, vel vxoris defunctæ extendenda, non admodum dubitari debet, quoniam cùm illud statutum à iuris tramite recedat: quippe quòd minor regulariter societatem non contrahat, & in hæredem non transeat societas. l. hæres socii. ff. pro socio. ad similes casus nõ porrigitur, & statutorum verba restrictè, & in suis tantum verbis & terminis accipièda sunt: quãuis apud Aurelias nominatim statutum ad alios quoq; hæredes, quã filios id protrahat.

*Succeſſione fratribus delata, an
preferantur utroque la-
tere coniuncti.*

SUCCESSIO cum mobilium & immobilium à fratre defuncto acquisite fratribus defertur, præferuntur utroque latere coniuncti aliis, siue consanguineis, siue vterinis tantum, vt not. in authent. cessante. C. de legit. hæred. & statu. Picto. c. ccxxvj. Sed cùm Blesensis regionis statutum. c. clv. tradat simpli
z citer

ceter cōiunctum utroque latere aliis fratri-
 bus præferri: aresto summæ Paris. cu. die 21.
 Martii ante festum Paschatis iudicatum est,
 id non solum de mobilibus, & rebus immo-
 bilibus acquisitis, sed etiam de antiquo fra-
 tris defuncti patrimonio intelligendū esse,
vt magis sententiæ iuris communis illud sta-
tutum conueniat. argu. eorum quæ not. in l.
 ij. C. de noxa. act. Quippe crebrior scriben-
 tium in authen. post fratres. C. de legiti. hæ-
 red. ea est opinio: vt in omnibus defuncti fra-
 tris bonis frater utrinque coniunctus succe-
 dat, nullo discrimine interposito ex vtra li-
 nea, an materna, an paterna proficiscantur
 bona. Quamuis verò paterna paternis, & ma-
 terna maternis tribuantur, per l. de emanci-
 patis. C. de legit. hæred. tamen id secundum
 aresti illius præiudicium accipi debet inter
 agnatos & cognatos, sequentium post fra-
 tres graduum, non autem inter fratres. At
 in specie statuti Picto. aut vbi vigeret statu-
 tum, quo prædia sequantur gentis stipitem, à
 quo fluxerint: arbitraretur huic aresto locum
 non esse. Sed quod ad intellectum huius ge-
 neralis consuetudinis pertinet, qua prædia
 successione obueniunt his ex quorum stipi-
 te prædia deriuarunt: plurimū conducit ea
 species, quam ex facto contigisse su-
 præ asseruimus, vbi de nepo-
 tum diximus successione.

Subrog

*Subrogatio, an intra annum
petenda?*

Subrogatio à resignatario peti potest, si resignatio ritè publicata fuerit: licet per annum post resignationem resignans beneficium possederit. Quapropter quod vulgò dicitur, subrogationem esse petendam intra annum & diem: id est, intelligendum à die adeptæ possessionis per eum, qui subrogari in lite cū resignante cœpta, postulat: vt summa Paris. curia iudicauit die 11. Decembris, 1543. quod additum velim iis quæ hac de re in forensium institut. nostrarum libro primo tractauimus. Quemadmodum autem publicatio sit facienda, latè traditum est, fere nissimo huius Regis nostri Henrici, hoc nomine secundi, edicto Iunio mense promulgato, & die 24. Iulii sequentis, anno Domini 1553. in supremæ Parisi. curiæ acta relato.

*Subrogatio in
lite de benefi-
cio mota an à
die mortis no-
uissimi posses-
soris, an à die
apprehensæ pos-
sessionis intra
annum sit pe-
tenda?*

*Testamenti executor quatenus
est in possessione mobi-
lium defuncti.*

*Testamenti
executor an
sit in possessio-
ne mobilium
defuncti vs=
que ad quan-
tatem solum
modo, que in
causam piam
debet expēdi,
an que in a-
liam & non
piam causam
debet insumi.*

Testamenti executor ex
multarum Galliā regio-
num statutis inducitur
in possessionem rerum
mobilium ad defunctū
pertinentium, sine alia
vlla facti apprehensione:
quod quidem nonnulli
ad legata in piam causam restringunt, vt eo-
rum legatorum nomine executor testamēti
fit in possessione. Cui congruit quod tradit
Bald. in c. ij. de consuetu. in antiq. per illum
text. Nam si quis donet fundum ecclesie &
glebam ex eo tradat sacerdoti, vel rectori
illius ecclesie: censetur non solum transfer-
re dominium, sed etiam possessionem. Itaq;
fauore animæ scribit Bald. ibidem duo hæc
specialia cōcurrere, videlicet, & dominii &
possessionis translationem. Proinde vide-
tur testamenti executores nomine eorum
solummodo, quę in piam causam legata sunt,
in rerum mobiliū defuncti possessione esse.
Sed contrā à suprema Paris. curia, minori-
busque iudicibus frequenter pronunciatum
est: vt

est: vt etiam eorum gratia, quæ ad piam causam nõ spectant, testamēti exequutor in rerum defuncti sit possessione. Nam statutum Pictonicum simpliciter ait, hos exequutores vsque ad eorum, quæ testamento perscripta sunt, quantitatem, modumque in ea possessione tuendos. Sed an hi, quàm hæredes sint possessione superiores, supra in litera, E. declarauimus, atque hæc ibi attexuimus, nisi quòd hîc ea fore magis obuia duximus, & inuestigatu faciliora.

Testis vnus, an in iudicio possessorio Gallia moribus sufficiat?

TESTIS VNUS IN IUDICIO, QUOD DE POSSESSIONE INTENDITUR, SUFFICIT: VT SECUNDUM ALTERUM EX LITIGANTIBUS, à quo stat, pronuncietur. Nam plerisque in locis iuris nostri interpretes in controuersia de possessione mota probationē (vt aiunt) semiplenam habenti ad victoriam satis esse tribuendam confirmant. In hisque Bartol. & Bald. in l. ij. C. vbi in rem actio. Latiùs idem Bart. in l. j. C. quor. bono. at semiplena probatio ex vnus testis, qui de ipso facto testificatur, constat asseueratione: vt tradit ipse Barto. in l. admonendi. ff. de iureiurã. & in l. maritus. ff. de quæst.

Sentit tamen Bartol. in dicta l. admonendi. iusiurandum, vi semiplenæ probationis, ex vnus testis dicto resultantis esse prius deferendum, quàm victoria illi adiudicetur. Id autem ea ratione fulciunt, quòd leuissimi damni, seu (vt dicunt) præiudicii sit sententia super possessione dicta: vt pote, quæ petitorio iudicio facilè reformari, restaurariq; possit: vt no. in l. vnica. C. si de momen. pos. fue. appel. Ibi enim vetatur appellari à sententia, quæ de possessione lata sit. Sed id apud nos exoleuit. Nam cùm in tria capita retinendæ possessionis interdictum moribus nostris partitum sit, nimirum in sequestrationis, fiduciariæ, itémque plenissimæ & irreuocabilis possessionis partes: non solùm in plenissimæ, sed etiam in fiduciariæ possessionis capite, vnus testis, quantũuis perspicuum ferat testimonium, nulla ratio habetur: ita, vt ne ex ipsius quidem dicto iusiurandum ad perficiendam probationem, quæ alioqui semiplena, seu (vt cõcinnius dicatur) affecta tantũmodo erat, non liceat deferre. Quoniam moribus nostris possessio non leuis esse momenti semper fuerit existimata. Ferè enim potissimam iudiciorum & forensium actionum partem occupant vti possidetis, & vnde vi interdicta, vel in locum interdicti subrogatum iuris Pontificii remedium: quod pragmatici redintegrationem, vel

Frequentissima apud nos interdicta.

vel etiam crassius reintegrandam vocant. Si quidem vbiunque his remediis potest retineri, vel aduocari possessio: ad alia non cōfugitur. Nam in retinendæ possessionis interdicto sententia de fiduciaria possessione, aut in redintegrationis iudicio lata ab iis quidem iudicibus, à quibus recta ad supremos concessus prouocatur, submota appellatione traditur effectui, quamuis liceat etiam appellare moribus nostris, vt copiosius libro institut. nostrarum primo ad finem explanauimus. Atque etiam in hac sententia sunt Ioan. Imol. in dicta l. admonendi. prout refert & sequitur Feli, in c. cū Ioannes. penulti. col. de fide instrumento. Nempe vt in possessorio iudicio vnus testimonium non sufficiat, vt possit iusiurandum deferri, propter §. commodum. insti. de interd. Nam haud exiguum commodum censetur, possidere. At testis vnus sufficit in iis duntaxat, quæ sunt minimi damni, seu præiudicii.

Transigere, in quibus criminibus liceat.

TRansigere super falsi crimine permittitur ferè nemo non scribētium in l. transigere. C. de transact. asseruit, præter vnū Alciat. (quem viderim) cuius vnicū iudicium alio-

rum suffragiis lōgè potius duco, & sicut Antigono philosopho profitenti solius Platonis præsentia pro frequenti auditorum cœtu habita est: ita Alciati opinionem hac in re cæterorum anteposuerim sententiæ. Nam ex verbis illius legis, citra falsi accusationē, ait, falsi crimen non excipi: propterea, quòd citra propositio, idem significat, quod sine: ut nimirum velit, transigi nō posse sine falsi crimine super criminibus pœnam sanguinis nō irrogantibus, id est, qui super hisce criminibus transigit, crimen falsi incurrit. Itaq; sentit Alciatus, dubitanter tamen, non permisam esse super falsi crimine transactionem, quòd sanguinis pœnā nō irroget. Verū siue hac ratione, siue alia quavis non licet moribus nostris super falsi crimine transigere: idque pluribus supremæ Paris. cur. decretis comprobatū est. Nam ubi falsi quæstio apud eam tractatur, solet ea Curia, postulante primario regis procuratore, litigantibus interdicere, ne super eo crimine transigant. Ideo cum quidam alterum accusasset testium subornationis, & accusati propinquo, vel affini accusator ius suæ accusationis cessisset, non leui nummorum quantitate expromissa: ac super ea cessione lis apud supremam illam Curiam fuisset disceptata, sancitum est, ut accusator atque is, cui accusationis ius cesserat, coram Præfecto Pictonicę regionis primario

Transigere super falsi moribus nostris prohibetur.

mario ex vinculis, seu ore proprio causam dicerent, prout regius in eadem Curia aduocatus pro regio procuratore generali ad eam litem se adiungens postulauerat.

Tutela.

Tutela, qua hodie utimur in his Galliae regionibus, quæ moribus reguntur, potius datiuæ censetur, quàm legitima. Nam ut legitimi & testamentarii tutores etiam sint, debent postulante iurisdictionis (in cuius territorio defunctus pupilli pater mortis tempore domicilium habebat) procuratore, vel alio quopiam impulsore in ius vocari ad eiusdem iurisdictionis iudicem agnati, & cognati, vicini, vel affines pupilli, ut ad nominandum & eligendum pupillo tutorem accedant. Itaque ex eorum nominatione decernet, & pronuntiabit eum, ad quem ea res pertinebit, tutorem: satisfactionemque ab eo exiget unà cum iureiurando rectè benèque res pupilli administratum iri. Et quamuis inquisitione datus tutor non satisfacet secundum ius commune: ut not. in §. ij. ff. de satisfact. tut. & in l. ij. C. de tut. qui non satisfacet. Tamen hodie satisfacere debet moribus Galliae receptis: cum hæc inquisitio summam expediat: ut innuit Ioan. Fab. in dicta l. ij. C. de tut. qui non satisfacet. & expressim asserit Chassa. titulo,

Tutela moribus nostris an datiuæ, an vero legitima sit?

Tutor ex inquisitione datus, in Gallia satisfacet.

des enfans de plusieurs lietz. §. vj. in gloss. & prendra. Mater tamen non satisfat moribus nostris: etiam si non fuerit testamento data tutrix secundum ius commune, vt not. in athen. matri & auix. C. quando mul. tutel. off. fung. po. licet alii legitimi satisfident, præterquam patronus, vt not. in dictis locis. Neq; moribus nostris mater renunciat Velleiano, & secundis nuptiis: vt tradit Boer. titu. *de l'estat des personnes. §. vj. in comment. consuet. Bitur.* Atque id vulgò obseruatur. Nec verò alicui cuiusquã generis tutori licebit sine iudicis authoritate rerum pupillarium administrationem suscipere: vt probat text. in l. iij. ff. de administra. tut. & l. vlti. §. ne autem. C. eodem titu. Ioan. Fab. in §. j. instit. de Attil. tut. Itẽmque tutori præcipitur à iudice, vt intra tempus legitimum inuentarium conficiat. Id autem varium est pro cuiusque regionis more. Nam apud Pictones statuti sunt in eam rem xl. dies, vt c. cccxij. statutorum Pictonic. traditur: alioqui multa cõstituta plectitur: ea autem est lx. solidorum, vniúsq; denarii. Verùm minuitur ferè vsq; ad xl. solidos. Quod si amplius moretur inuentarium conficere, poterit compelli multis iudicis arbitrio taxandis. Potest tamen moribus nostris administrare ante confectum inuentarium: nec ab agendo, vel defendendo propterea repellitur: licet iure contrà sit

Mater tutrix an satisfdet, an etiam Velleiano, & secundis nuptiis renūciat?

Tutelam nullus tutor sine iudice assumit.

Intra quod tempus tutor inuentarium debet conficere.

An liceat tutori agere ante confectum inuentarium.

trà sit

trà fit proditum. l. vlti. C. arbitr. tut. Delegatur verò inuētarii confectio, vbi tennes sunt pupilli facultates, actuario iudicis, qui tutorem dedit: ita tamen, vt iurisdictionis illius generalis procurator interfit vnà cum tutore inuentario conficiendo. Remittitur autē nonnūquàm illius quoque procuratoris vocatio propter pupilli inopiam. Sed si quis tutor decernitur, nec fuerit præfens, imperat iudex, vt id ei denunciatur: diēsque dicitur, qua iusiurandum hac in re solitum accedat præstiturus, vt probatur ex nota. in l. penulti. C. de peric. tuto. & in l. quinquaginta. C. de excusa. tuto. Tametsi verò quibus defertur hæreditas, etiam tutela cōpetat, vulg. iuris regula, quo tutela redit, eo & hæreditas peruenit. Ideoque mater, quæ statutis ferè omnium nostrarum Franciæ regionum filio in rebus soli non succedit, sed tantū in mobilibus, videatur etiam filii tutela submoueri. Tamen Salyce. in authenti. matri & auia. C. quando mul. tute. offi. fungi po. & Alexand. Imol. consil. cc. lib. iij. & Boer. in §. vj. eiusdē titu. suprā cita. asserunt matrem à tutela filii non repelli. Nam cū ea statuta iuri communi aduersentur: quòd matrem ad successionem filii vocabat & in rebus soli, & se mouentibus, vt not. institut. ad Senatusconsultū Tertyl. §. penul. ff. & C. eod. titu. restringenda sunt, vt perniciem matri vltra suam speciem

*Qui inter
sunt inuenta
rio cōficiendo.*

*Tutor absens
an possidari.*

Mater à tutela non repellitur, licet ab hereditate filij sit exclusæ per statutū.

ciem non afferant. Nam ex formarum siue specierum similitudine ad iuris correctionē non est sumendum argumentum: glos. vulg. in authen. quas actiones. C. de sacrosanc. ecclēf. Mater autem auo paterno moribus nostris præfertur: licet Iacob. à Bello visu in authen. vt liceat matri & auia. contra iure cōmuni esse proditum scribat: quòd nisi deficiente sexu masculino, fœmineus nō sit admittendus. Cuius opinionem sequitur Petr. Rat. in comment. consuetu. Piçtō. c. cccxiij. Sed illos mores nostros propugnat, & tuetur, quòd hodie in successione sublatā est agnatorum & cognatorum differentia: vt notatur in authentic. de hæred. ab intesta. & l. maximum vitium. C. de libe. præte. & ex hęc. & huic sententiæ subscribit Bart. in l. si quis sub condi. ff. de testa. tut. Atqui non nisi volens mater, aut auia hoc tutelæ onus subit: vt not. Barto. in dicta auth. matri & auia. Nec etiam moribus nostris donationem à viro in se collatam amittit, nec filii quoque successione, si intra annum tutorem filio nō petierit: cui aduersatur l. omnem. & ibi not. C. ad Tertyll. prout scribit Masuer. tit. de tuto. atque ita in hunc vsque diem obseruatur. Mulctatur autem mater huius segnitiei, nomine pecunia pro iudicantis arbitrio. Sanè datiuā non adeò existimanda est, quæ apud nos vsurpatur, tutela: vt si agnati, vel cognati quibus

Mater an in filij tutela auo præferatur?

Pœna matri indictæ ob tutorem filio nō petitum, an in Gallia locum habeant.

Quibus defertur hæreditas, concurrant cum his, qui ab aliis consanguineis nominati sunt tutores, seq; illis cõtendãt anteponi, nõ sint præferendi: dũmodo sint idonei, quoniã nõ ideo consanguinei desinunt tutores esse legitimi: quòd à iudice dentur, siquidem legitimis etiam debet à iudice decerni tutela, vt not. Bart. in l. legitimos. ff. de legit. tut. atque id obseruatur etiam in matre, quæ tutrix filii à iudice datur, seu declaratur, vt non sit datiuæ; sed legitima: sicut asserit Chassa. titul. *des enfans de plusieurs lietz.* §. vj. in glo. & prædra. Idem quoq; de patre affirmat Chassa. in eodem titu. §. vij. in gloss. j. Non enim tam latè capienda est legum abrogatio: vt statim ob vsũ quendam, qui etiam ex legibus profiscitur, ab illis omnino desciscere oporteat. Cæterùm etsi iure imperiali non teneatur pater reddere administrationis de filiorum bonis gestæ rationem: vt prob. text. in l. cùm oportet. §. nos autem. C. de bo. quæ lib. tamen quia statuto nostro Pictonum capit. cccxiij. traditur postulantibus filii consanguineis patrem ad inuentarium celebrandũ posse compelli. Videretur eum quoque teneri rationem gestionis suæ reddere, sicut in similis statuti Burgundiæ casu affirmat ipse Chassa. in dicta glof. j. §. vij. Sed contrà ego censeo, quoniam ex alio capite eorundẽ statutorum pater rerum immobilium, fructus suos

An tutor à cõsanguineis nominatus pupillo, præferatur propinquiore ipsius pupilli consanguineo.

Pater an teneatur inuentarium de filij pupilli bonis conficere, item an rationem reddere.

suos vsque ad vigesimūm filii annum facit: nisi filius vxorem prius duxerit: tunc enim filius rerum suarum fructus suos facit, vel si non ducta vxore xxv. annos attigerit & pater defuncta vxore nouercam filio superinduxerit. Quod si ad alias non transferit nuptias, tandiu fructus suos faciet pater, quoad filius in patris potestate erit, neq; matrimonio se copulauerit: idq; etiā, si res illę immobiles à patre ipsi filio fuerint donatę: nisi in iis pater vsufructum sibi donando exceperit. Qua in re videtur vacillare statutum illud. Nam in principio cap. sequentis ait, filium res soli, vel mobiles quærere posse, etsi fuerit in patris nexu, & cum eo commoretur: neque iuris aliquid in iis habet exacto filii vigesimoquinto anno. Sed si ante xxv. annum filius mobilia acquirat, patris fiunt: & similiter fructus immobilium: sed proprietates ad filium, non ad patrem pertinet. Mihi tamen vero propius videtur, mobilia à filio ante xxv. annum quęsita ex statuti illius sententia ad patrem pertinere. Sed & res ab extraneo ita filio donari possunt, vt vsufructus patri non quæratur: vt probat textus in authen. excipitur. C. de bon. quę libe. Sed si filius fuerit emancipatus, eiusque res pater administrauerit, tenebitur administrationis huiusce, & fructuum à se perceptorum calculum subducere, & rationem ponere: vel si

res

res illas filio antea donasset. Quare si fructus sacri beneficii (quod præbendam nominât) receperit, eorum nomine tenebitur, vt probat text. in l. litis. §. vlti. ff. de negot. gest. vbi Bartol. ita in illo præbendæ exemplo se vidisse obseruatum testatur. Hunc quoque sequitur Stepha. Aufre. in decis. Tholo. quæstio. cl. Cæterùm illud à foro recessit, tutorem, vel curatorẽ minoris ad agendum non admitti, priusquam inuentarium exhibeant, vt tradit Barto. in l. j. ff. de curat. bon. dand. Hancque rationem ædendi inuentarii tradit: vt absque rerum descriptione exhibeatur, nempe initium inuentarii: quo prænotatum sit à quo, de cuius item rebus, & cuius postulatu confectum sit. Nam sufficit scripturam publicam, quæ tutoris dationem cõplectatur, exhiberi. Planè curator bonis inuitus non datur. l. ij. §. quæritur. ff. de curat. bon. dand. at curator inuitus in litem ordinatur, vt tradit Ioan. Fab. in §. item inuiti. institutu. de cura. non tamen iudicatum solui satisfat: & hoc etiamnum ius apud Gallos inualuit. Solet enim plerunq; procurator, qui iudicio adest pro minore ipsius in eam litẽ curator constitui. Nam & horum curatorum hodie munus necessarium est, sicuti aduocatorum, vt id compellantur subire: prout in nostrarum institut. lib. j. fusius traditum est. Tutor autem priuigni vitricus, vel socer nurus pot

rus potest effici. l. vlt. C. de contra. iudic. tutel. & l. licet. C. de excusa. tuto. & Ioan. Fab. qui & has leges citat in §. item rescripserūt. institu. de excusa. tut. Maritus verò non potest suæ vxoris esse curator secundum ius commune: vt probat text. in l. si vxorem. C. de cond. infer. quia remanebat in patris potestate. at moribus nostris est in viri potestate: ita vt sine eius authoritate nequeat iudicio experiri: vt refert Ioan. Fab. in l. j. C. de bon. mater. Quod tamen ibi intelligit in foro laico duntaxat obseruari: sed in foro Põtificio, seu ecclesiastico posse non adhibita hac authoritate. Sed id hodie vix aditum reperiret, quoniam de re profana, vel personali actione inter laicos moribus nostris disceptari non potest: vt affatim lib. institutionum nostrarum forensium primo exposuimus. Tum quia communi sacerdotum, nobilium, & plebeiorum consensu ædita sunt statuta nostra municipalia, æquè sacerdotes, ac omnes alios adstringuunt.

*

Vfus

*Vsus rei ad modum
refertur.*

Sus rei ad modum, non ad quantitatem referendus est, vbi is est concessus. gloss. & Alberic. Rosa. in l. item fundi. ff. de vsufruc. Nam si quando lege, testamento, sententia, contractu caueatur,

quem secundum patris factam consuetudinem facere, aut vti debere: id non quantitatis intuitu, sed modi accipiendum est. Si enim pater factam lignum sylvæ cæduæ, quod vno plastro exportaretur, cædere quotannis consueuisset: propterea, quod amplius illi non esset opus: ei tamen, qui vti debet, secundum illius morem lignum vsque ad decem plastrorum onus secare, & euehere licet, si tanto indigeat. Quod si pater factam quinquennio quoque duntaxat lignum cædere solitus fuisset: non poterit, qui vti debet, ex eius more alio tempore, quam quinto quoque anno lignum excindere. Quippe ea temporis designatio ad modum referenda est. Itaque, si ante quinquennium opus habeat, cædere non poterit, vt tradit Boer. in decis. Burde-

Vsus rei concessus vtrum ad modum, an ad quantitatem sit referendus.

Vsus sylvæ cæduæ si legetur ab aliquo secundum suam ipsius consuetudinem, quomodo is est intelligendus?

A galens.

galenf. quæstio. l. j. Proinde licet coniecere, quid sit inter quantitatem & modum discriminis: quod latè exequutus est. Claud. Cantii. in locis legalibus in loco à toto: ubi modum censet esse determinationem dictioni adiectam, qua limitatur dictio, & fit determinatio pars dictionis: veluti Seius habuit animum possidendi, si adiiciatur determinatio, nimirum bona fide possidendi, tunc possessio relata ad bonæ fidei possessionem simplex dicitur, bonæ fidei autè possessio, quia determinationem habet, dicitur pars in modo. Quantitas verò apud iureconsultos, vel est discreta, vt summa pecuniæ, vel continua, quæ ex quotis conflatur partibus, veluti dimidia, quarta, & id genus. Quin Zazius Vdal. in singu. responsis c. xv. lib. ij. affirmat, quòd cum vicinum oppidum Neapolis in Brisgoia villæ vicinæ permisisset, vt lignis ex sylua ligneti ad comburendum vteretur: atque eo tempore villa fuisset exigua, vix quadraginta habitata rusticis: nunc sit adeò amplificata, vt duplo vel triplo plures eam incolant: non potest oppidum negare vsum illum eius villæ incolis: citatque ad hoc tex. in l. damni. §. si is, qui vnas. j. ff. de damno infect. Sed et si Ias. in l. vlti. C. de verb. & rer. signifi. tradat, si quis concesserit alicui, & familiæ suæ prædium cum vfu illius, suæque familiæ in quodam nemore, si decedens plu-

reis

reïs ille reliquerit liberos, quorum quisque numerosam habeat familiam: vna quæque familia filiorum non potietur hoc vsu, verum restringetur pro modo familiæ, quam viuës pater habebat. Attamé Petr. Rat in commët. consuetud. Picto. c. clxxj. in gloss. *pour leur dict laborage*. ab ea discrepat opinione, si quidem plureis illi filii simul in prædio commorentur, sintque ad eius culturam necessarii. Nam tunc vnica censentur familia, adducitque l. vlti. C. de verbo. signifi. imputandumque concedenti, quòd cum legem potuerit apertius dicere, id prætermiserit. Sin autem seorsum habitet, vel amplior sit familia, quã ad colendum prædium opus sit, ad morem pristinũ vsus ille reuocabitur: quo is, cui concessus vsus fuit, vti consueuerat, citat quoque l. si habitatio. ff. de vsu & habita. Ad quam & nos opinionem omiſſa Iasonis sententia accedimus. Nam eiusmodi vsus magis prædio, quàm personis dari censetur. Vnde & Zaz. in singula. iur. intell. lib. j. c. xj. eleganter differit huiusmodi seruitutes innominatas esse reales, & contra quemcunque possessorem competere, nec cum persona finiri: citatque ad hoc Bald. in l. vlti. C. de condic. indeb. & l. Mela. ad finem. ff. de alimen. lega. & l. prioris. ff. de seruitu. rustico. atque ita in Germaniã vulgò obseruari tradit. Cui suffragatur, quod tradit Ioan. Fab. in §. æquè. in sti.

*Vsum nemo-
ris & innomi-
natas huius-
modi seruitu-
tes in Gallia
reales esse.*

de actio. nu. 5. vbi profert exemplum: si quis cōcedat vsum in nemore ad calefaciendū & vtendum, prout opus erit in illa domo, vel castro tuo, is vsus realis iudicatur: quia domus ila facta tectaque conseruatur materia ex eo nemore exportata, quoniam inspiciendum est, an rei, an autem personæ intuitu ille vsus magis concedatur. Quamobrem vnā cum prædio vsum illū vendi & alienari posse existimarem, secundum l. in modicis. ff. de contrahend. empt. & eiusdem Rat sententiā in loco prædicto: quæ mihi potior, quàm Ias. suprā allegatæ videtur opinio. Sed animaduertendum est, licet in l. quæst. suprā citata Boer. subiiciat, si sylua cædua sit, concedi nō tantum eius vsum, sed etiam ligni venditionem. at si non sit cædua, permitti vsum duntaxat, non etiam materiæ, vel ligni distractio nē: idq; prob. per l. arboribus. & l. itē fundi. §. vlt. cū duab. ll. seq. ff. de vsufruc. Id tamen moribus nostris nō esse receptū, imò potius contrarium scribit Ioan. Fab. in §. minus. instit. de vsu & habit. Nam regiis constitut. & pluribus supremæ Paris. cu. arestis sancitum est, vt qui vsum non solūm ligni, sed etiam materiæ in nemore habent, ii non possunt ligna vel materiā cædere: nisi prius eos, qui nemoris custodiæ præfecti sunt, interpellēt, vt partem nemoris, in qua ligna cædantur, designēt, vel arbores ad materiā aptas præciant

dant: idq; loco ei, qui vsu illo potitur, opportuno, & intra commodum tempus: alioqui post interpellationem liceat vsum habenti, & ligna, & materiam excindere. Quòd si quis quantocunque tempore aliter vsus fuerit, non potest se præscriptione tueri: imo si agatur vti possidetis interdicto, is qui longissimo tempore illo etiam vsu potitus est aduersus constitutiones, atque Curiaë placita supradicta, excidet causa: quamuis secundum ius commune huiusmodi vsus possit sine titulo acquiri, & præscribi spatio eius temporis, cuius initii memoria nõ extat: vt probat text. in l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotid. & æsti. quoniam possessio tanti temporis pro titulo habetur, etiam in præscribendo regaliorum iure, vt nota. in c. super quibusdam. §. præterea. de verbo. signif. & Bald. in §. j. quæ sint regalia. Sed & in sanctionibus de nemorum ratione à Principe nostro Francisco, huius nominis primo, ca. lxxviij. relatum est, non licere potentioribus & locupletioribus, quibus tenuiores vsu illum cesserunt, latiore modo, & ampliore huiusce vsus frui, quàm ii à quibus causam habeant, soliti erant potiri: quãdo eas ædeis incolebant, quibus vsus ille concessus est. Nam prædio, non personis consuevit apud nos ius hoc adscribi. Itaque pro modo prædii veteris & primordialis in cuius rem do-

Successor singularis non potest vti latiore vsus modo, quàm is cuius prædio fuit concessus in regis memoriis.

natus est is vsus, debet semper accipi, non autem pro facultatibus successorum: præferunt, si in rem duntaxat successerint, non autem vniuersali titulo. His autem ad stipulantur, quæ tradit Ioan. Fab. in §. æquè. nu. 4. institutu. de act. Si enim concedatur vsagium (vt ipse loquitur) in foresta ad calefaciendum & vtendum ad cuiusdam castri necessitates: seruitus censetur realis. Et quamuis Rex, aliiq; nemora possidentes se afferant eorum dominos, vsuque accolis se ac suos maiores fuisse largitos: tamen verò propius, similiusque est olim & ante constitutos reges nemora fuisse publica, & populo communia, quoniam iure ciuili ferè primum occupantis fuerant: vt pote, quæ in nemoribus publicis, & populo communibus degebant: vt prob. tex. in §. feræ. institutu. de rerum diuis. Extant sane rei huius in plerisque apud Picto. nemoribus argumenta liquidissima. Nam in quadam eorum nemorum parte, quæ adhuc vulgaris & popularis nomen retinet, & quam Gallicè *le courable* vocant, licet vnicuique accolæ ligna cædere, hac tamen lege, vt si deprehendantur inter cædendū stas multæ plectantur, quod si minus deprehensi sunt, pœnæ alicui non efficiuntur obnoxii. Sed & ipsi vetustissimam vidimus chartam: qua quidam pagi vnus multis habitatoribus frequentis patronus agnoscit syluam vastam
huic

huic pago finitimam esse incolis illius pagi regionisq; vicinæ communē, profiteturque si quid eius maiores antea fecerint, vel eius successores impofterum quid facturi sint in ea fylua cōtra ius communionis: ne quidquā incolis, & iis quibus fylua communis est, no ceat. Confecta est autem hæc charta anno Do. 1269. Vtinam cæteri patroni sic populi causam curassent. Sed proh dolor nunc eorum successores quibusuis artibus & machinis admoliuntur, vt communis iuris possessione plebem exturbent, subtractis etiam monumentis.

Vicarius generalis episcopi.

Vicariam operam, qui sacris prophanisq; Pontificū rationibus commodant, liberamque earum nacti sunt administrandarum potestatem, siue (vt vulgò appellant) vicarii generales in spiritualibus & temporalibus, non debent coram testibus & tabellione domesticis, vel iuri eorum subditis, sed potius extraneis præsentibus ad minimum duobus sacerdotia conferre. Qui autem eiusmodi vicariam sibi falsò arrogant prouinciã: iis quibus sacerdotia largiuntur, quãti interest falsò ab illis sibi adscriptum fuisse munus hoc, damnantur, vt probat text. in simili in l. si quis affirmauerit, & l. si dolo. ff. de dol. Prioris au

Vicarij generales episcoporum in spiritualibus, & temporalibus.

tem sententiæ placitū à supremis Curiis est emissum, ob fraudes, quæ temerè in huiusmodi sacerdotiorum donationibus admittebantur. Porrò in generalis vicariæ protestatis concessione non venit sacerdotia cõferendi munus: itémque in delinquētes, vel facinorosos animaduertendi imperium, vt not. in c. vlti. de offic. vicar. in vj.

Vsucapio mobilium antiquata.

VSucapio moribus nostris antiquata est: vt tradit Boer. in commenta. consue. Biturig. tit. de præscrip. §. vij. Neque id velim existimes apud Biturig. nō solummodo constitutum esse, sed etiam apud alios populos, qui moribus regūtur, sicut ibi testatur Boer. Proinde cùm vxor viro res suas mobiles donauisset, eaque decessisset: vir ea mobilia in ædibus vxoris defunctæ reliquit: hæredes autem decem annos, & amplius ea mobilia absq; interpellatione viri possederāt: ideóque illa asserebant vsucepisse, præsertim cum moribus nostris eorum, quæ defunctus mortis tempore possedit, nō solùm dominium, sed etiam possessio ad sui generis, vel sanguinis hæredes recta transmittitur. Vir autem causam tuebatur, quòd defuncta vxor mortis temp

Vsucapio rerum mobilium an in Gallia obseruetur.

tis tempore eorū mobilium dominium non habebat: quoniam donatione in virum collata, à se ea alienauerat: vt prob. in l. sequens. ff. de legat. ij. Quæ enim maritus per donationem in vxorē viuus cōtulit extra bonorū causam defuncti computari debent. Responsum quidem est à quibusdam causidicis totius Parisiensis fori peritissimis, mobilia illa non fuisse vsucapta ab vxoris hæredibus: quia vsucapio à foro nostro fit explosa: atq; ea mobilia, non nisi xxx. annis posse præscribi. Sed tamen non idcirco id responsum esse autumandum est: quòd secundum Biturig. mores eodem titu. traditos, mobilia perinde atque immobilia non minori tempore, quàm xxx. annorū præscribantur. Quippe de mobilibus, quæ in regione Pictonica erant, agebatur. At statuto Picto. regionis, quod est relatum sub titu. de præscrip. c. j. Immobilia iusto & singulari titulo, & bona fide possessa decem annis præscribuntur. Itaque eodem tempore mobilia præscribi consentaneū est: cùm sint multò immobilibus viliora. Sed illi ea ratione id responderunt: quòd non titulo singulari, sed pro hærede (qui quidem titulus est vniuersalis) ea mobilia fuerant possessa: imo etiam absque titulo.

Etenim illa vxor viro donauerat, vt suprà diximus.

Vicini prohibitiones.

*Vicinus an
me prohibere
possit, quomi-
nus quid in
suo faciam,
quod illi non
obstet, & mihi
prosit.*

*An liceat mi-
hi propria au-
thoritate in
meo positum
demoliri.*

Vicinus, quominus in suo prædio quid fa-
ciam, quod illi nõ noceat, & mihi prosit,
me prohibere potest: imo sua id authoritate
demoliri. l. quemadmodum. §. j. ff. ad legem
Aquil. Si enim per alicuius domum traie-
ctus fuerit citra seruitutem aquæductus: iu-
re suo potest dominus domus eum interci-
dere. Sed si proiectum meum, quod supra do-
mum tuam nullo iure habebam, recidisses:
tecum damni iniuria agere possum. Debuiisti
enim mecum agere ius mihi non esse proie-
ctum habere, quoniam nihil in tuum immis-
sum fuerat, sed tantum supra tuum fuerat po-
situm. Itaque propria authoritate non potes
diruere. Quamobrem, si fundo vicini meus
seruitutem debeat: & quicquam, quod eius
seruituti officiat, in fundo meo fecerim: ut
puta fossam, qua ei debitam itineris seruitu-
tem intercipio, non potest eam fossam de-
struere, sed mecum interdicto, aut alia actio-
ne debet experiri. l. fistulas. & l. si quando. ff.
si ferui. vendi. & gloss. in l. j. C. de interdic.
Quamuis Petr. Ferrar. in forma libelli pro
confesso. actio. scribat, facto posse resisti, ci-
tâtque Bart. in l. j. §. hoc interdicto. ff. de iti.
actuque priua. qui id expressim asserit lice-
re, vbi quis extra iudiciû in seruitutis huius-
modi itineris, vel alterius vsu interpellatur,
& tur

& turbatur, & Barto. ibi authorem Innocen. laudat. Tamen id apud nos locum non obtineret, quoniam leges quidpiam autoritate propria fieri permittentes, sunt explosæ: vt testa. Domi. Rebuff. in glo. v. proœmii prioris tomi commenta. in regias constitu. & supra etiam latiùs diximus. Quod si non meo opere, sed naturaliter aliquid ex meo in tuù prædium immitteretur: vt puta, inferior pars domus mea erat, superior autem vicini, si fumum ex mea parte in vicini partem immittam, si id modicè & moderatè, & prout vsus familiæ exigat, fiat, nõ potest vicinus prohibere: secus autem si immodicè & immoderatè fumum immittam. In suo etenim cuius hætenus facere licet, quatenus in alienum nihil immittat: l. sicuti. §. Aristo. & ibi gloss. ff. si seruit. vendic. Porrò, si non immittendo nec extendendo supra vicini fundû utilitatem ab eo auferam, quæ aliunde quàm ex meo ad illum perueniebat: licet ei me prohibere: vt probat text. in l. fluminum. §. item videamus. ff. de damno infect. Sin autem abstulerim eam, quæ ex fundo meo ad eum proficiscabatur, utilitatem, si quidem iure seruitutis eam habebat, tum vicinus iure me prohibet. At si non seruitutis ius illi sit: si tamen nocendi animo, neque vllius utilitatis meæ causa id faciam: etiam rectè prohibet. At si opus fecerim, vt aqua, quæ ex meo decurrès vicini

vicini fundo prode rat: iam non illius, sed meo agro proffit, non potest vicinus agere: vt probat textus in l. Proculus. ff. de damno infect. Pluuiæ enim arcendæ actionem dari si interfit, nō si nō proffit. Sed si opus in meo fundo factum sustulerim: & propterea vehementius aqua profluat, vel deriuetur, aquæ pluuiæ arcendæ actio cōpetit. l. j. §. sicut autem. ff. de aqua pluuiæ arcen. Sanè, si vt meo potius fundo proffim, quàm alieno incommodem, vicinus non potest queri. l. Proculus. ff. de dam. infect. Et hæc quidem omnia tradit disertissimè Paul. Castrenf. in l. fluminum. §. vlti. ff. de dam. infect. Quocirca et si columbæ ex meo columbario in fruges vicini aduolent: easque depascantur: ille tamen prohibendi ius non habet, quominus in fundo meo columbarium extruam. Idque non obtenta feudarii patroni, seu domini venia: vt pluribus supremæ Paris. cur. arestis constitutum est. Quorum sanè vno infirmata est cuiusdam iudicis regii sententia: quam super vt i possidetis interdicto, ea de re à vicino instituto aduersus eum, qui columbarium ædificauerat, tulisset, eaque sententia statutū esset, vt columbarii dominus annuam frumēti vilioris quantitatem vicino pensitaret. nisi columbarum loculamenta ad antiquum numerū redigeret: vt inde sarciri posset, quod columbæ darent damnum. Reus autem planè ab

Vicinus, vel patronus, seu dominus feudii an prohibere possit, ne in meo columbarium extruā?

nè ab eo interdicto per eandem Curiam absolutus est. Non enim potissimum ad æmulationem quid factum præsumitur, sed ad cōmodum percipiendum: vt tradit glo. & Bar. in dicta l. fluminum. §. vlti. Alberi. & Ias. in repetit. l. quominus. in j. q. ff. de flumini. cui concinit. l. meritò. ff. pro socio. quam ibi citat Ias. Sed & Bald. in c. cū ecclesia Vulterrana. de elect. scribit etsi præcipuè nocendi animo, aliàs non facturus, quis opus in suo fundo faciat, si tamen illi sit vtile, non potest à vicino prohiberi, quod & Ias. ibi refert, & sequitur. Cui suffragatur Panor. in c. Pisanis. de restitut. spoliator. Nec verò id ad leporaria, seu cuniculorum viuaria protrahendum est: non enim licet nouè cuique in fundo suo ea viuaria extruere, quoniã id regis constitutu. specialiter vetitum est: atque etiam ne vltra fines à quadraginta annis consuetos & vltra formam hoc tempore vsurpatam extendantur. Id autem iudicio meo sancitum est: quòd hæc cuniculorum viuaria soleant graue damnum in accolarum frugibus depascendis inferre. Sed nec patroni, seu feudarii domini consensus potest ius hæc viuaria extruendi tribuere: quippe clientum suorū in manifestam perniciẽ id vergeret: vt prob. in l. ij. §. meritò. & §. si quis à Principe. ff. ne quid in lo. pub.

Vicinus an possit impedire leporarium à me in meo edificari.

Vxor

ENCHIRIDION
*Vxoris & viri, mutuae
 successiones.*

*Vir & vxor
 an inuicem
 succedant fi-
 sco excluso in
 Gallia?*

*Vxore ex de-
 licto conden-
 nata an mobi-
 lium commu-
 nium dimidia
 pars, & fru-
 ctus rerum im-
 mobilium ad
 vxorem perti-
 nentium in iu-
 dicati causam
 possint capi.*

VXOR marito succedit deficientibus legi-
timis hæredibus, excluso quoque fisco,
 & è diuerso vir coniugi. vt not. in l. j. C. vnde
 vir & vxor. quod etiam moribus nostris re-
 ceptum est, vbi specialis ea de re etiam non
 est prodita cõsuetudo: vt puta in vrbe, agró-
 que Rupellensi: atque ita à supremo Paris.
 Senatu iudicatũ sapius fuisse palàm est. Sed
 & nominatim id cautum est statutorum Pi-
 cto. c. ccxxx. Sanè, si vxor ex delicto fuerit
 condemnata, non possunt in iudicati causam
 capi mobilia viri & vxoris communia, neque
 dotis, vel rerum paraphernalium ad vxorem
 pertinentium fructus: vt tradit Innocé. in c.
 per tuas, de donat. inter virum & vxorem. &
 refert Ioan. Fab. in l. pro oneribus. C. de iu-
 re dot. Nam aiunt non teneri virum emen-
 dam pro delicto vxoris soluere. At si hi fru-
 ctus possent pro delicto vxoris capi: cogere-
 tur ex obliquo vir pœnam pecuniariã vxori
 illatam pendere: quoniam mobilia & fructus
 illi in mariti dominio sunt, vi statuti Picto.
 quod ferè commune est omnium, quæ mo-
 ribus reguntur, Franciæ prouinciarum. Sed
 id subsidii à causidicis vsus forensis, & ciuilis
 disciplinæ peritia commendatis, & apud su-
 premam

premam Cur. causas agentibus inuestigatum est, vt publica manus in proprietatem eorū prædiorum, quæ vxoris essent, iniiceretur, & eaque proprietas subiiceretur hastæ, & auctioni, & nouissimo licitatori addiceretur: quod & factū fuisse haud me præterit. Nec reticendum est quosdam aliter sentire: vt ob mulieris delictum pars dimidiata mobilium, illorūque fructuum publicè possit postulari: atque ita à suprema Paris. Cu. fuisse constitutum. Nondum tamen placitum illud ad nos perlatum fuit. Quamobrem priori sententiæ standum reor. Porro variè dirempta est, quæ crebrius contingit, quæstio: vxori an vir cogi queat in litem siue ciuilem, siue criminalem impartiri auctoritatem. Nam cum apud Rupellanos vxor rescriptum à Principe obtinuisset: quo iuebatur quædã transactio ab vxore ante matrimonium inita: rescindi: iudexque vice mariti detrectantis auctoritatem in eo iudicio præstare, auctoritatem suam impertiuit. Aduersarius autem obstitit, virūque ad auctoritatem mulieri concedendam compelli postulauit, fretus l. vlti. §. necessitate. C. de bon. quæ lib. qua pater captis pignoribus debet astringi, vt filio auctoritatem accommodet: secundum quod exemplum Præfectus vrbs agrique Rupellani maritū auctoritati præstandæ obnoxiiū iudicauit. Ille verò prouocauit. At supremæ
Paris

Proprietas rerum immobilium vxoris ob eius delictum præhendi, & distrabi potest.

Vir an cogi possit auctoritatem in causa ciuili, & criminali impartiri vxori.

Parif. curiæ calculo damnatus est. Atqui licet ea adducere coram plerisque iudicibus morum, & iuris calentissimis, non potui ab iis consequi, vt hoc sequerentur exemplum: imò inueteratum illum morem semper retinent: vt si maritus cunctetur authoritatem præbere, illi authoritatem mulieri impertiunt: vt legitimam in iudicio standi personam absque viro habeat. Sed etsi vir authoritatem mulieri præstitisset: non ideo in iudicati causam fas esset eius res capere: sicut in curatoris bona non fit executio rei aduersus eum & minorem iudicatur: vt not. in l. si se nõ obtulit. ff. de re iudic. & in l. penulti. & vlti. ff. quando ex fact. tut. Atqui nuper ex viri docti commentariis accepimus supremam Paris. curiam aliter sanxisse die 7. Aug. 1543.

Maritum in iudicati causam capi posse cum iniuste vxoris authoritatē in litē præstare recusarit.

nimirum perperam fuisse iudicatum, quod iudex maritum nolentē vxori litiganti authoritatem impertiri condemnasset: & nihilominus eandem curiam statuisse, vt sententia, quæ aduersus mulierem ferretur, in virum, quòd absque iusta ratione authoritatē præbere renuisset, executioni mādaretur. Quippe ea mariti authoritas, quæ & in vxoris cōtractu:

Viri cōsensus in vxoris cōtractu ad integram eius personam non desideratur; sed ne dāno virum afficiat.

& lite à statutis nostratibus exigitur, non ad integrandam, seu habilem faciendam vxoris personam (sicuti curatoris, vel patrisfamil. in contractu minoris, vel filii fa.) desideratur: vt not. in l. senium. & ibi Paul. Cast.

& alii

& alii scrib. C. qui testa. fac. poss. sed tantum ne iuri mariti (quod in mobilibus, & immobilium fructibus statuta ei tribuunt) officiat vxor. Quocirca, si vxor dum matrimonio copulata est, absque viri autoritate contraxerit, ex eo contractu soluto matrimonio poterit conueniri: vt aresto supremæ Paris. curiæ iudicatum fuisse testatur Do. And. Tiracuellus lib. de legib. connubialib. circa finē. Cui astipulatur, quod scribit Specul. titul. de pact. in tertia parte operis. & Ioan. Fab. in l. filius. C. de pac. si filius patre superstite debitores paternos liberauerit, ea nomina post patris mortem minimè condicet. Quamuis non ignorem aliter ab eadem suprema Paris. curiæ decretum aliquando fuisse, contractumq; haud absimilem irritum fecisse. Sed existimo hac impulsam fuisse ratione, quod non modicam fraudem & damnum mulier eo contractu se passam fuisse docuisset: infra tamen iusti pretii dimidiam. Quin & hac in specie mulier seorsum à marito etiam cōstante matrimonio habitabat, & ab omnibus credebatur sui iuris iudiciali autoritate facta. Proinde prius placitum censeo amplectendum, vbi id in quæstionē vocabitur. Sed & in monumentis antiquarum huius regionis Pictonicæ consuetudinum extat capitulum, quo nuncupatim traditum est, mulierem ex huiusmodi cōtractu soluto matrimo-

Vxor an cōueniri post viri mortem possit ex eo cōtractu quem constante matrimonio absque viri autoritate gessit?

nio posse conueniri. Igitur etsi emandatis statutis; quæ hodie obseruantur, prohibitum sit, alios citare mores, vsusue, quàm eos, qui his statutis nouè disunctis sunt cõprehensi: tamen cum illud antiquum statutum iuri cõmuni sit affine, arbitraret id in hanc rem conducere, nec abs re fore, si rescriptum Principis impetraretur, quo id statutum confusis testimoniis (quæ turbas appellamus) permitteretur probare. Quamobrem vxor etiã potest cum viro contrahere, & vires confestim ab initio contractus capit: veluti, si maritus vxori fundum cedat, alterius fundi, quem alienauit, loco, vt fide se liberet, quã ei præstitisse fatetur, vt ea sui fundi adsentiretur alienationi: modo de ea venditione liquidò constet: atque ita supremus Luteriæ Senatus censuit die 9. Augusti 1540. Quod quidem non procederet, si ad corroborandum mulieris contractum necessariò viri adhiberetur authoritas: quia nulla obligatio inter eos posset cõrrahi, sicuti nec inter patrem & filium in paternis sacris constitutum, vt nota. in l. frater à fratre. ff. de condict. indeb. Sed & præterea viro & vxori mutua & simplex inuicem statutis nostratibus donatio permittitur: ita tamen, vt potestas vtrique donationis supersit reuocandæ: nisi aliquibus in regionibus, vbi si mutua sit donatio, tum eius reuocatio effectum nanciscitur, cum detestata

*Vir an possit
cum muliere
contrahere.*

stata & denunciata est coniugi alteri.

Vicinus, an contribuat.

Vicinus, si nolit puteum purgare, vel reficere, ex quo vicinia solebat aquam haurire, quemque ceteri vicini reficere, & purgare consentiunt: cogitur refectioni & purgationi sumptum necessariū pro virili subministrare: tametsi aquæ vsui se renunciare profiteatur: vt probat text. in l. ad portus. C. de oper. publi. Nam in portus, aquæ ductus, & murorum refectionem omnes tenentur conferre. Nec mouet quod vsusfructuarius, qui vsufructu cedere paratus est, non cogendus sit reficere. l. si absente. ff. de vsufruc. Cū enim hic vicinus ex quasi culpa sua teneatur: qui vnà cum aliis, viciniæque permiserit, puteum sordibus, vel luto oppleri, vel tēpore idoneo non repurgarit, non debet renunciando vsui aquæ à collatione liberari: nisi ipse domui vicinæ illi puteo renunciauerit. Itē quia vicinis insciis nihilominus posset vti putei illius aqua, & si id prohibere vellent: nimia cura, & solitudine angerentur: quæ pluris æstimanda esset, quàm collatio, qua vicinus teneretur: meritò ipse vicinus ad hanc collationem compellitur. Accedit quoque vtilitatis publicæ fauor: quam aspernari, vel detrectare nemo priuatus fe-

Vicinus si haurit aquam velit renunciare an nihilominus sit ad reficiendum, vel purgandum puteum viciniae communi cogendus.

Vsusfructuarius non cogitur reficere, si vsufructum velit derelinquere.

rendus est. Id autem posteaquàm in vtramque sententiam differuit Specul. in titul. de exac. in tertia parte oper. nominatim in hac sententia residet. Idque refert & sequitur Ias. in l. ij. nume. 26. C. de iure emphit. etsi illud apud Specul. ferè insolens est. Nam ab ytraque parte thematis vnus sapius causas & rationes affert: nec solet nuncupatim exprimere, vtri sententiæ censeat adhærescendum. Sed tamen posterior semper amplectenda est sententia: vt Barto. & Paul. Castr. in l. bona fides. ff. de positi. affirmant. Idque generaliter non solum in iis quæ à Specula. sed quæ ab aliis interpretibus scripta sunt, puto obseruandum, quod & nos in nostris lucubrationibus (sicubi opinionem nostram disertè non declarauerimus) custodiendum admonemus.

*Vsusfructum aduentitiorum
patri competere.*

V Susfructus patri in rebus aduentitiis filii in sua potestate constituti competit. l. cum oportet. C. de bonis, quæ libe. neque is vsusfructus filii morte patri perit superstiti, sed patris vsque in mortè permanet: vt probat textus in l. vlti. C. ad Tertyl. vbi Bartol. eam l. ait antiquatam esse nouellis Iustiniani constit

*B.
De sperali
102.*

*Vtra opinio
in doctoribus
sit tenenda
prior, an poste-
rior.*

constitut. quarum epitome huic legi subiungitur: nisi quatenus patri vsumfructum in rebus filii aduentitiis post eius quoq; filii mortem tribuit. Tamen Boer. in decis. curiæ supremæ Burdegal. quæst. clxxij. circa finem ait, vsumfructum hunc ad patrem non pertinere, nisi pro quadam portione ad hæreditatem admittatur cum aliis: adducitque l. vlti. C. ad Tertyl. supra alleg. & l. vlti. C. de success. quæ quidem leges, si penitus inspiciantur, non adimunt patri vsumfructum post filii mortem, imo cõfirmant. Quapropter Paul. Castren. in authen. de functo. C. eod. titu. ad Tertyl. scribit in solidum penes patrem huc residere vsumfructum, licet cum aliis succedat, quod adiuuat Bar. opinionem. Quocirca intelligendum est, patri integrum seruari vsumfructum, præterquam in ea parte, in qua pater succedit. Iniquum enim absurdumque esset, in qua parte filio pater succedit, in ea quoq; vsumfructum patri in solidum custodiri. Sed nostra statuta ferè patrem & matrè & reliquos ascendentes à filiorum vel nepotum successione abarcent, quod ad res, quæ soli sunt, seu immobiles spectat: atque eæ collateralibus deferuntur, etiam si à patre vel aliis ascendentibus res illæ profluxerint, vt statutorum Picto. cap. ccxvij. proditum est. Itaque de iis immobilibus deduci non debet vsusfructus, cum legitima absque onere vllò

debeatur, vt not. in l. quoniam in prioribus. C. de inoffi. testa. Hæc autem immobilia instar legitimæ censet statutum.

Vsusfructuarij satisfactio.

VSusfructuarius, si ob paupertatem non possit satisfacere, & profligationis, vel dissipationis sit suspectus, solent supremæ Curix decernere, vt res cuius vsusfructus relictus est, publicè possideatur, & sequestris tradatur: qui eius fructus locent mercede annua, quã sequestri singulis annis vsusfructuario tenebuntur erogare. Id autẽ sumptũ est ex l. is cui. §. Imperator. ff. vt in poss. lega. atque ex opinione Guilliel. à Cug. in l. vsusfructu. C. de vsusfruct. & ita obseruatum apud Curiam supremã Delphi. refert Guid. Pap. in quæstio. ccl. Quod quidem remedium multò præstat iis quæ scribit Bald. in authenti. cui. relictum. C. de indiã. vid. toll. Nam ibi tradit, si vsusfructuarius non possit ob inopiam cauere, rem apud proprietariũ remanere oportere: eiũsque fructus illi à proprietario quotannis tradendos, & dari optionem proprietario: an velit stare iuratorix vsusfructuarii cautioni, an autem ipse possidere, & redditus fructuario soluere, & ita ab Imperatore esse constitutum in corpore illius authentica. Quocirca videtur vxo rem,

Vsusfructuarius si ob paupertatẽ satisfacere nequeat & sit dissipationis suspectus, quo modo vsusfructu illo debeat potiri.

rem, cui maritus vsumfructum relinquit, teneri hanc cautionem, itémque de re viri sui hæredibus post mortem ipsius vxoris restituenda præstare, vt probat text. in l. vsumfructu. C. de vsumfruct. supra allega. atque nominatim asserit Guid. Pap. in quæstio. ccxlvij. Tamen id hac in regione Picto. minimè hætenus obseruatum fuisse non ignoro: et si sæpius in controuersiam venerit. Rupellæ verò id scio sæpius fuisse custoditum. Cuius quidem differentia ratio non mihi satis cõperta est. Nam vtrobique permittuntur inter virum & vxorem donationes, conditionibus vtique quibusdam Rupellæ obseruatis. Igitur ratio, quæ tollere videretur huiusmodi satisfationem, vtriusq; regionis esset cõmunis. Sed & in donatione propter nuptias, quam statutum Picto. regionis marito præcedente vxori defert (quam doarium nominat) licet vsumfructus titulo eam duntaxat tribuat, nunquam tamen vidi cautionem postulari, nedum exigi. In causa verò illud esse suspicor, quòd statutum puræ eam donationem deferendo, censetur huius cautionis molestiam remittere. Sed nuper accepimus aresto supremæ Paris. cur. id fuisse constitutum, vxorem ad hanc satisfationem cum fideiussoribus dandam non posse compelli: si mater sit liberorum donatoris: ad quos rei donatæ proprietates pertineat, propter ma-

Vxori si vir vsumfructum relinquat, an vxor cautionem cum fideiussoribus præstare debeat? quid item si vxor viro?

ternum in liberos affectum, vt prob. ex not. in l. iubemus. §. j. C. ad Trebel. Nam ibi si pater hæredem filiũ instituat adiecto hoc onere, vt nepoti restituat, ipsi patri remittitur cautio. Idem quoque iuris, si vir vxorem instituat, vel vxor virum: ita vt hæreditatem filiis communibus restituat. Non enim alteruter siue vir, siue vxor satisfacere cogetur: nisi ad secundas nuptias conuolauerit. Quin ibi tradit Paul. Castrenf. postquam pater, vel mater ad secundas nuptias transeunt, nõ iniuria de iis suspicari possunt, seu his postea nõ cõfidere prioris matrimonii liberi. Scio tamen tex. in dicta l. iubemus. §. j. vetare nominatim eam constitutionem ad alias personas extendi: proinde videretur non esse trahenda ad hanc donationem vsufructus à viro vxori collatam.

*

F I N I S.

Ench

ENCHIRIDIUM

HUIUSCE FORENSIS,

ET LEGITIMI

INDEX.

A

- A**bbas an citationis edictum possit aduersus priorem
commendatarium discernere. folio 8
- Abbas in causa criminali aduersus monachum cognoscit,
non episcopus. 12
- Abbas monasterio inferiori, quod à suo dependet, stipu-
lari an possit. 9
- Abbates ubi eos, quibus cum pro annuis redditibus, alijsue
coenobij rebus lis futura est, debent conuenire. 7
- Absens quis censetur, nisi probetur praesens. 4
- Absens quis iure communi uarie interpretatur, secundum
rei, de qua agitur, conditionem. 5
- Absens quo ad praescriptionem, quomodo quis intelli-
gatur. 5
- Absentem Senatus Paris. censet eum, qui est extra regnum
Franciae. 5
- Absenti & praesenti concessum, si absens ratum non habeat,
an solidum praesenti acquiratur. 26
- Abusus in conuentionibus super sacerdotio initis commis-
sus, quomodo corrigi possit. 1
- Abusus in diplomate Potificio allegari potest ab eo, cuius
interest. 1
- Abusus, secundum forenses Galliae formulas, definitio. 3

I N D E X.

<i>Accipiens epistolam, an in ea cōprehensum approbet.</i>	16
<i>Accusare plureis an unus, an uerò unum plures possint accusare.</i>	13
<i>Accusator ab accusatione, an possit desistere?</i>	14
<i>Accusator, seu delator priuatus, in quo à denunciatore discrepet.</i>	14
<i>Acta facta in uno iudicio, quomodo in alio moribus nostris probent.</i>	18
<i>Acta in ciuili iudicio, an profint in criminali.</i>	18
<i>Acta in extraordinario capitali iudicio, in ordinario prodesse.</i>	19
<i>Actorem uincere oportere ex quacunque causa liqueat, moribus nostris non distingui, an ante, an post iudiciũ ceptum causæ illius ius fuerit quæsitum.</i>	168
<i>Actus agentium mentem primariam, uel secundariam non egredi.</i>	21
<i>Actus in dubio ita est interpretandus, ut potius ualeat, quàm pereat.</i>	121
<i>Actus nostri uoluntarij, an extendantur ultra id, quod geritur.</i>	20
<i>Actus ob formæ defectum tunc nullus est, si is cuius interest, opponat</i>	312
<i>Adita hæreditas, an censeatur hæreditariæ rei uenditione.</i>	201
<i>Aditionem hæreditatis ex actu non præsumi, qui citra ius & nomen hæredis fieri possit.</i>	202
<i>Adoptiui filij in Gallia, an succedant, & an ad retractum admittantur.</i>	174
<i>Adulterij exceptio, an possit ab hærede obijci mulieri doctem repetenti.</i>	196
<i>Adulterij pœna supremi Parisiens. Senat. iudicio mulieri irrog</i>	irrog

I N D E X.

<i>irrogata.</i>	251
<i>Aduocatio litis ab inferiore iudice ad superiorem, quando fieri possit.</i>	221
<i>Aequalitatem inter fratres, potissimum obseruandam esse.</i>	105
<i>Aequabilitatem inter hæredes seruandam.</i>	197
<i>Aequiparatorum eandem esse disciplinam.</i>	139
<i>Aes alienum pro hæreditarijs partibus inter hæredes diuidendum esse.</i>	197
<i>Aetatis designatio quando conditionem faciat.</i>	78
<i>Agere quis potius præsumitur nomine proprio, quàm cesso.</i>	58
<i>Agnatorum & cognatorum in successione sublatã esse differentiam.</i>	364
<i>Alciati commendatio.</i>	360
<i>Alienare an possit bona alibi sita is, cui apud unum tribunal bonis interdictum est.</i>	220
<i>Alienare non posse eum, cui bonis interdictum est.</i>	217
<i>Alienare qui uetatur, an alienationi consentire prohibeatur.</i>	53
<i>Alienatio lite pendente super interdictione bonorum facta, an ualeat.</i>	217
<i>Alienatio rei ecclesiasticæ, quas solennitates desideret.</i>	154
<i>Alienatio rei litigiosæ, in Gallia permissa est.</i>	58
<i>Alimenta an debeant decerni mulieri ex iacente uiri hæreditate.</i>	251
<i>Annalia ad agendum, an sint perpetua ad excipiendum.</i>	156
<i>Annui redditus, an ueniant appellatione mobilium, an uerò immobilium?</i>	34
	Annui.

I N D E X.

<i>Annui rēditus à uiro constante matrimonio uenditi, an ab uxore sint exoluendi post solutum coniugium.</i>	35
<i>Antigonus philosophus præceptor Platonis, cuius solius præsentiam pro frequentissimo auditorum cœtu habuit.</i>	360
<i>Appellans debet Apostolos petere à iudice à quo in foro Pontificio.</i>	25
<i>Appellatio, an omisso medio possit introduci ad superiorem.</i>	24
<i>Appellatio gradatim est introducenda.</i>	24
<i>Appellatio tanquam ab abusu utilior est interdicto uti possidetis ei, cuius in perniciem aliquid decretum, uel factum sit.</i>	3
<i>Arestum Senatus Paris. an possit per supplicem libellum retractari.</i>	256
<i>Author an litem de sola possessione motam cogatur suscipere</i>	162
<i>Authori moribus Gallie siue in petitorio, siue in possessorio iudicio lis est semper denuncianda</i>	162
<i>Authorisare mulierem in causa ciuili & criminali, an uir cogi possit.</i>	383
<i>Authoritas curatoris in iudicio criminali non requiritur.</i>	23
<i>Authoritas patris, an sit necessaria filiofamiliæ ad agendum.</i>	23
<i>Authoritas uiri in causa capitali contra uxorem mota non requiritur.</i>	23
<i>Authoritatem in litem, si uir uxori iniuste recusarit, bona eius in iudicati causam capi posse.</i>	384
<i>Authoritate propria in meo positum, an possim demonstri.</i>	378
	Author

I N D E X.

Authoritate propria leges permittentes quid facere, in Gallia sunt explosæ. 43 & 379

B

- Beneficia manualia à Papa ex certa scientia concessa, amoueri non possunt.* 10
- Beneficia manualia, ut prioratus, an censeantur morte Abbatis reuocata.* 9
- Beneficiorum filij, si pater fructus perceperit, an de ijs rationem reddere teneatur.* 367
- Beneficium à Principe indultum perpetuò decet esse mansurum.* 10
- Bona alibi natorum, quàm in regno, quibus deferantur, itémque uacantia.* 39
- Bona uacantia in Gallia Rex occupat per aubanam.* 41
- Bonorum alia mobilia, alia immobilia.* 31
- Bonorum immobilium duplicem esse rationem.* *ibidem*
- Bonorum mobilium appellatione statuto Picton. ueniunt nomina, & reddituum annuorum reliquia.* *ibid.*
- Bonorum quotuplex apud Gallos & Romanos olim differentia.* *ibid.*

C

- Canonicos aliquid concanonico absenti ad fouenda literarum studia constituere posse.* 99
- Causa naturalis potior accidentali.* 62
- Causæ duæ ubi concurrunt, quarum una alteri subordinatur, an prior sit attendenda?* 61
- Cedens causa iudicij mutandi aduersario condemnatur in expen*

I N D E X.

<i>expensis,</i>	56
<i>Cedens iura & actiones, non præsumitur ea contra se cedere.</i>	55
<i>Cedere alteri ius recuperandi fundi auctoritate cliente= lari, seu iure feudali solum, an dominus uel patronus possit, absque feudo.</i>	59
<i>Cedere potētiori nō licere cōstitutione Caroli quinti.</i>	57
<i>Cedere potentiori, ubi coniectura uexandi aduersarij abest, licere.</i>	100
<i>Cedere totum si licet, ergo & partem</i>	59
<i>Cedi an possit, quod iure speciali competit.</i>	58
<i>Cedi ius dominicū sine patronatu & feudo, an possit.</i>	60
<i>Cessio bonorum (cū iuris sit beneficium) infamiam non irrogat.</i>	291
<i>Cessio iudicij mutandi caussa facta, & cessio potentiori facta quomodo differant.</i>	57
<i>Cessionem potentiori faciendam ordinatio regia quæ in= terdicit, quomodo sit interpretanda.</i>	101
<i>Cessum cui est ius, is ea omnia potest per seipsum, quæ cedens.</i>	55
<i>Cessum habēs ius nomine cedētis agēdo, sibi nō officit. ibi.</i>	
<i>Clerici mobilia utrū episcopo deferantur, an ei, qui ipsum sacris initiauit, an ei cuius in dioecesi reperiuntur.</i>	38
<i>Clericus an ex instrumento à regijs notarijs confecto præ= hendi possit?</i>	86
<i>Citationis decreta exemplum pro foribus citati secundum constitutiones regias apparitor debet affigere.</i>	169
<i>Citra propositio quid significat.</i>	360
<i>Collatio an sublata censeatur, si mater filijs testamento bo= na dimiserit.</i>	111
<i>Collationem, an tollat patrimonij diuisio.</i>	63
	Collat

I N D E X.

- Collationi an sint obnoxia, quæ testamēto relicta sunt.* 64
- Collationi an sit locus in re à patre filio emancipato donata, quid item si in sacris patris sit constitutus.* *ibid.*
- Collationi an subiaceant res à patre uel matre filio donata.* 110
- Collationi qui non subiacet, si suos cohæredes ad conferendum urgere uelit, an æquabilitatis seruandæ caussa etiam conferre teneatur.* 65
- Collationi si res sit obnoxia, an eius quoque fructus conferendi sint.* 62
- Collationis non factæ exceptio, an ulteriorem litis progressum moretur.* *ibid.*
- Collationis onus, qua clausula in dubio tollatur.* 110
- Columbarium ne in meo ædificem, an uicinus uel dominus feudi me prohibere potest.* 380
- Commendatario in sacris & prophanis libera potestas concessa est.* 8
- Commendatarius an regulari disciplinæ monasterij, cui prioratus eius subditus est, subiaceat.* 8
- Conditio an adijciatur promissioni, uel dispositioni, an executioni inspectionis effectus.* 77
- Conditio an in simplicem uoluntatem promissoris, an in factum à mera ipsius uoluntate pendens conferatur, multum interest.* 73
- Conditio an post mortem illius, cui adscripta est, possit explicari.* 67
- Conditio, cum, adiecta incerto tempori, an semper conditionem faciat.* 79
- Conditio, cum, in ultimis uoluntatibus collata in debitoris uoluntatem, non uitiat dispositionem.* 74
- Conditio ex hominis potestate pendens ad hæredes non transmittit*

I N D E X.

<i>transmittitur.</i>	68
<i>Conditio extinctiua, quæ.</i>	80
<i>Conditio in potestate sita, & ad resoluendum contractũ pertinens ad hæredem transmittitur.</i>	69
<i>Conditio in potestate sita, ex contractu hæredi adscripta, in eum transit.</i>	71
<i>Conditio liquidandi debiti, cur morte finiatur.</i>	67
<i>Conditio per æquipollens, quando possit impleri.</i>	65
<i>Conditio quando terminum aliquem instantaneũ, uel suc=</i> <i>cessiuum & durabilem respiciat.</i>	296
<i>Conditio, quæ in casu uel euentu uersatur, si testamento inserta sit, an ad hæredes transmittatur, item quid si contractui.</i>	69
<i>Conditio quibus uerbis concipiatur.</i>	72
<i>Conditio rei mutatur ex mutatione personæ.</i>	47
<i>Conditionem, quando faciat ætatis designatio.</i>	78
<i>Conditiones hæ, Si, & Cum, si adijciantur executioni dispositionis, siue in contractu, siue in ultima uolunta=</i> <i>te, an conditionem faciant.</i>	76
<i>Conditiones, Si, & Cum, dispositioni etiam adiectæ, quan=</i> <i>do non inducunt conditionem.</i>	78
<i>Conditiones, Si, & Cum, quomodo differunt.</i>	72
<i>Conditioni, quando iudicatur adiecta liberorum men=</i> <i>tio.</i>	90
<i>Conditionis defectum, rumpere dispositionem.</i>	197
<i>Conducens rem suam sciens prudensue, an eius amittat do=</i> <i>minium.</i>	148
<i>Conductores uestigalium regionum, an possint in exigen=</i> <i>dis uestigalibus eodem, quo Rex, iure uti.</i>	47
<i>Conductor expleto cõductionis tempore, si nolit discede=</i> <i>re, quomodo expellendus sit.</i>	43
<i>Conduct</i>	

I N D E X.

- Conductor quando in re conducta malè uersatus intelligatur.* 42
- Conductor, qui in re conducta malè uersatus est, quomodo expelli debeat.* *ibid.*
- Conductor, si à re conducta non uult discedere, sed dicat conductionem nondum finitam, an dominus aduersus illum poterit experiri/interdicto retinendæ possessionis.* 85
- Confessio accusati facta in tormentis, si in ea perseueret, & postea moriatur, an eius hæredibus noceat?* 87
- Confessio de dote danda, an deroget acceptilationi emissæ super dotis receptione.* 84
- Confessio dotis receptæ, an mulieri in hypothecaria aduersus tertium possessorem noceat.* 82
- Confessio ficta quæ uel ex contumacia, uel ob detrectatum calumnie iusiurandum profiscitur, an noceat accusati hæredibus?* 88
- Confessio inter personas donare prohibitas, in donationis fraudem facta præsumitur.* 255
- Confessio receptæ pecuniæ, an uires habeat, sicut numeratio.* 81
- Confessio receptæ pecuniæ à procuratore facta, an domino obsit.* 82
- Confessionem inter alias personas factam, alijs non nocere.* 82
- Confessione receptionis fisci procurator fisco nocet.* 83
- Confirmatio defectum confirmati supplet.* 11
- Coniectura in dubio capienda non est, quæ in delictum sonat.* 101
- Con sanguineis sumus iniurij, si quod illis erogare debemus, alijs tribuamus.* 140
- C Confang

I N D E X.

- Consanguineus frater, an præferatur cognatis remotioribus in rebus à defuncti fratris morte quaesitis.* 323
- Consanguineus testatoris præfertur extraneis in elemosynarum erogatione, si pauperibus incertis, & executoris arbitrio deligendis sint relictæ.* 100
- Consentire alienationi, an prohibetur, qui alienare uentur.* 53
- Consuetudinem regionum uicinarum in litibus dirimendis inspiciendam esse.* *ibid.*
- Consuetudo regionis in qua prædium clientelarium, seu feudarium situm est, an sit attendenda.* 55
- Constitutio ad futura negotia, non autem ad præterita trahi debet.* 52
- Constitutiones iuri communi derogantes, si papa approbavit, & homologauit, an obseruandæ sint.* 12
- Constituti clausulam, ex qua quis incerta se cõstituit possidere, nullius esse momenti.* 50
- Constituti possessorij clausula, an possessionem transferat in secundum donatarium, post prioris mortem donatarij.* 94
- Constituti possessorij clausula, an sit inutilis, si uitiosus sit contractus.* 92
- Constituti possessorij clausula instrumento uenditionis adiecta, an possessio transferatur.* 49
- Constituti possessorij clausula ita damnum uires habet, si is qui se constituat possidere, eo præsertim tempore possideat.* 50
- Constituti possessorij clausula quid in emphyteutico contractu operetur.* 46
- Constitutum possessionis translatiuum à defuncto factum, an impediatur in hæredẽ continuari possessionem.* 299
- Contractus*

I N D E X.

<i>Contractum bonæ fidei hanc non pati conuentionem, ut emptor rem amittat, & uenditor pretium consequatur.</i>	163
<i>Contractum conditionalem ad hæredem transire.</i>	79
<i>Contractus cùm sint facti, ex ijs non transfertur possessio.</i>	48
<i>Contractus & distractus relatiuorum uim sortiuntur. uel contrariorum.</i>	70
<i>Contractus omnes apud Christianos sunt bonæ fidei iudicandi.</i>	165
<i>Contractus pars altera, alteram declarat.</i>	271
<i>Contractus quantuncunq; nullus Galliæ moribus Principis rescripto est rescindendus.</i>	102
<i>Contractuum duo genera, quæ sine Principis rescripto uiribus carere pronunciantur.</i>	104
<i>Contrahentis secum qualitatem, an quis ignorare præsumatur.</i>	216
<i>Conuentio contra contractus substantiam adiecta, eum in alium transfundit contractũ, si id uerborum patiatursignificatio.</i>	206
<i>Criminali in iudicio moribus nostris duos ferè esse petitores.</i>	15
<i>Cum dictio, in uoluntate etiam debitoris electiua conditionem non inducit.</i>	75
<i>Cuniculorum uiuaria in meo ne extruam, an possit uicinus prohibere.</i>	381
<i>Curator inuitus bonis non datur, at in litem sic.</i>	367
<i>Curatoris autoritas, an sit necessaria in exceptione declinatoria fori proponenda.</i>	243
<i>Curatoris autoritus in causa criminali, an sit necessaria nostris moribus.</i>	23

- Debitor epistolam accipiens, qua super debito soluendo interpellatur, an cēseatur debitū agnoscere. 16
- Debitor moribus Galliae non rectè conuenitur in loco, in quem collata est solutio, sed coram sui domiciliij iudice. 39
- Debitori, an sit pecunia restituenda pendente lite inter creditorem & debitorem, in quam causam accepto sit ferenda. 137
- Decaproti, qui. 176
- Decretum ex falsa causa interpositum, an fructuum impediat restitutionem, & iustam possidendi causam tribuat. 107
- Decretum post rei ecclesiasticæ alienationem interuenire, an sufficiat. 155
- Defensor ciuitatis, quis. 177
- Delatorem qui corruperit, pro uicto haberi, & an ad hæredes eius hæc pœna transmittatur. 88
- Delator priuatus apud Gallos inscriptioni solenni à iure communi proditæ non subijcitur. 15
- Delegans, an ex delegati facto teneatur. 136
- Delegantis morte, an expiret iurisdictio. 81
- Delegatus ad certum causarum genus, tenetur causam, quæ suæ iurisdictionis sit propria, citationis decreto inferere. 106
- Denunciator & delator priuatus in quo differunt. 14
- Dictiones alias præter, Si, & Cum, ad futuram alterius uoluntatem relatas, conditionem facere. 79
- Disponentis mentem semper attendendam esse. 96
- Dispositionem pœnalem de hærede loquentem ad hæredem 96

I N D E X.

<i>dem hæredis non porrigi.</i>	201
<i>Dispositioni, quando præsumuntur liberi inesse.</i>	90
<i>Dispositionis uerba quando durationem contineant, non autem conditionem.</i>	80
<i>Diuertens à uiro mulier apud honestam matronam commorari iubetur.</i>	249
<i>Diuisione bonorum à matre testamento filijs facta, an censetur tolli collatio.</i>	111
<i>Diuisionem si quis remoretur, qua arte succurri possit.</i>	106
<i>Diuisionis doarij lite pendente, etiam si diuisionem iam factam esse opponatur, an interim mulier doario suo pro indiuiso uti iure concedi postulet.</i>	141
<i>Diuisionis lite pendente, quam quidem reus factam asserit, an actor petere possit, ut liceat sibi parte sua pro indiuiso frui.</i>	ibid.
<i>Diuisio patrimonij à patre facta, an impediatur collationem.</i>	63
<i>Diuisio quomodo perperam facta intelligatur, ut rescindi possit.</i>	105
<i>Diuortium an permittatur, si tutè uxor cum marito morari non possit, uel sine periculo.</i>	250
<i>Diuortium quibus ex causis permittatur.</i>	248
<i>Dolus omnis, & fraus inter Christianos abesse debet.</i>	165
<i>Domicilia duo habens, unum ratione originis, alterum incolatus, ubi conueniri debeat.</i>	39
<i>Dominium ex sola uoluntate non transfertur.</i>	136
<i>Dominium uel possessionem eiusdem rei apud duos insolitum eodem tempore esse non posse.</i>	95
<i>Dominus quis eorum, quæ mortis tempore possidebat,</i>	

I N D E X.

- præsumitur.* 137
- Domo combusta ante traditionem, an possit pretium solutum repeti.* 270
- Donans instrumentum, an nomen in eo comprehensum donare censeatur.* 17
- Donans præsentia & futura bona, si constituat se donatarij nomine possidere, an ex hac clausula bonorum post donationem quæsitorum transferatur possessio.* 50. 51 & 52
- Donare an possit procurator.* 82
- Donare an quis possit liberè res omnes acquisititias in una regione sitas, si in altera antiquum habeat patrimonium?* 204
- Donare an quis possit præsumpto hæredi ab intestato uenienti rerum à se quæsitaram tertiam partem, non ex tante antiquo patrimonio.* 139
- Donare, & retinere, quando permittatur.* 142
- Donare quæ pater, uel quiuvis filio, uel alij ab intestato hæredi futuro potest.* 110
- Donari, an absenti possit secundum constitutiones regias.* 124
- Donata à patre uel matre filio, an sint conferenda.* 110
- Donata arce à Rege militi, ut si sine liberis decederet, arx ad Regem rediret, an sufficiat militi liberos fuisse superstites, ut arx ad Regem non reuertatur.* 296
- Donata res, an censeatur acquisita, an antiqui patrimonij.* 132
- Donatæ res, an in societate bonorũ ueniant.* 133 & 346
- Donatio absenti facta iure communi ualet, notario pro absente stipulante, & acceptante.* 117
- Donatio alibi nati, quàm in regno in uxorem collata, an subsistat*

I N D E X.

- subsistat.* 41
- Donatio à patre filiofamiliâs in eius sacris constituto facta dotis causa, uel donationis propter nuptias ualet, nec reuocari potest.** 127 & 132
- Donatio à patre filio mortis causa facta, ut post mortem alteri restituat, an intelligatur, si donatarius sine liberis decesserit.** 138
- Donatio causa mortis cum donatione inter uiuos nullam habet analogiam, cum illa reuocabilis sit, hæc uero non.** 121
- Donatio causa mortis in casu reuocationis, an unâ cum fructibus reuocetur.** 137
- Donatio causa mortis magis contractui, quàm ultimæ uoluntati accedit.** 29
- Donatio causa mortis, quando in donationem inter uiuos transeat.** 115
- Donatio causa mortis, quando ualeat iure legati.** 115
- Donatio hodie ut subsistat, quæ, secundum constitutiones regias, exigantur.** 116. 118 & 123
- Donatio incontinenti, quando facta dicatur.** 132
- Donatio inter extraneos facta, ut ad eorum superstitem res donatæ perueniât, est mortis causa donatio.** 127
- Donatio inter uiuos absenti facta, an ualere possit iure legati.** 116
- Donatio inter uiuos, an censeatur, si de donatarij hæredibus fiat mentio.** 114
- Donatio inter uiuos, an in testamento fieri possit.** 115
- Donatio inter uiuos à patre filio in potestate constituto facta reuocari potest, non reuocata tamen morte confirmatur.** 127 & 132
- Donatio inter uiuos concepta, si nõ ualeat ut inter uiuos,**

I N D E X.

<i>an ualere possit ut mortis causa donatio?</i>	116
<i>Donatio inter uiuos potius esse praesumitur, quam causa mortis.</i>	112
<i>Donatio mutua, an in omnibus requirat aequalitatē.</i>	118
<i>Donatio mutua ex interuallo facta, an subsistat?</i>	131
<i>Donatio mutua inter coniuges, an ita contrahi possit, ut reuocationi postea non sit locus.</i>	ibid.
<i>Donatio mutua inter uirum & uxorem alteri eorum superstiti facta, an sit insinuanda.</i>	124
<i>Donatio mutua inter uirum & uxorem, an semper reuocabilis.</i>	109
<i>Donatio mutua, uel remuneratoria inter personas donare prohibitas, an ualeat.</i>	127
<i>Donatio, quando rata haberi debet, & quomodo.</i>	123
<i>Donatio remuneratoria, pro titulo habetur oneroso.</i>	127
<i>Donationem inter uirum & uxorem à defuncto factam, an haeres impugnare possit, quòd ex causa ingratitude nis eam se uir reuocaturum dixerit.</i>	196
<i>Donationem inter uirum & uxorem iure scripto non ualere, sed morte confirmari.</i>	92
<i>Donatione mobilium, an nomina comprehendantur.</i>	32
<i>Donationes quæ insinuationum sanctioni subiaceant.</i>	125
<i>Donationes quæ reuocari possunt, insinuationi nouissimis constitutionibus non sunt obnoxiae.</i>	126
<i>Donationi an inferi debeat specialis meritorum assertio, quando donatio fit inter personas donare prohibitas.</i>	129
<i>Donationi causa mortis secundum ius commune adesse debent quinque testes.</i>	115
<i>Donatarij causa mortis, si adiiciatur se non reuocaturum,</i>	omnem

I N D E X.

<i>omnemque reuocandi facultatem sibi adimat, an inter uiuos censeatur donatio?</i>	113
<i>Donationis inter uiuos confectæ præsumptio, quibus coniecturis inducatur.</i>	114
<i>Donationis mutuæ inter uirum & uxorem renunciatio, quando sit denuncianda.</i>	109
<i>Donatum masculo, eiúsque masculi hæredibus, an deferatur filie ipsius masculi, an filio, uel nepoti ex filia, fol.</i>	319
<i>Donatum mortis causa quibus est, fideicommitti quoque tempore potest.</i>	138
<i>Dotalitium, quid.</i>	142
<i>Dum modo, conditionem inducit.</i>	226

E

<i>Ecclesie rector, an pensiones annui redditus, dum eam regebat, decursas possit exigere.</i>	151
<i>Ecclesiasticæ rei alienationi, an interuenire debeat Papa, uel Archiepiscopi homologatio, uel decretum.</i>	155
<i>Ecclesiasticæ rei in alienatione quæ solennitates requirantur.</i>	154
<i>Electio ubi in alterius uoluntate posita est, dolum abesse debere.</i>	76
<i>Emancipando filium, an pater dimidiam ususfructus in rebus filij possit retinere.</i>	194
<i>Emancipari ad unicum actum, an possit filius.</i>	ibid.
<i>Emancipari an possit hodie filius infans sine Principis rescripto.</i>	ibid.
<i>Emancipationis forma apud Gallos obseruata.</i>	193
<i>Emancipatorum loco apud Gallos habentur filijfa. uigin</i>	tiquin

I N D E X.

<i>tiquinque annis maiores, etiam cœlibes.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Emens à condemnato capitalis supplicij, incautè emit, folio,</i>	219
<i>Emphyteuta negans rem esse emphyteuticam, an emphyteusi priuetur.</i>	282
<i>Emphyteuta plus iuris in re habet, quàm colonus.</i>	46
<i>Emphyteuta, si triennio à solutione cessarit, quomodo domino succurratur.</i>	45
<i>Emphyteutæ competit utile dominium.</i>	46
<i>Emptio rei propriæ, an possit subsistere.</i>	148
<i>Emptioni conditio incontinenti adiecta mutuum contrahentium consensum expressum non requirit, at in stipulationibus secus.</i>	159
<i>Emptoris interest rem solidam emi, ne quem nolit, cogatur socium habere.</i>	26
<i>Episcopalis dignitas, an soluat filium familiâs à patria potestate.</i>	192
<i>Episcopi & archiepiscopi mobilia & contractu inter uiuos, & testamento possunt alienare.</i>	341
<i>Error an post sententiam reuocari possit.</i>	149
<i>Error an præsumatur.</i>	147
<i>Euiçtio ne præstetur, si in diuisione bonorum pactum sit, an id ualeat.</i>	164
<i>Euiçtione an liceat agere, ubi lis auctori non fuit denuntiata.</i>	160
<i>Euiçtione remissa, an pretij restitutio peti queat.</i>	163
<i>Exceptio adulterij, an possit ab hærede obijci mulieri dotem repententi.</i>	196
<i>Exceptio an fauorabilis sit, an uerò odiosa, quomodo dignoscitur.</i>	282
<i>Exceptio an sit perpetua, ubi actio est temporalis.</i>	155
	Exc

I N D E X.

<i>Exceptio rei iudicatæ, an possit post arrestum pro-</i> <i>poni.</i>	168
<i>Exceptio senatuscons. Velleiani favorabilis: Macedoniani</i> <i>verò odiosa.</i>	282
<i>Exceptionem ex noua caussa, non autem actionem fundari</i> <i>posse.</i>	166
<i>Exceptionem litis cum defuncto pendentis, an possit hæ-</i> <i>res obijcere.</i>	198
<i>Exceptionem non numeratæ pecuniæ, non esse perpe-</i> <i>tuam.</i>	156
<i>Exceptionis ope quis excludatur, an uerò ipso iure mul-</i> <i>tum interest.</i>	28 & 272
<i>Executioni, quæ adijciuntur, principalem non immutant</i> <i>dispositionem.</i>	143
<i>Executiua uerba actus naturam non immutare.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Executor citationis à pontificio iudice decretæ non po-</i> <i>test coram iudice laico conueniri ob non obseruatam</i> <i>constitutionis regiæ formam.</i>	169
<i>Executor fideicommissarius, an legatæ rei possessionem</i> <i>sibi tradere possit.</i>	147
<i>Executor testamenti, an præferatur hæredi in defuncti</i> <i>rebus possidendis.</i>	144
<i>Executor testamenti quatenus est in possessione bonorum</i> <i>defuncti.</i>	146
<i>Executores testamenti, an interdicto uti possidetis expe-</i> <i>riri possint ob bonorum defuncti immobilium posses-</i> <i>sionem.</i>	145
<i>Executori dies præstitui debet à iudice, si cunctetur ad</i> <i>exequendum testamentum, & reddendum rationē unā</i> <i>cum reliquatione.</i>	147
<i>Extraneus, quis dicatur,</i>	150
	Facta

I N D E X.

F

<i>Facta non præsumuntur, nisi probentur.</i>	4
<i>Factum defuncti pro facto hæredis haberi.</i>	198
<i>Feuda moribus nostris, instar patrimonij sunt redacta.</i>	227
<i>Fictio ad rei ueritatem & naturam aptanda est.</i>	98
<i>Fictionum plurium concursus iure est prohibitus.</i>	159
<i>& 172</i>	
<i>Fideicommissum reciprocum non censetur à fratribus remissum, paternam diuidendo hæreditatem.</i>	22
<i>Fideiubens mater pro filio, in rem suam fideiubere uideatur.</i>	246
<i>Fiduciaria possessio, quid.</i>	216
<i>Filia à patre uel matre dotata, si renunciauerit paternæ uel maternæ hæreditati, an aduersus renunciationem possit restitui.</i>	179
<i>Filia ex statuto à successione exclusa, an faciat partem, quantum ad fratres aut sorores parentibus succedentes pertinet.</i>	273
<i>Filia naturalis, si uiro naturali & legitimo nubat, an per omnia efficiatur legitima.</i>	165 & 321
<i>Filia quæ patris repudiauit hæreditatem, & post patris mortem auo successit, an possit primogenituræ ius, quod patri competebat obtinere.</i>	171
<i>Filia, si hæreditati paternæ renunciauerit, an filius & nepos ad aui successione[m] ex sua persona admittatur.</i>	188
<i>Filia, si renunciauerit hæreditati paternæ, eius filius & nepos ad aui successione[m], ex sua persona admittatur.</i>	ibid.
	Filijs

I N D E X.

<i>Filij adoptiui in hoc regno an succedant, & ad retractū admittantur.</i>	174
<i>Filij naturales principis rescripto natalibus restituti, an ad ius retractus admittantur.</i>	175
<i>Filios familiā ad agendum, an sit necessaria patris auctoritas.</i>	23
<i>Filiorum naturalium filios legitimos ad mutuas successiones, & ad ius retractus admittendos.</i>	175
<i>Filios ad obsequia paterna meritis potiùs prouocandos, quàm pactioibus adstringendos.</i>	181
<i>Filium legitimum apud Gallos hodiè non facit dignitas uel fortuna curialis.</i>	176
<i>Filium præsumi in patris potestate esse, nisi probetur emancipatus.</i>	192
<i>Filius an possit restitui contra contractum cum patre gestum.</i>	180
<i>Filius naturalis, quomodo apud Gallos efficiatur legitimus.</i>	178
<i>Fructus an faciat suos possidens titulo oneroso, ex errore iuris.</i>	152
<i>Fructus à tempore moræ etiam ante litis contestationem in omnibus iudicijs personalibus, petitorijs, & realibus uenire secundum constitutiones regias.</i>	166
<i>Fructus triennio possessi, an restituantur rescissa rei ecclesiasticæ alienatione.</i>	153

G

<i>Galli an olim Romano subditi fuerint imperio?</i>	190
<i>Galli imperatorum constitutiones, ut bonos quosdam mores in rempubl. introduxerunt.</i>	149
	Gallico

I N D E X.

<i>Gallorum filij, an in patrum sint potestate.</i>	189
<i>Gallorum Rex, Romano non est subditus imperio.</i>	102

H

<i>Heredem per dictionis taxatiuæ adiectionem, à facultate defuncto concessa non excludi.</i>	197
<i>Heredis appellatione, quādo ueniat hæres heredis.</i>	199
<i>Heredis institutio, an ita fieri possit, si nomen & insignia testatoris gesserit.</i>	196
<i>Heredis institutio in patria consuetudinaria, an saltem iure legati uel fideicommissi ualeat.</i>	205
<i>Heredis institutio, quibus in cōtractibus nostris moribus locum habeat.</i>	206
<i>Hereditariæ rei uenditione, an censeatur adita hæreditas.</i>	201
<i>Hereditas, quid est uniuersum.</i>	16
<i>Hereditatis aditionem non præsumi ex actu, qui citra ius & nomen heredis fieri possit.</i>	202
<i>Heredum unus, an possit totam pecuniam defuncto debitam condicere.</i>	197
<i>Heres, an donationem à defuncto factam impugnare possit, quòd ex causa ingratitudinis non se reuocaturum defunctus dixerit.</i>	196
<i>Heres an ex delicto defuncti teneatur iure ciuili, si antea litem contestatam mortuus fuerit. quid item iure pontificio.</i>	89
<i>Heres de facto defuncti, quomodo iurare debet.</i>	215
<i>Heres, & defunctus eadem persona censentur.</i>	85
<i>Heres litis cum defuncto pendentis exceptionem, an possit obijcere.</i>	198
Heres	

I N D E X.

<i>Hæres non potest mulieri dotem repetenti exceptionem adulterij obijcere.</i>	196
<i>Hæres omnium defuncti rerum possessione generali totius Galliae consuetudine conuestitur.</i>	201
<i>Hæres quando præferre potest indignum digno in legato ipsius uoluntati adscripto.</i>	75
<i>Henrici Gallorum regis hoc nomine ij. in urbem Rupellam beneficium.</i>	177

I

<i>Icosaproti, qui.</i>	177
<i>Immobilia quaruncunque personarum ei applicari, cuius in territorio sita sunt.</i>	39
<i>Impedimentum magistratus, an pariat exceptionē.</i>	224
<i>Impensæ factæ in studium per unum ex fratribus indiuisam hæreditatem possidentibus, an in ipsius fratris portionem imputentur.</i>	222
<i>Insinuatio donationis ad quod usque tempus fieri possit.</i>	209
<i>Insinuationi donationis an necessaria sit donatarij & donantis præsentia.</i>	210
<i>Institutio hæredis, an ita fieri possit, si nomen & insignia testatoris gesserit.</i>	196
<i>Institutio hæredis, an locum in Gallia habeat.</i>	203
<i>Institutio hæredis in patria consuetudinaria, an iure legati, uel fideicommissi saltem ualeat.</i>	205
<i>Institutio hæredis quibus in contractibus nostris moribus locum habet.</i>	206
<i>Instrumenti traditione, quo uenditor rem antea acquisierat, an transferatur possessio.</i>	49

Instru

I N D E X.

<i>Instrumento adiecta hæc uerba, uendidit, & tradidit, an transferant possessionem.</i>	48
<i>Instrumentum authenticum non semper fiduciarium præbet possessionem.</i>	216
<i>Instrumentum nominis qui donat, nomen ipsum donare uidetur.</i>	17
<i>Interdicta apud Gallos frequentissima.</i>	358
<i>Interdictio bonorum quibus ex negligentia possit fieri. fol.</i>	221
<i>Interdictum bonis à iudice alienare non posse.</i>	217
<i>Interdictum retinendæ possessionis moribus Gallorum in tria capita partitum est.</i>	358
<i>Interdictus bonis apud unum tribunal, an bona alibi sita possit alienare?</i>	220
<i>Interruptio ciuilis aduersus alios non operatur, quàm eos cum quibus facta est.</i>	264
<i>Inuentario pupilli conficiendo, qui intersint.</i>	363
<i>Inuentarium an teneatur pater facere de filij pupilli bonis, item & an rationem reddere?</i>	365
<i>Inuentariũ intra quod tempus tenetur tutor cõficere.</i>	362
<i>Iudex an possit cognoscere suãne sit iurisdictio, necne.</i>	221
<i>Iugerum terræ numerus, an ante confinia, an post in concessione ponatur, multum interest.</i>	270
<i>Iurare de facto defuncti, quomodo hæres debeat.</i>	215
<i>Iure communi eum qui usus est, non censeri circumscrip- tum.</i>	179
<i>Iuri accrescendi in contractibus quando locus sit.</i>	27
<i>Iuri accrescendi in legatis locus est.</i>	ibid.
<i>Iuri accrescendi in re suapte natura indiuidua, etsi com- moditas diuidi possit, an sit locus.</i>	28
<i>Iuri accrescendi inter usufructuarios, an locus sit.</i>	29
	Iuris

I N D E X.

<i>Iuris ignorantiam, ubi de damno uitando certatur, non obesse.</i>	217
<i>Iurisiurandi aliquot effectus iure scripto proditi: qui moribus nostris sunt abrogati.</i>	211
<i>Iurisiurandi religio nõ debet patrocinari fraudi, uel dolo aduersus proximum comparando, & tutando.</i>	213
<i>Iuris patronatus commoditas est diuisibilis.</i>	28
<i>Iusiurandum, an ui semiplenæ probationis moribus nostris deferatur.</i>	213
<i>Iusiurandum defuncto delatum, an hæres possit suscipere.</i>	214
<i>Iusiurandum tertij, quando inter alios possit obesse.</i>	215
<i>Ius accrescendi, & non decrescendi, quæ inter se differant.</i>	27
<i>Ius accrescendi in donatione causa mortis, an admittatur.</i>	29

L

<i>Latitudo uoluntatis contrahentium non debet uerborum subtilitate impediri.</i>	300
<i>Laudimia an debeantur ex uenditione sub constituti possessori lege facta, absque traditione uera.</i>	231
<i>Laudimia quare debeantur.</i>	232
<i>Legatarius non potest rei legatæ possessionem propria authoritate ingredi.</i>	261
<i>Leges permittentes quid propria authoritate facere in Gallia sunt explosæ.</i>	43 & 379
<i>Legis ope, uel beneficio olim quæ fiebant, sunt specialiter in Gallia moribus receptis à Principe impetranda.</i>	
149	

I N D E X.

Legitima nullo grauamine, etiam ususfructus, onerari debet.	204
Legitimitas quas clausulas soleat continere.	225
Legitimitas Principis eum à legitimati fortunis, bonisq; excludit.	227
Legitimationis rescriptum à Principe collatum, an possit pater non uocatis agnatis & cognatis iudicialiter approbandum curare.	226
Legitimationi an filij legitimi debeant consentire.	225
Legitimationi an agnati debeant consentire.	225
Legitimus res feudarias, an possit possidere.	227
Legitimus, quomodo apud Gallos efficiatur filius naturalis.	178
L. æde. C. locati. quomodo intelligenda sit.	42
L. ij. C. de rescin. uend. an in stricti iuris contractibus locum habeat.	165
L. si qua illustris. C. ad Orfic. & l. licet. C. de natu. lib. moribus nostris antiquate sunt.	320
Libello supplicis an possit arrestum Senatus Paris. retraheri.	257
Libelli supplicis (quem requestam civilem uocamus) forma.	256
Libellus Gallie moribus in caussa criminali, quando esseatur oblatu.	14
Libellus quid in Gallia.	14
Libellus simplex (quem propositionem erroris nominamus) quid continere debeat.	257
Liberi sunt studiosis æque necessarij, ac uictus ipse.	223
Liberorum mentio, an dispositioni, an uerò conditioni inserta sit, multum interesse.	90
Licitator nouissimus, an si uti frui prohibeatur, possit à publicè	

I N D E X.

<i>publicè possidentibus additionis sumptus à se solutos repetere.</i>	230
<i>Linea an sit computanda ab eo, qui prædia acquisiuit. fol.</i>	323
<i>Liquidationis detrectatio uel impedimentum pro liqui= datione habetur.</i>	68
<i>Lis contestata in causa criminali, quando dicatur.</i>	14
<i>Lis quando ab inferiore iudice ad superiorem aduoc= tur.</i>	221
<i>Litigiosæ rei alienationem leges prohibentes moribus no= stris non sunt receptæ.</i>	58
<i>Litigiosæ rei uitium princeps remittit rescriptis, quæ uulgò literæ regie iustitiæ appellantur.</i>	ibid.
<i>Litis sumptus eum qui euictione agit, si omissa fuerit litis denunciatio, non posse ab authore repetere.</i>	161
<i>Locans uillam cum suis pertinentijs, si tradat librum ren= tariũ, an teneatur præstare nomina in eo contenta.</i>	16
<i>Locatio in dubio pretio in regione consueto facta cense= tur.</i>	229
<i>Locationi authoris, an successor stare teneatur.</i>	227
<i>Locationi ut successor singularis stare cogatur, an sit ne= cessaria hypotheca specialis rei conductæ.</i>	228
<i>Locator, seu dominus aduersus conductorem, si expleto conductionis tempore nolit discedere, an interdictum retinendæ possessionis mouere possit.</i>	44
<i>Locatore uti frui ab extraneo prohibito, an mercedis re= missio ei fieri debeat.</i>	230
<i>Lucratiuam causam ab onerosa distingui.</i>	271

M

*Maior & minor, si simul rem minoris immobilem uen=
dant*

I N D E X.

- dant absque decreto ob minoris negotium, & restitua-*
tur minor, an maior euictionis nomine rectè conue-
niatur. 234
- Maiores in diuisione perperam facta, an subuenia-*
tur. 158
- Manus iniectio fieri non potest in ea feuda, quæ ab eo mo-*
uentur, qui patrono fidem offerre cunctatur. 247
- Mariti consensus in contractu uxoris quare desideretur.*
folio 384
- Mariti res in iudicati causam capi posse, si iniuste uxori*
authoritatem in litem præstare recusarit. *ibid.*
- Maritus an possit cum uxore contrahere.* 386
- Maritus an priuari possit fructibus rerum paraphernaliũ*
uxoris, qui ex statuto ei competunt. 249
- Matrimonij controuersia, quando pontificij fori. censea-*
tur. 237
- Matrimonij litependente super eius ualiditate post uiri*
mortem mulier repetit in uiri ædes à se illata. 254
- Matrimonium filie, an dirimat patriã potestatem.* 190
- Matrimonium, si non teneat, an donationes tanquam inter*
uirum & uxorem celebratæ ualeant. 252
- Mensuratio agri (si de eo mensurãdo conuentum sit) intra*
quod tempus fieri debeat. 272
- Minor absque curatoris authoritate neminem accusare*
potest. 23
- Minor aduersus uenditionem rei suæ immobilis cum de-*
creto, auctione quoque præmissa, à tutore factam, quan-
do possit restitui. 238
- Minor an aduersus permutationis contractum de re im-*
mobili gestum absque decreto possit restitui. *ibid.*
- Minor an possit stare in momentaneo possessionis iudicio*
sine cur

I N D E X.

<i>sine curatoris autoritate</i>	243
<i>Minor ob exceptionem declinatoriam, uel dilatoriam omissam, an possit restitui.</i>	241
<i>Minor restitutus contractu rescisso, an teneatur pretium reddere.</i>	239
<i>Minor xxv. annis cum matre xxv. annis maiore uendens prædium ad matrem solam pertinens sine decreto, an possit restitui.</i>	54
<i>Minorem ad diuisionem rerum immobilium prouocare non posse, sed tantum prouocari.</i>	245
<i>Minores in Gallia ad quotum ætatis annum beneficio re= stitutionis uti possunt.</i>	158
<i>Minoris mobilia, an requiri debeant, priusquam ad immo= bilia ueniatur.</i>	250
<i>Mobilia alicuius qui habet, an eius æs alienum exoluere cogatur.</i>	34
<i>Mobilia censentur esse eius territorij, in quo reperiuntur, folio</i>	38
<i>Mobilia plerunque, & regulariter sequuntur personam, folio</i>	37
<i>Mobilium perquirendorum solennitas regijs ordinationi= bus sublata.</i>	250
<i>Modi & conditionis differentia.</i>	197
<i>Modi & quantitatis differentia.</i>	370
<i>Modus quid.</i>	ibid.
<i>Monachum ad succedendum habilem, an reddat episcopa= lis, uel pontificalis dignitas.</i>	233
<i>Monachus professus etiam ex papæ dispositione ad suc= cessionem moribus Gallie non admittitur.</i>	233
<i>Monachus quando dicatur professus.</i>	234
<i>Monasterio inferiori, quò à suo dependet abbas, an pos= sit stip</i>	D 3

I N D E X.

<i>fit stipulari.</i>	9
<i>Monasticam religionem professi partem omnino non faciunt.</i>	276
<i>Monetæ usus & æstimatio, cuius temporis inspicienda sit. folio</i>	239
<i>Mortis mentio, an fiat in uerbis executiuis, an uerò dispositiuis multum interest.</i>	112
<i>Mulier an sit in uiri potestate in regionibus, quæ scripto iure reguntur : quid item in patria consuetudinaria? folio</i>	251
<i>Mulier ex hereditate uiri iacente, an debeat ali.</i>	251
<i>Mulier ex quibus causis potest à uiro diuertere.</i>	248
<i>Multæ à iudicibus delegatis contra sceleratos indictæ à quo sint cogendæ.</i>	48
<i>Multæ condemnationem ultroneam à practicis gagiatio- nem uocari.</i>	89

N

<i>Nemora ante constitutos reges, erant publica.</i>	374
<i>Nomine proprio potius, quàm alieno quis facere quidquã præsumitur.</i>	258
<i>Nominis proprii magis quàm alieni causa quando solutio facta iudicetur.</i>	258
<i>Nullus actus dici non potest à publica persona gestus, nisi ab eo prouocetur.</i>	256
<i>Nuptijs moribus Gallorum solui patriam potestatem. folio</i>	192

O

<i>Obligatio an inter Abbatem & monachum contrahi possit.</i>	9
	Oblig

I N D E X.

<i>Obligatio, uel dispositio tacita plerunque nascitur, præter id, quod principaliter agitur.</i>	21
<i>Obligetur quis, necne in eius potestate esse non debet.</i>	
<i>fol.</i>	73
<i>Odiu à fauore uinci oportere.</i>	36
<i>Opinio posterior in legendis doctoribus semper tenenda est.</i>	388
<i>Opus quando dicatur esse perfectum.</i>	61

P

<i>Pactio priuati, uel silentium reipublicæ obesse non debet.</i>	15
<i>Pater in contractu matrimonij adiectum, ut pater alij ex liberis maiorem rerum suarum mobilium & immobilium partem nequeat donare, quàm sit ab intestato obuentura ei filiæ, quam nuptui tradit, an ualeat.</i>	207
<i>Pactum ut hæreditas alicuius suis fratribus accrescat, an ualeat.</i>	283
<i>Papa constitutiones quas approbavit, & homologauit, si iuri communi derogent, an obseruare teneatur.</i>	12
<i>Papa in Gallia nullam in rebus laicis & prophanis sibi uendicat potestatem.</i>	233
<i>Partem utrum faciat, qui ad partem non admittitur.</i>	
<i>folio</i>	272
<i>Paterna paternis, materna maternis, an semper tribuantur.</i>	354
<i>Patria potestas proprium ius erat ciuium Romanorum.</i>	
<i>folio</i>	191
<i>Patriam potestatem, an exuat filia per matrimonium.</i>	
<i>folio</i>	190

I N D E X.

<i>Patrimonij antiqui tertia pars, an mulieri in donationem propter nuptias statutariam, an donatario alteri cedere debeat.</i>	203
<i>Patrimonij distributio à patre facta, an ultima uoluntas, an uerò donatio censenda sit.</i>	64
<i>Pecunia ut species in contractu designata, quomodo interpretanda sit.</i>	241
<i>Pensio, an cedi possit.</i>	265
<i>Pensio, est quid prophanum.</i>	265
<i>Pensio super sacerdotio prætenso potest constitui, & à quo sit confirmanda.</i>	267
<i>Pensio usque ad quotam sacerdotij partem possit constitui, & constituta ultra quam par est, an à constituyente possit exigi.</i>	265
<i>Pensionis constitutio ut ualeat, sufficit docere de titulo colorato.</i>	267
<i>Pensionum reliquæ pro mobilibus habentur.</i>	36
<i>Perfectum esse opus, quando dicatur.</i>	61
<i>Periurium, an infamiam irroget, sequuta eius declaratione.</i>	290
<i>Perpetuam esse exceptionem, quomodo intelligendum sit. folio</i>	158
<i>Persona mutata, mutatur quoque rei conditio.</i>	47
<i>Plures personæ, uel res, an præsumantur in instrumēto.</i>	187
<i>Plures ubi ex delicto insolidum condemnati sunt, an si unus solidum soluerit, possit ab alijs partem exigere.</i>	288
<i>Pœna conditionalis, quando peti possit.</i>	284
<i>Pœna in agrorum populatores à Francisco Gallorum rege huius nominis primo constituta.</i>	278
<i>Pœna malè supplicantis aduersus arrestum.</i>	258
<i>Pœna moribus Gallorum, quæ toleretur.</i>	279
<i>Pœna</i>	

I N D E X.

<i>Pœna negantis feudum, moribus nostris non est abrogata.</i>	280
<i>Pœna ob emphiteuticum canonem non solum sublata, folio</i>	278
<i>Pœna ob non solutam pecuniam constituta improbata, folio</i>	277
<i>Pœna pecuniaria exigua, non debet in corporalem transmutari.</i>	288
<i>Pœna talionis moribus Gallie exoleuit.</i>	13
<i>Pœna ubi partim est pecuniaria, & partim criminalis, an pecuniaria morte extinguatur.</i>	89
<i>Pœnales leges ad casus non expressos trahi non debent, folio</i>	281
<i>Pœnae dupli, tripli, quadrupli improbatæ.</i>	277
<i>Pœnae iure poli (quod forum conscientie uocant) an debeantur.</i>	287
<i>Pœnae l. extat. ff. de eo quod met. cau. l. contra negantem. ff. ad l. Aquil. l. si quis in tantam. C. unde ui. l. per diuersas. & l. ab Anastasio. C. manda. antiquatæ.</i>	277. 278 & 279
<i>Pœnae litigiosas res acquirentibus addictæ e foro recessere.</i>	279
<i>Pœnae pecuniariae iure ciuili introductæ, moribus Gallorum sunt antiquatæ.</i>	276
<i>Pontificis à diplomate tanquã ab abusu prouocare licet, si quidpiam in perniciem religionis statuit.</i>	1
<i>Pontificis iudices in struendis capitalibus iudicijs, an cõstitutiones regias sequi oporteat.</i>	170
<i>Possessio, an sub conditione possit transferri.</i>	98
<i>Possessio ex contractu, an transferatur.</i>	48
<i>Possessio fundi, constante matrimonio habita, censetur</i>	eius nom

I N D E X.

<i>eius nomine, seu uiri, seu uxoris fuisse, ad quem fundus ante matrimonium pertinebat.</i>	260
P ossessio quibus ex causis transferatur.	49
P ossessio triennis sacerdotij post litem uindictiarum finitam submouet à pleni possessorij persequutione.	262
P ossessionem apud Gallos non leuis esse momenti.	358
P ossessionis caussa interuerti non debet.	261
P ossidens ex decreto suos fructus facit, quamuis rescissa sit uenditio.	267
P ossidens titulo oneroso, etsi errore iuris, an fructus faciat suos.	152
P ossidere, an proprio, an filiorum nomine prædium mater tutrix præsumatur, quod à uiro sibi donatum fuerat, adiecta constituti possessorij clausula.	260
P ossidere quis potius præsumitur nomine proprio, quam alieno.	259
P otentior Gallie moribus, quis dicatur.	57
P otentiori cedere non licere constitutione Caroli quinti. folio	57
P otentius censetur, quod primo loco est adscriptum.	270
P otentius inspici, & ab eo faciendam denominationem. folio	270
P ræscribi qui permittit, alienare uidetur.	151
P ræscriptio sine titulo, an ex statuto procedat.	269
P ræscriptioni rei ecclesiasticæ, quot anni requirantur. folio	151
P ræscriptum tantum est, quantum & possessum, quomodo accipiendum sit.	20
P ræsentia quandoque exprimenda est.	4
P ræsentiam allegans, illam probare tenetur.	4
P ræsidentus, seu Balliuatus, seu Seneschalia regie moribus nostris	

I N D E X.

<i>nostris distinguunt prouincias.</i>	5
<i>Præsumi quem talem esse, qualis in instrumento nominatur.</i>	187
<i>Præsumptio fortior minorem elidit.</i>	122
<i>Primigeniorum ius à nemine, qui se pro hærede non gerat, obtineri potest.</i>	174
<i>Primogenituræ ius, an iure sanguinis, an uerò iure hæreditario deferatur.</i>	171
<i>Primigeniorum ius regulariter esse hæreditarium, & eo modo, quo legitima defertur.</i>	174
<i>Primogenituræ ius quod patri competeat, an possit filia, quæ patris repudiauit hæreditatē, & post patris mortem auo successe, obtinere.</i>	171
<i>Primogenitus cuiusque stirpis, uel lineæ, an ius primogenitorum obtinere debeat.</i>	326
<i>Principaliter quod fit, attendi debere.</i>	282
<i>Prioratus, uel aliud beneficium manuale, an ad nutū Abbatibus reuocari, & adimi possit.</i>	9
<i>Probandi onus ei incumbit, qui hoc allegat, in quo litis cardo uertitur.</i>	5
<i>Probationem nonnunquam decernendam super ijs, quæ in contradictis allegantur.</i>	187
<i>Procurator, an donare possit.</i>	82
<i>Procurator ex generali mandato iusiurandum defert, & sententia ex ea iurisiurandi delatione lata non subsistit.</i>	268
<i>Procurator fisci confessione receptionis fisco nocet.</i>	83
<i>Procurator quod ex causa iudicati accepit, potest in sumptus à se factos id imputare, uel retinere.</i>	269
<i>Procuratoris factum, an nominatim desaduouandum?</i>	268
<i>folio</i>	268
	Proli

I N D E X.

<i>Prolusorium iudicium, quid.</i>	219
<i>Promittentem sine causa, uideri per errorem promittere.</i>	148
<i>Protestatio metus, uel etiam uis iustæ ante contractum emissa eo inscio cum quo protestans contraxit, an nullum reddat eum contractum.</i>	266
<i>Publicatio bonorum in Aquitania, quibus ex criminibus irrogetur.</i>	280

Q

<i>Qualitas participio adiecta ad eius tempus referri debet.</i>	295
<i>Qualitas quando uerbum à principali dispositione separatum limitat, sufficiatne qualitatem semel existere, nec perseverare.</i>	294
<i>Qualitas, si desinat, an actus pereat.</i>	293
<i>Qualitas tum debet adesse, cum actus antea gestus robur sumere incipit.</i>	293
<i>Qualitas uerbo adiecta quando secundum tempus uerbi determinatur.</i>	292
<i>Qualitatem uerbo adiectam, uel contrahere, uel protendere ipsius uerbi significationem.</i>	80 & 81
<i>Qualitatis perseveratio ubi sit necessaria.</i>	294
<i>Quantitas, uel est continua, uel discreta.</i>	370
<i>Quarta mutatio fidei patrono debitæ in re mobili inter plebeios diuidenda, quomodo intelligenda sit.</i>	328
<i>Quoad, & Donec, dictiones quando dispositionem morte perimunt.</i>	80

R

<i>Ratam an possit habere donationem hæres donatarij ante</i>	
---	--

I N D E X.

<i>ante hæredis mortem.</i>	299
<i>Ratihabitio donationis facta præsentibus testibus, non autem notarijs, an ualeat.</i>	300
<i>Ratihabitio post tempus rei faciendæ præstitutum facta, in cuius ualeat damnum.</i>	117
<i>Ratihabitionem concessionis absenti factæ post mortem donatoris inutilem esse.</i>	298
<i>Ratum habeamus uerbis, an uerò ipso facto non interest, folio</i>	301
<i>Recusari, an possit iudex in notarijs.</i>	303
<i>Recusari à procuratore, an possit iudex sine speciali mandato.</i>	303
<i>Recusari in caussa futura, an possit iudex.</i>	303
<i>Reditus annui parte solummodo longissimo tempore præstita, an altera præscriptione amittatur.</i>	304
<i>Regula Cancellariæ Romanæ de xx. diebus, an locum habeat in ordinarij collatione.</i>	316
<i>Rei suæ unusquisque est moderator & arbiter, etiam in abutendo.</i>	140
<i>Religiosi militantes D. Io. Hierosolymitani, an ad succedendum idonei.</i>	234
<i>Religiøsæ D. Francisci ordinem tertium professæ, an ad successiones admittantur.</i>	234
<i>Remissionis an ueniales codicilli ab impetrationis tempore intra sex menses à scrinijs Principis debent sumi, folio</i>	301
<i>Remissionem codicilli quibus iudicibus dirigantur approbandi.</i>	302
<i>Renunciare maioribus usuris minores recipiendo, an quis censeatur.</i>	304
<i>Renunciationem ad incogitata non extendi.</i>	188
	Rescind

I N D E X.

<i>Rescindens & rescissorium iudicium, an possint cumulari.</i>	306
<i>Rescisio, an inferat contractum ualuisse.</i>	102
<i>Rescisio permutationis sacerdotiorum, apud quem iudicem postulanda.</i>	302
<i>Rescripti regij commentarij, quomodo concipiendi, & an petitio principalis in ijs inferi debeat.</i>	103
<i>Restitui an possit filia à patre, uel matre dotata, si renunciauerit paternæ, uel maternæ hereditati.</i>	179
<i>Restitui, an possit minor aduersus contractum permutationis de re immobili gestum absque decreto.</i>	238
<i>Restitui an possit minor ob omissam exceptionem fori declinatoriam, uel dilatoriam.</i>	241
<i>Restitutionem ob exiguam læsionem indulgeri non debere.</i>	242
<i>Restitutus aduersus præscriptionem ecclesiæ rector, an pensiones annui redditus decursi, dum eam regeret, possit exigere.</i>	151
<i>Retractus an possit propter pactum de reuendendo à uenditore adiectum ab emptore recusari: item si uenditor intercedat, antequam retractus admittatur, an eum impediatur.</i>	310
<i>Retractus fraudulentus non prodest.</i>	316
<i>Retractus ius consanguineo competens, an possit extraneo cedi.</i>	315
<i>Retractus ius quare introductum.</i>	216
<i>Retractus quando præsumitur simulatus propter mutuum.</i>	309
<i>Retrabere rem consanguineo remotiori uenditã, an propinquior consanguineus possit.</i>	307
<i>Retrahi an possit res iustis auctioribus ex decreto uendita, &</i>	ta, &

I N D E X.

- ta, & an decretum apud eius iurisdictionis, in qua fundus situs est, acta insinuandum sit.* 309
- Reuocare donationem, an hæres possit ex causa ingrati- tudinis in defunctum commissæ.* 307

S

- Sacerdotalis dignitas, an filium familiæ patriæ pote- state liberet.* 192
- Sacris initiatus ob æs alienum, an in carcerem detrudi potest.* 37
- Scabini, qui.* 177
- Scholaris, si in studio sine hærede decedat, an succedat ei uniuersitas.* 41
- Semiplena probatio in lite de possessione mota, an suffi- ciat.* 357
- Sententia, an possit in iudicis arbitrium conferri.* 73
- Sententia & ultima uoluntas equiparantur.* 73
- Sententia in præiudicium tertij quando retrahatur, folio* 218
- Sententia pro mortuo ante iudicandi calculum porre- ctum lata, an ualeat.* 257
- Sententiam aduersus unum ex hæredibus latam, cæteris non obesse.* 265
- Sententiam rem manifestissimam, seu (ut dicunt) notoriam facere.* 161
- Sententiam, si iudex in suum arbitrium contulerit, quomo- do id intelligi debet.* 74
- Sequestratio rei conductæ, an pendente conductionis cõ- trouersia fieri possit.* 86
- Seruitus contra ecclesiam quomodo præscribatur, & quanto*

I N D E X.

<i>quanto tempore.</i>	338
<i>Seruitus itineris, an usu possit in alieno fundo absque titulo acquiri.</i>	332
<i>Seruitus pascendi pecoris in alieno prato, ubi herba corda, aut autumnalis repullularit, an sine titulo usu acquiri possit.</i>	333
<i>Seruitutem, nisi sibi, nemo excipit.</i>	27
<i>Seruitutis dominium uel possessio in uacuo solo, uel fundo, an usu Gallie moribus acquiratur.</i>	331
<i>Seruitutum diuisio, quantoque tempore prescribatur, folio</i>	330
<i>Signatura simplex, an fidem faciat.</i>	135
<i>Societas in quibus, & quando contracta presumatur, folio</i>	346
<i>Societas nulla est maleficiorum.</i>	289
<i>Societatem an filius cum patre nobili defuncta matre tacite contrahat.</i>	350
<i>Societatem minor iure scripto non potest contrahere, folio</i>	350
<i>Societatem quomodo intelligantur contraxisse duo fratres simul habitantes.</i>	20
<i>Societatem tacitam quota ex parte uitricus, aut nouerca superinducta cum filiis defuncti contrahat.</i>	347
<i>Socij duo possunt inuito alio socio totam domum communem locare.</i>	343
<i>Sociorum plurium facto, quando alius stare teneatur, folio</i>	344
<i>Sociorum primarius, si feudum commune locet, an socij alij teneantur id obseruare.</i>	345
<i>Socium domus communis posse partem habitare.</i>	343
<i>Socius an rei pro indiuiso communis fructus pro parte sua,</i>	sua,

I N D E X.

<i>sua, non requisito socio, possit percipere</i>	241
<i>Solutio quando potiùs nomine proprio, quàm alieno facta iudicatur</i>	258
<i>Spurij nobiliũ uirorũ an generis nobilitatẽ retineant</i>	322
<i>Spurijs filijs suis princeps donare potest, & filias suas spurias dotare</i>	320
<i>Spurijs quod donatur, an ad filios possit transmitti</i>	318
<i>Spurio an possit relinqui, uel donari ab alio quàm à patre</i>	318
<i>Spurius testari & inter uiuos donare potest, uel aliter alienare</i>	320
<i>Statuta extra statuentium territorium uires non porrigere</i>	204
<i>Statuta sic sunt interpretanda, ut minus ius commune laedant</i>	130
<i>Statutum iuris communis uim habere</i>	186
<i>Statutum ut quid scriptò, non testibus probetur, an ualeat</i>	300
<i>Studiorum causa libri a patre filio empti an sint conferendi</i>	223
<i>Studiorum causa quæ pater pro filio exposuit, an in portionem eius imputentur</i>	223
<i>Subrogatio in lite de beneficio mota an à die mortis nouissimi possessoris, an à die apprehensæ possessionis intra annum sit petenda?</i>	355
<i>Subrogationem ante annum & diem esse petendam, quomodo id intelligatur</i>	355
<i>Substantialiã ne an accidentalia in alterutrius contrahentium uoluntatem possint conferri?</i>	76
<i>Succeßio cum mobilium & immobilium à fratre defuncto acqvisitorum fratribus defertur, an præferantur</i>	

INDEX.

<i>utroque latere coniuncti</i>	353
Succeſſio inter fratrum filios & patruos, item inter fratrum filios solos an diuidatur in stirpes, an in capita	325
Succeſſio mobilium & immobilium rerum à uiris ecclesiasticis acq̄ſitarum an eorum conſanguineis deferatur	339
Succeſſio quid?	172
Succeſſione præcipua domus delata, quid ueniat	324
Succeſſiones mutue uiri & uxoris in Gallia fiſco excludo	382
Succeſſionis lineam, à qua dimanarunt, prædia ſequuntur	322
Succeſſor ſingularis nõ poteſt uti latiore uſus modo, quàm is cuius prædio fuit conſeſſus uſus in regis nemoribus	373
Supplicari aduerſus arreſtũ Senatus Pariſieſ. poteſt	256
T	
Tacens pro conſentiente non habetur, ſi is actus eſt, quem impedire non poſſit	160
Taciturnitas ſola & præſentia in extraiudicialibus conſenſum non inducit	160
Talionis pœnæ non eſt locus in Gallia	13
Tempus cum in promiſſoris uoluntatem conſertur, ab ipſius mortis die cedit	66
Teſtamenta hodie moribus noſtris quot teſtium præſentiam exigant	115
Teſtamenti exequutor ad quam uſque quantitatem ſit in poſſeſſione rerum mobilium defuncti	356
Teſtis unus an in poſſeſſorio iudicio ſufficiat?	357
Transigere in quibus criminibus liceat	357
Transigere moribus noſtris an liceat ſuper falſi crimine	mine

INDEX.

<i>mine</i>	360
<i>Triennalis beneficii pacificus possessor nec possessorio, nec petitorio iudicio interpellandus est</i>	262
<i>Tutela moribus Gallorū an datiua, an uerò legitima sit?</i>	361
<i>Tutela moribus Gallorum an potius matri, quam auo paterno deferatur</i>	364
<i>Tutela Regis donati, (quod gardam gardianam uulgò nominant) apud quos conuenire, & conueniri, debent</i>	7
<i>Tutela regulariter iis competit, quibus hæreditas deferatur</i>	363
<i>Tutelam an tutor sine iudice assumat</i>	362
<i>Tutelam filij mater nanciscitur, etiam si per statutum à filij sit exclusa hæreditate</i>	363
<i>Tutelam priuigni uitricus gerere potest, sicut socer nurus</i>	367
<i>Tutor absens an possit dari</i>	363
<i>Tutor à consanguineis pupillo nominatus, an præferatur propinquiore ipsius pupilli consanguineo</i>	365
<i>Tutor an sibi tradere possit?</i>	146
<i>Tutor ante confectum inuentarium administrare an possit moribus Gallorum</i>	362
<i>Tutor ex inquisitione datus in Gallia satisfat</i>	361
<i>Tutor intra quod tempus tenetur inuentarium conficere</i>	362
<i>Tutor rem à patre pupilli uenditam an possit sibi ipsi tradere?</i>	261
<i>Tutore à matre pupillo non petito, an incidat mater moribus Gallie in pœnam à iure præscriptam</i>	364
<i>Tutoris apocha pupillo nocet, ut id nomen amplius petere non possit</i>	83

I N D E X

<i>Tutrix mater non satisfat, nec Velleiano, aut secundis nu ptiis renunciat</i>	362
<i>Tumultus quid olim apud Romanos</i>	6
<i>Tumultu superueniente apud Romanos sine ulla uacatio- nis uenia exercitus ex omni hominum genere conscri- bebatur</i>	6

V

<i>Valens Imperator in hæresim Arrianam lapsus</i>	178
<i>Uestigalium regionum conductores an possint in exigen- dis uestigalibus eodem, quo Rex, iure uti</i>	47
<i>Velleiani exceptioni in Gallia locum esse</i>	245
<i>Velleiano an iuuetur mulier pro marito intercedens, ut eum carceribus liberet</i>	247
<i>Velleiano subuenitur mulieri pro filio intercedenti</i>	246
<i>Velleiano an succurratur mulieri secundò expresse, uel ta- cité intercedenti</i>	246
<i>Velleiano succurritur mulieri intercedenti, & fideiussori eius</i>	235
<i>Velleianum proponenti rescripto Principis opus esse</i>	246
<i>Vendere rem alienam an liceat</i>	202
<i>Vicarij generales episcoporum in spiritualibus & tempo- ralibus coram quibus sacerdotia conferre debent</i>	375
<i>Vicarium ex generali mandato beneficia non conferre, nec in facinorosos animaduertere, nisi specialiter ex- pressum sit</i>	376
<i>Vicinus an ad reficiendum puteum communem possit cogi</i>	387
<i>Vicinus an me prohibere possit, quominus quid in suo fa- ciam, quod illi non obsit, & mihi prosit</i>	378
<i>Vicinus an possit impedire leporarium à me in meo ædifi- cari</i>	381
<i>Vicinus uel patronus, seu dominus feudi an prohibere pos- sit ne</i>	

I N D E X

<i>fit, ne in meo columbarium extruam?</i>	380
<i>Vir an cogi possit auctoritatem in causa civili, & criminali mulieri impertiri?</i>	383
<i>Vir an possit cum uxore contrahere</i>	386
<i>Viri consensus in contractu uxoris ad quid desideratur?</i>	384
<i>Vitium litigiosi an reale, an uero personale?</i>	263
<i>Voluntas an morte extinguatur, an uero tantum declaratur</i>	74 & 80
<i>Vsucapio rerum mobilium an in Gallia locum habeat</i>	376
<i>Vsumfructum an pater habeat in bonis filii familiars clericici</i>	192
<i>Vsumfructum apud Gallos an pater habeat in rebus aduentitijs filij</i>	189 & 192. 365 & 388
<i>Vsumfructum in bonis aduentitijs filij an pater furiosus amittat</i>	192
<i>Vsusufructu uxori a uiro relicto, aut e contra, an cautio cum fideiussoribus prestari debeat?</i>	391
<i>Vsusufructuarius an possit cogi ad refectionem putei uiciniæ</i>	387
<i>Vsusufructuarius si ob paupertatem satisfacere nequeat, & sit dissipationis suspectus, quomodo usufructu illo debeat potiri</i>	390
<i>Vsusufructus dimidiam in rebus filij an pater eum emancipando possit retinere</i>	194
<i>Vsusufructus si cedatur, perditur</i>	265
<i>Vsum ligni aut materiae qui in nemore habent, quomodo eo uti debent secundum ordinationes regias</i>	372
<i>Vsum nemoris & innominatas huiusmodi seruitutes in Gallia reales esse</i>	371
<i>Vsus rei concessus utrum ad modum, an ad quantitatem sit</i>	

I N D E X

- referendus* 369
- Vsus sylvæ cæduæ si legetur ab aliquo secundum suã ipsius consuetudinem, quomodo id intelligendum sit ibidem.*
- Vulnus, & mors quando ut causa & effectus se habent* 61
- Vxor à marito an possit divertere, si tutè cum eo morari non possit, uel sine periculo* 250
- Vxor à uiro diuertens apud honestam matronam com- morari iubetur* 249
- Vxor & uir an inuicem succedant in Gallia fisco excluso* 382
- Vxor post uiri mortem an possit conueniri ex eo contra- ctu, quem constante matrimonio absque uiri consensu gessit* 385
- Vxor sine auctoritate uiri moribus Picton. legitimã per- sonam non habet in iudiciis ciuilibus standi, uel crimi- nalibus agendi, uel contrahendi, nisi mercatrix fuerit publica* 23
- Vxore ex delicto condemnata an mobilium communium dimidiata pars, & fructus rerum immobilium ad eam pertinentium in iudicati causam capi possint* 382
- Vxoris cõtractus sine consensu uiri quatenus subsistit* 385
- Vxoris rerum immobilium proprietates ob eius delictum præbendi, & distrahi potest* 383

F I N I S.

Errata sic corrigito.

Fol. 2. lin. 9. leg. appellationis. fol. 4. in addit. leg. absentia. fol. 5.
lin. 2. leg. incumbit, ibid. lin. penul. leg. decisum. ibid. lin. fin. leg.
Rat. fol. 6. lin. 18. de pone, quod. fol. 14. lin. 18. leg. petitioni sub-
scribit. fol. 16. lin. vlt. leg. propius. fo. 18. li. 15. le. indicium. fo. 21.
lin. 15. leg. solummodo. fo. 26. in addit. lin. 3. leg. absens. fol. 57.
lin. 5. leg. potent. fo. 62. lin. 16. leg. progressum. fo. 65. lin. 24. leg.
cuius. fo. 85. lin. 3. leg. mulier. fo. 86. lin. 5. leg. à quo. fo. 89. lin. 16.
leg. quamuis. fol. 93. lin. 8. leg. clausula. fol. 95. lin. 22. leg. stipu-
lante. fo. 104. lin. 22. leg. recteque. fo. 107. lin. 7. leg. appellantis.
fo. 108. lin. 21. leg. super. fol. 113. lin. 4. leg. textum. fo. 119. lin. 12.
leg. regio. fo. 136. in addit. 2. lin. 1. leg. ex. fo. 142. lin. 6. foret. fol.
150. lin. 23. leg. errorem. fo. 182. lin. 27. leg. Tum. fol. 285. lin. vlt.
leg. successionem. fo. 188. lin. 1. leg. disertè. fo. 191. lin. 12. leg. com-
pelleret. fo. 198. in addi. leg. pendentis. fo. 201. in addi. 1. leg. con-
uestitur. fo. 201. lin. 16. leg. propria. fo. 205. lin. 6. leg. res. fol. 212.
lin. 11. leg. iurifurandi. fol. 218. lin. 5. leg. sententia. fol. 221. lin. 6.
leg. priuato. fo. 224. lin. 18. leg. emptor. fo. 241. lin. 22. leg. contra-
hentium. fo. 264. lin. vlt. leg. oppugnabat. fo. 267. lin. penul. leg.
indice. fol. 271. lin. 26. leg. contrahentes. fol. 271. in addit. vlti.
leg. iugerum. fo. 287. lin. 1. leg. pertinentem. fo. 290. lin. 17. leg.
eodem. fo. 294. lin. 6. leg. separatum. fo. 302. lin. 20. leg. hi. fo.
308. lin. 11. leg. statutorum. fo. 315. lin. 2. leg. collusio. ibid. lin. 12.
leg. quamobrem. fo. 331. in addit. leg. moribus. fo. 338. li. vlt. leg.
prescribi. fo. 356. lin. 20. leg. fauore. fo. 376. lin. 4. leg. potestatis.
fo. 382. in addit. 2. leg. vxore.

Lugduni, Excudebat
Michaël Syluius.

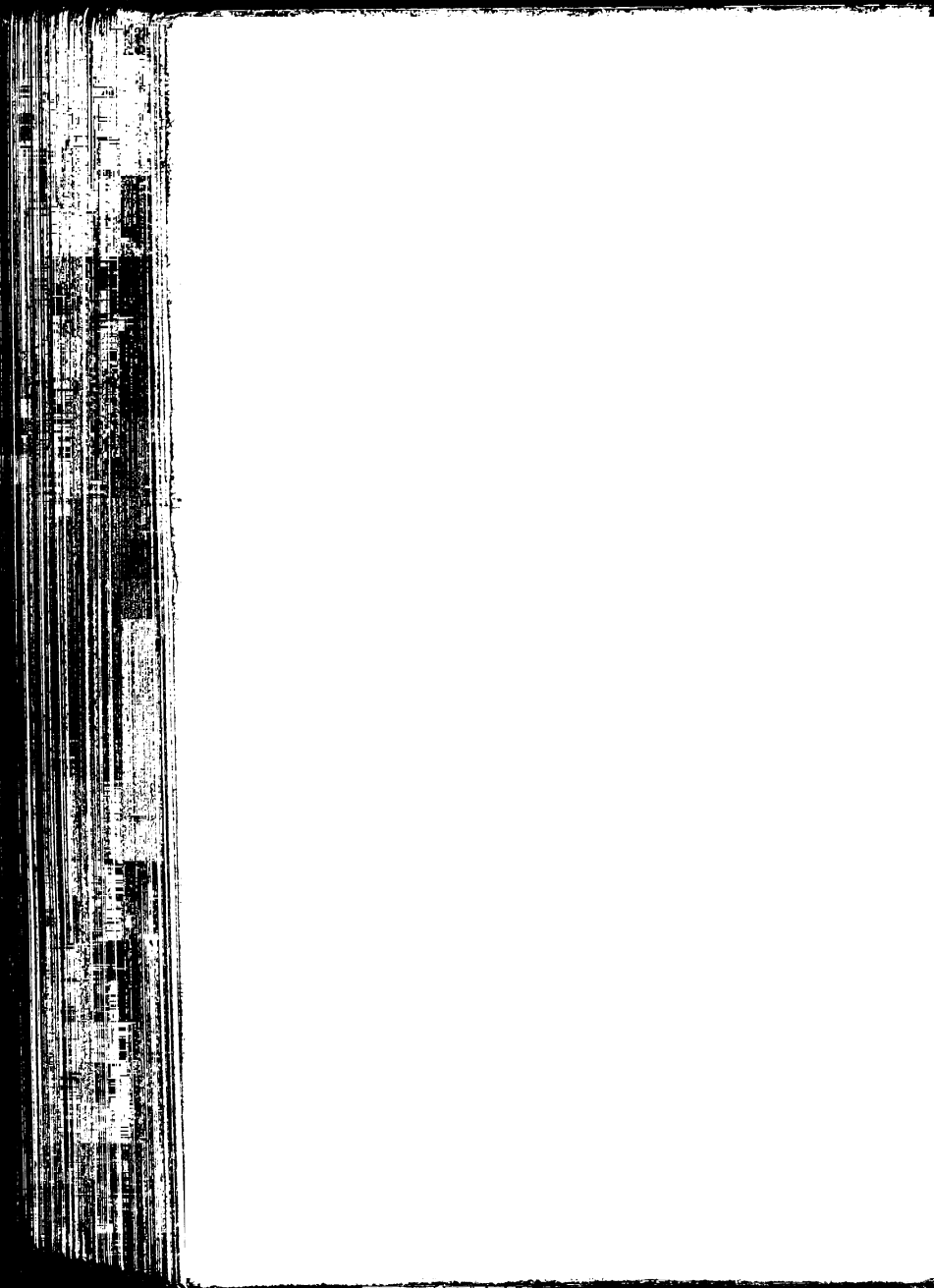
M. D. LVI.

0. 5. 11. 3357

Ob. 6. II. 3357 - 3359

Ephemeris, unde vo.
cani pag-178. in
Enchirid. Paris Gall.

